

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**BEHİÇ AK'IN ÇOCUK HİKÂYELERİNİN ÇOCUK
EDEBİYATININ TEMEL ÖĞELERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE KARADENİZ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

OCAK 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

BEHİÇ AK'IN ÇOCUK HİKÂYELERİNİN ÇOCUK
EDEBİYATININ TEMEL ÖĞELERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE KARADENİZ

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

OCAK 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Emine KARADENİZ

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

'Behiç Ak'ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi' başlıklı bu yüksek lisans tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Üye Başkan Prof. İsmail GÜLEÇ

Üye Doç. Dr. Alpaslan OKUR

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

01/01/2019

(imza)

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çocuk, toplumların en masum ve en temel yapı taşlarından biridir. Çocukluk dönemi, insanın gelişim süreçlerine bakıldığında en fazla önem teşkil eden bir süreci kapsamaktadır. Böylesine önemli olan bir dönemin verimli geçmesini sağlayıcı etkenlerden biri de kitaptır, edebiyattır. Çocuk edebiyatı kavramı bu önemden doğmuştur ve çocukluğun yazılı edebiyatının üç yüz yıllık bir geçmişi vardır. “Çocuk edebiyatı” bir isim tamlamasıdır. Türkçede tamlamalarda önemli unsur ise tamlanandır. Çocuk edebiyatı kavramının tamlananı “edebiyat”tır. Bu nedenle çocuk edebiyatı her şeyden evvel edebi değeri olan eserleri kapsamaktadır. Toplumların inşasında önemli yeri olan çocukların da edebiyatın içinden kendi dünyalarına yönelik eserleri seçmesi ve bu eserlerle Türkçenin zenginliğini keşfetmeleri gerekmektedir. Çocuklarında edebiyattan en üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak amacını taşıyan çocuk edebiyatı yazarları bu yönden büyük sorumluluk üstlenir. Çocuklar için yazan, günümüz dünyasının çocuklarını hikâyelerine taşıyan, hayata onların gözünden bakmayı başarabilen yazarlardan Behiç Ak’ın eserleri bu amaçla incelenmiştir. Mimar, karikatürist ve yazar olan Ak, çok yönlü kişiliği nedeni ile farklı bilim dalları açısından da önem arz eden bir şahsiyettir. Ancak Türkçe Eğitimi araştırmacıları tarafından eserleri ilk kez bu çalışma ile ele alınmıştır. Behiç Ak’ın çocuk hikâyelerinin çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesi amacıyla hazırlanmış bu tez beş bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümü olan “Giriş”te, tezin amacına, problem ve alt problemlerine, sınırlılıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümde çocuk edebiyatının kuramsal çerçevesine yer verilmiş bu amaçla literatür taraması yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise, araştırmanın modeli, yöntem bilgisi, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanma ve çözümlenme sürecine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise, Behiç Ak’ın “Gülümseten Öyküler” dizisinin çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesi ve çocuk edebiyatının ilkelerine olan uygunluğuna ait elde edilen bulgu ve yorumlar yer almıştır. Bulgular ve yorumlar doğrultusunda belirlenen konularda sonuç ve öneriler adıyla tezin beşinci bölümünü oluşturmaktadır. Lisans yıllarımdaki derslerinde bana edebiyat zevki aşıl原因 ve çocuk edebiyatı alanına beni yönlendiren, bu çalışma konusunun belirlenmesi, tamamlanması sürecinde ve tezin her aşamasında

yardımlarını esirgemeyen, bana her konuda yol gösteren değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR' e minnettarım. İncelenen çocuk kitaplarındaki resim özelliklerinin değerlendirilme sürecinde bana destek veren Görsel Sanatlar öğretmeni Murat ABANOZ' a, tüm sorularımı yanıtsız bırakmayan Günışığı Kitaplığı'na ve hayatımın her alanında her türlü desteğiyle yanımda olan aileme ve Hakan USLU'ya teşekkür ederim.

ÖZET

BEHIÇ AK'IN ÇOCUK HİKÂYELERİNİN ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Karadeniz, Emine

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe
Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR

Ocak, 2019. xv+235 Sayfa.

Bu araştırmada Behiç Ak'ın çocuk hikâyeleri, çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenerek, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluğu araştırılmıştır. Araştırma, “Behiç Ak'ın Çocuk Hikâyelerinin Tasarım ve Resim Bakımından İncelenmesi” ve “Behiç Ak'ın Çocuk Hikâyelerinin İçerik/ Kurgusal Çerçevesinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” başlıklarında yapılmıştır. “Behiç Ak'ın Çocuk Hikâyelerinin Tasarım ve Resim Bakımından İncelenmesi” başlığında Tacettin Şimşek'in editörlüğündeki “Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı” adlı kitapta Halit Karatay'ın belirlediği sekiz soruya cevap aranmıştır. Resimlerin estetik değerlendirmelerinde bu alandaki uzmanlarla işbirliğine gidilmiştir. “Behiç Ak'ın Çocuk Hikâyelerinin İçerik/ Kurgusal Çerçevesinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” başlığı, konu kurgu/kurulum, tema, kahramanlar/karakterler, çocuğa görelilik, ileti ve değerler, çevre, dil ve anlatım alt başlıklarına ayrılarak incelenmiştir. Kitaplarda yer alan bazı sözcük ve sözcük öbekleri, kalıplaşmış sözler öğrencilerin düzeylerinin üzerinde olduğu düşünülmüştür. Bunu saptamak amacıyla belirtilen örneklem üzerinde “anket” çalışması yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesine, ankete ve gözleme başvurulmuştur. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır.

Bu çalışmada Behiç Ak'ın “ Gülümseten Öyküler” dizisindeki on hikâye kitabı incelenmiştir. Çalışma materyallerini Behiç Ak'ın “ Gülümseten Öyküler” dizisindeki çocuk hikâyeleri oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri literatür taraması, doküman analizi, gözlem ve anket yöntem ve teknikleriyle elde edilmiştir. Araştırma başında, literatür taraması yapılmış, çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi ile ilgili

kaynaklar taranmıştır. Bu çalışmaların ardından, Behiç Ak'ın ocuk hikâyeleri ele alınarak ocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: ocuk, edebiyat, ocuk edebiyatı, Türkçe eğitimi, Behi Ak, ocuk hikâyeleri.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE CHILDREN'S STORIES OF BEHİC AK AS THE MAIN ELEMENTS OF CHILD LITERATURE

Karadeniz, Emine

Master Thesis, Turkish and Social Sciences Education, Turkish Language Teaching
Supervisor: Dr. Lecturer. Member Mehmet ÖZDEMİR

January, 2019. xv+235 Page.

In this study, Behiç Ak's children's stories were examined in terms of the basic elements of children's literature and their accordance with the basic principles of children's literature. The research has been carried out “in the examination of Behic Ak's Children's Stories in Terms of Design and Painting” and “ Behic Ak's Children's Stories in Content / Fictional Framework of Children's Stories in terms of Basic Elements of Children's Literature.” In the title of “examination of Behic Ak's Children's Stories” was looking for replies of the 8 questions which were defined under the book of Tacettin Şimşek’s “Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı”. Cooperation was made with the experts in this field in the aesthetic evaluations of the paintings. The title of “in the examination of Behic Ak's Children's Stories in Terms of Design and Painting” was examined by separately under subject fiction / editing, theme, heroes / characters, in the perspective of children, dialog and values, environment, language and expression. Some words and phrases in the books and proverbs were assumed to be above the students' levels. In order to determine this, a “survey study was performed on the sample. In the study, document analysis, survey and observation were used as data collection tool. The data were interpreted by descriptive analysis method. The data were interpreted by descriptive analysis method. In this study, ten story books of Behiç Ak's “Gülümseten Öyküler” series are examined. The study material is composed of children's stories in Behiç Ak's “Gülümseten Öyküler”. The data of the study were obtained by literature review, document analysis, observation and survey methods and techniques. At the beginning of the research, literature search was made and resources related to children's literature and Turkish education were scanned. Following these studies, Behiç Ak's children's stories were dealt with and the compatibility with the basic principles of children's literature was examined.

Keywords: Children, literature, children's literature, Turkish education, Behiç Ak, children's stories.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	IV
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	V
ÖNSÖZ	VI
TÜRKÇE ÖZET	VIII
İNGİLİZCE ÖZET	X
İÇİNDEKİLER	XII
TABLolar LİSTESİ	XV
1. BÖLÜM, GİRİŞ	1
1.1. Problem ve Amaç	1
1.2. Alt Problemler	1
1.3. Önem	2
1.4. Sınırlılıklar	2
1.5. Simgeler ve Kısaltmalar	3
2. BÖLÜM, ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE	
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	4
2.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	4
2.1.1. Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı	4
2.1.2. Çocuk Edebiyatının Tarihçesi	9
2.1.2.1. Dünyada Çocuk Edebiyatının Gelişimi	9
2.1.2.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi	16
2.1.3. Çocuk Edebiyatında Hikaye ve Roman	19
2.1.4. Çocuk Kitapları	22
2.1.5. Behiç Ak’ın Hayatı ve Edebi Kişiliği	23
2.2. Çocuk Edebiyatını İncelemede Temel Öğeler	24
2.2.1. Çocuk Kitaplarındaki Tasarım Özellikleri	24
2.2.1.1. Kağıt	26
2.2.1.2. Kapak, boyut ve cilt tasarımı	26
2.2.1.3. Sayfa ve Yazı Tasarımı	28
2.2.2. Çocuk Kitaplarındaki Resimleme	30
2.2.3. Konu ve Tema	32

2.2.4. Kahramanlar/Karakterler	33
2.2.5. Kurgu/Kurulum	35
2.2.6. İleti.....	36
2.2.7. Dil ve Anlatım	37
2.3. İlgili Araştırmalar	39
2.4. Alanyazın Taramasının Sonucu	41
3. BÖLÜM, YÖNTEM VE MATERYAL.....	42
3.1. Araştırma Modeli	42
3.2. Çalışma Materyalleri	43
3.3. Evren ve Örneklem/Katılımcılar/Çalışma Grubu.....	44
3.4. Veri Toplama Araçları	45
3.5. Verilerin Toplanması.....	46
3.6. Verilerin Analizi.....	46
4. BÖLÜM, BULGULAR VE YORUMLAR	48
4.1. Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Tasarım ve Resim	
Özellikleri Bakımından İncelenmesi	48
4.2. Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının İçerik/Kurgusal Çerçevesinin	
Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi	65
4.2.1. Konu	65
4.2.2. Kurgu/Kurulum	70
4.2.3. Tema	91
4.2.4. Kahramanlar/Karakterler	95
4.2.5. Çocuğa Görelik.....	115
4.2.6. İleti ve Değerler	124
4.2.7. Çevre.....	137
4.2.8. Dil ve Anlatım	140
4.2.8.1. Çocuk Kitaplarının Cümle Yapısı	141
4.2.8.2. Soru ve Ünlem Cümleleri	144
4.2.8.3. Mizah	150
4.2.8.4. Yerel Ağız Kullanımı	153
4.2.8.5. Kahramanların Konuşturulma Özellikleri	153
4.2.8.6. Bireysel Dil Kullanımı.....	155
4.2.8.7. Argo Sözcük Kullanımı	155
4.2.8.8. Betimlemeler.....	157

4.2.8.9. Benzetme ve Kişileştirme	158
4.2.8.10. Deyimler	162
4.2.8.11. Atasözleri	178
4.2.8.12. Tekerlemeler	179
4.2.8.13. Yineleme Öbekleri	180
4.2.8.14. Terimler	192
4.2.8.15. Şiir Unsurları	201
4.2.8.16. Öğrenci Düzeyinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ... ve Sözcük Öbekleri	204
5. BÖLÜM, SONUÇ VE ÖNERİLER	221
5.1. Sonuç	221
5.2. Öneriler	226
KAYNAKÇA	228
EKLER	232
ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ	242

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Güneşi Bile Tamir Eden Adam)	203
Tablo 2. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Alaaddin'in Geveze Su Boruları) ...	205
Tablo 3. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Kedilerin Kaybolma Mevsimi)	206
Tablo 4. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Vapurları Seven Çocuk)	208
Tablo 5. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Havva ile Kaplumbağa)	209
Tablo 6. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Pat Karikatür Okulu)	211
Tablo 7. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Galata'nın Tembel Martısı)	213
Tablo 8. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Akvaryumdaki Tiyatro)	214
Tablo 9. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Buzdolabındaki Köpek)	216
Tablo 10. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Geçmişe Tırmanan Merdiven) .	217

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 PROBLEM VE AMAÇ

Bu çalışmanın temel problem cümlesi şudur: "Behiç Ak'ın çocuk hikâyeleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından nasıl bir özellik göstermektedir?" Bu çalışmanın amacı; "Behiç Ak'ın çocuk hikâyelerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesidir". Çalışmada; Behiç Ak'ın çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel niteliklerini teşkil eden dış yapı özellikleri ve içyapı özellikleri bakımından incelenecektir.

1.2 ALT PROBLEMLER

1. Behiç Ak'ın çocuk kitapları tasarım ve resim özellikleri bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
2. Behiç Ak'ın çocuk kitapları konu-kurgu özellikleri bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
3. Behiç Ak'ın çocuk kitapları tema özellikleri bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
4. Behiç Ak'ın çocuk kitapları taşıdığı iletiler (değerler) bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
5. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan karakterler çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
6. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan dil ve anlatım özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?
7. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan çevre özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?

8. Behiç Ak'ın çocuk kitapları çocuğa görelilik açısından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun özellikler taşımakta mıdır?

1.3 ÖNEM

Çocukların, edebiyatın nitelikli eserleriyle karşılaşması son derece önemlidir. Küçük yaşlarda edinilmesi beklenen okuma kültürünü, ancak nitelikli çocuk kitapları destekleyebilir. Çocukların ilgilerine, hayal dünyalarına hitap edebilen eserler, çocuk edebiyatı alanının verileri oluşturmaktadır. Çocuk gerçekliğini yakalamayı başaran Behiç Ak, bu alana katkı sağlayan önemli yazarlardandır. Alanyazın taraması sonucunda; çok yönlü bir sanatçı olan Behiç Ak'ın oyunları, tiyatrallık, doğacı zekâ ve kara mizah bakımından lisansüstü araştırmacıları tarafından incelenmiştir. İlgili araştırmalarda, Behiç Ak'ın ya tek bir eseri ya da belirlenen tema sınırlılığında belli eserleri incelemeye tabi tutulmuştur. Bu durum, Behiç Ak'ın eserlerini disiplinler arası çalışmalara uygun olduğunu bize göstermektedir. Ancak, tarafımızdan yapılan incelemenin özgün yanı; daha önce araştırmacılar tarafından, özellikle Türkçe Eğitimi araştırmacıları tarafından irdelenmeyen “Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi”dir. Çalışmamızda; Behiç Ak'ın çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel niteliklerini teşkil eden **dış yapı özellikleri** ve **içyapı özellikleri** bakımından incelenerek alanyazına somut katkı yapılması hedeflenmiştir. Türkçe Eğitimi alanında ilk kez incelenmesi bakımından önemlidir.

1.4 SINIRLILIKLAR

Bu çalışma, Behiç Ak'ın çocuklara hitap eden eserleri içinden seçilen 10 hikâye kitabının (Gülümseten Öyküler dizisi) çocuk edebiyatının temel ilkeleri çerçevesinde incelenmesiyle sınırlıdır.

1.5 SİMGELER VE KISALTMALAR

Akt: Aktaran

C: Cilt

AGSB: Alaaddin'in Geveze Su Boruları

AT: Akvaryumdaki Tiyatro

BK: Buzdolabındaki Köpek

Gal. TM: Galata'nın Tembel Martısı

GTM: Geçmişe Tırmanan Merdiven

GBTEA: Güneşi Bile Tamir Eden Adam

HİK: Havva ile Kaplumbağa

KKM: Kedilerin Kaybolma Mevsimi

PKO: Pat Karikatür Okulu

VŞÇ: Vapurları Seven Çocuk

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

s. Sayfa

%: Yüzde

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1 Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı

Edebiyatı ister sanat ister bilim olarak kabul edelim, edebiyat tarihi bir bütün olarak değerlendirildiğinde; yetişkinlere yönelik birçok eser yazılmışken, doğrudan çocuklara yönelik olarak yazılmış olan eserlerin sayıca az olduğunu görürüz. Dünya edebiyatında ve Türk edebiyatında çocuğu bağımsız bir birey olarak kabul edip onun duyuşsal ve bilişsel bakımdan gelişmesini, çeşitli bilgi ve becerileri edinmesini amaçlayan eserlerin yazılması, yaklaşık iki yüzyıllık bir dönemi kapsamaktadır. Edebiyat ve çocuk edebiyatı ilişkisine girmeden önce “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarını tanımlamanın yararlı olacağını düşünüyoruz. “Çocuk” kavramı TDK, Güncel Türkçe Sözlük’te şöyle tanımlanmıştır: “Küçük yaştaki erkek veya kız” (WEB1, 2018).

Yalçın ve Aytaş’ın çocuk tanımı şöyledir: “Genellikle, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubuna çocuk denildiği bilinmektedir... Çocuk, iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkektir” (Yalçın ve Aytaş, 2016:13). Mustafa Ruhi Şirin ise, çocuk kavramını ilgi çekici bir şekilde tanımlamıştır: “Çocuk tanımsız bir varlık. Ya da birçok tanımı var. Hatta sayısız insanoğlunun doğan ilk yavrusu. Bebeklikten ilk gençlik çağına kadar geçen süreç. Allah’ın armağan ettiği en nadide armağan. Hukuk bakımından masum. Psikolojik yönden zengin bir dünya. Sanatın cenneti. Edebiyatın en duyarlıklı teması. Yani çocuk ihtişam demek, büyüklük demek.” (Şirin,1993:41). Haluk Yavuzer, çocukluk döneminin sınırlarını

şöyle belirlemiştir: “Çocukluk, bireyin doğum gününden başlayarak, ergenlik evresine kadar süregelen gelişim dönemidir” (Yavuzer, 2018:15). Ancak, bu sınırlamaların her zaman ve her çocuk için geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Toplumdan topluma, kültürden kültüre çeşitli farklılıkların olacağı muhakkaktır. Nitekim, çocuk, hem sosyal hem psikolojik yönü olan bir varlıktır. Bu hususa dikkat çeken Necdet Neydim, “çocukluk” kavramının sosyal ve psikolojik boyutuyla 16. yüzyılda ortaya konulduğunu, yani çocukluk kavramının Rönesans hareketiyle birlikte doğduğunu belirtmiştir (Neydim, 2003:10-11). Hatta, Orta Çağ bilimleri uzmanı olan James A. Shultz, Avrupa coğrafyasında çocukların antik çağdan 18. yüzyıla kadar devam eden yaklaşık 2000 yıl boyunca, “eksik yetişkinler” olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir (Şirin, 2007:28). Çocukluk kavramı, 18. yüzyılda yalnızca Fransa ile sınırlı kalmayıp evrensel bir nitelik kazanır. Nitekim, 18. yüzyılda J.J. Rousseau’nun *Emile* (1762) adlı eserinin yayımlanmasından sonra çocuğa bakış açısı değişmiştir. Rousseau, *Emile* adlı eserinde, yetişkini yetişkin, çocuğu çocuk olarak değerlendirmek gerektiğini, çocuğun da kendine özgü duyuş ve düşünüş biçimleri olduğunu ileri sürmüştür. Bu tez Rousseau’dan yüzyıl sonra, 19. yüzyılda önem kazanmıştır. Çocuk kavramı, 20. Yüzyılın başlangıcından itibaren bağımsız bir alan olarak ele alınır.

“Edebiyat” kavramı TDK, Güncel Türkçe Sözlük’te şöyle tanımlanmıştır: “Olay, duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II)”.

(WEB2, 2018), görüldüğü gibi bu tanımda edebiyatın yeniden “biçimlendirilme” ve “sanat” özelliği öne çıkarılmıştır.

Stoodt vd., edebiyatı eğitimin merkezi olarak kabul eder ve edebiyat gerçeklik ilişkisine değinir. Stoodt vd.’e göre: “Edebiyat okurun deneyimlerini ve bilgisini, geliştirmesi ve zenginleştirmesi için ona sunulan bir yansımadır. Hikâyeler gerçek hayatın bir parçasıdır. Zihinde hikâyeler kurgulamak aslında anlam üretmenin en temel yoludur. Dil ve edebiyat aracılığıyla insanlar hafızalarını, anlama, anlatma ve deneyimlerini paylaşmayı öğrenirler. Yazarlar, deneyimleri ve olayları tutarlı bir mantık ve zaman örgüsü içinde kurgulayıp yansıtırlar.” (Stoodt, Ampspaugh and Hunt, 1996:4) Kıbrıs, edebiyatı şöyle tanımlamıştır: “Edebiyat, duygu, düşünce ve düşlerin yazılı ve sözlü olarak anlatımıdır” (Kıbrıs, 2006:3). Sever’in, edebiyatın “yaratıcılık” ve “kurgu” yönüne dikkat çektiği tanımı da şöyledir: “Sanatçının

yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları sözcüklerle var etmeye dönük estetik bir eylemdir.” (Sever, 2008:V). Kavcar, edebiyatı şöyle tanımlamıştır: “... çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan sanattır.” (Kavcar, 1999:4). Çetişli, edebiyat kavramını oldukça kapsayıcı bir şekilde ve onun “kurmaca” yönü ile “edebî diline” işaret ederek şu cümlelerle tanımlamıştır: “Edebiyat, itibârî bir dünya ekseninde şekillendirilmiş çok çeşitli yorumlara imkân veren ve nice beyin ve ruh sancılarının eseri olan bir muhteva; bu muhtevanın en güzel en etkili biçimde sunulmasını üstlenmiş ve dil zevki imbiğinden sabırla damıtılarak elde edilmiş bir edebî dil; muhteva-dil ikilisinin ferdî ve orijinal kompozisyonundan teşekkül etmiş bir yapı; bunlar ve bunların dışındaki daha pek çok unsurun birbirleriyle birlik ve bütünlük prensibi dâhilindeki çok yönlü ilişkileri ve edebîlik potası içindeki sentezinden meydana gelmiş bir üslûp çerçevesinde teşekkül etmiş karmaşık, ama estetik bir terkiptir.” (Çetişli, 2008:73). Edebiyatı, dar ve geniş anlamıyla tanımlayan Karahan ise, genel anlamda edebiyatın, kültür odaklı olarak bütün yazılı eserleri kapsadığını; dar anlamda ise edebiyatı, okuruna zevk ve heyecan veren, estetik odaklı olarak kaleme alınan güzel eserler diye nitelendirmektedir. (Karahan,1998:XI)

Bütün bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi edebiyat; kültürü oluşturan başat bir öge olarak hem sözlü ve yazılı bütün edebi eserleri hem de okuma kültürü çerçevesinde hedef kitlesi olan okuruna edebiyat zevki aşıl原因an estetik nitelik taşıyan eserleri kapsamaktadır. Demek ki, bir metnin edebi olabilmesi için temel kriterler; edebîlik ve estetikdir. Edebi eserlerde kullanılan dil ve üslubun yanında, metnin kurmaca bir karakter taşıması da oldukça önemlidir. Edebiyat, hem güzel sanatların bir dalı hem de bağımsız bir araştırma disiplinedir: *Edebiyatbilim*. Edebiyatbilim araştırmaları, günümüzde karşılaştırmalı bir anlayışla yoluna devam ettirilmektedir. Ayrıca, edebiyat başta sosyoloji olmak üzere, tarih, din, pedagoji, teknoloji vb. bilim alanlarıyla disiplinler arası bir nitelikte iç içe bir durum arz etmekte, hatta bu disiplinleri -gerektiği kadar- okuruna yansıtmaktadır. Örneğin; edebiyat-tarih ilişkisinde olması gereken sınırlılık aşılsa mevcut eser tarihî roman değil, tarihî belge niteliği kazanır. Bu durumda da, eserin tarih ilmini daha yakından ilgilendirdiği söylenebilir.

“Çocuk edebiyatı” kavramının nasıl ortaya çıktığı ve bu kavramın gelişim seyri hakkında birbirinden farklı görüşler ileri sürülmüştür. Çocuk edebiyatı kavramının nasıl ortaya çıktığı gibi bu kavramın varlığı da tartışılmıştır. Nitekim, “Çocuk edebiyatı var mı, yok mu; ya da olmalı mı, yoksa olmamalı mı?” gibi soruların tartışıldığı bilinmektedir. Stoodt vd. çocuk edebiyatının edebiyat ana akımının bir parçası olduğunu dile getirmiştir. Stoodt vd.’e göre; “Çocuk edebiyatı da yetişkinlere yönelik edebiyatta olduğu gibi, insanların acıların, arzularını vb. yansıtırlar. Çocuklar da tıpkı yetişkin bireyler edebiyat aracılığıyla hayatın derinliğini öğrenmeye çalışırlar” (Stoodt, Ampspaugh, Hunt, 2011:4). Türk edebiyatında alımlama estetiği üzerine incelemeler yapan Dilidüzgün, Çocuk edebiyatının ortaya çıkış nedenini “çocuğun gerçeklerinin, alımlama biçiminin, dünyayı alımlama ve algılama biçiminin yetişkinlerden çok farklı olması”na bağlamıştır (Dilidüzgün, 2007: 19). Dilidüzgün, bu tartışmaların kökeninde, çocuk edebiyatının zorla üretilen bir alan olarak görmekten kaynaklandığını savunmakta ve çocuk edebiyatının basit bir eğlendirme ya da telkin aracı olarak görmeye, çocuk kitapları altında çocuğu küçümseyen, ona çocukça, düzeysiz ürünler sunan anlayışa kendisinin de karşı olduğunu ortaya koymaktadır. Dilidüzgün’ün belirttiği üzere, Cemal Süreya, Tomris Uyar, Yaşar Kemal gibi tanınmış bazı yazarlar, çocuk edebiyatı ayrımını uygun bulmayıp bu duruma itiraz etmişlerdir” (Dilidüzgün, 2007: 20). Gülten Dayıoğlu, “Çocuklar için ayrı bir edebiyat var mıdır?” sorusunu yadırgamış ve çocuk edebiyatının, edebiyatın içinde ayrı, bağımsız bir yerinin olduğunu savunmuştur (Dayıoğlu, 1987:317). Sevinç Çokum da benzer bir görüşü dile getirmiştir: “Zararlı fikir ve davranışların yaygın hale gelmesi, yıkıcı ideolojilerin çocuk kitaplarına da sıçraması, milli terbiye esasına dayalı çalışmaların yapılmasını zaruri kıldı... Onu korumanın, onu yalnız bırakmamanın en güzel yolu, kafasını doğru ve güzel kitaplarla beslemek, yolunu bunlarla aydınlatmaktır.” (Çokum, 1987:316). Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, çocuk edebiyatı alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Çocuk ve gençlik edebiyatı ile ilgili yayınların artması, açılan çocuk kitapları sergi, fuar ve kongreleri bu alanın edebiyatın içinde ama bağımsız bir alan olarak nitelik kazanmasını sağlamıştır. Önceleri, “çocuğa göre”, “çocuk için” ve “çocuk duyarlılığı” şeklinde adlandırılan kavram, daha sonra yeni anlamlar ve yeni adlarla anılmaya başlandı (Yalçın ve Aytaş, 2012: 15). Mustafa Ruhi Şirin, “Çocuk Edebiyatı nedir?” sorusunu şöyle cevaplamıştır: “Çocuk Edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine,

eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır. (Şirin, 1988: 9) Şirin'e göre, çocuk edebiyatının iki öznesi çocuk ve edebiyattır. Çocuklar için yapılan edebiyat, edebiyatın bütün niteliklerini içermelidir. Çocuklar için yazmak, çocuğa göre olmak yanında, poetik kalabilmeyi başaran bir yazarlık biçimidir. Ancak, çocuk edebiyatı eserlerinin okuru hem çocuk hem de yetişkinlerdir. Çocuk edebiyatı, edebiyatın içinde, çocuğu duyarlı bir birey, iyi okur ve edebiyat okuru olmaya hazırlayan geçiş dönemi edebiyatıdır. (Şirin, 2007). Oğuzkan, çocuk edebiyatı kavramını şöyle tanımlamıştır: “1. Usta yazarlarca özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan yazın. 2. Çocukların yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir yazın alanı” (Oğuzkan, 2006: 42). Sever'in çocuk edebiyatı tanımı şöyledir: “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirilen, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2003). Sever, tanımında çocuk edebiyatının sınırlılıklarına değinmiştir ve çocuk edebiyatı eserlerinin yalnızca birer edebi metin olarak değil aynı zamanda “dilsel ve görsel iletilerle” zenginleşen çok boyutlu eserler olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. İpşiroğlu, insanlar var olduğu sürece çocukların da var olacağı gerçeğinden hareketle: “Çocukların gereksinimlerini, gerçeklerini dikkate alan kitapların oluşmamasına tepkisiz kalmak, hiç de çağdaş bir yaklaşım değildir. Çocuk kitabı olamayacağını ileri süren çağdaş yazarlarımız “Çocuğun yeterince ciddiye alınmadığı” değerlendirmesini yapmıştır (İpşiroğlu, 1992).” Rahatlıkla söylenebilir ki, çocuk edebiyatının varlığı konusundaki tartışmalar zamanla azalmıştır. Çocuk edebiyatı alanında nitelikli eser veren yazar sayısı arttıkça, bu alan gelişecek ve estetik zevk uyandırma işlevi göz önüne alınarak üretilen kitaplar çocuk edebiyatı için yapılan tartışmaların tamamen bitmesini sağlayacaktır. Sonuç itibarıyla, Yalçın ve Aytaş'ın da belirttiği üzere, bugün itibarıyla artık çocuk ve gençlik edebiyatı disiplinler arası bir alan hâline gelmiştir (Yalçın ve Aytaş, 2016: 13). Çocuk edebiyatı kavramı, bir isim tamlamasıdır. Türkçede isim tamlamalarında esas unsur, tamlanandır. Çocuk edebiyatı tamlamasının tamlananı ise, edebiyattır. Çocuk edebiyatı kavramının temelini “edebiyat” sözcüğü oluşturur. Bu nedenle, ister yetişkinler için ister çocuklar için yazılsın tüm eserlerde, edebiyatın nitelikleri aranır. Edebiyattan taviz verilmeden, çocukların hayal dünyalarına daha çok yaklaşabilen, dikkatlerini

çekebilen bir çocuk edebiyatının olması taraftarıyız. Çocuk edebiyatı ürünleri arasına girecek eserlerde aranması gereken nitelikler, edebiyatın genel nitelikleriyle aynı olmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünlerinde yazarın çocuğun gerçekliğini yakalayabilmesi, çocuğa göre bir dil kullanması, ayrıca edebiyattan da taviz vermemesi beklenir.

2.1.2 Çocuk Edebiyatı'nın Tarihçesi

Çocuk Edebiyatı; geçmişte büyükler için yazıldığı halde, birçok kökleşik-klasik yapının çocuklarca okunmaya başlanmasıyla gündeme gelmiştir. Bu nedenle çocuk edebiyatının, yetişkinler için oluşturulan “Edebiyat” gibi, uzun bir geçmişi ve geçirdiği bir birikim dönemi yoktur. (Kıbrıs, 2010: 11) Öyle ki, toplumda her daim var olan çocuklara yönelim 16.yüzyılda başlamıştır. Yüzyıllar içerisinde de çocuğa bakış açısı farklılık gösterir.

2.1.2.1 Dünyada çocuk edebiyatının gelişimi

Dünya edebiyatına çok değerli fikir ve sanat eserleri kazandıran ülkelere baktığımız zaman, salt çocuklara özgü kitapların yazımına ve yayımına oldukça gecikerek başlanmış olduğunu görüyoruz. Bu konuda ilk bilinçli ve önemli girişimlere geçen ülkeler arasında başta İngiltere olmak üzere Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ile İskandinav ülkelerini sayabiliriz. (Şirin, 1998: 58) Çocuk edebiyatı terimi, 20.yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmış, hedef kitle olarak çocuğu alan bir duyarlık ve anlatımın ifade biçimi anlamında kullanılmaya başlamıştır. Çocuk edebiyatı teriminin 20.yüzyılda doğmuş olmasına karşın, çocukla ilgili farklı görüşlerin ortaya atılması ve çocuk terbiyesine ilişkin çalışmaların başlaması daha eskilere dayanır. (Şimşek, 2014: 45) Çocuklara yönelik eğitici metinler, insanlığın varoluşuyla doğmuş, sözlü gelenekle sürmüş, yazılı edebiyata dönüşerek dünyanın edebiyata açılan çocuksu penceresi olmuştur. Yazılı çocuk edebiyatı, sözlü çocuk kültüründen, halk edebiyatı türlerinden yararlanma yoluna girmiştir. (Şirin, 1998: 11) Çocuk edebiyatının ilk ürünlerinin sözlü olarak başladığına kesin gözüyle bakabiliriz. Yazılı edebiyatın gelişerek, çocuk edebiyatında kullanılabilir duruma gelmesine kadar geçen süreçte, sözlü edebiyat eserleri etkin olarak varlığını sürdürmüştür. Bu sözlü edebiyat ürünleri, daha sonra derlenerek çocuk edebiyatının

ana malzemeleri haline gelmiştir. (Yalçın ve Aytaş, 2012: 19) Parayno, 15. yüzyıldan önce henüz matbaanın ve basım imkânlarının gelişmediğini dikkate alarak, çocuk edebiyatı ürünlerinin yaygın bir şekilde yaşlılar tarafından “dinleme” yoluyla kendilerine ulaştırıldığını belirtir. Bu ürünler ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa geçerek ve matbaanın yaygınlaşmasıyla basılarak kayda geçirilmiştir. Parayno, çocuk edebiyatı ürünlerinin yayılması, toplanması ve basılması sürecini genel olarak 4 (dört) aşamada değerlendirir:

1) Erken Dönem (Anglo-Sakson dönemi): Bu dönem daha çok çocuklara yönelik yazılan ders kitaplarını kapsar. Latince yazılan bu dönem kitapları, daha çok çocuklardan çözmeleri istenen bilmeceleeri, bulmacaları ve kutsal kitaptaki öyküleri içerir. (Parayno, 1997:14). Nitekim, Orta Çağ’da çocuk eğitiminde daha çok kilisenin baskın bir rol oynaması sebebiyle, kutsal kitap ve kutsal kitapta yer alan dini öykülerin öğretilmesi eğitim ilkesi olarak kabul ediliyordu. (Yalçın ve Aytaş, 2012: 19)

2) Orta Çağ Dönemi: Bu dönem, ilk olarak 1430’da İngiltere’de yayımlanmaya başlayan ahlak ve davranış kurallarını anlatan eserlerle görünür. Bunlarda birisi de, 1477’de yayımlanan William Caxton’un *Bok of Curtayse* adlı kitabıdır.

3) Didaktik Dönem: Jean Jacque Rousseau ile başlayan dönemdir. Rousseau, çocuk eğitiminde yeni bir dönemi başlatan Fransız filozofudur. Onun *Emile* adlı eserinde Rousseau, felsefesini çocukların gerçek deneyimleri sayesinde özgürlük düşüncülerini geliştirdiklerini savundu. Rousseau, gerçek şeyler ve yaşadıkları dünya hakkında asıl düşünceleri yaşadıkları deneyimlerle edindiğini ileri sürdü.

4) Gerçekçi Dönem: Bu dönem, kız ve erkek çocukların evdeki sıradan durumlarının hikâyesini, cesur kadın ya da erkeklerin maceralarını, ülkelerin tarihini ya da büyümesini, bilimin ve doğanın mucizelerini anlatan kitaplarla ortaya çıktı. Gerçekçi dönemi en iyi karakterize eden hikâye Louisia M. Alcott’un 1868’de yayımlanan *Küçük Kadın*’ıdır. (Parayno, 1997:14-16)

16.yüzyıla gelinceye değin ne Türkiye’de ne de başka ülkelerde çocukların hedef alındığı bir edebiyat ürünü yoktu. (Şirin, 1994: 15) Çocuklara uygun eserlerin yazılıp yazılmamasıyla ilgili tartışmaların başladığı bu yüzyılda Avrupa ülkelerindeki kiliseler, çocukların dinsel yayınlar dışındaki kitapları okumalarına karşı çıkıyorlardı. Çocuklar da dinsel içerikli kitapları okumayı sıkıcı buluyorlar,

okumak istemiyorlardı. Bununla birlikte, 18.yüzyıla değin, çocuklarla ilgili yazılan metinler kilisenin etkisinden kurtulamadıkları gibi, öğretici-didaktik- olma özelliklerinden de sıyrılamamıştır. (Kıbrıs, 2010: 11) Çocuk edebiyatıyla ilgili ilk bilinçli çabalar İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) görülür.

Daha çok “Robin Hood” ve “Tom Thumb” gibi halk öykülerinden esinlenerek yazılan bu ilk dönem ürünleri, anlatım ve resimler bakımından oldukça yalın, masalımsı öykülerden oluşmaktaydı. Ayrıca Aisopos (Ezop)’un hayvan öykülerinden oluşan fabl türündeki ürünler de çocuklara sunulan ilk kitaplar arasında yer almaktadır. (Kıbrıs, 2010: 12) İngiltere’de özel olarak çocukların serbest okuma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hazırlanan eserlerin yayımı 17.yüzyılda başlamıştır. Bu kitaplar, eski çağlara ilişkin efsaneleri, ortaçağın ünlü hikâyelerini ve peri masallarını içeriyordu. “Ali Baba ve Kırk Haramiler”, “Alaattin ve Lambası”, “Gemici Simbad” gibi Bin Bir Gece Masalları’ndan yararlanılarak kaleme alınan bu masalların çocuklar için kitapçıklar halinde basımına geçilmişti. Ucuza satılan ve dört formayı geçmeyen bu eserlerden bir bölümü ABD’de de çoğaltılmış ve büyük bir ilgi görmüştür. Bu eğlendirici ve dinlendirici kitapların yanında çocuklara bir takım ahlak ilke ve kurallarını benimsetme amacını güden eserlerin yayımı da bu yüzyıl içinde-yani on yedinci yüzyıl içinde- yoğunluk kazanmıştır. Çocukları sözde yararsız ya da zararlı kitaplardan uzaklaştırmayı öngören ve dine dayalı ahlak kurallarıyla dolu bu kitaplar, dil ve anlatım bakımından son derece kuru, sıkıcı eserlerdi. Bu eserlerden büyük bir bölümü, aslında yetişkinler için yazılmış olup sonradan çocuklar için kısaltılmış ve sadeleştirilmiş eserlerdi. Söz gelimi, “Hacıların İlerleyişi” (Pilgrim’s Progress, 1678) böyle bir kitaptı. (Şirin, 1998: 59) Batı ülkelerinde çocuk edebiyatının gündeme gelmesi, büyükler için yazılmış köklü eserlerin çocuklar tarafında okunmasıyla olmuştur. (Toz, 2007: 228) Ancak bu tür eserlerin çocukların merak ve ilgilerini karşılamakta yetersiz kaldıkları geçen zaman içinde açıkça görüldü. Çocuk eğitimi alanında kimi eğitimcilerin düşünceleri ve tavsiyeleri, giderek, çocuk edebiyatı anlayışında önemli birtakım değişmelere yol açtı. Özellikle John Locke (1632-1704) Eğitim Üzerine Bazı Düşünceler (Some Thoughts Concerning Education) adlı eserinde ileri sürdüğü düşünceler ve ortaya koyduğu gözlemler ile çocuk kitapları yazar ve yayımcılarını derinden etkilemişti. (Şirin, 1988: 60) Daha sonra başta John Locke olmak üzere, eğitim kuramcılarının

etkileriyle çocuk kitabı yazar ve yayımcıları; orta çağın eskimiş, dogmatik düşüncelerinden arınıp, çocuğa özgü bir edebiyat yapmanın gerekliliğini vurgulamaya başlamıştır. Özellikle 18.yüzyıl başlarında, İngiltere’de çocuğun kendisine özgü bir dünyası olduğu gerçeğinden yola çıkılarak, yazılacak kitaplarda içerik ve biçim bakımından çocukların tercihlerinin göz önüne alınması gerektiği görüşü benimsenmeye başlanmıştır. Bu yüzyılda, çocuğun yaş ve ilgi düzeyini dikkate alıp kitap yazan ilk yazar John Newberry’dir. (1713-1767). John Newberry şarkı ve tekerlemelerden oluşan Ana Kaz (Mother Goose) adlı bir dizi kitap yazmıştır. Ayrıca bugün bile, çocukların severek okudukları Daniel Defoe’nin (1660-1731) Robinson Crusoe (1719), Johann DavidnWyss’ın (1743-1818) İsviçreli Robinson Ailesi, Jonathan Swift’in (1667-1745) Gulliver’in Gezileri gibi pek çok kökleşik eser yine aynı yüzyılda yazılmıştır. (Kıbrıs, 2010: 12) Bu eserler, zamanla oylum, dil ve anlatım bakımından değişikliklere uğrayarak çeşitli ülkelerde yaşayan milyonlarca çocuk tarafından ilgi ve zevkle okunmuştur ve hala okunmaya devam etmektedir. (Şirin, 1998: 61)

19. yüzyıla gelindiğindeyse, İngiltere’de bu alanda ürün veren pek çok yazarla karşılaşılır. Alice Harikalar Ülkesinde adlı yapıtıyla Lewis Carroll, (1832-1898), David Copperfield adlı yapıtıyla Charles Dickens (1812-1870), Tom Brown’ın Okul Günleri adlı yapıtıyla Thomas Hughes, Küçük Prens, Küçük Lord adlı yapıtlarıyla Brunett-Mrs Frances Hudgson, ve Ormanların Çocuğu ve Çengel yapıtlarıyla Rudyard Kipling (1865-1936) bu yazarlardan birkaçıdır. (Kıbrıs, 2010: 12)

Fransa’da gerçek çocuk edebiyatının Charles Perrault’un (1628-1703) peri masallarıyla başladığı söylenebilir. Daha önceki yıllarda Fransız çocukları genellikle La Fontaine’in (1621-1695) “fabl”leriyle yetinmekte idiler. Bu ülkede J.J. Rousseau (1712-1778) görüşleriyle çocuk edebiyatı alanında uğraşanları derinden etkilemiştir. Onun ileri sürdüğü düşünce ve ilkeleri benimseyen yazarlar, uzun bir süre eserlerinde daha çok dürüstlük, erdem ve özveri gibi temaları işlemeye büyük bir özen göstermişlerdir. Fransız çocuk edebiyatında bu ahlaki-öğretici tutum, etkisini 19.yüzyılda ve hatta 20.yüzyılın başlarında sürdürmüştür. Öte yandan, kimi yazarlar da eserlerinde duygusallığa ve kibarlığa ve inceliğe önem vermekle birlikte çocukluk döneminin ruhsal özelliklerine de uygun düşen üzüntülü ve acılı temaları işlemeye çalışmışlardır. Söz gelimi, Mme de Ségur (1799-1874)’ün “Yeni Peri Masalları” (Nouveau Contes de Fees) ve “Sophie” dizisi ile Hector Malot (1893-1907)’un

“Kimsesizler”ini (Sans Famille) bu eğilime örnek gösterebiliriz. Ancak 19. Yüzyılın en ünlü çocuk kitabı yazarı Jules Verne (1825-1905)’dir. Onun, geniş hayal gücünün ürünü olan eserleri bugün bile çocuklarca büyük bir ilgiyle okunmaktadır. (Şirin, 1988: 61) Aya Seyahat, Kaptan Grant’ın Çocukları, Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, Seksen Günde Devriâlem, Mişel Strogoff, İki Sene Okul Tatili gibi kitapların yazarı olan Jules Verne, yalnız çocukların değil, büyüklerin de dikkatlerini yeryüzünden denizlere ve göklere yönlendirmiştir. (Kıbrıs, 2010: 13)

18.yüzyıla değin çocuk dünyasına uygun yapıtların üretilmediği Almanya’da da, ilk çocuk edebiyatı ürünleri, kilisenin etkisiyle, belli ahlâk kurallarının öğretilmesi isteğinden doğmuştur. J. B. Basedow (1723- 1790), J. F. Herbert (1776-1841), F. Froebel (1782-1852) gibi yazarlar, Almanya’da çocuk eğitimindeki bilimsel gelişmeleri göz önüne alarak ürün veren yazarların başında gelmektedir. Çocuk sözcüğünü içi dolu bir kavram olarak düşünüp de, çocuğu bu açıdan ilk kez değerlendiren kişiler, adları Ludwig ve Wilhelm Karl olan ve daha sonra da “Grimm Kardeşler” olarak edebiyat tarihlerine geçen iki Alman yurttaşı olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısına dek bütün Almanya’yı dolaşan bu iki kardeş, elde ettikleri halk masallarını kendi anlatımlarıyla kaleme almışlardır (Kıbrıs, 2010: 13) Almanya’da 19.yüzyılın ilk döneminde başlayan romantizm akımı ve ulusal kültür kaynaklarından yararlanma eğilimi, çocuk kitabı yazarlarını da etkilemiştir. Bu yıllarda yazılan eserlerde halk şarkılarına, halk şiirlerine, halk masal ve hikâyelerine geniş yer verilmiştir. Örneğin, Grimm Kardeşler dünyaca tanınan ünlü masallarını böyle bir ortamda içinde yazmışlardır. (Şirin, 1998: 62) Bu ülkede 19.yüzyılın ikinci yarısından başlamak üzere yayımlanan kitapların ortak özelliği, daha çok, çocukların merak ve ilgilerine ağırlık verilmiş olmasıdır. Bu dönemin en ünlü yazarı Karl May’dir (1794-1850). Onun “Kızıl Derililer” ve “Vahşi Batı” gibi yabancı dillere de çevrilmiş serüven romanlarını dünyada milyonlarca çocuk heyecanla okumuşlardır. (Şirin, 1998: 62)

Almanya’da çocuk edebiyatına katkıda bulunan bir Alman yazarı da Paskalya Yumurtaları adlı dokuz ciltlik masallarıyla tanınan Christophe Schmid (1768-1854)’tir. Ayrıca Palavracı Baron adlı çocuk romanıyla tanınan Erich Kästner de (1899-1974), özellikle Türk çocuklarınca sevilerek okunan bir Alman yazarıdır. (Kıbrıs, 2010: 13) Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk yazılan çocuk kitaplarının başlıca özelliği ise öğreticiliğe ve belirli ahlak kurallarının benimsetilmesine yönelik

olmaları idi. 19.yüzyılın sonlarına kadar ağırlığını hissettiren dini gelenekler bu ülkede çocuk edebiyatının gelişmesini büyük ölçüde etkilemiştir. Bununla birlikte, Avrupa’da ortaya çıkan yeni eğitim görüşlerinin ışığı altında aynı yüzyılın ortalarında çocuklara özgü eserlerin de yayımı başlamış bulunuyordu. L. M. Alcott (1832-1888) ve Mark Twain (1835- 1910) gibi ünlü yazarların kaleme aldıkları eserler – örneğin “Küçük Kadınlar” (Little Women), “Tom Sawyer” ve “Huckelberry”- ilk Amerikan çocuk klasiklerinin önde gelenleri arasında sayılabilir. Başlangıçta öğreticiliğe ve sonra da maddi değerlere önem verilen Amerikan çocuk edebiyatında 19.yüzyılın sonlarına doğru romantik bir yaklaşımın egemen olduğu görülür. Gerçekten, bu dönemde yazılan eserlerde halk kahramanlarının serüvenleri ve destansı hikâyeler, duygusal ve pastoral şiirler ön plana çıkmıştır. Birçok yazarlar arasında özellikle F. H. Burnett’in “Küçük Lord” (Little Lord Fauntleroy), “Bir Küçük Prenses” (A Little Princess) ve “Gizli Bahçe” (The Secret Garden) adlı kitapları hem bu eğilimin niteliğini, hem de bu eğilimin içinde bulunduğumuz yüzyıla kadar uzanan etkisini anlatması bakımından dikkate değer eserlerdir. (Şirin, 1998: 63) W. Emersen (1803-1883), Edgar Allen Poe (1809-1849) ve Nathaniel Hawthorne bu dönemi temsil eden yazarlardan birkaçıdır. (Kıbrıs, 2010: 13)

19. yüzyılda Dünya çocuk edebiyatına katkıda bulunan bir başka yazar da İtalyan Carlo Collodi’dır. (1831- 1890). Collodi, memurluktan emekli olduktan sonra bir marangozun çocuk sahibi olmayla ilgili düşlerini masalımsı bir öyküyle Pinokyo adlı yapıtında anlatmıştır. Bugün bile sevilerek okunan Pinokyo, çocuklar için vazgeçilmez bir kökleşik yapıt niteliği kazanmıştır. (Kıbrıs, 2010: 13)

İskandinav ülkeleri de dünya çocuk edebiyatının gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Gerçekten İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılın başlarından bu yana çocuk edebiyatı alanında ünlü yazarları ve onların değerli eserleriyle daima dikkatleri üzerlerinde toplamışlardır. İsveç, uzun yıllar edebiyat alanında genellikle Almanya’nın etkisi altında kalmıştır. Fakat bu ülke çocuk tiyatrosu konusunda çok eski ve köklü bir geleneğe sahiptir. Bu nedenle İsveç çocuk edebiyatı ürünleri arasında ilk ortaya çıkan eserler piyesler olmuştur. Başka türde eserlerin yayını ancak 18. yüzyılın ortalarında gerçekleşmiştir. Daha sonraki yıllarda çocuk yayınları çeşitlenmeye ve artmaya başlamıştır. Bu dönemin güzel örneklerinden biri, Selma Lagerlöf’ün (1850-1940) 1906’da yayımlanan “Nils Holgerson’un Eşsiz İsveç Yolculuğu” adlı iki ciltlik eserdir. Bir ders gereci olarak

yazılan bu eser kısa zamanda türlü dillere çevrilerek klasik bir çocuk kitabı niteliği kazanmıştır. (Şirin, 1988: 64) Son yıllarda bu yapıtın Türkiye’ de Uçan Kaz diye baskısı da yapılmıştır. (Kıbrıs, 2010: 14) Bu ülkede çocuk yayınları alanında asıl önemli atılımlar, bu yüzyılın ortalarında yapılır. Usta yazarların yanında, birtakım ressam-yazarların da yer aldığı bu gelişme sürecinde çocukların gerçek okuma gereksinimlerini ön plana alan, onları eğlendiren, dinlendiren ve güldüren özgün kitaplar ortaya çıkmaya başlar. Bunlar arasında Gösta Knutso’nun “Kuyruksuz Kedinin Serüvenleri” (1959), Linde’nin “Bacanın Tepesindeki Ülke” (1959), Anckarswäd’in “Doktorun Oğlu” (1963) gibi kitaplar, başta İngilizce olmak üzere, başta İngilizce olmak üzere, başka dillere de çevrilmiş bulunmaktadır.

Norveç’te çocuk edebiyatı alanında ilk girişimler, 19. yüzyılın ortalarında Norveç halk masallarının yayımıyla başlamıştır. Daha sonraki yıllarda bu ülkenin çocukları uzun süre şiir ya da peri masalı türünden eserler okumakla yetinmişlerdir. 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarını kapsayan otuz yıllık zaman ise çocuk yayınları bakımından Norveç için bir altın çağ olmuştur. Bu dönemin en ünlü eserleri arasında Dikken Zwilgmeyer’in küçük bir kasabada yaşayan bir kız çocuğunun serüvenini anlatan “Inger Johanne” adlı dizisini ve Johann Falkberget’in “Prenses ve Kemancı” adlı oyunu ile peri masallarını anmak gerekir. İskandinav ülkesinde çocuk edebiyatı alanında olumlu gelişmeler daha sonraki yıllarda da sürmüştür. Bir bölümü yabancı dillere de çevrilen ilginç eserler arasında Halvor Floden’in kimsesiz bir çingene çocuğunun başından geçenleri anlatan “Yolda Bulunan Kız” adlı kitabını, Fina Havrevold’un cesur bir delikanlının serüvenini dile getiren “Anaför” (1968) adlı romanını, Thorbjon Egner’in “Karius ve Baketus” adlı güldürücü eserini bu gelişmenin tipik örnekleri olarak gösterebiliriz. (Şirin, 1988: 65)

Danimarka’da çocukların edebiyat eserlerine karşı duydukları ihtiyaç uzun yıllar boyunca komşu ülkelerde -özellikle Almanya’da- yayımlanan eserlerin çevirileri ya da uyarlamaları ile karşılanmıştır. Bu eserler dışında yerli tekerlemelerden, güldürücü ve anlamsız şiirlerden yararlanma yoluna da gidilmiştir. Bu ülkede çocuk edebiyatı alanında en büyük atılım, Andersen’in (1805-1875) 1884 yılında yayımlanmaya başlayan ocakbaşı hikâyeleriyle gerçekleşir. Danimarka’da yayımlanan çağdaş çocuk kitaplarında ilginç eğilimler ve özellikler dikkat çekmektedir. Eserlerini gerçekçi bir yaklaşımla yazan ve “Kasımda İki Gün” adlı

kitabında olduğu gibi endüstri toplumunun sorunlarına eğilen Jytte Lynbirk'i ve bir erkek çocuğun ülkesinde yaptığı geziyi anlatan "David" (1963) adlı romanı ile Anne Holm'ü bu durumun temsilcileri arasında sayabiliriz.

Finlandiya'da ise çocuk edebiyatıyla ilgili girişimler önce İsveç dilinde yazılan halk ve peri masallarından yararlanılarak başlamış, sonraki yıllarda ulusal halk edebiyatı ürünlerine dönmüştür. Bu dönüşüm sırasında "Kalevela" gibi ulusal destanlardan esinlenerek birtakım çocuk kitapları yazılmıştır. Çağdaş anlamda çocuk kitapları ise ancak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Bu gelişmede derlenen çok sayıda halk hikâyelerinin ve yoğun halkbilgisi araştırmalarının önemli etkisi olmuştur. (Şirin, 1988: 66) Finlandiya'da bu konuda önde gelen yazarlar arasında Tore Jansson ve Kirsi Kunnas sayılabilir. (Kıbrıs, 2010: 14)

20. yüzyılda çocuk edebiyatı alanında en çok dikkat çeken eser, Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944)'nin 1943' te kaleme aldığı Küçük Prenstir. Çocuk edebiyatında bir zirve olarak kabul edilen bu eserde Exupéry, bir yetişkinin çocuklar için yazılmış kitapları okuyabileceğini belirtir. 2000'li yıllara gelindiğinde J. K. Rowling'in tüm dünyada 400 milyon adetten fazla satılarak dikkat çeken Harry Potter dizisi büyük ilgi görmüş, aynı zamanda da birçok tartışmaya neden olmuştur. (Şimşek, 2014: 49). Yirminci yüzyıldaysa çocuk edebiyatı bütün dünyada bağımsız bir edebiyat haline gelmiş, her ülkede nüfusun 1/3'üne yakın olan çocuk kitlesine yaslanarak büyük bir sektöre dönüşmüştür. (Kıbrıs, 2010: 14) Kıbrıs'ın bu görüşüne Şimşek (2014) de katılır. Günümüzde çocuk edebiyatı, gerek nicelik, gerekse nitelik yönünden büyük bir sektöre dönüşmüş, varlığı ve gerekliliği dünya çapında kabul edilen bağımsız bir edebiyat haline gelmiştir, cümleleri görüşü destekler niteliktedir.

2.1.2.2 Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi

Ülkemizdeki çocuk edebiyatının gelişimi, dünyadaki çocuk edebiyatının gelişimi ile yakından ilgilidir. Edebiyat tarihi araştırmacıları tarafından, Tanzimat dönemi çocuk edebiyatı gelişimini başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2016: 39). Bizde çocuk edebiyatı ile ilgili eserler daha çok sözlü gelenekten beslenmiştir. Tanzimat edebiyatından önce daha çok eğitici nitelikte eserler verildiği görülmektedir. Divan edebiyatında, "çocuklara yönelik" ve "çocuğa görelilik" ilkeleriyle kaleme alınmış edebî eserlere rastlanmamaktadır. Bazı edebiyat

araştırmacıları, Nabi'nin *Hayriye* adlı eserini ve Sümbülzade Vehbi'nin *Lütfiyye* adlı eserlerini ilk yazılı çocuk edebiyatı ürünü olarak örnek vermektedir (Yalçın ve Aytaş, 2016: 39). Fakat, Oğuzkan bu tespite karşı çıkmaktadır: “Kısaca her iki eserinde yazıldıkları çağlardaki Türk-İslam toplumunda geçerli davranış kurallarını ve ahlak ilkelerini öğrenmek bakımından bir değer taşıdıkları; fakat en geniş anlamda da yorumlansa çocuk edebiyatı ile ilgisi olmadığı gerçeği ortadadır (Oğuzkan, 1979:277). 1859'da Kayserili Doktor Rüştü tarafından yazılan Nuhbetü'l Etfal'in (Çocukların Gözdesi) sonunda, çocukları eğlendirmek amacıyla yazılmış çocuk hikâyeleri, tercüme fabller ve kısa hayvan hikâyeleri bulunması dolayısıyla, ilgili eser Türk çocuk edebiyatının ilk bağımsız ürünü sayılabilir. Türkiye'de ilk çocuk kitapları Şinasi, Recaizade Mahmud Ekrem ve Ahmet Midhat'ın Fransızcadan yaptıkları kısa şiirler ve hayvan hikâyelerini ihtiva eden çevirileridir. (Yalçın ve Aytaş, 2016: 39). Tanzimat dönemindeki modernleşme ve yenileşme hareketleri, basın alanında da etkisini göstermeye başlamıştır. Edebiyat ve basın etkileşimi sonucunda, Türk çocuk edebiyatı tarihinin ilk “çocuk dergisi” olan “Mümeyyiz” 15 Ekim 1869'da, aynı ismi taşıyan gazetenin haftalık eki olarak yayınlanmıştır. Yapılan tespitlere göre, Cumhuriyet dönemine kadar “Mümeyyiz” ile birlikte 43 çocuk dergisi yayınlanmıştır (Okay, 1999:216-217). II. Meşrutiyet dönemi çocuk dergilerinde, sayıca büyük bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde, bir yıl içinde dokuz dergi yayınlanmıştır (Okay, 1999:216-217). Türkiye'de çocuklara yönelik şiir yazımının 1910'dan itibaren yoğunlaştığı görülmektedir. İstanbul Darülmualimin'in Müdürü Satı Bey (Satı El Husri, 1881-1969), 1910 yılında İstanbul'da Maarif Nezareti tarafından bir eğitim-öğretim organı olarak yayımlanmaya başlayan “Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası”nın çocuklar tarafından öğrenildiğini dile getirir. Satı Bey dönemin şairlerini ve müzik adamlarını bu alana yönelmeye ve bu alanla ilgili eserler vermeye teşvik eder (Oğuzkan, 1979:217). İbrahim Alâattin Gövsa, 1911 yılında Çocuk Şiirleri adıyla yayımladığı kitabında kendi yazdığı şiirlerden başka La Fontaine'den yaptığı çevirileri de eklediği 24 şiir vardır (Oğuzkan, 1977:217). Fikret'in ölümüne yakın bir tarihte yayımladığı Şermin adlı eserinde, çocuklara hitap eden otuzdan fazla şiir yer almaktadır (Yaşar, 1975:203). Kavcar'a göre; Şermin'deki konular, çağımız çocuk eğitiminde en geçerli yöntem olan oyunla ve eğlendirerek eğitime görüşüyle işlenir (Kavcar, 1999:30). Bu dönemin, çocuklara yönelik önemli şiir kitaplarından birisi de İbrahim Aşkî'nin Çocukların Şiir Defteri isimli eseridir. İbrahim Aşkî Bey'in çocuklar için şiir yazması ve bunları kitap

olarak yayımlamasında Darülmualimin Müdürü Satı Bey'in teşvikleri etkili olmuştur. (Özdemir,2011:4) Milli Edebiyat döneminin önemli temsilcilerinden Ziya Gökalp, özellikle çocuk eğitime dikkat çekmiştir. Gökalp, çocuklara Türk kültürünü ve tarihini öğretmek için sade bir dil kullanıp, manzum destanlar ve masallar kaleme almıştır. Gökalp, şiirlerini Kızıl Elma (1915), Yeni Hayat (1915) ve Altın Işık (1921) adlı eserlerinde bir araya getirmiştir. Başlangıcından Cumhuriyet dönemine kadar olan zaman içerisinde, çocuk edebiyatı asıl gelişimini şiir sahasında göstermiştir, denilebilir. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılış gününün Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak kabul edilmesi de son derece önemli bir gelişmedir. Cumhuriyet döneminde çocuk edebiyatı alanında çok önemli eserler yazılmaya başlanır, çocuk eserleri sayısında büyük artış gözlenir. "Reşat N. Güntekin, Mahmut Yesari, Peyami Safa, A. Ziya Kozanoğlu, Rakım Çalapala, Kemalettin Tuğcu gibi yazarlar Cumhuriyet dönemi yazarlarımız arasında önde gelen isimlerdir." (Yalçın ve Aytaş, 2003:40). 1948'den sonra ise Türk yayıncılığına çizgi romanlar girmiştir. İlk örnekleri ise "Swing", "Pekos Bill", "Miki Maus", "Türk Kahramanı Köroğlu", "Vak Vak Kardeş" gibi çizgi romanlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Milli Mücadele dönemini yansıtan çocuk eserlerinin yerini 1950'lerden sonra toplumsal içerikli eserler almıştır. 1950'lerden sonra çocuk edebiyatı alanında verilen eser sayısı her geçen yıl artmıştır. Çocuk edebiyatı hakkında sempozyumlar düzenlenmiş, tezler yazılmıştır. Ancak henüz Türkiye bu alanda olması gereken seviyeyi yakalayamamıştır. 1970'lerden bu yana çocuk edebiyatı alanında önemli gelişmeler gözlenmiştir. Sanat ve edebiyat dergilerinin yanında, günlük gazete, radyo ve televizyonlarımıza da yer ve zaman ayırmaktadırlar. Eğitimci ve yazarlarımız da bu konuyla ilgili çalışmalarını sürdürmekte, nitelikli çocuk kitaplarının nasıl olması gerektiği ve çocuklara kitap okumanın nasıl özendirileceği konusu üzerinde durmaktadırlar. Bu konuda özellikle Can Göknil, Fatih Erdoğan, Serpil Ural ve Feridun Oral gibi isimler dikkat çekmektedirler. 90'lı yıllardaki çocuk edebiyatına baktığımızda ise yerli çocuk edebiyatında didaktik bakış açısının çok fazla değişmediğini görürüz. Bu eserlerde buyurgan bir biçimde idealize figürler sunulmakta, ancak bu durum günümüzdeki çocuk gerçekliğiyle uyuşmamaktadır (Neydim, 2003:60). Görsel medyanın bu denli yaygın olduğu ve iletişim olanaklarının oldukça geliştiği ve çocuğun dünyasını yetişkininkinden ayırmanın olanaksızlaştığı bir toplumda çocuğa artık belli figürlerin buyurgan bir biçimde verilemeyeceği bilinmektedir. Bu durumda çocuğa, kendi

figürünü özgürce ancak bilinçli bir biçimde seçebileceği, onun gerçekliğine dönük ve eşitliğini kabul eden eserlerin sunulması gerekmektedir (Neydim, 2003:67). Günümüzde çocuklar için şiir, hikâye ve roman yazan isimleri sıralayacak olursak Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, Ayla Çınaroğlu, Mehmet Güler, İpek Ongun, Hasan Sarıyüce, Hakkı Özkan, Elvan Pektaş Deniz, Mustafa Ruhi Şirin, Niyazi Birinci, Muzaffer İzgü, Yücel Feyzioğlu, Turan Yüksel, Mümtaz Zeki Taşkın, Ahmet Efe, Hasan Demir, Üzeyir Gündüz, Hüseyin Emin Öztürk, Abbas Cılga, Adnan Çakmakçioğlu (Şirin, 2000:90) ilk akla gelen isimler olur. Bu isimlere Sadık Yalsızuçanlar, Muzaffer İzgü, Necdet Neydim, Saza Aksoy, Salih Zengin, Talip Apaydın gibi isimler de katılabilir. Yenilikçi masal edebiyatı yazarları arasında Cahit Zarifoğlu, Aytül Akal, Mevlâna İdris Zengin, Ahmethan Yılmaz, Dilek Aykul Bishku, Ayla Çınaroğlu, Mustafa Ruhi Şirin, Elvan Pektaş Deniz, Hasan Demir isimleri sayılabilir (Şirin, 2000:91). Çocuklar için de yazan yazarların sayısı da az değildir: Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ayla Kutlu, Ayşe Kilimci, Gülsüm Akyüz, Nezihe Meriç, Mehmet Seyda, Kemal Özer, Tarık Dursun K., Adnan Özer, Aysel Gürman, Ülkü Tamer, Erol Toy zaman zaman çocuk kitapları da yazmış yazarlar arasında önemli isimlerdir (Şirin, 2000:90-91). Görüldüğü gibi, bir anda hatırlanabilen zengin bir yazar kadrosu ile karşı karşıyayız. Bu kadronun ve adını burada sayamadığımız yazarlarımızın oluşturduğu eserler, çocuklarımızın duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmek, onların edebi ve estetik zevklerini geliştirmek üzere raflarda beklemektedir (Özdemir, 2005:113). Artık yayınevlerinin ve kitapçıların çocuk reyollarının bulunması, çocuk edebiyatına ne denli önem verildiğini bir göstergesidir. Çocuk edebiyatımız için en önemli gelişme bu konudaki çalışmaların artması yönünde olmuştur. Artık çocuk edebiyatının hafife alınmaması gereken bir iş olduğu anlaşılmıştır (Şirin, 2000:92). Sonuç olarak cumhuriyet döneminde son on yıl içinde çocuk yayınlarında hem nitelik hem de nicelik açısından bir iyileşmenin olduğu açıkça görülmektedir. Avrupa'da gelişerek bağımsız bir bilim dalı haline gelen çocuk psikolojisi, çocuk pedagojisi, çocuk sosyolojisi ve çocuk felsefesi 20. yy.dan itibaren ülkemizde de takip edilmeye ve gelişmeye başlamıştır.

2.1.3 Çocuk Edebiyatında Hikâye ve Roman

Anlatıya dayalı bir edebî tür olan hikâye genellikle olaylara ve şahıslara da yer verdiği için romanla karıştırılmakta, bir arada değerlendirilmektedir (Yalçın ve

Aytaş, 2016:203). Hikâyeyi “suret-i tasvir ve tahrir” bakımından kendi içinde bazı tabakalara ayıran Ahmed Midhat Efendi âdeti ad koymadan hikâyeye ile romanı birbirinden ayırmaya çalışır. Onun telif ve çeviri eserlerden örnekler vererek türü dört tabakaya ayırmasının bugün “kısa hikâyeye”, “uzun hikâyeye”, “roman” ve “nehir roman” kavramlarıyla adlandırılan tür örneklerini hatırlattığı söylenebilir. (Kahraman, 494). Türk edebiyatında modern anlamda hikâyeye XIX. Yüzyılın son çeyreği içinde ortaya çıkmıştır. Bununla beraber tarihi seyir göz önünde tutulduğunda bu safhaya gelinmeden önce klasik ile modern hikâyeye arasında bir geçiş sürecinin yaşandığı görülür (Kahraman, 493-494). Nitekim, XVIII. yüzyılın sonunda (1797) kaleme alınmış olan *Muhayyelât-ı Aziz Efendi*, klasik hikâyeye çizgisi içinde ortaya çıkan değişimin ilk örneği olarak kabul edilir (Kahraman, 494). Tanzimat döneminde devletin birçok başlatılan Batılılaşma hareketi, Batı dilleri ve özellikle Fransızca öğreniminin yaygınlaşması, aydınların Batılı anlamda roman ve hikâyeye örnekleriyle tanışmasına vesile oldu. Modern hikâyeye geçişte önemli rol oynayan ilk çevirilerin başında, Yusuf Kamil Paşa'nın 1859'da Fransızca'dan özetleyerek eski inşa tarzıyla Türkçe'ye aktardığı, Fenelen'un siyasi-terbiyevi bir karakter gösteren *Tercüme-i Telemak*'ı gelmektedir (Kahraman, 494). Samipaşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler* adlı eseri, birçok araştırmacı tarafından Türk edebiyatında modern anlamda kısa hikâyenin başlangıcı kabul edilmiştir. 1908 öncesi dönemde çalışmalarını dergilerde yayımlamaya başlayan Ömer Seyfeddin, Halide Edip (Adıvar), Refik Halit ve Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) gibi yazarlar, Milli Edebiyat akımının hikâyeye ve romanda önemli isimleri olmuşlardır. Ömer Seyfeddin milli ve çağdaş bir dili, edebiyat ve kültürü şekillendirmek amacındadır. Bu açıdan bakıldığında hikâyelerinde türün yapısına uygun olarak soyut fikirlerin somut örneklerle ortaya konulduğu görülür (Kahraman, 496). Genel olarak hikâyeler üç grupta ele alınmaktadır:

1) Olay (Vak'a) Hikâyesi: Bir olayı ele alarak, serim, düğüm, çözüm plânıyla anlatıp bir sonuca bağlayan öykülerdir. Kahramanlar ve çevrenin tasvirine yer verilir. Bir fikir verilmeye çalışılır; okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır. Bu tür, Fransız yazar Guy de Maupassant tarafından yaygınlaştırıldığı için “Maupassant Tarzı Hikâyeye” de denir. Bu tarzın bizdeki en önemli temsilcileri: Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Reşat Nuri Güntekin'dir.

2) Durum (Kesit) Hikâyesi: Bir olayı değil günlük yaşamın her hangi bir kesitini ele alıp anlatan öykülerdir. Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz. Belli bir sonucu da yoktur. Merak ve heyecandan çok duygu ve hayallere yer verilir; fikre önem verilmez, kişiler kendi doğal ortamlarında hissettirilir. Olayların ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır. Bu tarzın dünya edebiyatında ilk temsilcisi Rus yazar Anton Çehov olduğu için “Çehov Tarzı Hikâye” de denir. Bizdeki en güçlü temsilcileri; Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esenal ve Tarık Buğra’dır.

3) Modern Hikâye: Diğer öykü çeşitlerinden farklı olarak, insanların her gün gördükleri fakat düşünemedikleri bazı durumların gerisindeki gerçekleri, hayaller ve birtakım olağanüstülüklerle gösteren hikâyelerdir. Hikâyede bir tür olarak 1920’lerde ilk defa batıda görülen bu anlayışın en güçlü temsilcisi Fransız Kafka’dır. Bizdeki ilk temsilcisi Haldun Taner’dir. Genellikle büyük şehirlerdeki yozlaşmış tipleri, sosyal ve toplumsal bozuklukları, felsefi bir yaklaşımla, ince bir ironiyle irdeler biçimde gözler önüne serer. Yalçın ve Aytaş (2016) ise, yaş düzeylerine göre hikâyeleri; Okul Öncesi, İlköğretimin Birinci Devresi, İlk Gençlik Devresi olarak üç grupta toplamıştır. Çocuklara yönelik olarak yazılan eserlerin pedagojik açıdan olduğu kadar kültürel açıdan da çocuğa uygunluğu önem taşımaktadır. Nitekim gelişmiş batı ülkelerinde çocuğa yönelik olarak yazılan hikâyeler çocuk psikologları, pedagoglar ve sosyologların işbirliği ile yazılmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2016:204).

Kökeni itibarıyla destanlara dayandığı ileri sürülen roman türü, Avrupa’da doğmuş, hatta bir dönemin hikâyeleri de roman telakki edilmiştir. Roman denilebilecek ilk edebi ürünler üzerinde ihtilâf olmakla beraber bu türün İspanyol yazarı Cervantes’in Donkişot’undan itibaren (XVI. yüzyıl başları) geliştiği ve XIX. yüzyılda zirveye ulaştığı kabul edilir (Okay ve Kahraman, 161). Tanzimat sonrası ilk Türk roman ve hikâye örneklerinde geleneksel anlatı türlerinin izleri uzun zaman kendini hissettirmiştir. Roman dilinin kurulması, roman tekniği ve başarılı psikolojik tahlilleriyle Edebiyat-ı Cedide, Türk romanı için önemli bir merhaledir. Birinci derecede Halit Ziya (Uşaklıgil) ve Mehmed Rauf’un temsil ettiği topluluğun diğer romancıları Hüseyin Cahid, Müftüoğlu Ahmed Hikmet ve Saffetî Ziya’dır (Okay ve Kahraman, 162). Millî Edebiyat yazarları ise, özellikle Cumhuriyet’in ilk on yılında Mütareke ve savaş yıllarının sosyal meselelerini idealist bir memleket edebiyatı

şeklinde işlemişlerdir. Peyami Safa'nın *Mahşer* (1924), *Sözde Kızlar* (1925), *Biz İnsanlar* (1937); Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Hüküm Gecesi* (1927). *Sodom ve Gomore* (1928), *Yaban* (1932), *Ankara* (1934); Halide Edip Adıvar'ın *Vurun Kahpeye* (1926); Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* (1928) romanları bunlardandır (Okay ve Kahraman, 162). 1960'lı yılların başı bazıları tezli tarihsel romanların ortaya çıktığı dönemdir. İlhan Tarus, *Var Olmak* (1957). *Hükümet Meydanı* (1959) ve *Vatan Tutkusu'nda* (1967) Milli Mücadele'yi iç ve dış düşmanlara karşı verilmiş bir savaş olarak ele alır. Tarık Buğra. *Küçük Ağa'da* (1963) toplum yazgısının kişilere bağlı geliştiğini esas alan bir perspektiften tarihi olayları romanlaştırır (Okay ve Kahraman, 163). 1980 sonrasında Orhan Pamuk, Ahmet Altan, Latife Tekin, Mehmet Eroğlu, Elif Şafak Türk romancılığının öne çıkan belli başlı isimleri olmuştur (Okay ve Kahraman, 164).

2.1.4 Çocuk Kitapları

Kitaplar eğitim aracı olmanın yanı sıra okul öncesi dönemden itibaren çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal ve dil gelişimine önemli derecede katkıda bulunur. Dinleme yeteneğini geliştirir, ana dilini daha iyi öğrenmesini sağlar. Bu şekilde kelime hazinesi geliştiği için duygu ve düşüncelerini ifade etmesi kolaylaşır. Kendini ve dış dünyayı tanımasını sağlar. İyilik, paylaşma, sevgi, yardımseverlik gibi soyut kavramları öğrenmesine de yardımcı olur. Parayno'nun belirttiği gibi, "Kitap dünyası çocuğa iyi vatandaş olması ve ailesine ve toplumuna yararlı bir birey olması için zengin imkânlar sunar. Kitaplar aracılığıyla çocuklar, temel kişisel ihtiyaçlarını giderir ve bağımsız bir kişilik geliştirmeleri kolaylaşır....Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları yaratıcı öğrenme yetilerini geliştirir." (Parayno, 1997:2). Çocuk kitabında yer alan konu, olaylar, karakterler, duygular ve bunların özellikleri, kitabın verdiği mesaj ve bu mesajın etkileri, çocuğun kişilik açısından gelişimine katkıda bulunur. Anne ve babalar çocuklarına kitap seçerken daima dikkatli olmalıdır. Çocuklarına verecekleri kitaplar eğlenceli ve öğretici unsurlar içermelidir. Kitapların konusu, dil ve anlatımı çocuğun içinde bulunduğu yaş düzeyine, yaşadığı çevreye uygun ve okul öncesi dönemde ise bol resimli olmalıdır. (Şimşek, 2014: 75) Çocuklara kitap seçiminde, okul öncesi, ilköğretim ve lise öğretmenlerine de önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

2.1.5 Behiç Ak'ın Hayatı ve Edebî Kişiliği

Behiç Ak, 1956 yılında Samsun'da doğmuştur. 1982 yılında Cumhuriyet gazetesinde başlayan çizerliğinin yanı sıra tiyatro yazarlığı ve belgesel film alanında da çalışmaları olmuştur. Pek çok oyunuyla ödül almış ve bu oyunlar, sahnelenmiştir. Oyunlarında mekân, anlam üreten bir yapı olarak kullanılmıştır. Gerçek ile kurmaca arasındaki ilişkiyi gösteren bu oyunlarında mekân, hem gerçek hem de kurmaca bir biçimde verilmiştir. Oyunların konularını, kent ve kentte ortaya çıkan ilişkiler oluşturur. Kişilerinde güldürü ve saçmalıklar ön plandadır. Hızı, teknolojiye bağlı gelişmeleri ve kentin yol açtığı bireyselleşmeyi tartışarak okura sunan yazarın oyunları şunlardır: Bina, Ayrılık, Hastane, Tek Kişilik Şehir, Fay Hattı - Newton Bilgisayardan Ne Anlar, İmaj Katili (Kaptan, 2006: 60-61). Yazarın Kim Kime Dum Duma, Ben Yapmadım Öğretmenim, Korkma Ben Hümanist Değilim, Galiba Seni Seviyorum, Ne Biçim Kurbağasın Sen?, İletişim Karikatürleri, Zelzele adlı karikatür kitapları ile Yıldızların Tembelliği, Uyku Şehir adlı öykü kitapları da bulunmaktadır. Asıl mesleği mimarlık olan yazarın tiyatro, karikatür ve öykü yazarlığının yanı sıra çok önemli bir yönü daha vardır: Çocuk kitabı yazarlığı. Ak'ın çocuk edebiyatı alanında da pek çok eseri bulunmaktadır: Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı, Gökdelen Giren Bulut, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Uyurgezer Fil, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Kedi Adası, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Ben Ne Zaman Doğdum, Benim Bir Karışım, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor, Karadenizdeki Yunus, Doğumgünü Hediyesi, Ayşe'nin Bulut Projesi, Dikkat Su, Dikkat Dünya, Bilyalar, Günesi Bile Tamir Eden Adam, Alaaddin'in Geveze Su Boruları, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Vapurları Seven Çocuk ve Havva ile Kaplumbağa.

Yazar, 1982 yılında ilk çocuk kitabını yazmıştır. İlk çocuk kitabı, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı'dır. Çocuk kitaplarıyla uluslararası bir sergiye katılmış ama yarışma olduğunu sonradan öğrenmiştir. Kitapları ilk kez Japonya'da Gakhen Yayınları, sonra Kagusha Yayınları tarafından yayınlanmış ve ilkokullarda ödev olarak verilmiştir. Yazara göre kitaplarının Japonya'da basılmasının nedeni, ilkokullarda edebiyat eserlerinin okutulmasıdır. Japonya'dan sonra Türkiye'de Yapı Kredi Yayınları, Günışığı Yayınları, Can Yayınları ve ODTÜ Yayınlarında yayımlanmıştır. Almanya'da da çift dilli olarak Almanca- Türkçe, Almanca- Rusça, Almanca- İngilizce olarak basılmaktadır (Canbay 2010). Çocuklar için yazdığı ilk kitaplar, okul

öncesi çocuk kitaplarıdır. Yazara göre okuma yazma bilmeyen çocuklar için kitap yazmak demek, bir bakıma büyükler için kitap yazmak demektir. Çünkü bu tarz kitapların önce çocuklarla büyükler arasında paylaşıldığını düşünmektedir. Çocuğa kitabı büyük okuduğu zaman çocukla büyük arasında bir köprü oluşur. Kitabı büyük okuduğu için öncelikle onun sıkılmaması gerektiğini belirten yazar, okul öncesi kitaplarında çocukla büyük arasında ortak bir payda oluşturmanın önemli olduğunu belirtmektedir (Canbay, 2010). Yazar, ilkokul dönemine yönelik çocuk kitaplarında durumun daha farklı olduğunu ifade etmektedir. Bu aşamada, çocuğun yaratıcılığını geliştirmek ve çocuğu bir birey olarak ele almak önemlidir. Çocuk da kendini özgür bir birey olarak görmeli, kitaptaki çocuk karakterleri üzerinden giderek kendini fark etmeli ve karakterlerle arasında özdeşlik kurabilmelidir. Yazara göre çocuk kitaplarında şiddet ve yıpratıcı öğelerin olmaması, doğayla ve toplumla bütünleşme duygularının olması gerekir. Çocukları büyükler gibi ele alıp eleştirel ve ahlaki bir şekilde yaklaşmamak gerekmektedir. Çocuğu da büyük bir birey gibi birçok boyutunun olduğunu düşünerek ele almak önemlidir (Canbay, 2010). Çocuğun kahramanla özdeşleşmesini temel alan yazar, kahramanların genelde tipten çok karakter ve kişilik sergilemesine önem verdiğini belirtmektedir. Yazılarında çocuk veya büyük olsun, onları birer karakter hâline dönüştürmeye çalışır. Buna gerekçe olarak da tipolojik sınırların karakteri öldürmesini ve sınırlandırmayı ortaya çıkarmasını göstermektedir (Canbay, 2010). Yazar, çocuk kitaplarındaki konuları, içinden gelen herhangi bir şeyle ortaya çıkardığını belirtmektedir. Örneğin, Kedilerin Kaybolma Mevsimi adlı kitabı, sürekli kaybolan kendi kedisinden yola çıkarak yazdığını ifade etmektedir. Yazılarında doğal hayat, çocuklar ve insanların gündelik ve mahalle hayatını işlemektedir. Yazar, gerçekliğe dayanan bir konuya farklı boyutlar katarak bir kurgu oluşturduğunu vurgulamaktadır (Canbay, 2010).

2.2 ÇOCUK EDEBİYATINI İNCELEMEDE TEMEL ÖGELER

2.2.1 Çocuk Kitaplarındaki Tasarım Özellikleri

Kitaplar çocukları okumaya isteklendirecek bir tasarım anlayışını yansıtmalı, çocuklar kendileri için üretilen bir araca verilen önemi, gösterilen saygıyı, kitabın dış yapı (biçimsel) özellikleriyle bütünleşmiş olan tasarım özeninden

anlayabilmelidir. (Okuyan, 2009:135-159) Herhangi bir çocuk kitabını biçimsel bakımdan topluca değerlendirebilmek için o kitabın büyüklüğü (oylumu), kâğıdın cinsi, sayfa düzeni, içindeki resimlerin niteliği, metinde kullanılan harflerin özelliği gibi hususlara bakmak gerekir. (Şirin, 1988:213) İyi kabul edilen kitaplar, okunmaya değer bir içeriğe ve -resimlendirilmişlerse- güzel resimlere sahiptirler. İyi kabul edilen kitapların ön kapaklarından en son sayfalarına kadar bütün tasarımları, içerikleriyle uyumludur. Bu uyum okuyucuyu kitabı alıp okumaya davet eder. (Şimşek, 2014: 81) Çocuk henüz okumanın yararına inanmış, tadına varmış değildir. Bu nedenle çocuğa vereceğimiz kitap, tıpkı bir oyuncak gibi onun ilgisini çekebilmelidir. Nasıl ki çocuklara, okul öncesi kurumlarda diş fırçalama davranışı bir oyun biçimiyle verilmek istenirse, kitap da, başlangıçta bir oyun aracı gibi çocuğa sunulmalıdır. Çocuk, hiçbir zaman bir büyük gibi, biçimsel yönden hiç de çekici olmayan bir kitaba, salt kendisine yararlı olduğu için yönelmez. Bu nedenle bir çocuk kitabı hazırlayıcısının ya da yazarının, ön kapaktan arka kapağa dek “Çocuğun ilgisini nasıl çekebilirim?” sorusunu dikkate alması gerekir. Kısacası; bir çocuk kitabı çocuğu okuma edimine karşı isteklendirmeli, buna göre tasarlanmış olmalıdır. (Sever, 2003: 192)

Genel olarak çocuk kitabının görsel tasarım bakımından nitelikli olup olmadığını sorgulamak için aşağıdaki sorulara cevap aranabilir:

1. Kitabın kapağındaki resimler parlak, canlı ve çekici mi?
2. Ön kapaktaki resimler kitabın arka kapağındaki özeti veya içeriği ile uyumlu mu?
3. Kitap mürekkebi dağıtmayan, okurken gözü yormayan kalın ve mat kâğıda basılmış mı?
4. Kitap hacim ve ebat bakımından kullanışlı mı?
5. Yazı karakterleri gözü yormayacak büyüklükte ve baskısı kaliteli mi?
6. Resimlerin estetik değeri var mı, çocukların sanatsal gelişim özelliklerine göre resimleme teknikleri kullanılmış mı?
7. Resimlerin bazıları farklı çağrışımlar uyandırıyor mu? Çocukların yaratıcılığını, duyu ve düşünce dünyalarını geliştirecek nitelikte mi?
8. Metin ve resim tasarımları birbiriyle uyumlu mu? (Karatay, 2014: 97)

Bulgular bölümünde ele alınan çocuk kitaplarının, görsel tasarım bakımından nitelikli olup olmadığını sorgulamak üzere Tacettin Şimşek’in editörlüğündeki

“Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı” adlı kitapta Halit Karatay’ın belirlediği sorulara cevap aranacaktır.

2.2.1.1 Kâğıt

Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın çok parlak ve kalın-kuşe- olmaması gerekir. Sayfaların daha kolay açılması, cilt, tutkal ve dikişin daha sağlam olması, okurken ışığı yansıtması için, ikinci hamur ya da daha az parlak birinci hamur kâğıtların yeğlenmesi gerekir (Kıbrıs, 2010: 40). Şirin (1988)’e göre ise kullanılan kâğıdın da en az ikinci hamur adı verilen cinsten ve mat olmalıdır. Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın birinci hamur, mat renkli ve çok parlak olmayan türden olması gerekir. Kitap üçüncü hamura basılmış olmamalıdır. Bu kâğıtlar, hem çabuk yırtılmakta hem de basılan resimler silik görülmekte, yazılar iyi okunamamaktadır. İkinci hamur kâğıdın kaliteli olanları da kullanılabilir. Şimşek (2014)’e göre kitaplarda gözü yormayacak mat (sarımtırak) ve mürekkebi dağıtmayacak kalınlıkta kâğıtların kullanılmasına dikkat edilmelidir.

2.2.1.2 Kapak, boyut ve cilt tasarımı

Çocuklar için hazırlanan eserlerde kitabın kapağı, çocukların kitaba ilgilerini çeken ilk görsel öğedir. Çocuğun kitaba yönelmesi, onu incelemesi ve okuması için “davetiyesi”, “albenisi” olduğundan kapağın tasarımı içeriği kadar önemlidir. Çocukları kitaba çeken ilk özellik, kapağın rengi, kapakta yer alan resim ve yazılardır. Kitabın kapak tasarımında kullanılan resimler, kitapta işlenen konu, olay, ana düşünce ile ilgili çocuğa ipuçları vermeli, bunlarla ilgili çocukta ilgi, heyecan uyandırmalı, okuma sürecinde onun ön bilgilerini harekete geçirmelidir. Kitap kapağındaki tasarımın yeteri kadar dikkat çekmemesi, yanlış ya da abartılı tasarımı, kitabın içeriği iyi de olsa, ilk bakışta kitabın itici olmasına neden olabilir. Özellikle okul öncesi çocuklarda kitaplara karşı ilgi uyandırma, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmada iyi bir kapak tasarımı etkileyici bir başlangıç olur. Bu özelliklerin yanında kitabın uzun süre kullanılabilmesi için kapağın dayanıklı olması gerekir. (Şimşek, 2014: 94) Çocuk kitaplarının kapak düzenlemesi çok önemlidir. Çünkü kapak, çocukları kitabın dünyasına doğru götüren ilk adımdır, dikkat çekici bir davetiye konumundadır. Çocuğun dünyasına seslenebilen, kitabı ve okumayı cazip

gösterebilen bir kapak düzenlemesine her zaman ihtiyaç vardır. (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016: 32) Kitapta genel olarak kitabın konusuyla ilgili bir resim bulunmalı, kitabın ve yazarın adı ile yayın tarihi gibi bilgilere yer verilmelidir. Ancak yazarın veya yayınevinin adı, kitabın adının önüne geçmemelidir. Sağlam ve çocuğun hoşuna giden çekici bir kitap, kitabın uzun süre saklanma şansını artırmaktadır. (Yardımcı ve Tuncer, 2002: 46-47) Bütün kitaplarda olduğu gibi çocuk kitaplarında da karton kapak kullanılmalıdır. Kapağın kırılma özelliği az olmalı, kapak ön yüzü üzerindeki yazı ve resimleri açık ve belirgin şekilde yansıtabilecek doku ve nitelikte olmalıdır. Kitabın boyutu ise; elde tutmaya elverişli ve çocuğun ilgisini çekebilecek nitelikte olmalıdır. Çocuklara kitap okuturken hep aynı boyuttaki kitapları seçmemek gerekir. Çünkü çocuk monotonluğu sevmez, sıkıcı bulur. Bu nedenle çocuklara zaman içinde değişik boyutta kitaplar da okutulmalıdır. Kitapların hacim ve ağırlık bakımından kolayca taşınmaya ve kullanmaya elverişli biçimde olması gerekir. Çocuk kitaplarının 16x23 cm. boyutlarında olanları, en uygun ölçüler kabul edilmektedir. (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016: 31) Çocuk kitaplarının boyutları, ilgi çekici olmaları kadar kullanışlılık açısından da önemlidir. Oyuncaklar gibi farklı farklı boyutlarda tasarlanabilir. (Şimşek, 2014: 94) Sürekli aynı boyutlardaki kitaplar yerine farklı boyutlu kitapların tercih edilmesi gerekir. (Tür ve Turla, 2005: 37) Fakat hacim, kalınlık bakımından çocuğun kolay taşıyabileceği ve kitaplığına kolay yerleştirebileceği boyutlarda olmalıdır. Ayrıca genişlik açısından kitabın iki kapağı açıldığında çocuğun kucak boyundan büyük olmamasına, normal aralıklı bir kitaplık rafına sığacak büyüklükte olmasına dikkat edilmelidir. (Şimşek, 2014: 94) Kitabın ciltlenmesi, tasarım özelliklerinden bir diğeridir. İyi bir cilt, çocukların kitabı uzun süre kullanabilmelerini sağlar. Ayrıca, kitabın cildi kolay açılmalı, herhangi bir destek kullanılmadan, düz bir yüzeyde okunabilmelidir. Kitapların üç türlü ciltlenme şekli vardır. Bunlardan birincisi sicimle ciltleme ince tel ya da iplikle dikilmesi; ikincisi tel zımba ile dikme; üçüncüsü kitap formlarının tutkallama tekniğiyle bir araya getirilerek ciltlenmesidir. Sicimle dikme, kitap baskı sayısının fazla olması durumunda maliyetlidir, fakat en dayanıklı ve kullanışlı olması bakımından tutkalla ciltleme tekniğinden sonra en iyisidir. Çocuk kitaplarının hacmi, sayfa sayısı dikkate alındığında en ekonomik ciltleme tekniği olarak tel zımbayla dikmenin kullanıldığı görülmektedir. Tel zımbayla dikilen kitaplar birden çok tel zımba ile dikilmelidir.

Çünkü sadece kitabın ortasından bir tel zımba ile dikilen kitaplar çok çabuk dağılır. (Şimşek, 2014: 95)

2.2.1.3 Sayfa ve yazı tasarımı

Kitabın sayfa düzeni, içindeki metnin okunmasını kolaylaştırabilecek şekilde hazırlanmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakmak gerekmektedir. Çocuğun, yazıları iyi izleyebilmesi için, yazı ve resim düzenlemesinin iyi yapılmış olması önemlidir. Çocuk yayınlarında normal aralıklı ya da normalden biraz daha fazla açıklık bırakılan satırların dizilmesi tercih edilmektedir. İlköğretimin ilk üç sınıfı için paragrafların kısa tutulması gerekir. (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016: 32) Çocuk kitaplarında satır aralarındaki boşluk normal, hatta biraz daha fazla olmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. İlkokulun birinci döneminde bulunan öğrenciler için yazılan kitaplarda ancak çok kısa paragraflara yer verilmelidir. (Şirin, 1988: 213) Kitabın sayfa tasarımı, metin ve resimlerin sayfa üzerine konumlandırılırken sayfanın alt-üst, sol-sağ kenar ve satırlar arası boşlukları, kitabın kolay okunabilir ve gerektiğinde kenarına not alınabilir genişlikte tasarlanmalıdır. Bunun için sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalı, satır araları normal aralıklı ya da normalden biraz daha fazla aralıklı olmalı ve paragraf uzunlukları, 1-3. Sınıflar için kısa tutulmalıdır. (Gürel, 2007: 35) Mustafa Ruhi Şirin'in de bu konudaki fikirleri diğer yazarlarla aynı doğrultudadır. Şirin (1998)'e göre, çocuk kitaplarında satır aralarındaki boşluk normal, hatta biraz daha fazla olmalıdır. İlkokulun birinci döneminde bulunan öğrenciler için yazılan kitaplarda ancak çok kısa paragraflara yer verilmelidir. Bir sayfadaki satır uzunluğu, çocukların görme alanına göre değişir. İlköğretim 1-3. Sınıf düzeyindeki çocuklar temel okuryazarlık sürecinde oldukları için okumaları yavaştır. Göz satır üzerinde 20-25 karakterlik bir genişliği kapsar, bu ise bir satırda 3-4 sözcük demektir. Buna gözün aktif görüş alanı, genişliği denir. Bu genişlik, göz kasları gelişmemiş, yavaş okuyan çocuklarda altı karaktere, bir sözcüğe (2 cm'ye) kadar düşebilir. (Karatay, 2011:24) Bunun için satır uzunluğu ilkokul 1-5.sınıflar için tasarlanan çocuk kitaplarında 7-8 cm'yi, sonraki yıllarda çocukların aktif görme alanı genişleyeceğinden 9-11 cm'yi geçmemelidir.

Yazı tasarımı ise çocukların gelişim düzeylerine göre kitaplarda kullanılacak yazı karakterlerinin büyüklüğü ve çeşidi ile ilgilidir. Bu özellikler de kitabın

okunabilirliği açısından 3nemlidir. (Şimşek, 2014: 96) Bu konuda Şirin (1988), ocuk kitaplarında kullanılan harflerin 3zelliği de çok 3nemlidir, demektedir. İlkokul 1-3.sınıf 3đrencilerine seslenen kitaplarda kullanılan harfler 12 puntodan kuk olmamalıdır. 4-5.sınıf 3đrencileri için hazırlanan kitaplarda 10 puntoluk harfler kullanılabilir. Ortaokula devam eden çocuklar için yayımlanan kitaplar için de 10 punto büyüklüğünde harfler normal sayılır. (Şirin, 1988: 213) ocuk kitaplarında harf büyüklüğü seviyeye g3re seçilmelidir. Birinci sınıf çocukları için 20-24, ikinci sınıf çocukları için 18, nc sınıf çocukları için 16, d3rdnc ve beşinci sınıf çocukları için 12 punto olmasında yarar g3rlmektedir. (Yardımcı ve Tuncer, 2002: 46) ocuk kitaplarında kullanılan harflerin büyüklükleri çocukların gelişim d3nemine g3re farklıdır. Harf büyüklükleri 12-36 punto arasında deđiŐebilir. (Şimşek, 2014: 96) ocuk kitaplarında harf büyüklüğü, birinci sınıf ocuk kitapları için 20-24, ikinci sınıf çocukları için 18, nc sınıf çocukları için 16, d3rt ve beşinci sınıf çocukları için 12 puntodur. (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2007: 35) Punto harf karakterinin boyutunu ve harf tipinin çizgileri arasındaki boŐluđu 3lmek için kullanılır. Bir inte 72 punto (nokta) vardır ve 1 in 1.7 cm'dir. Okul 3ncesi veya okumaya yeni başlayan çocuklar için 36 punto kullanılabilir. Daha büyük çocuklar için 12 punto normal sayılır. (Güleç ve Geçgel, 2006: 169) G3rŐlerden hareketle yazarların ilköğretim ikinci kademe harf boyutu konusunda nihai bir g3rŐe varamadıklarını s3yleyebiliriz. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu BaŐkanlıđının ders kitapları ve diğer yayınlar için belirlediği harf büyüklükleri Őyledir:

- 6 yaş için 24 punto,
- 7-9 yaş için 16-18 punto,
- 12 yaş ve üstü için 11 punto'dur.

İlk3đretim 4. sınıf ve sonrası için hazırlanan kitaplarda (9-12 yaş üstü) 10-12 puntoluk harf karakterlerinin kullanılması hızlı okuyabilmeyi kolaylaŐtırmaktadır. Çocukların g3rme alanı geniŐlediđinden bu yaş ve üstü için büyük puntolu yazılarda g3z sıçramaları artar, g3zler çabuk yorulur ve anlam kurma yavaŐlar, okunan metne karşı dikkat ve ilgi dağılır. Ayrıca süslü karakter, karmaşık yapılarıyla okunabilirliği zorlaŐtırır. (Koyuncu ve Kaptan, 2005: 259). Eğik yazı karakterleri daha zarif olsa da, normal yazıya g3re daha zor okunur. Büyük harfler, kısa satırlarda ya da okuma hızının yavaŐlatılması, bağlama dikkat çekilmesi gereken durumlarda

kullanılmalıdır. Sözcükleri oluşturan karakterler, harfler arasında ve bir satırda sözcükler arasındaki boşluğun fazla olması okumayı güçleştirir. Ayrıca, paragraflar 1-3.sınıflar için 3-5 cümleyi; 4-5. sınıflar için 5-7 cümleyi geçmemelidir. Çünkü çocuklar, uzun paragraflarda anlam kurmakta, okuduktan sonra zihinsel olarak onu özetlemekte zorlanabilirler. (Şimşek, 2014: 97)

2.2.2 Çocuk Kitaplarındaki Resimleme

Resimler ve görseller, çocuk edebiyatı eserlerinde yazıyla birlikte bir anlam bütünlüğü oluşturur. Öyle ki, kimi soyut durumlarda yazının tam olarak anlatamayacağı bir duyguyu, bir iletiyi, bir değeri bir resim, bir görsel daha kolay bir şekilde çocuk okuyucuya anlatabilir. Elbette ki, resimlerin ve seçilen görsellerin içerikle uyumlu olması gerekmektedir. Çocuk kitaplarında çizilen resimler ve seçilen görseller, açık, anlaşılır olmalıdır. Resimlemede tercih edilen renklendirme de iletiyi destekleyecek şekilde olmalı, çocuğun farkındalık düzeyini geliştirici nitelik taşımalıdır (Erdal, 2007).

Çocuk kitaplarında yer alan resimlerde dikkat edilmesi gereken bir başka önemli nokta ise çocukların çizgisel gelişim aşamalarıdır. Yavuzer'e (2011) göre çocuklardaki çizgisel gelişim aşamaları; karalama evresi (2-4 yaş), şema öncesi dönem (4-7 yaş), şematik dönem (7-9 yaş), gerçekçilik dönemi (9-12 yaş), görünürde doğalcılık dönemi (12-14 yaş) olmak üzere beş döneme ayrılmaktadır (Yavuzer, 2011). Gönen vd.'nin de belirttiği gibi, çocuklara yönelik olarak hazırlanan kitaplarda yer alan resimlerde çocukların çizgisel gelişim dönemleri dikkate alınmalıdır. Nitekim çocuk kitabı yayımlanırken yazar, yayınevi, çizer, editör duyarlı hareket etmelidir. (Sever, 1995). Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaran olur. (Sever, 2007: 159). Sanatçı duyarlılığı ile yapılmış çocuk kitabı resimleri, erken çocukluk dönemiyle başlayan evrede, sanat eğitiminin en etkili ve kestirme yoludur. (Sever, 2007: 169). "Gülümseten Öyküler" dizisinin hedef kitleyi ilköğretim birinci kademedir. Sever (2007)'e göre bu yaş grubu çocuklar için hazırlananların, yazılı ve görsel dilin anlatım olanaklarının yansıtıldığı kitaplarda içerik, okuma ve izleme rahatlığı sağlayan bir sayfa düzeni içinde sunulmalıdır. Çocuk kitaplarında resim-metin uyumu, sayfa kenarlarındaki boşluklar ve bunların

sayfadaki diğer öğelerle birlikte yarattığı oransal uyum, sayfa düzenini sağlayan bileşenler olarak değerlendirilmelidir. Sayfaların görsel tasarım zenginliği çocuk-kitap etkileşimi için önemli bir değişken olarak düşünülmelidir. Bu nedenle, çocuk kitaplarının ön, arka kapakları ile diğer sayfaların okuma ve izleme isteği yaratabilecek özellikler taşıması gerekir... Çocuk kitaplarındaki resimlerin değişmez özelliği estetik değeridir. (Sever, 2007: 181-182)

Sever (2007) Çocuğun Gelişim Sürecine Çocuk Kitaplarının Katkıları Neler Olabilir? Sorusuna on madde ile cevap vermiştir. Bu cevaplar şöyledir:

- Çocuk, çevresinde gördüğü nesne ve varlıkları görsel imgeleriyle belleğine yerleştirir. Resimler, yazısız kitaplardan başlayarak çocukların belleklerinde nesne ve varlıkların imgelerini oluşturur, kavramsal gelişimini destekler.
- Kitaplardaki resimlerle yaşanan iletişim süreci, çocukların duyu algılarını geliştirir. İşitme, bakma, görme, imgeleme yetilerini geliştirmelerine olanak sağlar; soyut kavramları algılamalarını kolaylaştırır.
- Sözcüklerle aktarılamayan duygu ve düşüncelerin dışavurumuna, aktarılanların ise, çocuğun görme duyusunu da işleterek alımlamasına katkı sağlar.
- Kitap okuma ya da okunanı dinleme sürecine, çocuğun birden çok duyusuyla katılmasını sağlar. Duyularla düşünmeye fırsat yaratacak görsel ortamlar oluşturur.
- Düş, düşlem ve düşünme gücünü geliştirme alıştırmaları için ortam yaratır. Resimlerin düşündürdüklerinden hareketle, çocukların, duygu ve düşüncelerini açıklama isteğini devindirir.
- Çocuğa, resmin duygu ve düşüncelerini açıklamamanın bir dili olduğuna, sanat dilinin de birden çok anlam içerebileceğine ilişkin ilk deneyimleri kazandırır.
- Resimler üzerine yapılan konuşmalar, çocukların, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirir.
- Çocukları okumaya özendirir; yazınsal metinlerle kuracakları iletişime hazırlar.
- Çocukların “Sanatçı kimdir, sanat nedir?” sorularını yanıtlayabileceği somut örnekler oluşturur.
- Çocuğa yaşadığı çevreye, doğaya daha duyarlı bakmayı öğretebilir.

Okulöncesi dönemden başlayarak çocuklar, resmin yanında fotoğraf, karikatür gibi düzeylerine uygun iletiler taşıyan çalışmalarla da karşılaştırılmalıdır. (Sever, 2007: 182-183)

Behiç Ak, hem hikâyelerin yazarı hem de resimlerin çizeridir. Bu nedenle yazar, yazılı olarak sunduğu hikâyeyi görsel olarak da zenginleştirebilmiştir.

Sever'in de haklı olarak vurguladığı gibi, "çocuk kitapları dış yapı ve içyapı ölçütleri ile bir bütünlük arz etmektedir.

2.2.3 Konu ve Tema

TDK, Güncel Türkçe Sözlük'te konu; "is. Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje."

(WEB3, 2018), tema ise; "is. (te'ma) (İtalyanca) "1. isim Asıl konu, temel motif, ana konu 2. edebiyat Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu" şeklinde tanımlanmıştır.

(WEB4, 2018). "Tema, yazarın kitabı yazmasındaki temel amaçtır. Tema, hikâyenin arka planındaki anlamdır" (Parayno, 11). Sonuç itibarıyla konu; yazarın eserde ele aldığı "olay veya durum", tema ise bu "olay ve durum" üzerinden okuyucuya ulaştırmayı amaçladığı "düşünce"dir.

Çocuğa yönelik kitap yazarken veya seçerken "çocuğa görelilik" ilkesine göre hareket edilmelidir. Nitekim, "çocuklar için okudukları kitabın konusu oldukça önemlidir. Konu, adeta anlatının eylem planıdır" (Karatay, 2011: 96). Çocuk kitaplarında konu orijinal olmalı, klasik ve tahmin edilebilenin dışında olmalıdır. Huck ve Kiefer'e göre; "çocuklar, arasında en çok sevilen kitaplar, konusu iyi olanlar değil en çok akıllarında kalanlardır." (Huck ve Kiefer, 2003: 16). Çocuk kitaplarında tema ve konu ilişkisi güçlü bir şekilde kurulmalıdır. Ancak, tema konunun önüne geçmemelidir. Konular makul ve inandırıcı olmalı, mantıklı bir olay örgüsü içinde gelişmelidir. (Karatay, 2011:97) Parayno'nun vurguladığı gibi, nitelikli çocuk kitapları seçimi yapılırken şu hususlara dikkat edilmelidir:

- Çocuk kitapları, yapım malzemesi bakımından güvenli olmalıdır,
- Çocuk kitapları, bütün yaş grupları için duygusal bakımdan güvenli olmalıdır,

- Çocuk kitapları, entelektüel bakımdan doğru bilgiler taşınmalıdır,
- Çocuk kitapları, çocuğun başarıma ihtiyacına karşılık vermelidir,
- Çocuk kitapları, yaratma ve hayret duygularını beslemelidir,
- Çocuk kitapları, çocuğun aidiyet duygusunu geliştirmelidir (Parayno, 10).

“İlgi çekicilik” ve “okunabilirlik” açısından çocuk kitaplarında işlenen konu ile ilgili olarak şu hususlara önem verilmelidir:

- Kitapta işlenen konu çocukların hoşlandığı, sevdiği türden mi?
- Anlatıda sürekli aksiyon var, hikâye akıcı mı?
- Kurgu benzerlerinden farklı, orijinal ve yeni mi?
- Konu akla yatkın ve inandırıcı mı?
- Olaylara giriş mahiyetinde bir ön hazırlık yapılmış mı?
- Anlatılan olaylar, sebep-sonuç; sonuç-sebeup ilişkilerine dayanıyor, konu mantıklı bir olay örgüsü ile gelişiyor mu?
- Kurgu iyi yapılandırılmış, olaylar fark edilebilir dönüm noktaları ile gelişiyor mu? (Karatay, 2011: 98)

Bütün bu özellikler ile konu–tema uyumu, çocuk kitabının seçiminde, çocuklar için yararlı olmasında önemli rol oynamaktadır.

2.2.4 Karakterler/Kahramanlar

Çocuk edebiyatı literatüründe karakter iki anlamda kullanılır. Edebiyat eleştirisinde; eleştirmen ya da okurun, hikâye ya da roman boyunca gözlemlediği kahraman ya da aktörler vardır. Diğer anlamı ise, kişinin sahip olduğu ahlaki niteliklerine işaret eder. Nitekim 17. Yüzyılda karakter “kişinin oluşturduğu zihinsel ya da ahlaki özellikler” anlamına gelir (Nel and Paul, 2011: 31). TDK, Güncel Türkçe Sözlük’te karakter kavramı şöyle tanımlanmıştır: “is. 2. Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye 5. *edebiyat*

“Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” (WEB5, 2018)

Kahraman ise, “*is. ed.* roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi” (WEB5, 2018) olarak tanımlanmıştır. Edebi eserlerde, karakterler anlatıda çatışma ortamının, aksiyonun nedenidirler. Çocuğun kitaptaki olumlu karakterle/kahramanla

özdeşim kurması anlatının içine girebilmesi için, yazarın eserde betimlediği karakterin inandırıcı, güvenilir, gerçekçi ve çocukla aynı yaş düzeyinde olması gerekir. Çocuk okurun karakterde kendinden bir şeyler bulması, onunla duygudaşlık kurmasını önemlidir (Karatay, 2011: 99). Edebi eserlerde yazarlar, karakteri farklı anlatım teknikleri ile okuyucuya tanıtarak, anlatıyı monotonluktan kurtarmaya çalışırlar. Kahramanlar her anlatıda farklı farklı karakterleri canlandırır. Böylelikle çocuklar okudukları her kitapta bir başka karakterle tanışır, yeni ve farklı deneyimler elde eder. Öyküleme başlıca karakteri tanıtmaya yolları şunlardır:

- Karakteri anlatıdaki diğer kişilerle iletişim kurularak diyaloglarla tanıtmaya,
- Karakteri, hikâyede doğrudan betimleme,
- Karakterin düşüncelerini monologlarla betimleme,
- Karakteri bir olayın içinde göstererek ortaya koyma (Karatay, 2011: 99).

Çocuk kitaplarındaki karakterlerin taşınması gereken başlıca özellikler şunlardır:

- Karakter, evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı,
- İyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı,
- Barış yanlısı olmalı,
- Çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı,
- Karakter, adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özelliklerini taşımalı (Karatay, 2011:100).

Anlatı metninin ilgi çekici ve akıcı olmasını sağlamak için, metinde karakterize edilen karakterleri farklı anlatım teknikleriyle okuyucuya tanıtmak gerekir. Çocuk kitaplarındaki karakterlerin tanıtılmasında kullanılan başlıca tekniklerle ilgili şu sorulara doğru cevaplar aranmalıdır?

1. Yazar, karakterleri duruma göre farklı tekniklerle tanıtabilmiş mi?
  - a. Düz anlatım yoluyla,
  - b. Hikâyede geçen diyalogların içinde,
  - c. Başkalarının düşünceleriyle,
  - d. Karakterin kendi düşüncesiyle (monolog),
  - e. Olayların içinde sergilediği davranışlarla,
2. Karakterler gerçek yaşamdaki gibi tatminkâr ve inandırıcı mı?
3. Hikâyede karakterlerin güçlü ve zayıf yönleri kolaylıkla görülebiliyor mu?
4. Hikâyede sıra dışı karakterlere de yer verilmiş mi?

5. Karakterlerin iyi veya kötü davranışları yaşları ve geçmişleriyle örtüşüyor mu? Yazar bunların nedenlerini gösteriyor mu?
6. Hikâye devam ederken gelişen ya da büyüyen bir karaktere yer verilmiş mi? (Karatay, 2011:101-102)

Sorular, incelenen çocuk kitaplarında araştırmacının çok yönlü bir bakış açısına sahip olmasında destek vericidir. Doğru soruları arayan araştırmacılar için cevapları bulmak ve değerlendirmek daha anlamlı hale gelmektedir.

2.2.5 Kurgu (Kurulum)

Anlatı türü metinlerinde bulunan önemli bir öğede olaydır. Özdemir, anlatı türündeki eserlerde neyi olay kabul etmemiz gerektiği hususunda şu ölçüyü savunmuştur: “Anlatıma dayalı metinlerde, her gelişmeyi bir olay kabul etmemiz mümkün olamayacağından, biz metinlerde “genel akışı etkileyen ve ilgi çeken gelişmeleri” olay kabul etmenin daha doğru olacağını düşünüyoruz.” (Özdemir, 2010:142) Özdemir, büyük metni anlamamanın zor olduğu durumlarda uygun yöntemi seçmenin önemine değinmiştir: “Anlatıma dayalı metinlerde, kelime boyutunda başlayan bu anlama faaliyeti, büyük metnin “olay örgüsü”, “şahıs kadrosu”, “ana düşünce” ve “yardımcı düşünce”lerine kadar genişler. Dolayısı ile “büyük metni” anlamak biraz daha zorlaşır. İşte bu noktada imdadımıza çeşitli okuma yöntemleri yetişir. Bu okuma yöntemleri sayesinde anlatıma dayalı metinlerin anlaşılması daha da kolaylaşır. Bu kolaylık aynı zamanda çocukların veya yetişkinlerin okuma kültürü edinmelerini ve okuduklarından edebi bir zevk almalarını sağlaması açısından da ayrıca önem taşımaktadır.” (Özdemir, 2010: 140). Sever, çocuk edebiyatı eserlerinde, okuyucunun ilgisine ve merakını canlı tutan dört çeşit çatışma türünden söz eder:

- Kişi-kişi çatışması,
- Kişinin kendisiyle olan çatışması,
- Kişi-doğa çatışması,
- Kişi-toplum çatışması (Sever, 2008: 128).

Sever, bir anlatıda çatışmanın galibinin önceden tahmin edilmesinin anlatıdaki merak ögesini zayıflatacağı için okuyucunun ilgisinin de azalacağını, hatta sonlanacağını belirtir (Sever, 2008:137). İyi yazılmış çocuk kitaplarında çatışmalar, heyecan ögesiyle dengeli olarak gelişir. Fakat olaylar tamamen çözüme

kavuşturulmaz, yeni çatışmalara zemin hazırlanır. (Karatay, 2011:103) Karatay'ın da belirttiği gibi, “2-7 ve 7-9 yaş gelişim düzeyindeki çocuklar için hazırlanan çocuk kitaplarında kurgu, olaylar neden sonuç ilişkisi ile gelişmeli ve zaman doğrusal olarak ilerlemeli, kurguda geri dönüşlere (flash back) yer verilmemelidir. Bu yaş düzeyindeki çocukların kronolojik zaman algıları henüz) yeteri kadar gelişmediğinden kurgudaki geri dönüşler, olayın oluş nedenlerini karıştırmalarına neden olabilir. Bunun için kurgudaki olaylar neden sonuç ilişkisi ve doğrusal ilerleyen zaman akışı içinde verilmelidir.” (Karatay, 2011:103) Özellikle çocuk okuyucuları hikâyede tutabilmek, kurgunun durumuna bağlıdır. Çocukların dikkatini ilk olarak çeken unsur kitabın kapağı, ilginin devamını sağlayan unsur ise kurgudur.

2.2.6 İleti

Ana düşünce ya da yaygın olarak kullanılan diğer adıyla ana fikir, yazarın metinde okuyucuya ulaştırmak istediği mesajın en kısa ifadesidir. Ana düşünce bir metinde anlatılanların bir yargı oluşturabilecek şekilde somut olarak dile getirilmesi diye de tanımlanır (Aktaş ve Gündüz, 2002). İleti/mesaj olarak da bilinen ana fikir yazarın anlatma amacıdır. Sever, iletiyi şöyle tanımlamıştır: “İleti (ana düşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Öğretici metinlerde, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir.” (Sever, 2008:140). Genel olarak ana düşünce metinde beş farklı konumda işlenebilir: “metnin başında, ortasında, sonunda, hem başında hem sonunda ve doğrudan verilmeden metnin tamamında bulunur ve okuyucunun bilişsel gelişim düzeyine bağlı olarak metinden çıkarılır”. (Karatay, 2011). Çocuk kitapları, vermeye çalıştıkları iletilerle çocukların yaratıcı düşünme, problem çözme ile ilgili bilişsel becerileri kadar ahlaki ve kişilik gelişimlerine olumlu katkılar sağlayarak onların sosyalleşmelerine yardımcı olmalıdır. Unutulmamalıdır ki, çocuk kitaplarının, çocuğun sadece eğlenceli zamanlar geçirmesine katkı sağlama işlevi yoktur. Çocuk, okuduğu kitapla hem zevkli vakit geçirmeli hem de çeşitli sosyal, milli, dini ve ahlaki değerleri kazanabilmelidir. Bu noktada çocukların özellikle özdeşim kurabildikleri karakterler önem kazanmaktadır.

2.2.7 Dil ve Anlatım

Bir edebi eserde anlatımda kullanılan cümlelerin uzunluğu, sözcüklerin türü, uzunlukları, günlük hayatta kullanım sıklıkları, mecaz veya gerçek anlam taşımaları çocukların okuduğu metni anlama düzeyini etkiler (Karatay, 2011:109). Bir çocuk edebiyatı eserinin, çocuk okurun onu anlayıp, değerlendirerek beğenebileceği dil ve anlatım özelliklerini taşıması gerekir. Nitekim, çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli noktayı sahip olduğu dil ve anlatım özellikleri oluşturmaktadır. Sever'in (2008:145) de belirttiği gibi, "Çocuk kitaplarının, çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli özelliği dili ve anlatımıdır". Çocuklara Türkçenin yaratıcı gücünün ve imkânlarının duyumsatılması, onlardaki hayat ve insan algısını derinleştireceği gibi, bir araç olarak sunulan çocuk hikâye ve romanı ile etkileşime giren okuyucunun donanımını da arttıracaktır (Sever, 2008). Çocuk kitapları çocuğun söz varlığını, dolayısıyla da düşünce dünyasını geliştirir, kültürel açıdan farkındalık düzeyini artırır. Çocuk kitaplarında, dilin anlatım imkânları kullanılırken çocukların bilişsel gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır. (Karatay, 2011:109)

Çocuk-kitap etkileşiminin niteliğini belirleyecek temel etken olan çocuk kitaplarında yer alan "dil ve anlatım" özelliklerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olup olmadığını değerlendirmek için aşağıdaki sorular çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir:

Yazar, metnin bütünü oluştururken kısa ve yalın cümlelere yer vermiş midir? Kahramanlarını konuştururken düz cümleler mi devrik cümleler mi kullanmıştır? Eserde seviyeye göre anlaşılması zor olan kavram, terim ve deyimler yer almakta mıdır? Çocukların dünyasına uygun özellikler taşıyan renkler (tonlar) var mıdır? Eserde kullanılan söz varlığı okurun dilsel gelişimini destekleyecek şekilde mi kurgulanmıştır? Her eser belirtilen alt kategorilere göre taranacak ve elde edilen veriler buna göre tasnif edilecektir. Söz varlığının alt kategorileri şunlardır:

- Atasözleri,
- Deyimler,
- İkilemeler,
- Terimler,
- Kalıplaşmış sözler,
- Yabancı kelimeler,

- Bilmeceler,
- Tekerlemeler,
- Argo kelimeler,
- Anadolu ağızları.

Dil ve Anlatım'da her eserde Şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Türkçenin anlatım gücü ve imkânları çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınarak sezdirilmiş midir?
2. Anlatım; duru, akıcı ve yalın mıdır?
3. Noktalama işaretleri ve yazım kuralları, çocuğa doğru bir şekilde sezdirilmiş midir?
4. Metindeki dilsel kullanım çocukların hayal gücünü geliştirici nitelikte midir?
5. Metin aracılığıyla çocuğun dil bilinci ve duyarlığı seviyeye uygun bir şekilde uyarılmış mıdır?
6. Metinde; arkaik (eskicil) ve yabancı kelimelerin kullanılmasından uzak durulmuş mudur?
7. Kelimelerin, deyimlerin, tamlamaların vb. bağlam içinde kullanımı, çocuğun seviyesine uygun mudur?
8. Anlatım, çocuğun beş temel duyusunu geliştirici özellikte midir?
9. Türkçenin temel sözvarlığı, çocuğun dilsel seviyesinin geliştirilmesini destekleyecek biçimde mi örneklendirilmiştir?
10. Dil ve anlatım, çocuğun metni alımlamasına imkân sağlayıcı nitelikte mi düzenlenmiştir?
11. Metin, çocukta temel dil becerileri olan okuma, yazma, dinleme ve konuşma isteğini teşvik edici özellikte midir?

2.3 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Behiç Ak ile ilgili daha önce yapılmış üç yüksek lisans tezi tespit ettik. Bunlardan ilki, Deniz Kaptan tarafından yapılan, Mekanın Tiyatrallığı ve Bir Örnek Olarak

Behiç Ak Oyunları (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tiyatro Kuramları Eleştiri ve Dramaturgi Anabilim Dalı, 2006). Diğeri Hikmet Canbay tarafından yapılan Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Doğacı Zekâ Alanı Açısından İncelenmesi (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, 2011). Sonuncusu ise, Dilara Ünal tarafından yapılan, Modern İnsanın Trajik Hayatına Katlanabilmesinin Bir Yolu Olan Kara Komedi Ve Bu Bağlamda Behiç Ak'ın Tek Kişilik Şehir Ve Güngör Dilmen'in Canlı Maymun Lokantası Adlı Oyunlarındaki Garson Karakterlerinin İncelenmesi, (Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İleri Oyunculuk Anabilim Dalı, 2016).

1. Deniz Kaptan tarafından yapılan, Mekânın Tiyatrallığı ve Bir Örnek Olarak Behiç Ak Oyunları adlı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dr. Tülin Sağlam danışmanlığında "Tiyatro Kuramları Eleştiri ve Dramaturgi Anabilim Dalı'nda tamamlanmıştır. Tezin yapılmasındaki temel amaç; Behiç Ak oyunlarının dramaturgisinde mekânın tiyatrallığının Behiç Ak'ın oyunlarında nasıl oluştuğunu tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde tezde; oyunlarda mekânın işlevi ve dönüşümü ele alınmış, oyun kişilerinin mekânın dönüşümünü destekleyen yönelimleri belirlenerek, mekânın tiyatrallığının Behiç Ak dramaturgisindeki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır, belirlenmiştir. Tez; üç ana bölümden oluşturulmuştur: I. Bölümde, Tiyatrallık Düşüncesi üzerinde durulmuştur. II. Bölümde Mekan başlığı altında Gösterimin Alanı Olarak Mekanın Gelisimi, Dramaturjik Bir Birim Olarak Mekanın Gelisimi ve Mekanın Tiyatrallığı incelenmiştir. III. Bölümde ise Behiç Ak oyunlarında mekânın tiyatrallığı çözümlenmiştir.

2. Hikmet Canbay tarafından yapılan Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Doğacı Zekâ Alanı Açısından İncelenmesi adlı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dr. Zeynep Çetinkaya danışmanlığında Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda tamamlanmıştır. Bu tezde; Behiç Ak'ın çocuklara yönelik olarak yazdığı kitaplarda yer alan doğa ile ilgili durumların "doğacı zekâ" alanıyla ilişkisi tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle ilgili literatür taranarak doğacı zekâ alanına ilişkin temel özellikler belirlenmiştir. Daha sonra, bu özellikler kendi içinde gruplandırılmış; oluşturulan liste, alanında uzman üç kişiye gönderilmiş ve uzman görüşleri doğrultusunda inceleme ölçeğine son şekli verilmiştir. Son hâliyle ölçek, "sınıflandırma", "doğa sevgisi" ve "farkında olma" olarak üç alt boyuta ayrılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; “doğacı zekâ” alanına ait özelliklerin en çok “Ayşe’nin Bulut Projesi” ve “Dikkat Su” kitaplarında yer aldığı tespit edilmiştir. Tez dört ana bölümden oluşturulmuştur: 1. Bölümde; problem başlığı altında; Türkçe öğretimi, Türkçe dersi öğretim programı, çoklu zekâ kuramı, doğacı zekâ alanı, çocuk kitapları, Behiç Ak’ın hayatı ve edebî kişiliği, problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar ve tanımlar üzerinde durulmuştur. 2. bölümde, yöntem, araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve çözümlenmesi hakkında bilgiler verilmiştir. 3. bölümde, araştırmanın çalışma grubu üzerinde elde edilen verilere ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. 4. bölümde ise bulgular ve yorumlara bağlı olarak elde edilen sonuçlar üzerinde durulmuş, bunlara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

3. Dilara Ünal tarafından yapılan, Modern İnsanın Trajik Hayatına Katlanabilmesinin Bir Yolu Olan Kara Komedi Ve Bu Bağlamda Behiç Ak’ın Tek Kişilik Şehir Ve Güngör Dilmen’in Canlı Maymun Lokantası Adlı Oyunlarındaki Garson Karakterlerinin İncelenmesi, adlı yüksek lisans tezi Dr. Devrim Seher Yakut danışmanlığında İleri Oyunculuk Anabilim Dalı’nda tamamlanmıştır. Bu tezde; geçmişten günümüze gülme ve komik algısının nasıl değiştiği, mizahın toplumsal ve kültürel değişimlerin aynası niteliğinde olduğu, modernizmden postmodernizme değişen kimlik algısının hayatın her alanında kendini gösterdiği gibi mizahta da gösterdiği işlenmiştir. Değişen mizah anlayışının değişmesiyle “Kara Mizah” kavramının ortaya çıkışı ve insan hayatını nasıl etkilediği, değişen ve acımasızlaşan hayat koşulları karşısında, absürt ve saçma kavramlarının hayatın merkezine yerleşmesi ve yüksek yabancılaşma ile karşı karşıya kalan bireyin ancak kara mizah ile hayat mücadelesine devam edebilmesi tartışılmıştır. Tezde; Behiç Ak’ın Tek Kişilik Şehir ve Güngör Dilmen’in Canlı Maymun Lokantası oyunları incelenmiş ve oyunlardaki garson karakterleri karşılaştırılmıştır. Tez toplam 6 (altı) bölümden oluşturulmuştur: 1. Bölüm “Giriş” niteliğini taşımaktadır. 2. Bölüm’de, “Komedi ve Komedi Türleri” hakkında bilgi verilmiştir. 3. Bölüm’de, Gülme, Gülme’nin tarihçesi, Gülme kuramları hakkında kuramsal bilgiler verilmiştir. 4. Bölüm’de, Mizah kavramı, Mizahın fonksiyonları, Mizah tarzları, Mizahın öğeleri, Mizah çeşitleri, Mizahın olumlu-olumsuz yanları, Kara mizah hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Son bölüm olan 6. Bölüm’de, Behiç Ak’ın Tek Kişilik Şehir ve Güngör Dilmen’in Canlı Maymun Lokantası oyunları karşılaştırılmıştır.

2.4 ALANYAZIN TARAMASININ SONUCU

Alanyazın taraması sonucunda; çok yönlü bir sanatçı olan Behiç Ak'ın oyunları, tiyatrallık, doğacı zekâ ve kara mizah bakımından lisansüstü araştırmacıları tarafından incelenmiştir. İlgili araştırmalarda, Behiç Ak'ın ya tek bir eseri ya da belirlenen tema sınırlılığında belli eserleri incelemeye tabi tutulmuştur. Bu durum, Behiç Ak'ın eserlerini disiplinler arası çalışmalara uygun olduğunu bize göstermektedir. Ancak, tarafımızdan yapılan incelemenin özgün yanı; daha önce araştırmacılar tarafından, özellikle Türkçe Eğitimi araştırmacıları tarafından irdelenmeyen “Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi”dir. Çalışmamızda; Behiç Ak'ın çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel niteliklerini teşkil eden dış yapı özellikleri ve içyapı özellikleri bakımından incelenerek alanyazına somut katkı yapılması hedeflenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM VE MATERYAL

Bu bölümde “ Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” çalışmasının araştırma modeli, çalışma materyalleri, evren ve örneklem/ katılımcılar/çalışma grubu, verilerin toplanma araçları, verilerin toplanması ve verilerin analiz edilmesi başlıklar halinde incelenmiştir.

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

“Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı araştırma, bir doküman incelemesi çalışmasıdır. Doküman İncelemesi Karasar’ın eserinde Belgesel Tarama olarak da geçer. “ Belgesel Tarama, var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniğidir.” (Karasar, 2017: 229) Duverger’in (1973) “belgesel gözlem” dediği bu tekniği, Rummel (1968) ve daha birçoğu “ doküman metodu” olarak tanımlamaktadır. Best de (1959: 118) tekniği “mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı ve bunların sistemli incelenmesi” olarak ifade etmektedir. Belgesel taramayı, yalnızca yazılı belgelerle sınırlayıp kütüphane araştırması olarak tanımlayanlar vardır. (Rummel, 1968:80 akt. Karasar, 2017: 230) Karasar (2017)’a göre, iki tür belgesel taramadan söz edilebilir. Bunlar, genel tarama ve içerik çözümlemesidir. Genel tarama, hemen her çalışmada izlenen “alanyazın” ya da “literatür” taraması olarak bilinen bir taramadır. İçerik çözümlemesi, belli bir metnin, kitabın, belgenin içeriğinde gizli kavram, ilke ve özellikleri anlama ve anlatma amacı ile yapılan bir taramadır. Belgelerdeki bakış açısı, felsefe, dil, anlatım vb. özellikler, derinliğe yapılacak çözümlemelerle anlamaya çalışılır. Bu bağlamda, araştırmanın kuramsal bölümünde genel tarama, bulgular ve yorumlar bölümünde ise, içerik çözümlemesi kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2016)'e göre; doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi, diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir. Doküman incelemesinde, veri analizini iki grupta incelemek mümkündür. Bunlar; betimsel analiz ve içerik analizidir. Bu çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “ Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır... Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239-240) Bu açıdan, çalışmada Behiç Ak'ın “ Gülümseten Öyküler” dizisi çocuk edebiyatının temel öğelerine uygunluğu açısından incelenmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

3.2 ÇALIŞMA MATERYALLERİ

Çalışma materyalleri, bilimsel araştırmalarda ele alınan problem ve alt problemlere göre şekillenmektedir. Bu araştırmanın çalışma materyallerini Behiç Ak'ın “Gülümseten Öyküler” dizisindeki hikâye kitapları oluşturur. Bu kitaplar, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Alaaddin'in Geveze Su Boruları, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Vapurları Seven Çocuk, Havva ile Kaplumbağa, Pat Karikatür Okulu, Galata'nın Tembel Martısı, Akvaryumdaki Tiyatro, Buzdolabındaki Köpek, Geçmişe Tırmanan Merdiven 'dir. Çalışmanın dayanağını oluşturan bu on kitap, çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmiştir.

3.3 EVREN VE ÖRNEKLEM / KATILIMCILAR / ÇALIŞMA GRUBU

“Bir araştırma için evren (population, universe), soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin (ölçümlerin) elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur.” (Büyüköztürk vd. 2018: 82) Karasar (2017)’a göre evren, soyut bir kavramdır; tanımlanması kolaydır fakat ulaşılması güçtür ve hatta çoğu zaman olanaksız bir bütündür. Örneğin, insanları evren olarak alan bir araştırmacının, tüm insanlara ulaşması ya da onlara genellenebilecek bir başka yol izleyerek tümüyle güvenli bir sonuca varması olanaksızdır! Bu nedenle, araştırmalarda kullanılan “ evren” terimini “ çalışma evreni” olarak algılamak gerekir. Bu durumu Büyüköztürk vd. ise şöyle ele almıştır. “ Bir araştırma için iki tür evrenden söz edilebilir. (Fraenkel ve Wallen, 2006): Hedef evren (target population) ve ulaşılabilir evren (accessible population). Hedef evren, ulaşılması hemen hemen imkânsız olan evrendir ve araştırmacının ideal seçimidir. Ulaşılabilir evren ise, araştırmacının gerçekçi seçimidir ve ulaşılabilir olandır. (Büyüköztürk vd. 2018: 82-83)

Bütün evreni çalışmak yerine, evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay veya olguyu araştırma kapsamına dâhil etmek pratik bir çözümdür. Burada yine geleneksel bilim anlayışının “indirgeme” ilkesi kullanılır. Daha çok sayıda birey, olay veya olguyu içeren evren, belirli yöntemlerle örneklem dediğimiz küçük ve çalışılabilir bir büyüklüğe indirgenir. Burada bulunan sonuçlar yine tersi bir süreçle evrene genellenir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 113) Karasar (2017)’a göre örneklem (sample), belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir. “Bazen, çeşitli nedenlerle, çalışma evrenini yeterince temsil edebildiğinden emin olunamayan gruplarla da çalışmak zorunda kalınabilir. Bu durumda üzerinde çalışılan grubun “örneklem” yerine “çalışma grubu” olarak anılması daha uygundur.” (Karasar, 2016: 149) Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere, evrenin içerisinden seçilen grubun üzerinden gözlenen değerler dayanak alınarak bu değerler evren için genellenir.

Bu araştırmanın hedef evreni, MEB’e bağlı okullardaki ilköğretim çağındaki öğrenciler, ulaşılabilir evreni ise, Iğdır/Tuzluca’da MEB’e bağlı ilköğretim çağındaki öğrencilerdir. Çalışmanın örneklemini Iğdır’ın Tuzluca ilçesindeki Tuzluca İlkokulu, 4/ A sınıfındaki 17 öğrenci, Hoca Ahmet Yesevi İmam Hatip Ortaokulu, 5 / A sınıfındaki 17 öğrenci ve 5 / B sınıfındaki 14 öğrenci oluşturmuştur.

3.4 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada veri toplama araçlarından gözlem ve anket kullanılmıştır. Thomas(1998) anketi insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlamaktadır. (Thomas, 1998 akt. Büyüköztürk vd. 2017: 129) Çalışmada, Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında geçen bazı sözcük ve sözcük öbeklerinin, kalıplaşmış sözlerin, hedef kitledeki öğrencilerin düzeylerinin üzerinde olduğu düşünülmüştür. Bunu saptamak amacıyla örneklem içinde yer alan 48 öğrenci ile çalışılmıştır. Kitaplarda yer alan sözcükler sıralanarak tabloların içine yerleştirilmiştir. Öğrencilere sözcükler, hikâye kitabında verilen bağlam içerisinde sunulmuştur. Öğrencilerin cevaplandırmaları bittikten sonra Büyük Türkçe Sözlük 'ten alınarak hazırlanmış cevap kâğıtları örneklem içerisindeki öğrencilere dağıtılmıştır. Elde edilen veriler yorumlanmıştır ve genelleme yoluna gidilmiştir.

Gözlem ise, “bir şeyi iyi anlamak için onun kendi kendine meydana çıkan türlü belirtilerini gözden geçirmek” olarak tanımlanmaktadır. (TDK: 1969: 304) Behiç Ak'ın kitaplarını hedef kitledeki öğrencilerin nasıl değerlendirdiğini anlayabilmek için gözlem yapılmıştır. Katılımlı gözlem sürecinde, anketlerin uygulanması sırasında, verilen cümleleri öğrencilerin nasıl değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda, 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı için Başak Yayınları'nın hazırladığı 6.sınıf Ders Kitabı 'nın içerisindeki “ Bilim ve Teknoloji” temasında Behiç Ak'ın metnine yer verilmiştir. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği (Ak, 2013) adlı ödüllü romanında yer alan “Ali'nin Ödevi ve Köstebekler” metni ders kitabında yer almaktadır. Bu metinden hareketle Iğdır/Tuzluca'da Hoca Ahmet Yesevi İmam Hatip Ortaokulu'ndaki 6/A, 6/B ve 6/C sınıflarında gözlem yapılmıştır. Türkçe öğretmeni olduğum sınıflarda, öğrencilerin birçoğunun “Behiç Ak” adını duyduğu ve öğrencilerin yazarı, severek okudukları gözlemlenmiştir. Yazarın kitaplarıyla ilk kez karşılaşan öğrencilerin ise, yazarın okul kütüphanesinde yer alan eserlerini okuma girişimlerinin arttığı gözlemlenmiştir.

3.5 VERİLERİN TOPLANMASI

“Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın başında, literatür (alanyazın) taraması yapılmış çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi alanında yapılmış araştırmalar, yazılmış tezler, makaleler ve bildiriler incelenmiştir. Behiç Ak’ın yazar, mimar, karikatürist olması farklı bilim dallarında incelenmesine de sebebiyet vermiştir. Bu nedenle farklı bilim dallarında yazılan tezler de incelenmiştir. Türkçe Eğitimi alanında Behiç Ak’ın çocuk kitapları ilk kez bu çalışmada ele alınmıştır. Ayrıca çeşitli kütüphaneler taranmıştır. Kaynakçada belirtilen internet sitelerinden yararlanılmıştır. Behiç Ak’ın “Gülümseten Öyküler” dizisindeki kitaplarından doküman incelemesi ile veriler elde edilmiştir. Kitaplarda yer alan bazı sözcük ve sözcük öbekleri, kalıplaşmış sözler öğrencilerin düzeylerinin üzerinde olduğu düşünülmüştür. Bunu saptamak amacıyla belirtilen örneklem üzerinde “anket” çalışması yapılmıştır. Anketlerden toplanan verilerle belirlenen ulaşılabilir evrende genelleme yoluna gidilmiştir. Gözlem yapılarak, hedef kitledeki öğrencilerin yazarın eserlerine olan ilgileri saptanmıştır.

3.6 VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde, “ Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyeleri, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının temel öğeleri başlıklarında genel tarama, içerik çözümlemesi yapılmıştır. Elde edilen bulgular betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. “Araştırma Modeli” başlığı altında betimsel analiz yöntemi açıklanmıştır. Behiç Ak’ın “ Gülümseten Öyküler” dizisindeki çocuk hikâyeleri ele alınarak çocuk edebiyatı ölçütleri bakımından sınıflandırılarak incelenmiş ve çocuk edebiyatı temel ilkeleriyle uyumluluğu araştırılmıştır. Araştırma, “Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin Tasarım ve Resim Bakımından İncelenmesi” ve “Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin İçerik/ Kurgusal Çerçevesinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” başlıklarında yapılmıştır. “Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin Tasarım ve Resim Bakımından İncelenmesi” başlığında Şimşek (2017)’in belirlediği sekiz soruya cevap aranmıştır. Resimlerin estetik değerlendirmelerinde bu alandaki uzmanlarla işbirliğine gidilmiştir. “Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin İçerik/

Kurgusal Çerçevesinin Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi” başlığı, konu kurgu/kurulum, tema, kahramanlar/karakterler, çocuğa görelilik, ileti ve değerler, çevre, dil ve anlatım alt başlıklarına ayrılarak incelenmiştir. Kitaplarda yer alan bazı sözcük ve sözcük öbekleri, kalıplaşmış sözler öğrencilerin düzeylerinin üzerinde olduğu düşünülmüştür. Bunu saptamak amacıyla belirtilen örneklem üzerinde “anket” çalışması yapılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1 BEHİÇ AK'IN ÇOCUK KİTAPLARININ TASARIM VE RESİM ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının tasarım ve resim özellikleri bakımından incelenmesinde; Tacettin Şimşek'in editörlüğünü yaptığı “Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı” el kitabında, Halit Karatay'ın kitap tasarımının incelenmesi için belirlediği sorulardan yararlanılacaktır. İncelen kitaplar, “Gülümseten Öyküler” dizisindeki on kitabın birinci baskılarının yayın yılı dikkate alınarak kronolojik olarak sıralanmıştır.

1. Kitabın kapağındaki resimler parlak, canlı ve ilgi çekici mi?

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Günüşiği Kitaplığı, 44. Baskı, İstanbul, 2016)'ın kapak tasarımını incelediğimizde; kitabın kapağında, hikâyenin başkahramanı Tamirci Kadir Bey, gülümseyen bir güneşin üzerinde ellerinde tamir aletleri ve başının üzerinde bir martı ile çocukların ilgisini çekecek şekilde yer almıştır. Altında düşünen, sevinen, fotoğraf çeken insanlar deniz kıyafetleriyle bulunuyorlar. Bu resimde hikâyenin son bölümlerinde gerçekleşen olaylar ele alınıyor. “Gülümseten Öyküler” dizisinde Ak, hem resimleme hem yazarlık görevini üstlenmiştir. Serinin ilk örnek tasarımını yapan Suzan Aral'dır. Sonrakiler aynı tasarım kuralları çerçevesinde farklı kişiler tarafından yapılmıştır. Kapak tasarımlarındaki resimler de Behiç Ak tarafından çizilmiştir. Kapak tasarımlarında yazarın ismi kırmızı renkli bir dairenin içine yazılmış, kitabın başlığında daha dikkat çekici harf büyüklükleri kullanılmıştır. Bu durum da kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Bazı kitapların satışı, yazarının şöhretine bağlı olduğu gibi bu orantısızlık kitabın yazarı

için alındığı izlenimini vermektedir. Nitelikli bir kitap, sadece değeri ölçüsünde dikkat çekmelidir.

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'ın, başlığı düz bir yazıyla yazılmamıştır. Kitaptaki güneş resminin etrafına dizilen harflerin her karakteri farklı renklerle yazılmıştır. Ayrıca başlıkta yer alan “b” ve “d” harflerinin uzun çizgisi tırtıklı yazılmıştır. Bu tırtıklı yazı, testerenin dişlerini anımsatmaktadır. Tamirci bir adamın hikâyesini okuyacağımızın ilk işaretlerini bu ayrıntı veriyor. Bu yazı stili de kapağa bir canlılık katmıştır, farklı renkler ilgi çekmektedir.

Kitap kapağının sol alt kısmında yayınevinin adı, sağ alt kısmında dikey olarak baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Arka kapakta, yine hikâyenin içerisinden bir resim ele alınmış, beyaz ve yeşil renkler tercih edilmiştir. Turuncu bir dairenin içerisinde hikâyenin temel duygularından biri yazılmıştır. Yeşil bölümle ayrılan kısmına ilgi çekici, minik bir özet yazılmış, merak uyandıran bir soru ile kitap, okuyucuyu, okumaya davet etmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesine tekrar kitabevinin adı yazılmış, sağ alt kısmına ISBN numarası verilmiş ve kitabın ortasına bir göre barkod yapıştırılmıştır. Kitabın sırtı, turuncu, beyaz ve yeşil kısımlara ayrılmış, turuncu kısımda kitabı adı, beyaz kısımda başkahramanın kedi ile bir karikatürü, yeşil kısımda yazarın adı ve Günışığı Kitaplığı'nın yalnızca logosuna yer verilmiştir. Kedilere düşkünlüğü ile bilinen Behiç Ak, kitabındaki tüm resimlerde bu ilgisini belli etmiştir.

Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımların içeriğe uygun bir şekilde değerlendirilmesi eseri daha ilgi çekici bir hâle getirecektir. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. İyi bir cilt, çocukların kitabı uzun süre kullanabilmelerini sağlar. Ayrıca, kitabın cildi kolay açılmalı ve kitap herhangi bir destek kullanılmadan, düz bir yüzeyde okunabilmelidir. Kitap dört bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam gözükmektedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen dört bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Bu ciltleme türü, matbaacılıkta “sicimleme ve tutkallama” şeklinde isimlendirilmektedir ve bu durum ciltleme tekniklerinin en iyisi olarak değerlendirilmektedir.

Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Günışığı Kitaplığı, 22. Baskı, İstanbul, 2016)'nın kapak tasarımını incelediğimizde; kitabın kapağında gök rengi ve kırık beyaz fon

kartonun üzerinde farklı bir yazı biçimiyle karşılaşırız. Kitap adı pembe, mor ve sarı renklerle yazılmıştır. Kitabın adına uygun olarak su borularına kapak tasarımında yer verilmiştir. Ağzı, dili, dişi, gözü, burnu olan bu su boruları oldukça ilgi çekici gözükmektedir. Gökyüzünde uçan kuşlar ve yolun karşısında olduğu belli olan binalar çizilmiştir. Su borularını dinleyen bir adamın varlığı onun, kitabın adında yer alan “Alaaddin Bey” olduğunu gösterir. Alaaddin Bey’in yanında biri kız biri erkek iki çocuk yer alır. Tepesinde ise, onu dinleyen bir kedi bulunmaktadır. Kedileri çok seven Behiç Ak’ın bu tasarımında da kedi çizimi bulunur. Alaaddin Bey’e doğru bakan, tepesinde kocaman bir kalp bulunan bir kadın kitap tasarımında yer almaktadır. Bu kalbin anlamı ise, kurgunun içinde saklıdır. Kitap tasarımı bu hâli ile oldukça ilgi çekici görünmektedir. ‘Gülümseten Öyküler’ dizinin kapak tasarımlarının genelde beyaz fon olduğunu bilmekteyiz. Bu alışılmışın dışında renkler tasarımı daha canlı hâle getirmiştir. Hikâye okunduktan sonra çizilen karakterlerin metinle uyum içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın sağ üst kısmında yazarın adı mor bir daire içinde beyaz renklerle yazılmıştır ve yazarın adı kitabın adından daha küçük harf büyüklüğü kullanılarak yazılmıştır. Bu durum kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Kitap kapağının sağ alt köşesinde kitabevinin adına ve logosuna yer verilmiştir. Sağ ortada ise dikey olarak baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Bu öğelerin yerleri diğer kitaplardaki yerlerden farklıdır. Tasarımın özelliğine göre öğelerin yerleri üzerinde değişikliğe gidilmiştir. Arka kapakta yine hikâyenin içerisinde bir resim alınmış, beyaz ve sarı renkleri tercih edilmiştir. Beyaz kısımda ayrıca mor bir daire içine temel duygulardan/fikirlerden bazıları yazılmış, yazarın diğer kitaplarından bazılarının adına yer verilmiştir. Sarı bölüme ayrılan kısma ilgi çekici, kısa bir özet yazılmıştır. Karakterlerden kısa cümlelerle bahsedilmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesinde kitabevinin adı ve logosu yer almaktadır. Sağ alt köşede ISBN numarası ve yanında barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırtı mor, beyaz ve sarı renklerle üç bölüme ayrılmıştır. Mor kısımda kitabın adı sarı renk ile yazılmış, beyaz kısımda insana ait özelliklere yer verilerek çizilmiş su borusuna, sarı kısımda yazarın adı ve Güneşli Kitaplığı’nın yalnızca logosuna yer verilmiştir. Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımlarının içeriğe uygun bir şekilde değerlendirilmesi eseri daha ilgi çekici bir hâle getirecektir. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Kitap altı bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam

gözükmektedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen altı bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Bu kitapta bir önceki kitapta olduğu gibi sicimleme ve tutkallama ile sağlam şekilde ciltlenmiştir.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Günüşiği Kitaplığı, 27. Baskı, İstanbul, 2016) 'nin kapak tasarımını incelediğimizde; kitabının kapağında beyaz, parlak kartonun üzerinde farklı bir yazı biçimiyle karşılaşıyoruz. Kitabın adını oluşturan her sözcük farklı renklerde yazılmıştır ve yazının büyüklüğü ilk harflerden başlayarak düzenli bir şekilde küçülmeye gitmiştir. Harf büyüklüklerinin değişmesi yazı açısından dikkat çekici olmuştur. Kitap tasarımında dikkati çeken ilk şey “mevsim”dir. Yoğun bir şekilde yağan kar altında beş yetişkin, iki çocuk olmak üzere yedi kişi karikatürize edilmiştir. Ön sırada bir kız çocuğu bir kediyi sarılmış şekilde okuyucuların karşısına çıkmıştır. Arka sıradaki kahramanlar ise, farklı fiziksel özelliklere sahiptir. Genel olarak gülümseyen kahramanlardan birinin mesleği ile ilgili de ipuçları kitabın kapağında yer almıştır. Kitap tasarımında teknolojik aletlere de yer verilmiştir. Yerde dizüstü bilgisayar yer almıştır. Tasarımda, sarı, mavi ve pembe renkler ön plana çıkmıştır.

Kitabın sağ üst kısmında yazarın adı kırmızı bir daire içinde beyaz renklerle yazılmıştır ve yazarın adı kitabının adının önüne geçecek büyüklükte yazılmamıştır. Bu özellik, kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Kitap kapağının tasarımında serinin diğer kitaplarından ayrı olarak, baskı sayısı ve Günüşiği Kitaplığı'nın adının ve logosunun yeri farklılık göstermiştir. Yazar isminin altında baskı sayısına yer verilmiştir. Sağ alt köşede Günüşiği Kitaplığı'nın adına ve logosuna yer verilmiştir. Arka kapakta yine hikâyenin içerisinden bir resim alınmış, beyaz ve mavi renkler tercih edilmiştir. Beyaz kısımda ayrıca kırmızı bir daire içine kitabın temel duygularından biri yazılmış, yazarın diğer kitaplarından bazılarının adına yer verilmiştir. Mavi bölümle ayrılan kısma ilgi çekici, kısa bir özet yazılmıştır. Kahramanlardan kısa cümlelerle bahsedilmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesinde kitabevinin adı ve sembolü yer almaktadır. Sağ alt köşede ISBN numarası ve yanında barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırtı kırmızı, beyaz ve mavi renklerle üç bölüme ayrılmıştır. Kırmızı kısımda kitabın adı, beyaz kısımda başkahramanın bir çizimi, mavi kısımda yazarın adı ve Günüşiği Kitaplığı'nın yalnızca sembolüne yer verilmiştir. Kitabın iç kapakları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. İç kapaklar karikatür ya da yazılar ile değerlendirilebilirdi. Kitabın cilt

özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Kitap altı bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam gözükmektedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen altı bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Diğer kitaplarında olduğu gibi, bu kitapta da sicimleme ve tutkallama tekniği kullanılmıştır.

Vapurları Seven Çocuk (Günüşiği Kitaplığı, 30. Baskı, İstanbul, 2016)'un kitap tasarımına baktığımızda, beyaz, parlak kartonun üzerinde sade bir yazı biçimiyle kitabın adının yazıldığını görüyoruz. Kitap adı mavi renkle yazılmıştır. “Vapurları” ve “çocuk” sözcükleri açık mavi “seven” sözcüğü koyu mavi renkle yazılmıştır. Vapur, martılar, yolcular, balonlar vb. öğelerle tasarım rengârenktir. Hemen hemen her çocuğun dikkatini çekebilecek özelliklere sahiptir. Metnin içeriği ve resimler uyum içerisindedir. Bu durumu okuyucu, hikâyeyi okunduktan sonra çizilen karakterlerin, hayvanların ve nesnelere çok tanıdık olduğunu anımsayacaktır. Kapak tasarımı çok canlıdır. Çocuğa göredir. Tasarımda yer alan ufak ayrıntılar bile metnin içerisinde yer almaktadır. Vapur, denizlere ait olan bir kavram olduğundan tasarımda deniz rengi, mavi ön plandadır. Kitabın sağ üst kısmında yazarın adı turuncu bir daire içinde beyaz renklerle yazılmıştır ve yazarın adı kitabın adından daha küçük harf büyüklüğü kullanılarak yazılmıştır. Bu özellik kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Kitap kapağının sağ alt köşesinde kitabevinin adına ve logosuna yer verilmiştir. Sağ ortada ise dikey olarak baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Bu öğelerin yerleri diğer kitaplardaki yerlerden farklıdır. Tasarımın özelliğine göre öğelerin yerleri üzerinde değişikliğe gidilmiştir. Arka kapakta yine hikâyenin içerisinde bir resim alınmış, beyaz ve mavi renkler tercih edilmiştir. Beyaz kısımda ayrıca turuncu bir daire içine temel duygulardan/fikirlerden bazıları yazılmış, yazarın diğer kitaplarından bazılarının adına yer verilmiştir. Mavi bölümle ayrılan kısma ilgi çekici, kısa bir özet yazılmıştır. Karakterlerden kısa cümlelerle bahsedilmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesinde kitabevinin adı ve logosu yer almaktadır. Sağ alt köşede ISBN numarası ve yanında barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırtı turuncu, beyaz ve mavi renklerle üç bölüme ayrılmıştır. Turuncu kısımda kitabın adı beyaz renk ile yazılmış, beyaz kısımda başkahramanlardan olan Fırat'ın çizimi yer almış, mavi kısımda yazarın adı ve Günüşiği Kitaplığı'nın yalnızca logosuna yer verilmiştir. Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımların içeriğe uygun bir şekilde

değerlendirilmesi eseri daha ilgi çekici bir hale getirecektir. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Kitap altı bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Altı yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam gözükmektedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen altı bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Bu kitabın ciltlemesinde de diğer kitaplarda olduğu gibi, sicimleme ve tutkallama tekniği kullanılmıştır.

Havva ile Kaplumbağa (Günüşiği Kitaplığı, 17. Baskı, İstanbul, 2016)'nın kitap tasarımı incelendiğinde; beyaz, parlak kartonun üzerinde farklı bir yazı biçimiyle karşılaşıyoruz. Kitap adı pembe renkle yazılmıştır. Kitabın altı karakterinden beş tanesinin çizimine kapak tasarımında yer verilmiştir. Denizkaplumbağası üzerinde Elif yer almıştır. Elinde hikâyeye konu olan küçük denizkaplumbağası vardır. Kafasına konan bir kuş ötmekte ve durum, kuşun ağzından çıktığını gösteren notalar çizilerek belirtilmiştir. Hemen arkasında vücudunun çeşitli yerlerinde hayvanlar olan kırmızı saçlı bir kahraman vardır. Onun yanında bir erkek bir kadın gülümsemektedir. Etraflarında kuşlar dolanmaktadır. Diğer kısımda elinde bir bilgisayar olan, kaplumbağa desenli bir tişört giyen genç bir çocuk çizilmiştir. Hikâye okunduktan sonra çizilen karakterlerin metinle uyum içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın sağ üst kısmında yazarın adı turuncu bir daire içinde beyaz renklerle yazılmıştır ve yazarın adı kitabın adından daha küçük harf büyüklüğü kullanılarak yazılmıştır. Kitap kapağının sağ alt köşesinde kitabevinin adına ve logosuna yer verilmiştir. Sağ ortada ise dikey olarak baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Bu öğelerin yerleri diğer kitaplardaki yerlerden farklıdır. Tasarımın özelliğine göre öğelerin yerleri üzerinde değişikliğe gidilmiştir. Arka kapakta yine hikâyenin içerisinden bir resim alınmış, beyaz ve pembe renkler tercih edilmiştir. Beyaz kısımda ayrıca turuncu bir daire içine temel duygulardan/fikirlerden bazıları yazılmış, yazarın diğer kitaplarından bazılarının adına yer verilmiştir. Pembe bölümle ayrılan kısma ilgi çekici, kısa bir özet yazılmıştır. Karakterlerden kısa cümlelerle bahsedilmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesinde kitabevinin adı ve logosu yer almaktadır. Sağ alt köşede ISBN numarası ve yanında barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırtı turuncu, beyaz ve pembe renklerle üç bölüme ayrılmıştır. Turuncu kısımda kitabın adı siyah renk ile yazılmış, beyaz kısımda başkahramanlardan olan Havva'nın çizimi yer almış, pembe kısımda yazarın adı ve Günüşiği Kitaplığı'nın yalnızca logosuna yer verilmiştir. Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş,

boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımların içeriğe uygun bir şekilde değerlendirilmesi eseri daha ilgi çekici bir hale getirecektir. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımların içeriğe uygun bir şekilde değerlendirilmesi kitap tasarımı açısından olumlu bir durum oluşturacaktır. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Kitap altı bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Altı yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam gözükmektedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen altı bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Dizinin diğer eserlerinde de kullanılan sicimleme ve tutkallama tekniğinin kullanıldığı görülmüştür.

Pat Karikatür Okulu (Günüşği Kitaplığı, 25. Baskı, İstanbul, 2017)'nin kitap tasarımı incelendiğinde; beyaz, parlak kartonun üzerinde farklı bir yazı biçimiyle karşılaşıyoruz. Kitap adı kırmızı renkle yazılmış, siyah renkle her harfin iç ve dış kısımlarından ince bir çizgi çekilmiş ve yazı daha dikkat çekici bir hâle getirilmiştir. İlk bakışta kapak tasarımı karışık gözükmektedir. Kitabın adının yazılı olduğu bölümde üç martı vardır ve bir tane martı Pat sözcüğündeki 'P' harfinin üzerine konmuştur. Bir yetişkin ve sekiz çocuk olmak üzere dokuz kişi karikatürize edilmiştir. Her birinin elinde farklı nesnelere bulunmaktadır. Müzik aletleri, üzerinde resimler bulunan kâğıtlar dikkati çekmektedir. Tebessüm eden veya gülen bu kişiler arasında yerde uzanan bir çocuk ve yanında onu izleyen bir kedinin olması konu hakkında olan merak duygusunu pekiştirmiştir. Kapak tasarımında çocuklar tarafından en zor fark edilen şey bu ayrıntıdır. Çizilen martıların ağızlarından nota işaretleri çıkmaktadır, şarkı söyledikleri ifade edilmektedir. Büyük bir burnu olan bir çocuk "Pat Karikatür Okulu" yazılı bir afişi taşımaktadır. Bu çizim, içeriğe dair bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Kitabın kapağında hareketle özellikle sınıf öğretmenleri Türkçe derslerinde ve Türkçe öğretmenleri ders içi etkinlikler kapsamında tahminde bulunma çalışmaları yaptırabilirler. Bu açıdan kitabın kapak tasarımında merak unsurunun doğru bir şekilde kullanıldığını söyleyebiliriz.

Kitabın sağ üst kısmında yazarın adı mor bir daire içinde beyaz renklerle yazılmıştır ve yazarın adı kitabın adından daha küçük harf büyüklüğü kullanılarak yazılmıştır. Bu özellik, kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Kitap kapağının sol alt köşesinde kitabevinin sembolüne ve adına yer verilmiştir. Sağ alt köşede ise dikey olarak basım sayısı yer almaktadır. Arka kapakta yine hikâyenin içerisinden bir resim alınmış, beyaz ve kırmızı renkler tercih edilmiştir. Beyaz kısımda ayrıca mor bir

daire içine temel duygulardan biri yazılmış, yazarın diğer kitaplarından bazılarının adına yer verilmiştir. Kırmızı bölümle ayrılan kısmına ilgi çekici, minik bir özet yazılmıştır. Karakterlerden kısa cümlelerle bahsedilmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesinde kitabevinin adı ve sembolü yer almaktadır. Sağ alt köşede ISBN numarası ve yanında barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırtı mor, beyaz ve kırmızı renklerle üç bölüme ayrılmıştır. Mor kısımda kitabın adı, beyaz kısımda başkahramanın yazı yazarken bir çizimi, kırmızı kısımda yazarın adı ve Güneşli Kitaplığı'nın yalnızca sembolüne yer verilmiştir. Kitabın iç kapakları olarak değerlendirdiğimiz boşluklar değerlendirilmemiştir. Bu, olumsuz bir özelliktir. İç kapaklar, kitabın içeriğini sezinletici karikatür ya da yazılar ile değerlendirilebilirdi.

Kitabın cilt özellikleri, uzun süreli kullanım olanağı ve kolay açılması bakımından çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Kitap altı bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikiş ipliği ile dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam gözükmektedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen altı bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Diğer kitaplarda da olduğu gibi, ciltlemede sicimleme ve tutkallama tekniği kullanılmıştır.

Galata'nın Tembel Martısı (Güneşli Kitaplığı, 30. Baskı, İstanbul, 2017)'nin kapak tasarımı incelendiğinde; beyaz, parlak kartonun üzerinde farklı bir yazı biçimiyle kitabın adına yer verildiğini görüyoruz. Mavi renklerle yazılan kitabın adında, "Tembel" sözcüğü dikkat çekici hâle getirilmiş, kırmızı renk ile yazılmıştır. 'Gülümseten Öyküler' dizinin tasarımlarında bu yönlerden çok büyük farklılığa gidilmemiştir. Galata Kulesi'nin etrafında kuşlar uçmaktadır. Galata Kulesi'nin en yüksek yeri ile kitabın adı birleşmiş ve bu noktalara dört tane martı çizilmiştir. Galata Kulesi'nin önünde farklı fiziksel özelliklere sahip beş kişi vardır, bu kişilerin ortasında şişmanca bir martı bulunmaktadır. Kitabı okuyanların, kapakta yer alan kahramanları anlaması çok kolaydır. Bu bakımdan metin ve resimler uyum içerisindedir. Galata'ya doğru yükselen, helikopteri andıran bir araç da metnin içerisinden seçilmiştir. Kitabın adı, resimler ve metin arasındaki uyumu Türkçe öğretmenleri derslerinde kullanabilir, tahmin etme etkinlikleri kapsamında kitaptan yararlanabilir. Kitap kapağının sol alt kısmında yayınevinin adına ve logosu, sağ alt kısmında dikey olarak baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Arka kapakta, yine hikâyenin içerisinden bir resim ele alınmış, beyaz ve mavi renkler tercih edilmiştir. Turuncu bir dairenin içerisinde hikâyenin temel duygularından biri yazılmıştır. Mavi

bölümle ayrılan kısmına ilgi çekici, minik bir özet yazılmış, merak uyandıran bir soru ile kitap, okuyucuyu, okumaya davet etmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesine tekrar kitabevinin adı yazılmış, sağ alt kısmına ISBN numarası verilmiş ve kitabın ortasına bir barkod yapıştırılmıştır. Kitabın sırtı, turuncu, beyaz ve mavi kısımlara ayrılmış, turuncu kısımda kitabı adı, beyaz kısımda başkahramanın kuşlar ile bir karikatürü, yeşil kısımda yazarın adı ve Günışığı Kitaplığı'nın yalnızca logosuna yer verilmiştir.

Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımları içeriğe uygun bir şekilde değerlendirilmelidir. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel öğeleriyle uyumludur. Kitap altı bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam gözükmetedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen altı bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Bu durum, diğer kitaplarda da olduğu gibi sicimleme ve tutkallama tekniğinin kullanıldığının göstergesidir.

Akvaryumdaki Tiyatro (Günışığı Kitaplığı, 23. Baskı, İstanbul, 2016)'nun kapak tasarımı incelendiğinde; beyaz, parlak kartonun üzerinde ilk bakışta karışık görünen bir tasarımla karşılaşırız. Kitabın adı, pembe renkle yazılmış kelimelerin baş harfleri hariç küçük harfler kullanılmıştır. Kitabın en üst kısmında küçük bir teknenin içerisinde kürek çeken adam, ötesinde köpekbalığını andıran bir canlı vardır. Denizin içerisinde bir akvaryum yer alır. Daire şeklindeki bu akvaryum içinde çeşit çeşit balıklar vardır. İçinde kurulu olan sahne üzerinde çok ilginç öğeler bulunur. Karagöz ve Hacivat, eşek, değişik suretli insanlar, öten horozlar vb. vardır. Bu bakımdan ilk görüşte kitap kapağını anlamlandırmak oldukça zordur. Kitap tasarımı ancak kitabı okuyanlar doğru olarak yorumlayabilir. Tasarım oldukça dikkat çekicidir. Akvaryum, sahne vb. unsurların yer alması kitabın ismiyle uyumludur ve içerik hakkında tahminde bulunma işlemini kolaylaştırmıştır. Kitap kapağının sağ üst kısmında yazarın adı sarı bir daire içinde beyaz renkle yazılmıştır ve yazarın adı kitabın adından daha küçük harf büyüklüğü kullanılarak yazılmıştır. Bu özellik, kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Kitap kapağının sağ alt köşesinde basımevinin adı ve logosu, sol orta kısmında baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Arka kapakta yine hikâyenin içerisinden bir resim alınmış, beyaz ve pembe renkler tercih edilmiştir. Beyaz kısımda, sarı bir daire içine temel duygulardan biri yazılmış,

yazarın diğerk kitaplarından bazılarının adına yer verilmiştir. Pembe bölümle ayrılan kısmına ilgi çekici, kısa bir özet yazılmıştır. Karakterlerden birkaçının adına yer verilmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesinde kitabevinin adı ve logosu yer almaktadır. Sağ alt köşede ISBN numarası ve yanında barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırtı sarı, beyaz ve pembe renklerle üç bölüme ayrılmıştır. Sarı kısımda kitabın adı, beyaz kısımda geleneksel Türk tiyatrosunun önemli temsilcilerinden Karagöz, pembe kısımda yazarın adı ve Günışığı Kitaplığı'nın yalnızca logosuna yer verilmiştir. Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımları kitabın içeriğine göre değerlendirilebilir veya yine içerikle uyumlu resim ve karikatürlere yer verilebilir. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Kitap yedi bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlamdır. Daha sonra ayrı ayrı dikilen beş bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Bu durum, ciltlemede sicimleme ve tutkallama tekniklerinin kullanıldığını gösterir. Kitabın yedinci bölümünün sayfa sayısı azdır. 4 yaprak kâğıttan oluşan bölüm sekiz sayfadır. Ancak bu bölümün dışında kalan sayfalar, yırtılmaktadır. Bu nedenle bu kitabın ciltlemede diğerk kitaplarda rastlanmayan bir durum meydana gelmiştir.

Buzdolabındaki Köpek (Günışığı Kitaplığı, 23. Baskı, İstanbul, 2016)'in kapak tasarımı incelendiğinde; beyaz, parlak kartonun üzerinde sade bir tasarımla karşılaşırız. Kitabın adı, turuncu renkle yazılmış, kelimelerin baş harfleri hariç küçük harfler kullanılmıştır. Klasik bir yazı stili kullanılmıştır. İçi yiyeceklerle dolu, kapağı açık bir buzdolabı resmedilmiştir. Buzdolabının üzerinde bir çocuk vardır ve etrafında kuşlar uçmaktadır. Dolabın çevresinde bir çocuk, iki yetişkin, bir yaşlı adam bulunmaktadır. Küçük çocuğun yanında, gerinmiş halde bir kedi çizilmiştir. En dikkat çekici ayrıntı ise; buzdolabında insan gibi yatan bir köpeğin olmasıdır. Bu durum, kitabın ismiyle uyumludur ve içerik hakkında tahminde bulunma işlemini kolaylaştırmıştır. Buzdolabının üzerinde bir çerçeve yer almaktadır. Çerçevenin içinde bir orman resmi vardır. Kapak tasarımında en gizemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Merak unsuru bu resmin varlığıyla başlamıştır. Kitabın içeriğini öğrendikten sonra kitap tasarımının zayıf kaldığını söyleyebiliriz. Güçlü bir kurgunun daha dikkat çekici bir tasarımla birleştirilmesi kitabı daha değerli kılacaktır. Kitap kapağının sağ üst kısmında yazarın adı turuncu bir daire içinde

beyaz renkle yazılmıştır ve yazarın adı kitabın adından daha küçük harf büyüklüğü kullanılarak yazılmıştır. Bu özellik, kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Kitap kapağının sol alt köşesinde baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Arka kapakta yine hikâyenin içerisinden bir resim alınmış, beyaz ve turuncu renkler tercih edilmiştir. Beyaz kısımda, turuncu bir daire içine temel duygulardan biri yazılmış, yazarın diğer kitaplarından bazılarının adına yer verilmiştir. Turuncu bölüme ayrılan kısmına ilgi çekici, kısa bir özet yazılmıştır. Karakterlerden birkaçının adına yer verilmiştir. Ayrıca kitabın sol alt köşesinde kitabevinin adı sembolü yer almaktadır. Sağ alt köşede ISBN numarası ve yanında barkodu bulunmaktadır. Kitabın sırtı kırmızı, beyaz ve turuncu renklerle üç bölüme kırmızı kısımda kitabın adı, beyaz kısımda başkahramanın çizimi, turuncu kısımda yazarın adı ve *Günüşiği Kitaplığı*'nın yalnızca logosuna yer verilmiştir. Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz durumla diğer eserlerde de karşılaşılır. Boşluklar içeriğe uygun bir şekilde farklı yazı veya resim teknikleriyle doldurulabilir. Böyle olması eseri daha ilgi çekici hâle getirecektir. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Kitap beş bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlamdır. Daha sonra ayrı ayrı dikilen beş bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Tutkallama ve sicimleme teknikleri uygulanmış, diğer kitaplardaki ciltleme özelliği bu kitapta da kullanılmıştır.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (*Günüşiği Kitaplığı*, 14. Baskı, İstanbul, 2016)'in kapak tasarımı incelendiğinde; beyaz, parlak kartonun üzerinde farklı yazı biçimiyle kitabın adının yazıldığını görüyoruz. Yanında, kırmızı küçük bir daire çizilmiş ve içine yazarın adı yazılmıştır. Kitap başlığı, yazarın adından daha büyük harf değerleriyle yazılmış olması kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Kitabın adının altında ilk görüşte şatoyu andıran, yirmi iki pencerele bir ev resmedilmiştir. Uçurumun hemen üzerinde bulunan bu ev ile deniz arasında yangın merdivenleri görünümü merdivenler, merdivenlerin hemen altına kayık çizilmiştir. Uçurumun diğer kenarında düşünceli bir kız çocuğu ile tepesinde çılgın bir kedi duran, işaret parmağıyla evi gösteren erkek bir çocuk resmedilmiştir. Kitabın adı ile resim arasında bağlantı kurulabileceği gibi, *Geçmişe Tırmanan Merdiven* gibi soyut bir ifadenin çocuğun dünyasında somutlaştığını da söyleyebiliriz. Bu nedenle kapak resmi oldukça ilgi çekici gözükmektedir. Kapak resmi çok fazla öğeden oluşmadığı

için zihni yormamakta, dikkati dağıtmamaktadır. Resimden hareketle Türkçe öğretmenlerinin içeriği tahmin etme yöntemlerini uygulayabileceği bir kapak tasarımıdır. Kitabın sol alt kısmında kitabevinin logosuna ve adına yer verilmiştir. Sağ alt kısmında dikey olarak baskı sayısı bilgisi yer almaktadır. Arka kapakta, yine hikâyenin içerisinden bir resim ele alınmış, beyaz ve mor renkler tercih edilmiştir. Kırmızı bir dairenin içerisinde öykünün temel duygularından birkaçına yer verilmiş ve yazarın diğer kitaplarından birkaçı sıralanmıştır. Mor renkle ayrılan bölümüne ilgi çekici, kısa bir özet yazılmış, merak uyandıran bir soru ile kitap, okuyucuya tanıtılmıştır. Sol alt kısmında tekrar kitabevinin adı ve logosuna yer verilmiş, sağ alt kısmına ISBN numarası verilmiş, ortasına barkod yapıştırılmıştır. Kitabın sırtı, kırmızı, beyaz ve mor renklerle üç kısma ayrılmıştır. Kırmızı kısımda kitabın adı, beyaz kısımda başkahramanın başında bir kedi ile karikatürü yer almış, mor kısım boş bırakılmıştır.

“Gülümseten Öyküler” dizisindeki kitapların tümünde renkli kısımda yazarın adı yazılmış olmasına rağmen kitabın sırtında bu genellemeye uyulmamıştır. Diğerlerinden farklı olarak Günışığı Kitaplığı’nın logosu da yer almamıştır. Kitabın kapağının iç kısımları değerlendirilmemiş, boş bırakılmıştır. Bu olumsuz bir özelliktir. Kitap kapaklarının iç kısımların içeriğe uygun bir şekilde değerlendirilmesi eseri daha ilgi çekici bir hâle getirecektir. Kitabın cilt özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu söyleyebiliriz. Kitap altı bölüme ayrılarak her bölüm ortasından dikilmiştir. Beş yerinden dikilen bölümler oldukça sağlam gözükmektedir. Daha sonra ayrı ayrı dikilen altı bölüm ile karton olan ön ve arka kapak tutkal ile yapıştırılmıştır. Ciltleme başlığında dizinin son kitabında da diğer kitaplarda olduğu gibi sicimleme ve tutkallama tekniklerinin kullanıldığı saptanmıştır.

Çocuk edebiyatında kapak tasarımı oldukça önemlidir. Çünkü bir çocuğun dikkatini çeken ilk ve en önemli uyaran kitabın kapağıdır. Kapağı dikkat çekmeyen bir kitaba karşı çocuklar okuma isteklerini yitirebilirler. Ayrıca, kitabın kapağı kitapta verilmek istenilen iletileri sezinletici nitelikte tasarlanmalıdır.

Behiç Ak’ın çocuk kitaplarının tasarımını ayrıntılı olarak ele aldığımız bu bölümde genel bir durum ortaya çıkmıştır. Kitapların tasarımlarında; ‘Gülümseten Öyküler’ dizisinde ortak bir yapı oluşturulmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. On kitaptan dokuzunda beyaz ve parlak kâğıt kullanılmış, serinin ikinci kitabı olan Alaaddin’in

Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)'nda mavi fon dikkat çekmiştir. Kitap tasarımında Güneşi Kitaplığı'nın adı ve logosunun yeri “ Galata'nın Tembeler Martısı (Ak, 2017a), Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e), Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d), Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a), Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c), Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)” kitaplarında sol alt köşedir. Diğer dört kitabında ise sağ alt köşede yer almıştır. Basım sayısı bilgisi ise, beş kitapta sağ alt köşe, diğer beş kitapta sağda, ortada bulunan boş yerde yer almıştır. Anlaşılacağı üzere bu unsurların yeri, kitap kapağının resmine göre farklılık göstermektedir. Yazarın ismi, kitaplardaki tasarıma göre sarı, turuncu, mor, kırmızı gibi renkli dairelerin içine yazmış, kitapların başlığı ise daha büyük puntolarla yazılmıştır. Bu özellik de kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir. Bazı kitapların satışı, yazarının şöhretine bağlı olduğu gibi bu orantısızlık kitabın yazarı için alındığı izlenimini verir. Nitelikli bir kitap, sadece değeri ölçüsünde dikkat çekmelidir.

Kitap kapaklarının tasarımları değerlendirildiğinde; tüm kitaplarda Behiç Ak, kurgusuna göre karikatürler çizmiştir. Metni okuyan okuyucu, kitap tasarımında yer alan unsurları kolaylıkla anlayabilmektedir. Metni okumadan da tasarımdaki unsurlar tahmin etme çalışmalarında kullanılabilir. “ Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b) ve Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)” adlı kitapların kitap tasarımları, diğer sekiz kitaba göre, daha canlı ve ilgi çekicidir. “ Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) ve Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)” adlı kitapların tasarımları ise anlamlandırmada metinden yararlanılması zorunlu tasarımlardır. Bu nedenle karmaşık yapılar bünyesinde taşır. “Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c) ve Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)” adlı hikâyelerin içeriği yazar tarafından çok sağlam bir şekilde oluşturulmuştur, ancak bu güçlü içeriğe karşın tasarımları daha zayıf kalmıştır. Bu durumda, yazarın kurgusuna güvendiği eserlerinde tasarımı ikinci plana attığı söylenebilir. Dizi içerisindeki tüm kitaplar tek tek değerlendirildiğinde, canlı, parlak ve ilgi çekicidir. Kitapların arkalarında ve sırt kısımlarında birbirinden farklı renkler kullanılmıştır. Bu kitapların dikkat çekici olmasını sağlamıştır. Tasarımlarda genel bir yapı oluşturulmuş, bu yapı uygulanabilmiştir. Her kitap, diğer bir kitabı bütünleyici renkler içermektedir. Tüm kitapların arka kapaklarında kısa bir özete yer verilmiş, dizinin diğer kitapları tanıtılmış ve ön kapakla da ilgili olan, kitabın içinde de yer alan, resimler arka kapağın tasarımında kullanılmıştır. Kitapların sırt kısmı ise üç bölüme ayrılmış ve beyaz renklerin kullandığı kısımda kitapların

başkahramanlarının resimlerine yer verilmiştir. “Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a) ve Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)”nda ise bu yapıya uyulmamış, konuya uygun farklı unsurlara yer verilmiştir. Dokuz kitabın sırtında yazarın adına yer verilmiş ancak “Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)”de bu durumla karşılaşmamıştır. Tüm kitapların iç kapakları olarak değerlendirdiğimiz boşluklar değerlendirilmemiştir. Bu, olumsuz bir özelliktir. İç kapaklar, kitabın içeriğini sezinletici karikatür ya da yazılar ile değerlendirilmesi, kitap tasarımının daha dikkat çekici olmasını sağlayabilir.

Kitapların cilt özelliklerinde ise, kitapların sayfa sayılarına göre, dört, beş ve altı bölümlü olan kitaplar dikilmiş ve ön-arka kapakla birlikte tutkallanmıştır. Ciltleme başlığı altında bu ciltleme türünün, “sicimleme ve tutkallama” şeklinde isimlendirildiğini ifade etmiştik. Ciltleme tekniklerinden en iyisi bu türlerdir. Behiç Ak’ın kitap tasarımları genel olarak metinle uyumludur. Kedilere düşkünlüğü ile bilinen yazarın her kitabının kapağında mutlaka bir kedi çizimine yer verilmiştir. Bu özelliklerden dolayı Behiç Ak’ın çocuk kitapları canlı, parlak ve ilgi çekicidir. Sonuç olarak Behiç Ak’ın ele aldığımız kitaplarındaki tasarımın çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

2. Ön kapaktaki resimler kitabın arka kapağındaki özeti veya içeriği ile uyumlu mu?

“Gülümseten Öyküler” dizisinde ön kapaktaki resimler kitabın arka kapağında yer verilen özet ve içerik ile uyumludur. Çünkü ön kapaktaki resimler ile arka kapaktaki resimler farklı olmasına rağmen, aynı karakterler çizilmiştir. Arka kapakta yer alan karakterler de başkarakterlerdir. Çocukların metni okuduktan sonra, rahatlıkla anlayabileceği çizimler kullanılmıştır. Yalnızca “Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) ’de ön kapakta uçurum kenarında şatoya benzer bir yapı resmedilmiş, arka sayfadaki özetle resim ile uyumlu olarak “Boğaziçi Köşkü”nden bahsedilmiştir. Ön kapaktaki yapı bu durumda daha çok köşke benzetilmesi gerekmektedir.

Genel olarak, ön kapak ve arka kapak tasarlanırken “Gülümseten Öyküler” dizisindeki tüm kitaplarda bu kurallara uyulmuştur. Bahsi geçen “Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)”de köşk-şato karışıklığı bu durumun istisnasıdır. Farklı renklerle tasarlanan kapaklar, oldukça ilgi çekici gözükmektedir. Resim-metin uyumu sağlanmıştır. Özellikle Türkçe öğretmenleri, serinin kapağındaki resimlerle metnin içeriğini tahmin etme çalışmaları yapabilir, derslerde Ak’ın kitaplarını etkin

olarak kullanabilir. Bu özelliklerinde çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

3. Kitap mürekkebi dağıtmayan, okurken gözü yormayan kalın ve mat kâğıda basılmış mı?

Kâğıt cinsi başlığı altında değerlendireceğimiz özellikler, bu eserde çocuk edebiyatı alanında çalışan uzmanların önerdiği kâğıt kalitesinin dışındadır. Kitaplar, mat kâğıt yerine kuşe kâğıda basılmıştır. Kuşe kâğıt ise ışığı doğrudan ya da direkt göze yansıtmasından dolayı, parlamalar meydana getirmektedir. Bu özellik gözde yorulmaya sebebiyet verebilir. Kâğıt kaliteli bir kâğıttır, ancak çocuk edebiyatı araştırmacılarını belirlediği özelliklere sahip değildir. Çünkü kâğıt, mürekkebi dağıtmaktadır. Yalnızca kurşun kalem ile yazı yazılabilmektedir. Kurşun kalem ise, kâğıdın dokusuna zarar verebilmektedir. Renkli kalemler, kaşe damgaları, fosforlu kalemler kullanılamamaktadır. Bu nedenle kitabın kâğıt kalitesi, çocuk edebiyatının kâğıt kalitesi ölçütleri ile uygunluk göstermemektedir. Kâğıdın ayrıca beyaz olması da saman kâğıdı rengi ile karşılaştırıldığında olumsuz bir özelliktir. Beyaz kâğıt parlama sorunu ortaya çıkarmaktadır. “Gülümseten Öyküler” dizisinde bu tip kâğıt kullanılmıştır. Bu nedenle Behiç Ak’ın çocuk kitaplarının kâğıt özelliği, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumsuz olduğu söylenebilir.

4. Kitap hacim ve ebat bakımından kullanışlı mı?

“Gülümseten Öyküler” dizisindeki kitapların ebatı, 13 x 19,5 cm’dir. Bu klasik bir ebatır. Olumsuz değildir, ancak daha ilgi çekici hale getirmek amacıyla farklı boyutlar kullanılabilir. Kitap kuşe kâğıda basıldığı için ağırdır. Kitapların boyutları çocukların rahatlıkla taşıyabileceği özelliktedir ancak ağırlığı engel teşkil edebilir. Dizideki tüm kitapların bir araya getirilerek taşınması daha güçtür. Sayfa sayıları 103’ü geçmeyen kitaplar, ince olmalarına rağmen rahatlıkla taşınmaz. Bu nedenle, kitapların hacim ve ebatları çocuk edebiyatının temel ilkelerine göre yeniden gözden geçirilip düzenlenebilir.

5. Yazı karakterleri gözü yormayacak büyüklükte ve baskısı kaliteli mi?

Harflerin boyutları, çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun olmalıdır. Okulöncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda 20, 22 ya da 24 punto büyüklüğünde harflerin kullanılması gerekirken ilkökul 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri için harfler 12 puntodan daha büyük olmalıdır. 4. ve 5. sınıflarda ise 10 puntoluk harfler yeterlidir

(Sever, 2007: 45). Kitabın hedef kitlesi, ilköğretim 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileridir. Yazı stili ise dizi için ortaktır ve seçilen yazı stili “Garamond”dur. Çocukların düşünceleri, farklı renkli ve italik olarak yazılmıştır. Şiir, masal, roman, hikâye parçalarının da yer aldığı kitaplarda genel metinden farklı yazı tipi ve renklerin kullanılması ise ilgi çekicidir. Kitaplardaki yazıların karakterleri (puntoları) 13’tür. Yazılar, okunabilirlik açısından değerlendirildiğinde başarılıdır. Yazıların baskı kalitesi olumludur. Tüm yazılar rahatlıkla okunabilir bir durumdadır. Kitaplarda, silinmiş, yıpranmış hiçbir bölüm yoktur. Hedef kitleye uygun yazı karakteri yazı ve renkler kullanılmıştır. Çocuk yayınlarında normal aralıklı ya da normalden biraz daha fazla açıklık bırakılan satırların dizilmesi tercih edilmektedir. İlköğretimin ilk üç sınıfı için paragrafların kısa tutulması gerekir. (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016: 32) Çocuk kitaplarında satır aralarındaki boşluk normal, hatta biraz daha fazla olmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. İlkokulun birinci döneminde bulunan öğrenciler için yazılan kitaplarda ancak çok kısa paragraflara yer verilmelidir. Bu bilgiler doğrultusunda serinin tüm kitapları incelendiğinde; kitaplarda satırlar arasında uygun boşluklar bırakılmıştır, hızlı okuma sırasında satırların birbirine karıştırılması engellenmiştir. Sayfa düzeni hedef kitleye göredir. Geniş boşluklar bırakılmıştır. Paragraflar kısa tutulmuştur, en uzun paragraf 15-20 kısa cümleden oluşmaktadır. Ancak resimlerle yazıların düzeni çocuğa göre değildir. Küçük resimler, büyük yazılar dikkat dağınıklığına sebep olabilir ve çocuk okurda kitaba olan ilgiyi azaltabilir. Sayfa düzeni, resimlerle yazıların oranı açısından eleştirilebilir. Tek başına paragraflar düşünüldüğünde çocuk kitaplarının bu özelliği, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyum içerisindedir. Ancak, resim-metin düzeninin çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu söyleyemeyiz.

6. Resimlerin bazıları farklı çağrışımlar uyandırıyor mu? Çocukların yaratıcılığını, duygu ve düşünce dünyalarını geliştirecek nitelikte mi?

Resimlerin incelenmesi sırasında çocuklara olumsuz duyguları aktaran, onların yüreklerinde ve belleklerinde olumsuz duygular uyandıran bir uyarıcıya rastlanmamıştır. Ancak “Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)” adlı kitapta 28. Sayfasında yer alan resim, “Küçük Prens” adlı kitabın resimlerini hatırlatmaktadır. Dünyanın üzerinde yer alan çizimler ve yıldızlar bu kitapta yer almıştır. Bu durumda Ak’ın daha özgün olması gerekmektedir. Bir resmin, ünlü çocuk kitabının resimlerini çağrıştırması olumsuz bir durumdur. Ayrıca bahsi geçen

kitaptaki resimlerde dedikodu yapan insanların çizimi metinle uyumluluk göstermekle birlikte yanlış bir davranışı resmetmesi bakımından eleştirilebilir. Çocuklarda bu davranışların olumsuz olduğunu anlatan yazarın niyetini okumadan sadece resimlerle ilgilenen çocuk okur anlamakta zorlanabilir, verilmek istenen mesajın yanlış anlaşılmasına sebebiyet verebilir. Çocukların hayal dünyalarına uygun resimler kitaplarda yer almaktadır. Özellikle “Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f), Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h) ve Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)” adlı eserler bu konuda daha başarılıdır. Resimler ve metinler hayal dünyasını desteklemektedir. Hazır hayallerinde yer aldığı kitaplarda çocukların da kendi hayal dünyasına açık kapı bırakılarak kurgular üretmesine olanak sağlanmalıdır. Çocuk karakterlerin hayalleri çocuklarda farklı hayallerin doğmasına kaynak olmalıdır.

7. *Metin ve resim tasarımları birbiriyile uyumlu mu? (Şimşek, 2014: 97)*

“Gülümseten Öyküler” dizisinde, metinler ve resimlerin uyumlu olduğunu, resimlerin içeriğini desteklediğini söyleyebiliriz. Çocuk edebiyatında resimleme özel bir öneme sahiptir. İlgileri ve beklentileri, yetişkinlerden farklı olan çocukların, kitaplara karşı olan ilgilerini kitaptaki resimler etkiler. Kitap satın alımında bile çocukların dikkat ettiği iki önemli nokta, kitabın kapağı ve kitabın içindeki resimlerdir. Bu resimlerin ilgi çekiciliğinin yanında, metinle de uyumlu olması gerekmektedir. Sedat Sever, Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Dayanması Gereken Temel İlkeler başlığı altında saydığı 11 ilkeden biri resimleme ile ilgilidir. “Kitaplardaki resimler, çocukların beğeni ve algılama düzeyine uygun olmalı, metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geliştirici özellikler taşımalıdır. Kahramanların fiziksel portrelerini, metinde yansıtılan kişilik özelliklerine uygun biçimde çizilmeli; resimler kahramanların başat özelliklerini (şişman, zayıf, uzun saçlı, kısa boylu, sinirli, uysal vb.) yaşadıkları ruhsal durumları, geçirdikleri fiziksel değişimleri çocuklara duyumsatabilmelidir. (Sever, 2007; 191) Bu bağlamda, çocuk kitaplarının resimleme görevini de üstlenen Behiç Ak, kahramanlarını fiziksel yönlerden geliştirirken en çok resimlerden yararlanmıştı. Çoğu kitabında başkahramanlarını fiziksel yönden tasvir etmeyen yazar, resimlerken hassas davranmış, çocukların ilgisini çekebilecek dış görünümlere yer vermiş ve metinle uyumlu hale getirmiştir. Behiç Ak’ın kitaplarında bu nedenle resimlerin daha fazla bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz. Anlattığı durumu resimleyen yazar, resim ve resimdeki olayları anlattığı cümlelerin art arda olmasına

dikkat etmiştir. Metindeki küçük ayrıntıları anlattığı cümlelere uygun, küçük ayrıntılar da resimlerde yer alır. Tahmin etme çalışmalarında uygun edebi eserlerdendir. Resim ve metinlerin uygunsuz düştüğünü söyleyebileceğimiz bir durum gerçekleşmemiştir. Resimlerde estetik özelliklerle uyumludur. Behiç Ak, aynı zamanda karikatürist olduğundan bu özelliğini yazarlık yönüyle başarılı bir şekilde birleştirmiştir. Bir kitabın içeriğini en iyi anlayan muhakkak yazarın kendisidir. Bu nedenle kitabın içeriğini de resimlemelerini de Behiç Ak'ın yapmış olması, resim-metin uyumunun çok iyi olmasını sağlamıştır, diyebiliriz. Resim ve metin uyumu, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk göstermektedir.

4.2 BEHİÇ AK'IN ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK/KURGUSAL ÇERÇEVESİNİN ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.2.1 Konu

Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir değişkendir. Ele alınan konular, çocuğun ilgi ve gereksinmeleriyle ilişkilendirildiği ölçüde önem kazanır. Yazarın metni oluştururken, “ Ben ne hakkında söz söyleyeceğim? Yazımda neyin üzerinde duracağım? Sorusuna vereceği yanıtlar, metnin yaratılması süreci için bir çıkış noktası olmalı; çocuğa özgü bir yaşam durumunun kurgulanmasına yön vermelidir. (Sever, 2007: 110) Yazın Terimleri Sözlüğü (Göğüş vd., 1998: 75)'nde, “konu (es.t. mevzu Alm. Gegenstand fr. Sujet İng. Subject) 1. Konuşmada, yazıda, yazın yapıtlarında ele alınan durum, düşünce, olay, olgu, sorun, yaşamın içinde var olan ya da düşlenen her şey. 2. Üzerinde konuşulan, yazılan şey.” Olarak tanımlanmaktadır. (Göğüş vd., 1998 akt. Sever, 2007:110) Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, yaşamı ve insanı açıklamaya çalışan her şey bir yazıya konu olabilir. Konu, bir yazıyı oluşturan öğelerin başında gelir. Yazının bir tür hammaddesi durumundadır; ancak bir yazının değeri seçtiği konudan gelmez. (Özdemir, 2002: 19; 1995: 44) Çocuk edebiyatında konu alanı çocukların gelişim evrelerine göre gittikçe zenginleşir... çocuklar dünyaya, yaşama yetişkinlerden farklı değerler ve anlamlar yükler. Bu nedenle, çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk gerçekliğini önemseyen, ele aldığı konularla onların beklentilerine

yanıt veren bir paydada buluşmalıdır. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da yetişkinlerden farklı özelliklere sahip olan çocukların, edebiyattan beklentilerinin yetişkinlerle ortak bir payda oluşturmasıdır... nitelikli çocuk kitabı, çocuklar için bilişsel, duyuşsal ve devinişsel içerikli davranışlar edinebilecekleri kültürel bir çevre yaratır. Çocuğun bu çevrede mutlu olmasını sağlayacak olan temel etken, ona özgü bir dünyanın yaratılmış olmasıdır. Bu dünya, çocukların küçük yaşlardan başlayarak edebiyatın sunduğu olanaklarla buluşabilmesi için de gereklidir. Basitliğe ve çocuksuluğa kaçmadan ele aldığı, işlediği konularla çocukların ilgisini çekmeye başarabilen kitaplar, çocuklardaki okuma isteğinin alışkanlığa dönüşmesine de katkı sağlamış olur. (Sever, 2007: 112) Çocuk kitabı yazarları da her şeyden önce bir sevgi ustası olmalıdır. Çocuk kitapları, sevgi, dostluk, barış, arkadaşlık, iyilik, iyilikseverlik, yardımlaşma ve dayanışma, dürüstlük, özveri, araştırmacılık, kahramanlık, ırkçı olmayan ulusal onuru yüceltme gibi nitelikleri kavratıcı, benimsetici olmalıdır. Çocuk kitaplarında kine ve nefrete yer yoktur. Düşmanlık aşıl原因 konular çocuk kitaplarında yer almamalıdır. (Yurttaş, 1997:60 akt. Sever, 2007:112-113) Çocuklar adına söylenenlerden hareketle, kitaplarda ele alınan konuların bazı temel özellikleri taşıması gerektiğinden söz edilebilir. Çocuk kitaplarında ele alınacak konular;

- Çocukların okulöncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinmelerine yanıt vermeli,
- Çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış... anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır. (Sever, 2007:113)

Bu bilgiler doğrultusunda incelenen Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının konuları aşağıda sıralanmıştır:

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e) adlı hikâye kitabının konusu; insan ilişkileri ve tüketim çılgınlığıdır. İnsanların bitip tükenmez 'alma isteklerinin, tüketim çılgınlığının' karşısına Tamirci Kadir Bey çıkmıştır. Değıştirmek istenen her eski eşyayı tamir edebilen Kadir Bey, mahalle halkının rahatça alışveriş yapmasına engel olmaktadır. Esnaf da bu yüzden onu hiç sevmemektedir. Olup bitenden habersiz, sevgiyle işini yapan Kadir Bey tiplemesi aracılığıyla, yazar okuyucuya günümüz tüketim çılgınlığı ile ilgili eleştirilerini ve iletilerini aktarmıştır. Yetişkinler tarafından bile hâlâ anlaşılamayacak derinlikteki bu konu, çocuğun seviyesine uygun olarak kaleme alınmış, mizah katılmıştır. Günümüz dünyasının modern olmanın şartı

olarak karşımıza çıkardığı kullan-at, tüket anlayışı ile çocukların dünyalarını yazar ustaca birleştirmiştir.

Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b) adlı hikâyenin konusu; Alaaddin Bey'in topluma uyum sağlama gayretidir. Su borularını dinleyen Alaaddin Bey'in kişisel özellikleri, topluma uyum sağlama sürecinde farklı bir birey olabilme çabası mizahi bir dille ele alınır. Mahalle yaşamının gerçeklerinden dedikodu ve önyargının da konu edildiği hikâye kitabı, incelediğimiz diğer kitaplardaki konulara göre, daha bireyseldir.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g) adlı hikâye kitabının konusunu ele aldığımızda iki unsurla karşılaşıyoruz. Kişiler arası farklılıklara rağmen toplum içerisinde uyumlu olarak bir arada yaşayabilme üzerinde durulmuştur. Hikâyenin konusu; farklılıklarımızla toplum olabilmedir. Birbirinden çok farklı kahramanların ortak bir noktada birleşmesi ve bu ortak noktaların insanların bir arada yaşayabilmesi için bir tutkal görevi gördüğünü söyleyebiliriz.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h) adlı hikâye kitabının konusu; toplumda yitirilen değerlerdir. Değişimin hızla yaşandığı kentlerde bir takım aksaklıkları da gözlemleyen Ak, bu durumu çarpıcı bir kurgu ile ele almıştır. Konusunda, değişim ve gelişim kavramlarının iç içe geçtiğini gördüğümüz, Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h), kentsel değişime farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bir çocuk kitabı olmasından dolayı, mutlu sonla biten hikâye, günümüzün şartlarını okuyucuya hatırlatmış, gerçek hayatta bu gelişim adındaki değişimin sarsıcı sonuçlarını anımsatmıştır. Konu ve konunun yapılandırıldığı kurgu, çocukların dikkatini çekerek, severek okumalarını sağladığı gibi, yetişkinlerin de zevkle okuduğu bir eser olmuştur.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f) adlı hikâye kitabının konusu; doğal yaşam ve sevgi bağlarıdır. İnsanlara, hayvanlara ve nesnelere bağlanma, onları terk etme, vazgeçme, uyum gösterme gibi kavramların konuyu desteklediği görülüyor. Çocuk kahraman Elif'in çekingen yapısı, bağlanma temayülleri, sevgisi, sevdiği için yapacakları konuyu yapılandırmıştır. Doğal yaşama insanların saygı duyması gerektiğini, her canlının yaşaması için gerekli olan doğal ortamdan koparılmamasının önemine dikkat çekilmiştir. Elif'in başından geçenleri, onun çocuksu yüreğinde taşıdığı sevgilerin, anne-babaların çocuklarına yaklaşımının sade ve oldukça

etkileyici bir biçimde anlatıldığı kurguda, konu çocuk okuyucular için dikkat çekicidir.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) adlı kitabın konusu; toplumda takma isim verme eğilimidir. Çocukların da çok sık yaptığı ve normal bir olay olarak karşıladığı takma ad konusu ve içerisinde barındırdığı hatalar okuyucuya sezdirilmiştir. Takma ad koyma girişimimizin insanların gururunu kırabileceği, toplumda küçük duruma düşebileceği, insanlara takma ad takmanın yanlış bir girişim olduğunu, dış görünüşe bağlı olarak insanlara verilen sıfatların onların adının önüne geçebileceği komik bir kurguyla somut hale getirilmiştir.

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a) adlı hikâye kitabının konusu; kentlilerin öteki canlıların yaşam hakkına saygısızlığıdır. Kentlilere diğer canlıların da yaşama hakkı olduğunu, onları görmezden gelmek yerine elimizden gelenin yapılması gerekliliğini hatırlatmaktadır. Hayvanların yaşama alanı kentleşmenin günden güne hız kazanmasından dolayı daralmaktadır. Kentlilerin içinde var olmaya çalışan canlıların bu dar yaşam alanlarını insanoğlunun her geçen gün daha da daralttığı ortadadır. Çocuk kahramanlardan Hülya'nın gözünden bu durum, dikkat çekici bir kurguyla ele alınmıştır. İçerisinde kentlilere birtakım eleştirileri de barındıran kurguda Murteza adlı martının kişileştirilmesi ile mizah eklenmiş, sosyal medyanın da birtakım zararları Ak'ın gülmece diliyle birleşmiştir.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a) adlı hikâyenin konusu, doğal yaşama saygıdır. Yazarın diğer eserlerinde de ele aldığı bu konu, Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'nın da yapılandırılmasının odak noktasıdır. Kent yaşamının insanları kalıplara soktuğunu dile getiren yazar, mitolojiden, halk kahramanlarından, değişik insan ve hayvan tiplerinden yararlanarak kurguyu çok karışık, içinden çıkılmaz bir hâle getiriyor. Bu karmaşa ile kent yaşamı arasında bağlantı kurulabileceği gibi, mizahi bir üslupla özellikle kentlerde doğal yaşama olan saygının azalmasını eleştiriyor. Konuyu çarpıcı ve karmaşık bir kurguyla somutlaştıran Ak, birçok noktada okuyucularını hem güldürüyor hem de düşündürüyor. Bu açıdan konu doğal yaşama karşı farkındalık oluşturarak, çocuk okuyucuyu da bu konu hakkında düşünmeye itiyor. Konunun çocukların dünyalarına uygun olması ve onların anlayabileceği bir üslupla yazılmasından dolayı, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk gösterdiğini söyleyebiliriz.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c) adlı hikâye kitabının konusu; doğal yaşama saygıdır. Hayvan sevgisi ve doğa sevgisi, konuyu yapılandırmada en çok destek alınan iki ayrı durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kişi- doğa çatışmasının ön plana çıktığı kurguda değer aktarımı yapılmıştır. Bu değer merhamet olduğunu rahatlıkla dile getirebiliriz. Sevginin muhatabı ister insan ister doğa ister hayvan olsun kökeninde merhamet duygusunun olduğunu söyleyebiliriz. Konu, çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış... anlayışının gelişmesine katkı sağlamıştır.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) adlı hikâye kitabının konusu; yaşamı değişik açılardan algılayabilme ve anlamının önemidir. Konuda hayal gücünün ve gözlem yapmanın önemine dikkat çekilmiştir. Gözlem yaparak çevresini, çevresinde olup bitenleri irdeleyen, araştıran ve düşünen çocukların yetişmesi bireysel ve toplumsal anlamda önem taşımaktadır. Bu bağlamda çocukların gelişimine de destek veren konu, yazar tarafından merak unsurunun doğru kullanılmasıyla çocukların ilgileri yoğunlaştırılmıştır. Kitap adının seçimi de merak unsurunu tetikleyici bir yapıdadır. Geçmişin izlerini takip eden Doğaç adlı karakter, çocuk okuyucu tarafından özdeşim kurulabilecek olumlu özellikler taşımaktadır. Yazarın Çize/Yaza Öyküler adıyla yazdığı diğer eseri Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nin devamı olabilecek Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d), yazarlık üzerine düşünen çocukların dikkat kesilerek okuyacağı bir konuya sahiptir.

Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının konu bakımından çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğu incelenmiştir. Yazarın eserlerinde, konu sosyal duyarlılık oluşturması bakımından bir araç olarak kullanılmıştır. Doğal yaşama saygı konusu “Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c), Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a), Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f), Galata'nın Tembel Martısı (2017a)”nda baskın olarak ele alınmıştır. Birçok yetişkinin de ders aldığı konuların yapılandırılmasında Ak, oldukça başarılıdır. Yaratıcılığın ön plana çıkarıldığı “ Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) ve Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)”in konuları ise, yazarın sosyal iletileri de içinde barındırması ve çocuklara örnek olacak iki kahramanın konuya yerleştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Çize/Yaza Öyküler adını verdiği sanatsal, estetik öğeler bu kitaplarda yer almıştır. Toplumsal sorunların sezinletici özellikler ile kaleme alındığı eserler, birçok konuda farkındalık oluşturur. Mahalle yaşamının, dedikodunun, önyargının, tüketim çılgınlığının, kullan-at kültürünün

mizahi bir dille eleştirildiği bu konu ağı, dikkat çekici kurgularla okuyucuya sunulmuştur. Kitaplarda, şiddet öğeleri, kin, nefret, aşırı duygusallık, ırkçılık gibi düşmanlık aşıl原因 konular yer almamıştır. Bu olumlu bir özelliktir. Behiç Ak 'ın çocuk kitapları Sever 'in belirlediği iki özelliğe uygundur. Bu iki özelliğe, konu bölümünün girişinde değinilmiştir. Çocukların okulöncesi dönemden başlayarak farklılaşan bireysel ilgi ve gereksinmelerine yanıt vermiş ve çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış... anlayışının gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca, ele alınan konularda yazar, çocuğun gerçekliğini yakalamıştır. Konuyu yapılandıran öğeler ise, kurguya bağlı olarak ' Kurgu/ Kurulum' başlığı altında ayrıntılı ele alınacaktır. Sonuç olarak, Behiç Ak'ın çocuk kitapların konu özellikleri, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.2 Kurgu/Kurulum

Konu, sanatçının okurla paylaşmak istedikleri için yalnızca bir araçtır. Önemli olan o konunun sanatçının temel dünyasında kurgulanışı, yeniden yaratılışı ve yansıtılışdır. Yazar ele aldığı bir konuyu, bir olay ya da olay dizisiyle işler. ... kişilerin-grupların çevresiyle ya da toplumla yaşadığı siyasal çatışmalarını, inanç çatışmalarını ele alan kitapların, çocuk-edebiyat etkileşiminde de bir çatışmaya neden olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çocukların, bir edebiyat metnini okuma eyleminden zevk alabilmesi için, çatışmayı yaşayan kahramanla özdeşim kurması ve öykülenen olaydaki gerilimi duyumsayabilmesi gerekir... çocuk edebiyatı ürünlerinde, olay dizisi boyunca bir gerilim oluşturan, okurun merak duygusunu canlı tutan çatışmalar, anlatım düzeninde çeşitli biçimlerde görülebilir. (Sever, 2007:119) Kurgu bu tanımlardan hareketle, her şeyden önce çocukların ilgisini çekebilmesi ve okuma sürecinde ilgiyi devam ettirebilmesidir.

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'ın olay dizisini ve çatışmaları incelendiğinde hikâyenin kahramanlarından Muammer Bey'in ve yaşadığı adanın betimlenmesi ile olaylar başlar. Muammer Bey'in kardeşi Kadir Bey, tamircidir. Hikâyeye adını veren bu tiplere başarılı olarak kurgunun odağında yer almıştır. Muammer Bey, alıngan yapısından dolayı herkese, her şeye küser. Kardeşi Kadir Bey'e de küstür. Kadir Bey, dünyanın en iyi tamircisidir. Herkes tarafından çok sevilir. Lakin her şeyi tamir etmesi adadaki bazı kesimler tarafından sevilmemesine neden olur. Adanın beyaz eşya satıcısı, nalbur, mobilyacı ondan kurtulmak ister. İşin

tuhaf yanı, eşyaları onarılan insanlar da Kadir Bey’den yakınmaya başlarlar. Çöplerden mal toplayıp satanlarda şikâyetçidir. Kadir Bey’i sadece çocuklar destekler hale gelir. Bunun böyle devam edemeyeceğini anlayan adalılar, “Tamirci Kadir Bey Sorunu” başlıklı bir toplantı düzenlemeye karar verirler. Toplantının sonunda, hiç olmazsa birkaç haftalığına bu iyi yürekli adamdan kurtulma kararı alırlar. Kadir Bey’in bu kararı kabul etmeyeceğini düşünen Muammer Bey ile kabul edeceğini düşünen Nazım Bey iddiaya girerler. Eğer Nazım Bey kazanırsa Ciğerci Muammer, kardeşi Kadir Bey ile barışacak; Muammer Bey kazanırsa da Nazım Bey, Ciğerci Muammer’i bedava tatile gönderecektir. Kadir Bey, adalıların ısrarlarını kıramayıp tatile gider. Herkesin beklediği zaman gelmiştir, artık alışveriş zamanıdır. “Tüketim çılgınlığı” tüm adayı sarar. Adadaki herkesi bir sevinç dalgası sarar. Artık istediği her şeyi satın alabilirler. Mobilyacı Süha Bey’in ve Nalbur Musa’nın dükkânları önünde uzun kuyruklar oluşur. Lakin yeni mallar, eski mallar kadar kaliteli değildir. Üstelik çok da pahalıdır. Adalılar, satın alınan yeni yaşam tarzı daha kalitesizse, niye onu satın alalım, diye sorgulamaya başlarlar. Birden hepsi, aslında ne kadar pahalı ve kaliteli mobilyalarla yaşadıklarını fark ederler. Eşyalarını değiştirmekten vazgeçerler. Yıllardır biriktirdikleri paralarla da Tamirci Kadir Bey’in yanına tatile gitme kararı alırlar. Akdeniz’e doğru yola çıkarlar. Gittiklerinde Kadir Bey’in kaldığı pansiyonu onardığını görürler. O yaz, ada halkı mükemmel bir tatil yapar. Muammer Bey ve Kadir Bey’de bu süreçte barışırlar. Adada her şey normale döner.

Hatalarından ders çıkaran ada sakinleri ise zaman zaman çatışmalar yaşamıştır. Önce çatışma sonra uyumun hâkim olduğu kurguda ele alınan çatışma türü, kişi-kişi çatışmasıdır. Başkahramanlar Muammer Bey ve Kadir Bey arasında çok küçük sebeplerden anlaşmazlıklar doğar. Bu çatışmalardan habersiz olan Kadir Bey’e kardeşi Muammer Bey küstür. Bu durum kurgu içerisinde yer alır. Yazar bu durumu şu cümleleriyle ortaya koyar: “İşte, Ciğerci Muammer Bey, böyle bir adam olan kardeşi Kadir Bey’e küstür. Adada herkes sabah akşam bu konuyu konuşmasına rağmen, ciğercinin tamirciye küs olduğunu bir kişi bilmez. Şaşıracaksınız ama, bu kişi Kadir Bey’in ta kendisidir. (Ak, 2016e: 17); “ Ciğerci Muammer Bey kardeşine çok kızmaktadır. Bir kere; ona küs olduğu halde, Tamirci Kadir Bey’in bunu bir türlü fark etmemiş olması onu deliye döndürür. Bu yüzden Muammer Bey, kardeşine iki misli daha küstür. Hem de öyle böyle değil. Onunla hiç konuşmaz, yolda

karşılaştıkları zaman selam vermez, evine yemeğe gitmez.” (Ak, 2016e: 18) Kadir ve Muammer Bey arasındaki bu çatışmalar kurguya mizah katmıştır. Kendi kendine küsen, alıngan, iddiacı Muammer Bey’in tavrı yazarın karakterleri güldürü diliyle geliştirmesine sebebiyet verir.

Hikâyede yer alan diğer çatışma ise, Tamirci Kadir Bey ile adanın esnaflarıyla başlayan daha sonra adanın halkıyla çatışmaya dönen kişi-toplum çatışmasıdır. Tamirci Kadir Bey halk tarafından çok sevilir ancak bir süre sonra bu sevgi çatışmaya dönüşür. Dükkânlarında satış yapamayan esnaf da suçlu olarak Tamirci Kadir Bey’i görür ve onu hiç sevmezler. Yazar, bu durumu şu cümleleriyle ortaya koyar: “Tamirci Kadir Bey’in düşmanı da çoktur. Örneğin, beyaz eşya satıcısı İhsan Bey tarafından pek sevilmez... Tabii ki bazı şeyler tamir edilmeli, ama sonsuza dek değil. Kadir Bey yüzünden iflasın eşiğindeyim.” (Ak, 2016e: 24); “Nalbur Musa da Tamirci Kadir Bey’den pek hoşlanmaz. Bu adam, bütün muslukları tamir ettiği için on yıldır bu adada bir tane musluk satamadım.” (Ak, 2016e: 24); “Mobilyacı Süha Bey de pek şikâyetçidir Tamirci Kadir Bey’den.” (Ak, 2016e: 25); “Çünkü eşyaları onarılan insanlar da Kadir Bey’den yakınmaya başlamışlardır son zamanlarda. Kadir Bey iyi hoş ama onun yüzünden evimizdeki hiçbir eşyaya dokunamıyoruz.” (Ak, 2016e: 28); “Çöplüklerden mal toplayıp satanlar da ondan pek hoşlanmazlar.” (Ak, 2016e: 32). Bu kadar iyi kalpli bir insan olan Kadir Bey’e bile tepkiler büyür ve çatışmalar ortaya çıkar. Kurgunun ilgi çekiciliğini arttıran bu öğelerle çocuk okuyucu üzerinde oldukça etkili olan merak unsuru doğru kullanılmıştır. Konunun karmaşıklığına karşın kurgunun yalınlığı çocuğa göredir ve çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur.

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b) adlı hikâyenin adı ve kurgusundaki bazı öğeler, çocuk edebiyatının önemli eserlerinden olan birkaç hikâye ve masalı çağrıştırmaktadır. Kitabın adı olan Alaaddin’in Geveze Su Boruları, çocuk edebiyatının en önemli masallarından birisi olan Alaaddin’in Sihirli Lambası ’nı anımsatmaktadır. Andersen masallarından olan bu yapıtı okuyan çocuk ile Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b) ’nı okuyan çocuk, iki kitap arasında bir ilinti kurabilir. Çocuğa göre kurgulanan hikâyede, astronomi, gezegenler ve yıldızlar sürekli konu edilir. Bu gezegen kavramı ise çocuk edebiyatı için çok önemli olan Antoine de Saint Exupery’in kaleme aldığı “Küçük Prenses” adlı hikâyeyi çağrıştırmaktadır. ‘Aşk’ teması ise; çocuk kitaplarında daha az karşılaşılan bir

temadır. Bu temanın varlığı da aşk temasının işlendiği çocuk edebiyatının önemli eserlerinden olan “Benjamin Anna’yı Seviyor” adlı hikâyeyi okuyucunun aklına getirmektedir. Bu çağrışımların, her okuyucunun bilgisi ve ilgisine göre değişiklik gösterebildiği de bir gerçektir.

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (2016b)’nın olay dizisi ve ele alınan çatışmalara baktığımızda karşımıza eğlenceli bir kurgu çıkmaktadır. Alaaddin Bey’in tanıtımı kurgu ile başlar. Bekâr ve yalnız olan Alaaddin Bey, bir tek başkanı olduğu okul aile birliğinin toplantılarına gider. Yaşadığı mahallede, mahalle sakinleri tarafından sürekli dedikodusu yapılan Alaaddin Bey’in en yakın arkadaşı Memo’dur. Alaaddin Bey’in ne iş yaptığını bilmeyen mahalle sakinleri onun hayatını irdeleyip dururken, mahallenin çocukları da bu duruma ortak olur. Alaaddin Bey’in suskunluğundan şüphelenen çocuklar onun bir casus olduğunu düşünürler. Uzaydan, yıldızlardan geldiğine inandıkları Alaaddin Bey’in en sonunda güneşten geldiği konusunda hemfikir olurlar. Böylece çocuklar Alaaddin Bey’in hareketlerini gözlemlemeye başlarlar. Çocuklar, Alaaddin Bey’den bilgi toplama işini de Memo’ya verirler. Memo, onunla konuştuğu uzay hakkında epey bilgi alır. Memo, konuşmanın sonunda aslında Alaaddin Bey’in onunla alay ettiğini anlar. Memo, arkadaşlarıyla konuşmaları değerlendirir. Alaaddin Bey’in Dünya’nın suyunu çalmakla görevli olduğuna karar verirler. Bir pazar günü mahallenin suları kesilir. Bu durum karşısında çocuklar, Alaaddin Bey’in suları çaldığına emin olurlar. Mahalle sakinleri ise durumu anlamaya çalışır. Sular İdaresi tarafından da sular kesilmemiştir. Yer altındaki borularda bir kaçak olduğuna karar verirler. Lakin hangi boruda kaçak olduğunu bilmek çok zordur. Kaymakam gerekirse bütün yolları kazacaklarını söyler. Sorunun hallolması en iyimser ihtimalle bir haftayı bulacaktır. Sezai Bey, Alaaddin Bey’in bu işi çözebileceğini mahalle sakinlerine söyler. İşsiz güçsüz Alaaddin Bey’in bu işi halledeceğine mahalle sakinleri inanmaz. Sezai Bey onun, “Belediyenin Su Kaçaklarını Bulma Bölümü Şefi” olduğunu söyler. Herkes çok şaşırır. Çocuklar ise, çok utanır. Alaaddin Bey’in yanına koşan mahalle sakinleri, gerçekleri öğrenir. Sürekli banklarda oturuyor diye eleştirdikleri Alaaddin Bey sabahları doğuda, akşamüstleri batıda olur ve suyun hareketlerini dinler. Şimdi ise; su borularındaki kaçağı bulmak için ses dinleme aletine ihtiyacı vardır. Ama bu alet cezalıdır. Alaaddin Bey, bundan yıllar önce, her gün ses dinleme aleti ile su borularını dinlemiştir. Lakin su en iyi ses taşıyıcısıdır. Bu alet yüzünden hiç

istemediği hâlde musluğu olan evlerde konuşulan her şeyi duymaya başlar. Sırları, dedikoduları, fesatlıkları, gizli hazinelerin yerini vb. her şeyi duyar. Bu nedenle herkes, her şeyi Alaaddin Bey'den öğrenmek ister. Giderek sorular çeşitlenir ve akıl mantık sınırlarını aşar. Gelecekte olacak olanları bile Alaaddin Bey'e sormaya başlarlar. Sürekli konuşan bir insan hâline gelmiştir. Artık bu durum yüzünden doktora bile gider. İşi bıraktığı halde ondan duymadıkları şeyleri bile onun üzerine yıkarlar. Su borularına da "Alaaddin'in Geveze Su Boruları" demeye başlarlar. Alaaddin Bey, artık bu işi yapmak istemiyordur. Kimse onu ikna edemez. Mahalleli, onu ikna etmesi için Memo ve Yasemin'i görevlendirir. Yasemin'in kendi yazdığı ' Ben Yapmadım Öğretmenim! Başlıklı şiiri ile Alaaddin Bey'i ikna ederler. Çocukları kıramaz. Alaaddin Bey hemen kaymakamlıktan ses dinleme aletini alır. Tek tek sokakları dolaşır, her sokağı dinler. Alaaddin Bey, su kaçaklarını birkaç saat içinde tespit eder, kısa sürede borular onarılır ve evlerin suları akmaya başlar. Son su borularını dinlerken hiç beklenmedik bir şey olur. Duyduğu ses karşısında bayılır. Yüzünde ise mutlu bir ifade vardır. Birkaç gün sonra belediye hoparlöründen bir yayım yapılır. Alaaddin Bey evleniyordur. Hem de çekingen Semiha Hanım'la... Sonunda bu aşkın sırrını Semiha Hanım'ın yakın arkadaşı Zeynep Hanım açıklar. Semiha Hanım, musluğun yanında Zeynep Hanım'a Alaaddin Bey'i sevdiğini söylemiştir, Alaaddin Bey ise; bu ses karşısında bayılıp kalmıştır. Sırrı öğrenen mahalle sakinleri de Alaaddin Bey ve Semiha Hanım'ın düğününde sabaha kadar dans ederler.

Dedikodu ve önyargı kavramlarını ön plana çıktığı kurguda, çatışmalar da ortaya çıkmıştır. Kişi-toplum çatışmasının olduğu kurguda; hem farklı bir birey olmaya çalışan hem de topluma uyum sağlamak için uğraşan bir bireyin hayatı konu edilir. Alaaddin Bey'in kişilik özelliklerini, mesleğini, hiçbir özelliğini bilmeyen mahalle sakinleri sürekli onun hakkında dedikodu yapar. Sürekli bir bankta oturan bu ilginç adam, mahalle sakinlerinin çözmesi gereken bir ödev gibidir. İşsiz, güçsüz, boş, "kaldırım mühendisi" dedikleri bu adamın daha sonra bir işi olduğunu öğrenen mahalle sakinleri şaşırır, bir işi olduğuna ihtimal vermez. Sürekli dedikodusunu yaptıkları ve önyargıyla yaklaştıkları adam hiç onların tahmin ettikleri biri değildir. Bu çatışma, Semih Bey'in Alaaddin Bey'i anlatmasıyla sona erer. Yazar dedikodu ve önyargı kavramlarını eleştirir.

Konunun yapılandırılmasını zayıflatan ögelerden “abartılmış merak” kavramı ile kurgu içerisinde karşılaşırız. Sever, bu durumu Çocuk ve Edebiyat (2007) adlı kitabında şöyle ele almıştır: “Çocuk okur, bazı öykülerde merak ögesinin zayıflığı ya da abartılmış olması, bazılarının da korkunçluğu nedeniyle okuma eyleminden uzaklaşır. Okurun sürekli yoğunlaşan heyecan ve endişeleri, anlatım düzeninde uygun yer ve zamanda dengelenmez ise, öykü, abartılmış merak ögeleriyle okurun gözünde inandırıcılığını yitirmeye başlar.” (Sever, 2007: 129) Bu durum, Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda ortaya çıkmıştır: “Su boruları ne gevedir bilmezsiniz siz. Kim kiminle ilgili ne konuşuyor, hangi planları yapıyor, hangi sırları kime nasıl anlatıyor, hangi çocuk ne tür hınzırlık düşünüyor? Aklınıza gelebilecek her şeyi duymaya başladım... Hatta yalnızca bizim mahalle ya da semtimizle ilgili değil, bütün şehirde konuşulan ne var ne yok hepsini... Hatta komşu şehirlerdeki, hatta bütün ülkedeki sesleri... Hatta belki inanmayacaksınız ama ortak nehirlerimiz aracılığıyla komşu ülkelerdeki sesleri bile duymaya başladım. Bu nehirlerle karışan sesler su boruları yoluyla bana kadar geldi. Komşu devletlerin ülkemizle ilgili planlarını bile duydum.” (Ak, AGSB: 46) cümlelerinde abartılmış merak söz konusudur. Bu cümlelerle devam eden hikâyenin diğer kısımlarında da Alaaddin Bey’in başından geçen olaylarda abartılmış merak ögeleri barındırır. Bu durum, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu değildir. Konunun yapılandırılmasını zayıflatmıştır.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g) adlı hikâyede yazar farklı bir kurgu ile okuyucunun karşısına çıkmıştır. Hikâye kitabı, birçok noktada fabl metin türüne yaklaşmıştır. Bunun en önemli kanıtı; başkahramanların özdeşleştirildiği, herkesin özelliğine bürünebilen bir kedinin varlığıdır. Kitaba ismini de veren kedi, özellikleriyle ve ana düşüncüyü üzerinde taşımasıyla birlikte ders verme sorumluluğunu da üzerine alan kahramandır. Bilindiği üzere, fabllarda kıssadan hisse denilen bölümler vardır. Bu bölümlerde insan gibi davranan veya konuşan varlıklar eserin ana düşüncesini paylaşır. Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nin kurgusu da bu tür özellikleri bünyesinde barındırır. Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nin olay dizisini ele aldığımızda, Titrek adlı kedinin kaybolmasıyla hikâye başlar. Sevgi, bir pazar günü kaybolan kedisi Titrek’i ararken, bir kadınla karşılaşır. Kadın komşu sokaktan Nazan Hanım’dır. O da kedisi Arsız’ı kaybetmiştir. Daha sonra Nurten Hanım’la karşılaşan ikili, onun da kedisi Buz’u kaybettiğini

öğrenirler. Koşucu İbrahim ve Suat Bey de kedilerini aramaktadırlar. İş iyice içinden çıkılmaz bir hâl almaya başlar. Kedileri kaybolan mahalleliler ‘Kayıp Kediler Derneği’ni kurarlar. Sevgi, kedilerin 18 Haziran günü kaybolduğunu fark eder ve bu tarih üzerinde yoğunlaşır. Aysel Hanım adlı bir karakterden şüphelenirler. O ülkenin birkaç kedi hırsızından biridir. Evine gittiklerinde yaralı olan kedileri tedavi ettiğini, onlar için uğraşan iyi yürekli bir kadın olduğunu fark ederler. Aradan aylar geçer. Nurten Hanım, televizyon dizisinde kendi tiplemesiyle karşılaşır. ‘Bizim Mahalle’ adlı bir dizi başlamıştır. Birisi benim hayat hikâyemi çalmış diye sinirlenen Nurten Hanım’ın şaşkınlığı geçmeden, Suat Bey, Koşucu İbo, Nazan Hanım, Sevgi, Aysel Hanım, Dişçi Necati Bey de diziyeye konu olur. Daha sonra tüm mahalle dizide rol kapar. Dizi, yirmi bir bölüm devam eder ve bir gece aniden biter. Gazetenin biri, dizinin yönetmeniyle söyleşi yapar. Sevgi, yapılan bu söyleşiden bir ipucu yakalar. 18 Haziran’da senaryo yazarı ile yönetmen tanışmıştır. Bu kedilerinin kaybolduğu günle aynı gündür. Lakin bu bilgi ile kimse ilgilenmez. Umutların yitirildiği bir gün bir ‘miyavv’ sesiyle irkilirler. Kedilerin kaybolmasının üzerinden bir yıl geçmiştir. Herkesin aradığı kedi karşılındadır. Kedilerini kaybeden birçok kişi tek bir kedinin kendi kedileri olduğunu iddia eder. Bir kedi nasıl aynı anda hem Titrek hem Buz, Kırlangıç, Arsız olur? Bu soru ile kurgunun düğümü çözülmeye başlayacaktır. Kedi birden konuşmaya başlar. Ben, hem Titrek’im, hem Arsız’ım, hem Buz’um, hem Miskin’im, hem Zamk’ım, hem de Sümsük’üm! diye avaz avaz miyavlar. Biz kediler, bukalemun gibi yaratıklarız, girdiğimiz ortamlara uyum sağlarız, aç kalmamak için bunu yapmak zorundayız, der. Herkesin istediği, yani kendilerine benzeyerek, herkesin kedisi olmayı başarabilmiştir. Kedi, 18 Haziran gününde yönetmen Sait’le tanışmıştır. Ona “köle” ismini vermişlerdir. Ona mahalleyi anlatmış ve Bizim Mahalle adlı dizi ortaya çıkmıştır. Dizi film yazarı olmak çok zordur. Bir hikâye bitmeden diğerine başlanır. Mahallede tanıdığı ne kadar insan varsa hepsinin hikâyesini yazar. Anlatacak hikâye kalmayınca işine son verilir. Kedi, artık kendisi için roman yazmaya başlar. ‘Meraklı Turşucu’nun Romanı’ adlı yazıyı kaleme alır. Sonra onun adı ‘Meraklı Turşucu’ konulur ve o günden sonra derneğin adına da bu isim verilir. Böylece hikâyenin çözüm bölümünde tüm soru işaretleri ortadan kaldırılmıştır. Yazar bu süreçte merak unsurunu doğru kullanmıştır. Abartılmış merak gibi, olumsuz bir özelliğe yer verilmemiştir. Fabla ait özellikler, kurguya canlılık katmış, ilgiyi artırmış, kurguya mizah katmıştır. Mizah ögesinin başarılı bir şekilde kullanılmasıyla çocuğun psikolojik gelişimine görelilik sağlanmıştır.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h) 'un olay dizisine ve ele alınan çatışmalara geçtiğimizde, karşımıza günümüzün gerçeklerini ve sorunlarını ortaya çıkaran, yaratıcı düşünmeye çocukları sevk eden bir kurgu ile karşılaşırız. Olay dizisini kısaca ele almak gerekirse; Fırat'ın tanıtımı ile kurgu başlar. Fırat, babasını kaybetmiş, yetim bir çocuktur. Tatil günlerinde Boğaz vapuruna binip karşıya geçer ve balon satar. Onun için vapurların ayrı bir önemi vardır. Evleri, Hamsi apartmandadır. Bu apartmanın karşısında yüz yıllık bir yalı vardır. Sahibi Meliha Hanım geçmişteki günlerine bağlı bir kadındır. Ve yaşadığı sürece apartmanda yaşamayı kabul etmemektedir. Anıları onun için oldukça önemlidir. Fırat'sa Boğaz'daki bütün vapurların resimlerini ve tahtadan maketlerini yapmıştır. O da geçmişin izlerini modern olan araçlara değişmemektedir. Mahalleli, Fırat'a bu nedenle "vapurları seven çocuk" adını takmıştır. Meliha Hanım da Fırat da eski değerleri temsil eden iki kahramandır. Fırat, mahallede dolaşır, oyunlar oynar, boğazda akıntılarla dans eder. Böyle günlerin birinde, akıntıların içinde bir dosya bulur. Dosyanın içinde minik Boğaz vapurunun resimleri, planları çıkmıştır. Vapurları seven çocuk Fırat için bu dosya tam bir hazinedir. Yalıdaki Meliha Hanım ise giderek yaşlanmaya başlar. Yalıdan taşınma kararı alır. Bu olay mahalleli için "sonun başlangıcı"dır. Gel zaman git zaman, bazı söylentiler mahallede dolaşmaya başlar. Yalıtı yıkip yerine gökdelen dikeceklermiş, köşkün üstüne altı kat çıkacaklarmış, gibi dedikodular yayılır. Yalının yıkılmasına belediye izin vermez ancak yalı çöplük hâline gelir. Bir gece yalıda yangın çıkar. Yangın bir şekilde söndürülür ancak yalı eski görüntüsünü yitirir. Zamanla birileri yalının bu hâliinden şikâyetçi olur. Yerine apartman dikilsin isterler. Fırat bu duruma çok üzülür. Ertesi günler de vapurlar için de şikâyetler başlar. Artık vapurlarında değersizleştiği görülmektedir. Güzel olan ne varsa kötüleyen birileri çıkmıştır. Her eski şey böylelikle değişmeye başlar. Yalı otoparka dönmüştür, minik Boğaz vapuru kaldırılır. Fırat, artık karşıya geçip balon satmıyordur. Bir gün Hayati Bey'le karşılaşan Fırat, onunla vapuru görmeye hurdalığa gider. Hayati Bey, hurdalıkta kaynakçılık yapmaya başlamıştır. Fırat, hurdalıktan topladığı metal parçaları eve getirir. Her gün hurdalığa gidiyor, minik Boğaz vapurunu ziyaret ediyordur. Beraberinde mutlaka birtakım metal parçalar, vida ve somunlar getiriyordur. Evin salonu yavaş yavaş vapur parçalarıyla dolar. Fırat, bir zamanlar Boğaz'ın sularında bulduğu dosyayı açıp, Boğaz vapurunun planlarını çıkarır. Bu planlara göre, hurdalıktan getirdiği parçaları birbirine vidalamaya başlar. Bir süre sonra Fırat'ın

gemisi salonun tamamını kaplar. Sonunda Fırat gemisinin yapımını tamamlar. Ama bir sorun vardır. Gemi nasıl dışarı çıkacaktır? Aysel Hanım, iyice küçülmüş evde yaşamaktan çok sıkılmıştır. Yaz tatili için, çocukları ve kedisi Tebeşir'i alıp bir aylığına güneye, kız kardeşinin yanına tatile gitmeye karar verir. Tekne sorununun çözümünü tatil sonrasına bırakır. Ancak son anda, Fırat ve kedi Tebeşir gitmez. Fırat, tekneyi çıkarmanın bir yolunu annesi gelmeden bulmalıdır. Aysel Hanım ve Emre tatilden döndüklerinde evin salonunu bomboş görürler. Dışarı çıktılarında ise, her şey eskisi gibidir. Ancak asıl şaşkınlığı Meliha Hanım'ın yalısını görünce yaşarlar. Meliha Hanım yalıyı onarmış ve geri dönmüştür. Karşıya geçenler köprüdeki trafik yüzünden işlerine gecikmeye başlamışlar ve vapuru geri istemişlerdir. Vapurun verdiği zevki başka ulaşım araçlarında bulamazlar. Fırat, minik teknesiyle iskeleye yanaşır. İçinde Meliha Hanım da vardır. Bu yanaşan tekne, mahallenin eski iki değerinin yerine koyulacağına işarettir. Meliha Hanım, yalıyı mahalleliye verir. Yalının büyük salonunu ise çocuk kütüphanesi yapmak ister. Her şey yolundadır. Peki, Fırat tekneyi evden nasıl çıkarmıştır? Bu sorunun cevabını Emre çok merak eder. Fırat, önce bütün parçaları vidalayarak her parçaya tebeşirle numaralar yazar. Gemi planını çizip, tekneyi söker. Sonra sahilde tekrar vidalar. Kaynakçı Hayati Bey de bütün parçaları birbirine kaynatır ve gemi su geçirmez hale gelir. Özlenen günlere geri dönülmüştür. Belki de, bir şeyin hakiki kıymetini anlayabilmek için kaybetmek gerekir. Kurguda ele alınan ana fikir budur. Eski ve değerli olan şeyleri kaybetmeden de insanlar onları korumasını bilmelidir. Birçok toplumsal soruna değinen Ak, kurgusunda çocuk kahramanın yaratıcılığını çocuklara örnek göstermiş, değerlere sahip çıkmanın önemini vurgulamıştır.

Eserde, kişiler arası çatışmaya yer verilmemiştir. Kişi-toplum çatışması ise dolaylı yoldan aktarılmıştır. Yeniye ve eskiyi savunanların anlaşmazlıkları vardır. Eski-yeni, geleneksel-modern çatışması ele alınmıştır. Yeniye karşı eski, moderne karşı geleneksel olan savunulmuştur. Çünkü eski olanda tarih vardır. Tarih bir toplumun aynasıdır. Masalı andıran “mutlu son” hikâyede çocuk okuyucunun beklentisini karşılayacak niteliktedir. Ancak kent yaşamının içinde olan yetişkin okuyucu gerçekte durumun böyle olmadığını bilir. Okuyucu, düşünmeye ve değerli olanı korumak için yapılması gerekenleri hayata geçirmeye teşvik edilir. Bilinir ki, kaybedilen değerın yerine eskisi gibi bir kavramın konulması ya imkânsız ya da çok zordur.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f) adlı hikâyenin olay dizisi ve ele alınan çatışmalara geçtiğimizde karşımıza bizi, sevdiklerimizi, bağlandığımız her şeyi sorgulatacak, sarsacak bir kurulum karşılamaktadır. Olay dizisini kısaca ele aldığımızda; çocuk başkahraman Elif'in ve ailesinin tanıtımı ile olaylar başlar. Akademisyen bir ailenin çocuğu olan Elif'in çok sevdiği bakıcısı Havva'nın tanıtımı ve Elif ile aralarındaki bağ ele alınır. Elif'in anne ve babasının Antalya'da yürüttükleri göçmen kuşlarla ilgili yaptıkları sosyal projenin ardından Adana'ya taşınmaları gerekir. Havva ise onlarla gelemmez. Elif'i sarsan bu haber onun daha çok içekapanık olmasına neden olmuştur. Giderlerken Havva'nın onları uğurlamak için gelmemesi ise onu daha çok üzer. Taşınırken yanlarına temel ihtiyaçları haricinde hiçbir eşyayı götürmemeleri Elif'e eşyalarıyla olan bağını sorguladır. Adana'da denizkaplumbağaları ile yaptıkları proje için çalışma yaparken Umut adında bir üniversite öğrencisiyle tanışır. Umut da anne ve babası gibi denizkaplumbağalarını izlemektedir. Üç yıl önce Umut, yeni doğmuş bir denizkaplumbağasının sırtına verici yerleştirmiştir ve onun sahile dönmesini bekliyordur. Kaplumbağasına da kendi adı olan, Umut adını vermiştir. Kaplumbağayı takip için giden Umut'un peşinden Elifler de gider. Umut'u beklerken hepsi siyah giyinir. Çünkü beyaz renk ışığı yansıtmaktadır. Çocukların dikkatini çekeceğini düşündüğümüz bu bilgi öğretici bir üslupla kurguda yer alır. Denizkaplumbağası Umut'u geceye dek beklerler. Sonunda Umut sahile çıkar. Sağlam bir yerde çukur kazıp yumurtalarını boşaltır. Ve daha sonra gider. Elif, bu yeni hayatına alışmaya başlar. Umut'un yumurtalarının çıkma vakti gelmiştir. Gece fırtına çıkmış, sabah sahile gittiklerinde dalgalar kumsalı alt üst edip kafesleri devirmiştir. Sırtlanlar ve martılar tüm yavruları yemiştir. Umut, tek bir yavru bile bırakmamışlar diye acı içinde bağırır. Eve dönerlerken Elif'in elindeki minik kovadan bir ses duyulur, kumun altına gizlenen kaplumbağayı Elif almıştır. Umut çok sevinir lakin Elif kaplumbağayı vermeye razı olmaz. O bulmuştur, dolayısıyla o kaplumbağa Elif'indir. Kaplumbağaya Havva adını koyar. Bu durum ailesinin daha çok telaşlanmasına yol açar çünkü kaplumbağayı alırlarsa kızları Elif'in Havva'yı ikinci kez kaybetmiş gibi hissedeceğini düşünürler. Havva'yı Adana'ya getirmemekle hata yaptıklarını anlarlar. Kaplumbağayı da alabilmek için babası Havva'yı almaya gider. Sabah olduğunda Elif, tanıdık bir ses ile uyanır. Havva gelmiştir. Kavuşmaları herkesi duygulandırır. Havva, artık onlarla yaşayacaktır. Havva sayesinde Elif, kaplumbağayı denize bırakmaya ikna olur. Minik kaplumbağayı işaretlerler. Elif, kaplumbağayı eliyle denize koymak ister ama

doğası gereği doğduğu kumsalı tanınması için kendi başına gitmesi gerekmektedir. Denizkaplumbağaları, doğdukları kumsalı yıllar sonra bu deneyimleri ile tanır. Kurguda bu bilginin de yer alması öğretici özellikler taşır. Elif, ondan vazgeçmek zorunda kalır. Sevmek, her zaman yanında olana karşı duyulan bir his değildir. Yirmi yıl sonra görüşmeyi umarak, kaplumbağasından ayrılır.

Kurguda dikkat çeken çatışmalar vardır. Kişi-kişi çatışmasında; Elif'in ailesi ile olan çatışmasını ele alabiliriz. Çekingen, konuşmayı sevmeyen ve gerekmedikçe konuşmayan bir kız çocuğu olan Elif'in akademisyen olan anne ve babası onun isteklerini ve beklentilerini göz ardı etmiş, Elif'in bağılıklarına yetişkin gözüyle bakmış, onu ikna etmeye çalışırken onun bakış açısıyla bakamamış, kendi gerçeklerini kızlarına telkin etmişlerdir. Bu durum da kısa süreli de olsa, çocuk ve aile arasında çatışmaya sebebiyet vermiştir. Daha sonra hatalarını anlayan anne ve baba, kızlarının mutluluğunu öncelemiş, hatalarını düzeltmek için çaba göstermiştir. Ve aralarındaki çatışma sona ermiştir.

Çatışma olarak değerlendirilen kişinin doğayla çatışması konusunda somut bir gerçeklik yoktur ancak insanların doğaya saygı duymaları gerektiği, hayvanların yaşaması için gereken doğal özelliklere müdahalenin yanlış olduğu sezdirilmiştir. Her canlı için yaradılıştan gelen kalıtsal özelliklerin de etkisiyle çeşitli çatışmalar yaşayacaktır. Bu eksen üzerinde yapılandırılan kurguda sorgulama, araştırma ve hayatı yeniden gözden geçirme çağrıları vardır.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) adlı hikâyenin olay dizisi ve ele alınan çatışmalara geçtiğimizde karşımıza eğlenceli, yaratıcı düşünmeye sevk eden, çize-yaza öyküler başlığı altında ele alınan, merak duygusunu düğüm bölümünde zirvede tutan bir kurulum karşımıza çıkmaktadır. Olay dizisini kısaca ele almak gerekirse, Tuhaf adlı karakterin nalbur Bay Kerpeten'in dükkânına girip sarı olan şeyler istemesi ile hikâye başlar. Sınıfa Aydın adında bir öğrenci gelecektir. Tuhaf, süpürge ve leğen almıştır ve bunları Aydın'a yapılacak hoş geldin töreninde kullanacaktır. Aydın'a verilecek uygun bir takma ad bulunana kadar Bay Hoşgeldin diye hitap ederler. Aydın sınıfa geldiğinde herkes kendini lakaplarıyla tanıtır. Aydın çok şaşkındır. Aydın her zaman doğruları söyleyen bir çocuk olduğu için ona Doğrucu Davut ismini takarlar. Bu okulda her şeyin bir takma adı vardır. Okul çok eski bir binadır. Bu yüzden okula "müze" derler. Yüksek tavanlı sınıflarda güvercinler uçtuğu için sınıflara "güvercinlik" adını vermişlerdir. Aydın'ın alışamadığı sıra arkadaşına

Patates diye seslenmektir. Patates bu tiple özdeşleşmiş hatta Patates'i bir karikatür tipi haline getirmiştir. Edebiyat dersinde yararlı olmak konulu bir yazı yazmalarını isteyen edebiyat öğretmeni Bay Kafiye yazının birincisi olarak Patates'i seçmiştir. Herkes yazılanları merak ediyordu. Patates'in öyküsü okununca arkadaşları onu kıskanır. Doğrucu Davut bile... Patates'in hikâyesinde kurulan düzenek için bütün köy çok çalışır. Amaçlarına ulaştıklarında köylüler çalışmanın, tembellikten daha zevkli olduğunu keşfederler. Köydeki insanlar, daha fazla çalışmak için veya daha fazla bilgilenmek için köyün dışına giderler. Daha sonra Bay Kafiye, başınızdan geçen üzücü bir olayı anlatın dediğinde Patates, babasının ölümünü yazıp çizer. Daha sonra “ Benim Annem” adlı bir hikâye yazarak annesini anlatır. Annesini anlattığı hikâyede her şeyi yapabilen, güzel, zeki, yetenekli, kusursuz bir kadın anlatmıştır. Doğrucu Davut, annesiyle tanıştığında hayal kırıklığına uğrar. Anlattığı gibi birisi değildir. Babasının da ölmediğini öğrenir. Yalnızca annesi ve babası yıllar önce ayrılmıştı. İçinden gürül gürül nehir akan köy de uydurmadır. Anlattıkları gerçek olaylar değildir, tamamen hayal ürünüdür. Doğrucu Davut bu durumu Bay Kafiye'ye anlatmaya karar verir. Öğretmen anlattığı olaylar gerçek değil ama duyguları gerçek diyerek Patates'i savunur. Doğrucu Davut bu konuşmadan sonra arkadaşına hak verir. Patates'in İsviçre'de işçi olarak çalışan babasından mektup gelir. Oğlu için bir şey yapmak istiyordur. Patates İsviçre'de burun estetiği yaptırmak için burnunu küçültmek ister. Birkaç hafta sonra okula bir burun kataloğu ile gelir. Arkadaşlarıyla ona en uygun burnu bulmaya çalışırlar. Doğrucu Davut, Patates'in burun estetiği yaptırmasını istemez. Doğrucu Davut'a rahatsızlığını, Doğrucu Davut'un ona Patates denilmesinden hoşlanmadığını sanmasındaki hatasını, her şeyi yanlış yorumladığını söyler. Ve kendi isteklerini yaşamak için İsviçre'ye gider. Epey bir süre haber alınamaz. Postacı bir sonraki yıl Patates'ten mektup getirir. Mektubun içinden uzun bir resimli roman çıkar. “ Patates Yeni Bir Burun İstiyor!” başlıklı resimli roman İsviçre yolculuğunu anlatmaktadır. Şubat tatilinin sonunda İsviçre'den döner. Burun ameliyatı olamamıştır. Ameliyatın sağlıklı olabilmesi için 18 yaşına kadar beklemesi gerekiyordu. Her şey normale dönmüştür ancak ona kimse rahat rahat Patates diyemez. İsmi önce Patat'a, daha sonra Pat'a dönüşür. O da karikatür kahramanının adını değiştirir. “ Pat'ın Maceraları”nı yazıp/çizer. Bütün isimlerde kısaltmalar yaparlar. Tuf, Bay Ka, Dodo, Kert, Kar, Vik, Kaç, Tak, Ü, Sus... Bir tek Ters'in ismi eskisi gibi kalır. Bay Ka, okulda bir karikatür kulübü kurmaya karar verir. Bu kulübün kurucusu ve yöneticisi olarak Pat seçilmiştir. Kulübün adını “ Pat Karikatür

Kulübü” koyarlar. Katılım git gide artar. Yazıp çizdikleri öyküleri kitap haline getirirler, sergilerler, internette yaygınlaştırırlar. Kulübün adı “Pat Karikatür Okulu” diye değiştirilir. Farklı okullardan katılımlar olur. Çocuklar okul içinde okul kurmuşlardır. Eğitimi eğlenceli ve yaratıcı hale getirmişlerdir. Zaman geçer, hepsi mezun olur. Bay Ka emekliye ayrılır. Mezun olanların yerine, hep yeni meraklılar geçer. Ancak yeni gelenler okula neden “Pat” ismi verildi bir türlü öğrenemezler.

Bu olay dizisine göre kurguyu ele aldığımızda, kişiler arasında hem uyum hem çatışma ön plana çıkmaktadır. Arkadaşlık ilişkileri çok iyi olan bu kahramanlar bazen çatışmaya girmiştir. Söz konusu çatışma türü ise, kişi-kişi çatışmasıdır. Başkahramanlar Doğrucu Davut ve Patates arasındaki kısa süreli çatışma ile konu düğümlenmiş ve çatışmanın çözümü ile asıl verilmek istenen ana düşünceye ulaşılmıştır. Doğrucu Davut, Patates’in takma adını kullanmamaya gayret etmiş, Patates’in lakabından dolayı üzüldüğünü hissetmiştir. Lakin yanlış yorumlamıştır. Yazar bu yanlış yorumlamayı kitabın sonlarında okuyucuya açıklamıştır. Ayrıca Patates’in yazdığı öykülerin çok güzel olmasından dolayı onu kıskandığı olmuştur. Öykülerindeki kahramanların gerçek hayattan olduğunu düşünmüş, bunların hayal ürünü olmasından dolayı hayal kırıklığına uğramış, yanlış olduğunu düşünmüştür. Bu düşüncesini edebiyat öğretmenleri Bay Kafiye’ye dahi anlatmış, bir bakıma arkadaşını şikâyet etmiştir. Patates’in burun estetiği yaptırmak istemesine karşı çıkmış, kendisindeki doğallığı korumasını istemiş, onu ikna etmeye dahi çalışmıştır. Çok iyi arkadaş olmalarına rağmen anlaşamadıkları noktaların olması dikkat çekmiştir. Çocuk edebiyatı ürünlerinde konunun hayatın içinden olması anlamlandırmayı daha etkin hale getirmiştir. Bu tür çatışmalar her bireyin başından geçmektedir ve bazen insanların çatışmalardan sonra doğruya ulaştıkları da olmuştur. Kitabın arka kapağındaki kısa özetinde günün birinde Patates’in beklenmedik kararı, bütün sınıfı karıştıracaktır, cümlesindeki kararı ortamda bir çatışmaya neden olmuş, bu çatışmadan sonra olay sonuca varmış, bütün yanlış anlamalar ortaya çıkarılmıştır. Yazar bu süreçte merak unsurunu çok doğru kullanmıştır. Çocuk edebiyatı ürünlerindeki yanlış tutumlardan olan abartılmış merak unsuruna yer vermemiş, serim, düğüm ve çözüm bölümlerine göre oluşturduğu kurgusu vermek istediği ana düşünceye hizmet etmiştir.

Galata’nın Tembel Martısı (Ak, 2017a) adlı hikâyenin olay dizisini ve ele alınan çatışmalara geçtiğimizde karşımıza hem güldüren hem düşündüren bir kurgu

çıkılmaktadır. Olay dizisini kısaca ele alırsak; Rafet Bey'in tanıtımı ve Galata Kulesi'ne bakan evinin tasviri ile hikâye başlar. Rafet Bey'in oğlu Emre, kızı Hülya ve eşi Sevgi tanıtılır. Rafet Bey, Galata Kulesi'nin onarımının yapılacağını ailesine söyler. İskele naylon tülde şeffaf bir perdeyle kapatılacaktır. Bu perde kuşların Galata'nın kovuklarında yaşayan yavrularla anneleri arasındaki geçişi engelleyecektir. Bu durum özellikle Hülya'yı çok üzer. Bir şeyler yapması gerekmektedir. Oktay Bey'in arabasında yaşayan tembel martı Murteza, Oktay Bey'in onu aşırı beslemesinden dolayı çok kilo almış, uçmayı bırakmıştır. Hülya, Oktay Bey giderse bir de martının durumuna üzülecektir. Çözüm bulmak için sadece 48 saatleri vardır. Hülya, Galata Kulesi'nin restorasyonunda görevli olan mimarı ikna etmeye çabalar ancak ikna edemez. Çalışmalarda naylon perdenin kaldırılması sonucunda kuleden taşlar düşebilir, can ve mal güvenliğini tehdit edebilir. Buna çözüm önerisi olarak, kulenin onarımı süresince meydanın kullanılmasının yasaklanmasını isterler. İlk görevinin başında olan mimar, bu fikre de yanaşmaz. Emre'nin internetle arası çok iyidir. Sürekli bilgisayar başındadır, denilebilir. Emre, internette bir kampanya başlatır. Dünyadaki milyonlarca insana mail atarak, belediyeye şikâyet mailleri atmalarını ister. Kuşlar beslenemediği için ölmeye başlarlar. Sevgi Hanım, veterinerdir, kızıyla elinden geleni yapmaya çalışır. Bunun önüne bir türlü geçemeyen Hülya, cansız kuşu genç mimarın ellerine bırakır. Bu durumun ciddiyetini daha iyi anlayan mimar, yanlışını fark eder. Bu perdenin kaldırılması için bir plan yapmaya girişir. Emre, bir düzenek kurarak kuleye ulaşır ve elinden geldiğince kuşları besler. Genç mimar da belediyeyi arar, ikna edemez. Hülya'nın hayvanlarla arası çok iyidir. Postacı bir güvercini bile vardır. Hülya'nın güverciniyle ölü kuşları belediyeye yollarlar. Bu yol işe yarar ve belediye tülün kaldırılmasına izin verir. Bu olaydan sonra Oktay Bey ve tembel martı Murteza kayıplara karışır. Hülya, bir gün yolda sırtında neredeyse bir evi taşıyan bir adamla karşılaşır. Bu adam sürekli karşısına çıkan tuhaf bir adamdır. Oktay Bey'in Konya'ya gittiğini duymuştur. Tuhaf adam, bunun doğru olmadığını söyleyerek Oktay Bey ile ilgili bilmediği şeyleri aktarır. Hülya bu olaydan günler sonra Murteza'yı görür. Murteza, bir insan gibi geziyor, kafede oturuyor hatta dizi filmde oynamak için teklifler alıyordu. Martı, çok meşhur olmuştur. Hülya ise onun bu durumuna acımaktadır. Rafet Bey, ortada sürekli dolaşan tuhaf adamın Oktay Bey olmasından şüphelenir ve bu şüphe doğru çıkar. Oktay Bey, küçük bir martıya yardım ettiği için eğitimde olan yavrularına Oktay Bey'in müdahalesi kendisine kin duyulmasına

neden olur. Martinin anne ve babası Oktay Bey'e düşman kesilmiştir. Onlara yakın olan diğer martılarda Oktay Bey'e düşman olur. Oktay Bey, bu nedenle sürekli saklanmak zorundadır. Hülya, Murteza'yı tekrar gökyüzüne uçurarak bildiklerini diğer martılara anlatmasını sağlamayı planlar. Ancak martı fazla kilolu olduğundan uçamıyordur. Emre, uzaktan kumandalı uçağına babasının yardımıyla mekanik el takar. Murteza'yı bu oyuncak uçağına bindirip, çok yükseklere yollarlar. Murteza, bu şekilde uçmayı tekrar hatırlar. Böylece diğer martılar Oktay Bey'i rahat bırakır. Oktay Bey'le Sevgi Hanım çalışmaya başlar. Artık her şey yolundadır.

Olay dizisini incelediğimizde, kurguda insanların birbirine yardım ederek sorunları aştığını görürüz. Hayvanları çok seven Hülya'ya teknoloji ile arası çok iyi olan ağabeyi Emre hep destek olur. Annesi Sevgi Hanım ve babası Rafet Bey, çocuklarını hiç yalnız bırakmaz. Her sorunu birlikte çözmeye çalışırlar. Olumlu bir aile yapısı çocuk okuyucunun karşısına çıkmıştır. Kurgu yapılandırılırken yazar, kişi-kişi ve kişi-doğa çatışmasını ele alır. Hülya'nın ailesi ve mimar arasında bir gerilim oluşur. İşini yapmaya çalışan genç mimar ile hayvanları korumaya çalışan Hülya sık sık karşı karşıya gelir. Lakin cansız bir kuşun bedeni, vicdanı devreye sokmuş, bu üzücü olay tüm kalpleri ısıtmış, çatışma olgusu yerini dayanışmaya bırakmıştır. Kişi-doğa çatışmasında ise, Oktay Bey'in, iyilik yaptığını düşünmesi başına iş açmıştır. Küçük bir martıya yardım eden, doğasına aykırı davranan Oktay Bey ile martinin ailesi arasında bir çatışma yaşanır. Mizahın da etkin olarak kullanıldığı bu çatışma, küçük martinin doğal yaşamına uygun davranmasını sağlayarak ortadan kaldırılmıştır. Merak unsurunun doğru kullanıldığı kurgu, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Konu ve kurgu, çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk, barış, dayanışma... vb. anlayışının gelişmesine katkı sağlayıcı niteliktedir.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a) adlı eserin konusu çocuklar ve çoğu yetişkin tarafından da bilinmeyecek kavramların olması, değişik bir yönetmenin, her şeyi içine kattığı ve işin içinden çıkamadığı senaryosu, çocuk kahramanların doğaya olan sevgisi ve ilgisinin içine katıldığı Akvaryumdaki Tiyatro, yazarın diğer eserlerinden farklı olmasına sebep olmuştur. Karmakarışık bir kurgunun içinde ne yapacağını şaşırarak okur, çözüm bölümünde hem çok gülüyor hem de kurguyu benimsiyor. Olay dizisini incelediğimizde; Toros Dağları'nın kıyılarında olan Balıklı adlı köye Martin adında bir İngiliz'in taşınması ile hikâye başlar. Martin, köye hayran kalır ve geldiği yere geri dönmez. Köyü Avrupa'daki arkadaşlarına anlatır. Arkadaşları da

anlatılanlardan etkilenip, Balıklı'ya gelir. Arkadaşı Ted'i çok zor ikna eder. Birkaç yılda köy nüfusunun üçte biri İngiliz olur. Köyün bir sorunu vardır. Köydeki gölün suları yavaş yavaş yükselmektedir. Köylüler ise bu durumu önemsemez. Bu durumu araştıran bir çocuk vardır: Zeynep. Arkadaşı Mahmut'la araştırmaya başlarlar. Bir gün bu köye bir film yönetmeni gelir. Balıklı'da film çekecektir. Gönüllü asistan olarak Zühtü'yü seçer. Köy halkı, filmin senaryosunu yazamayan yönetmen Yusuf Bey'e yardım etme kararı alır. Martin ise, doğal hayatın bozulacağından şüphe ederek filmin çekilmesini istemez. Köylülere bu derdini anlatsa da köylü bu filmin çekilmesini ister. Bu filmde Emine ve Mahmut hariç herkes bir rol alıp oynamaya heveslenmiştir. Zühtü zaten oyuncu olmak istemektedir. Bu filmde ilk rolü Polis Mustafa alır. Martin bu filmin çekimini engellemeye kararlıdır. Yönetmenin kafasını karıştırmak için senaryoya birçok uygulanamayacak karakter katar. Mitolojideki karakterleri özellikle senaryoya ekletir. Bunlar; yarı insan yarı at Kentaur, tek boynuzlu at Unikorn, üç kafalı köpek Kerberos, tek gözlü dev Kiklop, ejderha kuyruklu, kanatlı yılan Basilisk, kafasından yılanlar çıkan Medusa, yarı keçi yarı insan Pan, kanatlı at Pegasus'tur. Yakın arkadaşı Ted ise, Martin ile aynı fikirde değildir. Sonunda filmde rol almayan kimse kalmaz. Bir tek en çok filmde yer almayı isteyen Zühtü'ye rol verilmez. Emine ve Mahmut bile sonradan filmde oynamak isterler. Artık köyde, göl sularının yükselmesini önemseyen kimse yoktur. Köye gelen yapımcı Celal Bey, haftalarca senaryoyu okur ve beğenmez. Destek vermez. Yönetmenin kafasını karıştıran Martin de pişmandır. Yönetmen, bir sabah çıkıp gider. Köylüler onu Kocadağ'da bulur. Film olmasa bile senaryonun tiyatrosunu yapmaya karar verirler. Yükselen sular iyice unutulur. Sadece Zühtü, bu durumla ilgilenir. Onun bu ilgisini de rol alamadığına bağlayan Emine'yi Zühtü şaşırtır. Zühtü'nün bir projesi vardır. Okulun etrafını camdan bir duvarla çevirecektir. Böylelikle hem balıkları izleyebilecekler hem de Emine'nin bir zamanlar karşı çıktığı akvaryumlardan kurtulacaklardır. Zühtü'nün projesinin dayanağı Emine'nin eskiz defteridir. Tasarımcı Emma Gordon onlara yardımcı olur. Yakınlardaki cam fabrikasıyla anlaşılır, köylü elinden geldiğince maddi destek sağlar. Duvar tamamlandığında sular neredeyse cam duvarın tepesine kadar yükselmiştir. İmkânsız gibi görünen proje birkaç ay içinde tamamlanır. Akvaryumdaki balıklar göle bırakılır. Bu akvaryumun önüne bir sahne yapılır ve senaryonun ilk gösterisi yapılır. Bu oyunun tek izleyicisi Zühtü'dür. Zühtü gülmekten çatlayacak hâle gelmiştir. Hiçbir şey anlamamış ama çok eğlenmiştir. Aradan yıllar geçmiştir. Gölün suları

daha fazla yükselmemiş, ülkenin her yanından otobüsler Balıklı Köy'e gelmiştir. Emine oyuncu olmuş, Akvaryumdaki Tiyatro'yu dünyaya tanıtmış, Zühtü ise tasarımcı olmuş, Akvaryumdaki Tiyatro tasarımı ile ödüller almıştır. Emine ve Zühtü, birbirlerinin etkisiyle farklı meslekler seçmişlerdir. Diğerleri ise bu köyde yaşamış, tiyatrolarına devam etmiştir.

Kurguda yazar, herkesin kendi hayallerine, dünyalarına dalmaları sonucu, bir doğa felaketinin unutulmasına ve bir çocuğun hayalleri ile bir tecrübenin buluşmasının doğurduğu güzel sonuçlara değinmiştir. Doğal hayata saygı duyan çocuk kahraman, bir doğa felaketinin ortaya çıkmasını engellemiştir. Yaratıcı düşünceleri ile bir köyü kurtarmıştır. Zühtü, karakterinin yardımcısı olan Emine ve Emma Gordon çocuklar için iyi bir örnektir. Yaratıcı düşünebilen, sorgulayan, araştıran çocukların yetişmesi yalnızca eğitimcilerin değil, tüm toplumun ödevidir. Her çocuk, dünya için bir mirastır ve ilgileri dünyaya çevrilen çocuklar geleceğin teminatıdır. Bu noktada çocuk okuyucuya aktarılan bu toplumsal gerçekçilik, mizah dolu bir hikâyeye ile karşılımlarına çıkar. Değişik, bazı noktalarda tuhaf bu kurgu çocuğu içine çeker ve dikkatinin dağılmasını engeller. Bu nedenle çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle kurgu uyumludur.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c) adlı hikâyenin olay dizisi ve ele alınan çatışmalara geçtiğimizde karşımıza ilgi çekici bir kurgu çıkmaktadır. Olay dizisini incelediğimizde; hikâyede yer tasviri ve Kayıplar Ormanı'nın okuyucuya sunulduğu bölümle birlikte olaylar başlar. Sırdede lakaplı Sami Bey'in sakladığı bir sır vardır lakin bunu kimse öğrenemiyordur. Cem, anlatılan bu sırlardan, günlük olaylardan sürekli hayallere dalabilen bir çocuktur. Gerçekle hayal arasında gider, gelir. Köy halkı, şehirdekilerden farklıdır. Köylüler çalışmadan da hayatlarını sürdürebilirler, şehirliler ise birbirleri olmadan hiçbir işini halledemez. Köylüler kendi özelliklerini bir üstünlük olarak görür. Köylü olmaktan hepsi memnundur. Cem'in babası da dâhil köy dışına çoğu çıkmamış, çıkmamakta da gururlanmışlardır. Halası Sevgi ise, kardeşinin tam tersi bir kişiliğe sahiptir. Sürekli farklı ülkelerdedir ve dünyayı birkaç kez gezip tanımak istemektedir. Cem'in halası Sevgi Hanım gittiği Rusya seyahatinden bir köpekle çıkagelmiştir. Cem'e hediye ettiği köpek köyün sakin günlerini alt üst edecektir. "Afacan" adını koydukları köpek, köy halkının gözdesi olmuştur. Oyuncu, hareketli, sevimli bu köpek bir süre sonra durgunlaşır. Sorunu düşünmeye başlarlar ve Cem'in arkadaşı Zeynep sorunu bulur. Haski cinsinde olan

Afacan, bulunduğu coğrafyaya ait değildir. O, Rusya'nın soğuk bozkırlarında yaşayabilecek bir yaratılışa sahiptir. Akdeniz'in sıcak havasına doğası gereği uyum sağlayamaz. Afacan kendine çözüm arayışı içine girer. Sonunda kendini buzdolabının içinde bulur. Ev halkını burada yaşamaya ikna edebilmek için çabalar, sevimliliğini devreye sokar. Lakin bir süre sonra dolap bozulur. Zavallı köpek, vatanından koparılmıştır. Sevgi Hanım hatasını anlar. Afacan, birdenbire ortadan kaybolur. Haftalarca, aylarca bulunamaz. Sırdede, köpeğin yerini biliyordur. Serçekadın bir gün köpeğin yerini söyler. Köpek, girilmesi yasaklanan 'Kayıplar Ormanı'ndadır. Köy halkı, bu yasağı çiğneyerek köpeği almak ister. Sırdede, 'Kayıplar Ormanı'nın sırrını açıklamak zorunda kalır. Ve sırrını açıklar. Köy halkıda buldukları yerin yerlisi değildir. Doksan yıl önce, Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi anlaşması kapsamında buldukları köye gelmişlerdir. O zamanları hatırlayan kişi, köyün en yaşlısı Sırdede'dir. Buldukları yere daha kolay uyum sağlayabilmek için geçmişi unutup, silmek isterler. Geçmişi hatırlatan ne varsa yok etmeye karar verirler. Orman içine bir ev yapıp, anıları sandıklara koyarak eve kilitlerler. Daha sonra ormana girmek yasaklanır. "Ormana giren kayboluyor" diyerek de bir masal uydururlar. Rusya'dan gelen Afacan, onlara gerçeklerden kaçılmayacağını öğretir. Onun sayesinde geçmişle yüzleşirler. Zeynep, internetten yazışmalar yaparak, Afacan'a bir aile bulur. Sevgi, Dalgın Bey, Sırdede, Cem, Zeynep ve Afacan Antalya'dan uçağa binerek Rusya'ya gideceklerdir. Dalgın Bey bu fikrini erteler ve onsuz Rusya'ya giderler. Rusya'daki aile ile dilleri bir değildi ama ortak bir dilde birleşirler: Hayvan sevgisi. Afacan, çok mutludur. Ama Cem'e yaklaşmaz. Tekrar götürülmekten korkuyordur. Onu çok sevmelerine rağmen, onun iyiliği için ondan vazgeçerler. Dönüşte, köylerinden ilk kez dışarıya çıktıkları yer olan Moskova'yı gezdiler ve ülkelerine dönerken Cem yine hayallere dalar.

Bu olay dizisine göre kurguyu ele aldığımızda, kişiler arasında çatışmalar değil de uyumun söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu çatışma türü; kişi- doğa çatışmasıdır. Afacan adlı köpeğin özelinde asıl anlatılan tarihi gerçekçilik 'nüfus mübadelesi' sürecinde yerinden yurdundan olan insanların alışma süreçleri, doğaya uyum sağlama çabaları, vatanından ayrılmanın verdiği acı ve kederdir. Rusya'nın buz gibi soğuk bozkırlarına ait olan bir köpeğin Türkiye'nin en sıcak bölgelerinden olan Akdeniz kıyısındaki bir köyde yaşamaya zorlanması çevreye uyum sağlama çabalarının anlatıldığı kurguda ön plana çıkan doğanın canlı üzerindeki etkisidir.

Yaradılıştan kaynaklanan ihtiyaç duyulan evrenin değiştirilmesi her canlıyı zora sokar. Diğer çatışma türü ise kişi-toplum çatışmasıdır. Her yeri gezen, gören, kendini bir türlü bir yere ait hissedemeyen Sevgi Hanım, babası, kardeşi ve köy halkı tarafından tuhaf karşılanır. Asla köyünden ayrılmak istemeyen Dalgın Bey'in karşısına dünyayı birkaç kez gezip tanımayı hedefleyen kardeşi Sevgi Hanım çıkmıştır. Kendisi gibi olmayı kolay kabul edemeyen toplum, diğerini anlamak yerine bakış açısını değiştirmeyi tercih etmiştir.

Kurgu boyunca merak unsuru etkili bir şekilde kullanılmıştır. İlk sayfalarda karşımıza çıkan Kayıplar Ormanı daha sonra bir düğüme dönüşmüş, okuyucu Sırdede'nin vakıf olduğu sırrı öğrenmek istemiştir. Beklenmedik, farklı bir tarihi gerçeklikle kurgu ilişkilendirilmiştir. Edebiyat ve tarih disiplinlerinin birbirinden yararlandığı hatta iç içe geçtiği görülmektedir.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)' in kurgusunun en önemli yanı; edebi zevkin çocuğa aktarılması hususundaki duyarlılıktır. Doğaç adlı çocuk karakterin nasıl ünlü bir yazara dönüştüğünün cevaplarını içeren kurguda birçok metin türünün isimlerine ve kısmi olarak özelliklerine yer verilir. Masal, hikâye, şiir, makale, anı, roman gibi metin türlerinin isimleri metnin dokusuna uygun olarak dağıtılmıştır. Yazar olma yolunda ilerleyen bir çocuğun karşısına ünlü bir yazar rol-model olarak gösterilmiş, hayatlarının benzerliklerini temel alan Doğaç da tıpkı Seyfettin Sarıgöl gibi ünlü bir yazar olabileceğini düşünmüştür. Bir yazara öyküden çocuk kahramanda çok ünlü bir yazar olarak kurguda yerini almıştır. Yaratıcı düşünme ve gözlemin yazarlık üzerindeki etkisine kurguda yer verilmiştir. Ayrıca, "Suç ve Ceza, Karamazov Kardeşler, Moby Dick, Robinson, Don Kişot" gibi dünya edebiyatının önemli eserleri de kurgunun içerisinde yer almıştır. Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)'in olay dizisini ele aldığımızda, Boğaziçi kıyılarının tasviri ve İstanbul'un yokuşlarından birinde bulunan tarihi bir köşkün anlatımı ile hikâye başlar. Yazar girişte, merak unsurunu doğru kullanmıştır. Bahsi geçen köşkün son sahibi, zengin bir tüccardır. Yokuş nedeniyle evini satılığa çıkarır fakat bir türlü satamaz. Günlerden bir gün, köşkün önünde gürültüyle bir kamyon durur. Böylece hummalı bir çalışma başlar ve bir ay içinde tarihi köşk baştan aşağı pırıl pırıl olur. Bahçenin denize bakan güney cephesinde bir çalışma başlar. Bahçe burada bir uçurumla denize ulaşıyordur. Uçurum oyulur ve merdiven inşa edilir, merdivenin göbeğine de koyu camlı bir asansör konulur. Bu köşkün yeni sahibi ünlü bir

yazardır: “Seyfettin Sarıgöl!” Mahalleli taşınan yeni yazarı merak ediyor, ileri sürdükleri tahminlere hem inanıyor hem de etrafındakileri inandırıyor. Yazar’ın köşke taşınması, az da olsa ilkokuldaki eğitimi bile olumlu yönde etkiler. Öğretmen Dilek Hanım, artık sıradan kompozisyonlar yazılmasını istemiyordur. En iyi kompozisyon yazan çocukla yazar tanışacaktır. Kompozisyonların edebi yönü ağır bassın isteyen öğretmen, babalarını anlatan bir yazı yazmalarını ister. Doğaç, babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Bu nedenle bir kompozisyon yazamaz. Dilek Öğretmen, büyük bir yanlış yaptığının farkına varır ve çok utanır. Hatasını düzeltmek için, Doğaç’a yüksek bir not verir. Doğaç’ın annesi Sezin Hanım, geçimini sağlayabilmek için evlere temizliğe gidiyordur. Yazar, Seyfettin Sarıgöl’ün evinde de temizlik işi bulur. Yazarı merak eden mahalleli tarafından Sezin Hanım soru yağmuruna tutulur. Lakin Sezin Hanım, bunun doğru olmadığını düşündüğünden kimseye tek laf etmez. Yazılan kompozisyonlarında en başarılısı Sultan’inkidir. Sonunda mahalleden biri yazarla tanışma fırsatı elde eder. Doğaç ve Sultan okuldan çıkıp evlerine giderlerken, dümeni kitlenen bir şilepin, Boğaz kıyısına gürültüyle çarpıp yan yattığını görürler. Doğaç şilebin kaldırılmamasını fırsat bilir ve kaptan köşküne yerleşir. Sultan’ın yazarla tanışacak olmasına içerleyen Doğaç, yazarla tanışma hakkı elinden alınmış gibi hissetmektedir. Sultan’ın onu küçümsemesi de hırslanmasına sebep olur. Şilepte kurduğu çalışma ortamında hikâye yazma çalışmalarını başlatır. Gece gündüz, isli bir gaz lambasının ışığında çalışır. Kimi zaman sinir içinde, kâğıtları buruşturarak sağa sola fırlatır; kimi zaman mutlu olup, kendini büyük bir yazar gibi hisseder. Yazarsa bu arada Sultan’la tanışır ve ona imzalı bir kitabını hediye eder. Doğaç, bu duruma çok imrenir ve aklına gelenleri kısa zamanda güzel bir hikâyeye dönüştürmeyi başarır. “Padişahın Kulakçibaşısı” adlı hikâyesini ilk olarak Sultan’a okur. Sultan hikâyeyi çok beğenir. Bu hikâyeyi Seyfettin Sarıgöl’e ulaştırır. Aradan günler geçer ama yazardan ses seda çıkmaz. Doğaç, bu duruma üzülür. Yazarla tanışmaya kararlı olan Doğaç, uçuruma yapılan merdivenden tırmanıp köşkün penceresinden içeriye girer. Sultan ise içeri girecek cesareti kendinde bulamaz. Doğaç, içeri girince bazı şeyleri anlaması kolaylaşır ve yazara ikinci ve son hikâyesini yazar. Hikâyenin adı “Geçmişe Tırmanan Merdiven”dir. Aradan günler geçer. Doğaç’ın kendisine çalışma ortamı yaptığı şilep kaldırılır. Doğaç’ın çok üzüleceğini düşünen Sultan, hiç beklemediği bir durumla karşılaşır. Doğaç, yeni çalışma ortamının arkadaşım diye hitap ettiği Yazar Seyfettin Sarıgöl’ün köşkü olduğunu söyler. Sultan çok şaşırır. Doğaç’ın son

yazdığı hikâye etkili olmuştur. Doğaç'ın yanına köşke giden Sultan, gördüğü sahne karşısında donup kalır. Doğaç ve yazar oturmuş, çay içip pasta yiyorlardır. Sultan'ın kafası karışmıştır. Ulaşılamaz gibi görünen yazar hiç de öyle değildir. Evinde de öyle anlatıldığı hizmetçiler yoktur. Köşkün çoğu odası bomboştur. Doğaç'ın hikâyesini iyice merak eden Sultan, bir türlü Doğaç'a hikâyeyi okutamaz. Aradan yıllar geçer. Çocuklar büyür. Dilek Öğretmen emekli olur. Doğaç, yazmaya devam etmiştir. Hikâye yarışmalarında ödüller almıştır. Yazdığı “Boğaz’a İnen Yokuş” adlı gençlik romanıyla isminden çok söz ettirir. Zamanla ünlü bir yazar olur. Sultan ise fizik öğretmeni olur. Yazar Seyfettin Sarıgöl'de yaşlanmış ama hâlâ yazmaya devam ediyordur. Mahalleli yıllar sonra bile yazarla Doğaç'ın yaklaşmasının nedenini öğrenemez ama birtakım varsayımlar da üretmeyi ihmal etmez. Gerçekler, Doğaç'ın son yazdığı bir anı kitabında ortaya çıkar. Merdivenlerden çıkarken bulduğu kırk yıllık bir hatıra defteri her şeyi ortaya çıkarır. Seyfettin, kırk yıl önce bu köşkteki bahçıvanın oğludur. Doğaç'ın şimdi bu köşkte çalışan annesi gibi bir zamanlar yazarın babası da çalışmıştır. Doğaç bu durum nedeniyle yazarla kendini eşit hissetmiş, ben de böyle bir yazar olabilir miyim? Diye kendine sormuştur. Yazdığı ünlü bir yazarın geçmişine yapılmış bir yolculuğun hikâyesidir. Doğaç, merdivendeki yolculuğunu “Geçmişe Tırmanan Merdiven” adıyla hikâyeleştirir. Sultan, bunları mahalle sakinlerine anlatmak ister ancak birçok kişinin aynı satırları okuduğunu bilmiyordur.

Kurgunun yapılandırılmasında ele alınan çatışma türü ise, kişi-kişi çatışmasıdır. Doğaç ve Sultan adlı çocuk kahramanların aralarında geçen bazı diyaloglar ile çatışma meydana gelir. En güzel hikâye yarışmasının birincisi Sultan olmuştur. Ödev olarak, babalarını anlatan bir kompozisyon yazmalarını isteyen öğretmeni sınıfın geneline hitap edememiştir. Babasını küçük yaşta kaybeden Doğaç, bu ödevi yapamamış, birincilik hakkına aday dahi olamamıştır. Sultan'ın ise, zaten Doğaç'tan iyi bir yazı yazmasını beklememesi ve kapalı bir anlatımla onunla alay etmesi ikili arasında gerilime neden olmuştur. Bu durum Doğaç'ın daha çok hırslanmasına neden olmuştur ve başarıyı yakalamıştır. Yazarı mahalle sakinlerinin tanımaması ve hakkında hiçbir şey bilmedikleri yazarın dedikodusunu yapmaları, onu anlamadan kendi tahminlerine göre hareket etmeleri, ön yargılı davranmaları da kişi-toplum çatışmasının örneğidir.

Eserin kurgusu; merak unsurunu içinde barındırır ve kurgu boyunca okuyucu Doğaç ve Seyfettin Sarıgöl'ün yakınlaşmasının sebebini bulmaya çalışır. Kitabın en sonunda çözülen düğüm ile kitabın adıyla uygun bir sonuç elde edilir. Geçmişin izlerini gözlem yoluyla bulan ve yazar ile özdeşim kurarak, hayallerini gerçekleştiren çocuk kahraman birçok çocuk okuyucu için örnek teşkil edici niteliktedir. Yaratıcılığın ön planda tutulduğu kurgu ile çocuk edebiyatının temel ilkeleri arasında uyumluluk söz konusudur.

Behiç Ak, farklı konuları, dikkat çekici kurgularla okuyucunun karşısına çıkarmıştır. Konuyu yapılandıran öğelerden, kişinin kendisiyle olan çatışması, kişi-kişi çatışması, kişi-toplum çatışması, kişi-doğa çatışması kitaplarda yer almıştır. Kişi-doğa çatışmasında yazar, bir köpeğin doğayla olan uyumsuzluğunu ele almış, “Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)” adlı hikâyesinin kurgusuna bu çatışmayı yerleştirmiştir. Serinin en dikkat çeken kitaplarından olan hikâyede, okuyucu hayvanlara karşı bir farkındalık kazanmıştır. Ayrıca, tarih temasının da hâkim olduğu kitabın kurgusu diğer kitapların kurgusundan farklıdır. Kişinin kendisiyle olan çatışmasına en iyi örnek ise “Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)” adlı hikâyedir. Bir kedinin kişileştirilmesiyle birçok insanın kendinde olan hataları fark etmesi, birçok okuyucunun ders çıkardığı bir kurgu yapısına sahiptir. Kişi-toplum çatışmasına “ Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)” in kurgusu dikkat çekicidir. Kişi-kişi çatışması ise, her eserde görülen çatışma türüdür. Konuyu yapılandırılmasını zayıflatan öğelerden abartılmış merak unsuruna ise, Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)'nda rastlanılmıştır. Diğer eserlerinde yazar, merak unsurunu doğru kullanmıştır. Özellikle yaratıcı düşünmenin baskın olduğu “ Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) ve Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)” bunun en güzel örneğidir. Genel olarak Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının kurgusu başarılıdır. Merak unsuru, çatışma örnekleri, olumlu karakterler, iletilerle yapılandırılan kitapların kurguları, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk gösterir.

4.2.3 Tema

Tema, asıl konu, temel motif, ana konudur. “Gülümseten Öyküler” dizisinde de Behiç Ak, toplumsal ve eğitsel temaları çocuklara göre seçmiş, konu ve kurguyu yapılandırmış ve kitaplarını dikkat çekici hale getirebilmiştir.

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'ın temaları; tüketim çılgınlığı, eski eşyalar, bağlanma, geçmişe saygı, korumadır. Özellikle çocuk kahramanlar geçmişe saygı duyan, eşyaların da bir geçmişi olduğuna inanan, korumacı yaklaşan ve doğruları karşısında dimdik durabilen, yetişkinlerin karşısı özelliklere sahiptir. Çocuk okuyucunun özdeşim kuracağı bu kahramanlar, olumlu kahraman özelliği sergilemektedir. Bu durum da çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Eğitsel temalar ise; Birey ve Toplum, Sağlık ve Çevre, Değerlerimiz, Üretim, Tüketim ve Verimlilik.

Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b) adlı hikâyenin temaları; söylenti, sorumluluk, sevgi, özel yetenek, ön yargı, mahalle yaşamı, iletişim ve hayal gücüdür. Alaaddin adlı kahramanın farklı kişilik özellikleri nedeniyle mahalle sakinleri onun dedikodusunu yapıp, işsiz güçsüz, kaldırım mühendisi diye alay ederler. Kahramanı çocuklar daha farklı yorumlar. Çocuklara göre ise; Alaaddin Bey bir uzaylıdır, casustur, su hırsızıdır. Çocukların ve yetişkinlerin bir türlü anlayamadığı bu farklı insanın sonradan öğrenilen geçmişi tüm mahalle sakinlerini ve mahallenin çocuklarını çok şaşırtacaktır. Alaaddin Bey'in Semiha Hanım'la olan aşkları ise farklı bir temadır. Yazar, aşk temasını ilk kez bir kitabına yerleştirmiştir. Eğitsel Temalar ise; Sağlık ve Çevre, Kurumsal ve Sosyal Örgütler, Değerlerimiz, Birey ve Toplumdur. Yazar seçtiği temaları, konusu ve kurgusuyla somut hâle getirmiştir.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)'nin teması; farklılıklar, mahalle yaşamı, teknoloji, toplum diyebiliriz. Bu temaların etrafında oluşturulan kurguda insanların bir arada yaşadığı mahalle yaşamı çocukların da kendi çevrelerinde görebilecekleri özellikler içermektedir. 2000'li yıllardan sonra doğan ve Z-nesli denilen çocukların teknoloji ile aralarındaki kaçınılmaz ilişkiyi de ele alan yazar, çocuğun hayatından kesitleri hikâye kitabına yerleştirmiştir. Eğitsel temalar ise; birey ve toplum, sağlık ve çevre, değerlerimiz, kurumlar ve sosyal örgütlerdir. Temaların somut niteliğe kavuştuğu konu ve verilmek istenen iletilerle oluşturulan kurgu, çocuk edebiyatının temel nitelikleriyle uyumludur.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)' un temaları; geçmişe saygı, komşuluk, mahalle yaşamı, denizcilik, kentleşme, nesiller arası iletişim ve değerbilmezliktir. Toplumun önemli sorunlarını tema olarak alan eser kentleşmenin verdiği zararları ön plana çıkaran, eskinin karşısında tehdit olarak duran yeniye karşı duyarsızlaşan bir toplumun eleştirisidir. Okuyucunun alması gereken dersleri içinde barındıran,

kurguda yer verdiği masal parçalarının aslında günümüzün gerçekleri olduğunu sezdiren yazar, okuyucuyu bu temalar üzerinde düşünmesini sağlamayı amaçlamıştır. Eğitsel temalar ise; Birey ve Toplum, Sağlık ve evre, Değerlerimiz, Yenilikler ve Gelişmelerdir. Bu temalarla ‘değerim’ ve ‘gelişim’ kavramlarının aslında aynı şeyler olmadığı ocuk okuyucuya sezdirilmiştir.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)’nın ana temaları; doğal yaşam, insan ilişkileri, hayvan sevgisi, bağlanma, gzlemlemedir. Gülümseten ykler serisindeki kitaplarda da sıklıkla ele alınan temalar, her kurgunun içerisinde farklı bir anlam boyutuna ulaşmaktadır. Ak’ın aynı temaları farklı bir kurgu ve konuyla sunması değerlerin aktarımında kalıcı izler birkmaktadır. Günlük hayatımızda yetişkinler ve özellikle çocukların bağlanma durumlarının ele alındığı, sevginin bazen terk edebilmeyi göze alabilme, vazgeçme olduğunu hissettiren farklı kesitlerle sunulmuştur. Eğitsel temalar ise; Doğa ve Evren, Birey ve Toplum, Güzel lkem Türkiye, Sağlık ve çevredir. Türkçe derslerinin temalarıyla ilişkilendirilecek temalara sahip olması kitabı eğitsel anlamda da değerli kılmıştır.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)’nun teması takma ad, dış görünüş ve arkadaşlıktır. Sanat, yaratıcılık, kendini ifade etme, çizmek-yazmak, okul yaşamı ön plana çıkan temalardır. Yaratıcı düşünme ve sanatın karşımıza çıkarıldığı öyküde, yazma eyleminin verdiği zevk, çize-yaza oluşturulan hayale dayalı fakat gerçek duygularla oluşturulan metinlerin çocuklarda bir algı oluşturduğunu söylemek mümkündür. Behiç Ak, bu amaçla ize-Yaza ykler adını verdiği ve Gnişığı Kitaplığı ile oluşturduğu projesine de kitabında yer vermiştir. Katılım kâğıtlarının bulunduğu kitapta dikkat çeken öykülere Ak’ın dönüş yapacağı bilgisi de yer verilmiştir. Yazarın ocuklara verdiği değerini gösteren bu yaklaşımı eserlerindeki samimi üslubun bir rneği olduğunu düşünüyoruz. Çocukları yaratıcı düşünmeye sevk etmek amaçıyla onlara iyi bir örnek oluşturuyor. Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)’nın başkahramanı Patates de çocuklarda bu yönde bir eğilim oluşmasını sağlayacak özenle seçilmiş bir karakterdir. Eğitsel temalar ise, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Güzel Sanatlardır. Temaların somut niteliğe kavuştuğu konu ve verilmek istenen iletilerle oluşturulan kurgu, ocuk edebiyatının temel nitelikleriyle uyumludur.

Galata’nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)’nın temaları; hayvan hakları, sosyal sorumluluk, mahalle yaşamı, kardeşlik, İnternet’tir. Mahalle yaşamı içerisinde kendine yaşam alanı bulan kuşların bu haklarının ellerinden alınmaya çalışılması

üzerine harekete geçen kardeşlerin maceraları ile temalar somut bir nitelik kazanmıştır. Çocukların, hayvanlara olan bağlılığı, onlarla empati kurmayı başarmaları ve çabaları üzerine meydana gelen olaylar, çocukları hem güldürüp hem düşündürmeyi başarabilmiştir. Yazar, verdiği iletileri somutlaştırabilme açısından oldukça başarılıdır. Eğitsel temalar ise, Sağlık ve Çevre, Değerlerimiz, Birey ve Toplumdur. Temalar, metnin dokusuna uygun bir şekilde okuyucuya iletilmiş, çocuğun dünyasına uygun olarak da kaleme alınmıştır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'nın temaları; doğa, kent, köy yaşamı, mitoloji, tiyatro, yaratıcılık, turizmdir. Farklı temaları bir araya getiren Ak, bu soyut temaları doğal yaşama saygı konusu ile somutlaştırmıştır. Çocukların birçoğunun mitoloji sözcüğünü ilk kez duyduğunu söyleyebiliriz. Örneklem içerisinde bulunan öğrencilere 'mitoloji' sözcüğünün anlamını sorduğumuzda bilen öğrencimiz olmamıştır. Bunun yanında mitolojiden birçok kavramın da kurguda yer alması konuyu çocuklar için daha çok karmaşık hâle getirmiştir. Değişik temaların yer aldığı hikâye kitabında eğitsel temalar ise; Sağlık ve Çevre, Güzel Ülkem Türkiye, Eğitsel ve Sosyal Etkinliklerdir.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c) adlı hikâyede; doğal yaşama ve insanların kişisel yaşamlarına saygı gibi önemli temaları işlemiştir. Yolculuk, göç etmek, sınırlar, araştırma gibi temaların ön plana çıktığı kitapta disiplinler arası bir yaklaşımla edebiyat ve tarih alanlarının birbirini beslediği gözler önüne serilmiştir. Tarihte 'nüfus mübadelesi' olarak bildiğimiz toplumsal gerçekçilik, kurgunun ana temasını oluşturur. Günışığı Kitaplığı, 'Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c) 'adlı hikâye kitabının tanıtımı için yazdığı yazıda bu konuyla ilgili çarpıcı bir soruya yer vermiştir. "Anılar sandıklara, köpek buzdolabına sığar mı?" sorusu karşısında okuyucu düşünmeye çağrılır. Kitabı anlatacak en güzel soru cümlelerindedir. Çoğunluk tarafından 'hayır' denilecek bu soru çocuklar için mizahi öğeler de taşımaktadır. Eğitsel temalar ise; Sağlık ve Çevre, Doğa ve Evren, Duygular ve Hayallerdir.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)'in temaları, dış görünüş, yanlış tutumlar, zenginlik, hikâye yazmak (yazarlık), merak, mahalle yaşamı, aile tarihidir. Temaların somutlaştırıldığı konu ve aktarıldığı kurgu ile verilmek istenen mesaj, hem yetişkin hem de çocuk okuyucuya iletilmiştir. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının en başarılı yönü, temaları, konuları ve kurgusuyla çocukların ve yetişkinlerin

dünyasına hitap edebilmesidir. Hayallerin, yaratıcı düşünmenin, eğitimin ön plana çıkarıldığı kitap Çize/Yaza hikâyelerinin içerisinde önemli bir eserdir. Eğitsel Temalar; Birey ve Toplum, Üretim, Tüketim ve Verimlilik, Güzel Sanatlardır.

Behiç Ak'ın çocuk kitapları birçok temayı içerisinde barındırır. Ak, doğal yaşam, mahalle hayatı, dış görünüş, teknoloji, hayvan sevgisi ve haklarını birçok eserinde kullanmıştır. Kitaplarında en sık kullanılan temalar bunlardır. Soyut olan temaları, konu ve kurgusuyla somut ve çocuğa göre yapılandıran yazar, bu konuda oldukça başarılıdır. Ak'ın çocuk edebiyatında önemli yazarlardan olduğunu gösteren bir durum da 2017-2018 Eğitim- Öğretim yılı 6.sınıf Başak Yayınları Türkçe Ders Kitabı'nda, Bilim ve Teknoloji temasında bir metni ile yer almasıdır. Eğitsel temaları da metnin dokusuna uygun olarak kitaplarında kullanan yazar, ödüllü çocuk romanı olan “ Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” adlı eserindeki “ Ali'nin Ödevi ve Köstebekler” adlı bölümü 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alır. Ali, adındaki kahramanın sosyal medyayı yanlış kullanmasından doğan sorunlarını anlatan romanın çocuklar tarafından ilgiyle okunduğunu belirtmek isterim. Iğdır/Tuzluca'daki ‘Hoca Ahmet Yesevi İmam Hatip Ortaokulu’nun Türkçe derslerinde, 6/A, 6/B ve 6/C şubelerinde Behiç Ak'ın kitaplarına bu metinden sonra ilgi duyan öğrencilerin olduğunu gözlemlediğimde çıkardığım sonuç şudur: Behiç Ak, mizahi bir dille kaleme aldığı hikâyelerinde çocuğun gerçekliğini yakalayabilmiştir. Gülümseten Öyküler dizinin de tanıtıldığı sınıflarda “Behiç Ak” ismine ilgi artmıştır. Eğitsel temaları ile dikkat çeken Ak'ın Milli Eğitim Bakanlığı'na ait ders kitaplarında yer alması da yazarın çocuk edebiyatının önemli yazarlarından olduğunu gösterir. Bilim ve Teknoloji temasına “ Gülümseten Öyküler” dizisinde de yer veren yazar, özellikle “ Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)” adlı eserinde yoğun olarak ele almıştır. Diğer eserlerinde de bu temaya sıklıkla yer vermiştir. Bu nedenlerle yazarın çocuk kitaplarındaki temaların, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

4.2.4 Kahramanlar/ Karakterler

Edebiyatın bütün alanlarında yazar tarafından oluşturulan kahramanın büyük önemi vardır. Yazarı bir kitabı yazmaya iten “şey” kitabın konusunu oluşturur. Yazarın konusunu ve iletilerini okuyucuya aktarmasını sağlayan öge, kahramanlardır. Bu bakımdan kahramanların özellikleri yazar tarafından doğru şekillendirilmelidir.

Çocuk edebiyatında bu durum daha çok önem taşır. Kahramanların özellikleri, çocuklara iyi örnek olmalıdır. Karakterler ve özellikleri hakkında Sever, karakterlerin, insan doğasını iyi temsil etmelerine vurgu yapar. Sever (2007: 5)'e göre, edebiyat, insan doğasının anlaşılması, açığa çıkarılması süreci olarak da anlaşılabılır. Yazarların çeşitli bakış açılarıyla sundukları bu olanağın okurun insan gerçekliğini kavramasına katkı sağlaması gerekir. Çocuk edebiyatında, yazarın yarattığı kahramanlarla insan doğasını anlatabilme başarısı ile çocukların edebiyattan yararlanmaları arasında bir koşutluktan söz edilebilir.

Lukens (1999:5)'e göre, kitaplardan bir kişinin boyunu, kilosunu, saç rengini, ırkını ve mesleğini öğrenebiliriz; bu yalnızca bir bilgidir. Bu bilginin, kişiyi anlamaya katkısı olabilir ya da olmayabilir; ancak, bilinmelidir ki duygularını, heyecanlarını, mutluluklarını, hırslarını öğreninceye kadar o kişiyi tanımıyoruzdur. Çünkü insan yalnızca bilgi değildir; bilgi, insanı tanımamız için yeterli değildir.

Çocuk edebiyatında karakterler kapalı (geliştirilmemiş) ve açık (geliştirilmiş) olarak adlandırılarak iki grupta incelenebilir:

Kapalı karakter, özellikleri yüzeysel olarak tanıtılan, okurun iyi tanımadığı karakterdir. Bu karakterlerin, çocuklara insan doğasını kavratma, yaşam gerçekliğini anlatmada çok az katkıları vardır.

Açık karakter, roman, öykü, masal ve anlatılarda birçok özelliği ile okura tanıtılan, inandırıcı nitelikleriyle öne çıkan, okurun iyi bildiği, karakterdir. Bu karakter, yazarın aktarmak istediği iletilerin okurlarla paylaşılmasında etkin bir sorumluluk üstlenir. (Sever, 2007: 96)

Lukens (1999: 86-84), öykü boyunca değişim gösteren geliştirilmiş karakteri devingen (dinamik), inandırıcı olmasına karşın değişmeyen karakteri ise durağan (statik) olarak adlandırır. (Lukens, 1999 akt. Sever, 2007: 96)

Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının karakterleri incelendiğinde açık ve kapalı karakterlerin seçimi oldukça kolaydır. Eserlerinde birçok kapalı karakter isim olarak geçmiş, herhangi bir özelliğine yer verilmemiştir. Çoğu başkahraman ise, çocuk kahramandır. İncelenen eserlerde, açık karakterler ayrıntılı olarak değerlendirilmiş, kapalı karakterlerin ise, isimlerine değinilmiştir.

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'ın kahramanları; Kadir Bey, Muammer Bey, Zeliha, İhsan Bey, Musa Bey, Ahmet Muhittin, Semih Bey, Nazım Bey, Balıkçı

Tufan, Ayfer Hanım, Nurten Hanım, Kamil Bey'dir. Çocuk kahramanlar; Çokbilmiş Melisa, Selo, Ahmet'tir. Diğer eserleriyle karşılaştırıldığında çocuk kahramanlar geriplandır. Tezin sınırlılıkları ve kapsamı göz önünde tutularak ayrıntılı olarak başkahramanlar incelenecektir. Hikâyenin başkahramanları Kadir Bey ve Muammer Bey'dir.

Kadir Bey, tamircidir. Kitaba adını veren tiplendir. Yazarın Tamirci Kadir Bey'i okuyucuya tanıttığı cümleler şunlardır: “ Dünyanın tartışmasız en iyi insanıdır Kadir Bey. Tüm zamanların en başarılı, en usta tamircisidir.” (Ak, 2016e: 12); “Tamirci Kadir Bey'se, kendi dünyasında, yumuşak bir insandır. Böbürlenmeyi hiç sevmez. Tamir ettiği bozuk makinelerle övünmez... kendi becerilerini küçümser... oysa, onun tamir edemeyeceği hiçbir şey yoktur.” (Ak, 2016e: 12); “ Tamirci Kadir Bey herkesten farklı bir insandır. Bir kere bozulan hiçbir alet karşısında paniğe kapılmaz.” (Ak, 2016e: 14); “Kadir Bey farklıdır. O her şeyi tamir eder. Yalnız eşyaları değil, aynı zamanda ilişkileri de.” (Ak, 2016e: 15); “O çok eliaçık bir insandır.” (Ak, 2016e: 21) Bu cümlelerden Kadir Bey'in psikolojik ve sosyal özellikleriyle ilgili bilgiler ediniriz. Muammer Bey'in kardeşi olması ve çok iyi bir tamirci olarak anlatılması onun sosyal özelliklerini gösterir. İyi niyetli, sevgi dolu, çalışkan, tevazu sahibi, yumuşak ve hep iyi ilişkiler kurması ise onun psikolojik özellikleridir. Bu yönleri okuyucuya yalın ve kısa cümlelerle aktarılmış, çocuk okuyucular tarafından özdeşim kurmasına neden olabilecek olumlu ifadeler kullanılmıştır. Yazar, başkahramanın fiziksel özellikleriyle ilgili herhangi bir bilgi aktarmamıştır. Tanıtımlarının eksikliği bu durumdan kaynaklanır. Sevilen bir karakteri, okuyucunun gözünün önünde bir şekle bürünmez. Başkahramanın fiziksel yönleriyle de geliştirilmesi gerekmektedir.

Diğer kahraman Muammer Bey'dir. Muammer Bey ise ciğercidir. Yazarın Ciğerci Muammer Bey'i okuyucuya tanıttığı cümleler şunlardır: “Muammer Bey adanın ciğercisidir... adanın en titiz insanlarından biridir. Aynı zamanda adanın en inatçı insanı da Muammer Bey'dir. Çok kıskanç ve iddiacıdır.” (Ak, 2016e: 9) Çocuk kahramanlardan Çokbilmiş Melisa onun için şöyle demektedir. “Hayatımda bu kadar iyi yürekli ve aynı zamanda da bu kadar kıskanç bir adam görmedim. Havada uçan kuştan yerdeki karıncaya kadar bütün canlıları sevme ve kıskanabilme becerisi vardır onda.” (Ak, 2016e: 10) Yazar, bu cümlelerle Muammer Bey tiplemesini, kahramanların bakış açısıyla da geliştirmiştir. “Alıngandır. Olan bitenden habersiz

havada gezinen bulutlara bile küsebilir. Ayakkabılarına, evinin perdelerine, kahvedeki ince belli çay bardaklarına bile küstüğü olmuştur.” (Ak, 2016e: 12); “Girdiği bütün iddiaları kazanmak zorundadır. Yoksa kendini hamamböceği gibi hisseder.” (Ak, 2016e: 19) Yazar bu cümlelerle abartı yoluna gitmiş, karakteri mizah yoluyla geliştirmiştir. Çocukları güldürebilecek bu cümleler, betimleyici özellikler taşımış, kahramanın çözümlemesine katkı sağlamıştır. Yazar, kahramanı geliştirirken benzetme öğelerine de yer vermiştir, farklı öğeleri bir araya getirerek okuyucu psikolojik ve sosyal açıdan Muammer Bey’i tahlil edebilir. Lakin fiziksel özellikleriyle ilgili bilgi verilmemiş, karakter bu yönde geliştirilmemiştir. Karakter analizinin bu kısmı eksik bırakılmıştır. Eserlerindeki çoğu karakterin fiziksel özelliklerine yer vermeyen Ak, karakterlerini bu yönde de geliştirme yoluna gitmelidir.

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’ndaki kahramanlar; Alaaddin Bey, Semiha Hanım, Memo, Yasemin, Esra, İsmail, Ayşe, Mert, Victor Bey, Yeşim Hanım, Muammer Bey, Nazım Bey, Belma Hanım, Sezai Bey, Pürnur Hanım, Nazmiye Hanım, Zeynep Hanım, Doktor Zihni, Vahbi Bey, Münevver Teyze, Hilmi Bey, İdris Efendi, Küçük Ziya, Ceren, Arzu’dur. Kahraman kadrosu oldukça geniştir. Çoğundan sadece isimleri ile bahsedilmiştir. Hikâyenin başkahramanları ise Alaaddin Bey ve Memo’dur.

Alaaddin Bey’in iki türlü tanıtımı vardır ve birbirine karşıt tasvirler içerir. Bir zamanlar çok konuşkan olan Alaaddin Bey, yaşadığı bir olay sonucunda sessiz bir adama dönüşmüştür. Alaaddin Bey’in yazar tarafından okuyucuya tanıtıldığı bölümler şunlardır: “Alaaddin Bey filozof gibiydi. Filozofluğu, konuşmasından değil, susmasından anlaşılırdı. İri gözleriyle insana öyle bir bakardı ki, delip geçerdi. Kimse ona gereksiz bir soru soramazdı. Kalabalıkların olduğu yerlere gitmez, kahvelerde oturup saatlerce oyun oynamazdı. Arkadaşlarıyla lokantalarda da görünmezdi. Bekârdı ve yalnız yaşıyordu. Bir tek, başkanı olduğu okul aile birliğinin toplantılarına giderdi.” (Ak, 2016b: 9-10); “Alaaddin Bey de konuşmaz, ama dinlemeyi iyi bilirdi. Bu yüzden de, onu konuşmak zorunda bırakmayan konuşkan insanlardan hoşlanırdı. Memo onun en yakın arkadaşıydı.” (Ak, 2016b: 11); “Mahalledeki pek çok insan Alaaddin Bey’in ne iş yaptığını bilmezdi. Çünkü onu hep boş boş otururken görürlerdi. Alaaddin Bey, sabahın erken saatlerinde kalkar, iskelenin doğusundaki banka oturur, güneşin doğusunu seyrederdi. Öğlenleri evinde

yemek yer, akşamüstleri de iskelenin batısındaki banka oturup günbatımını izlerdi.” (Ak, 2016b: 11-12); “Alaaddin Bey, hiç istifini bozmadı, onlara (yanında sürekli konuşanlara) cevap vermezdi. Hatta çoğu zaman, dinliyormuş gibi yapar, ama dinlemezdi.” (Ak, 2016b: 15) Bu bilgiler Alaaddin adlı kahramanı dışardan gözlemleyen insanların düşüncelerinden oluşan bilgilerdir. Fiziksel özelliği hakkında ise birkaç tasvir bulunur: “Bu hiç konuşmayan, banklarda oturmaktan başka bir işe yaramayan, okul aile birliği toplantılarında susan, şişman tembel adam nasıl efsane olur?” (Ak, 2016b: 13) cümlelerinden Alaaddin Bey’in şişman ve bahsi geçen diğer cümlede iri gözlü biri olduğunu öğrenmekteyiz. Ayrıca Alaattin Bey mahalle sakinlerinin düşündüğü gibi işsiz biri değildir. O, belediyenin Su Kaçaklarını Bulma Bölümü Şefi’dir. Alaaddin adlı kahramanı yazar bir özelliği itibarı ile de kahramanın ağzından geliştirmiştir: “Benim kulaklarım çok hassastır. Çok uzaklardaki sesleri duyabilirim” (Ak, 2016b: 24); “Kulaklarım çok hassastır. Yerin altındaki suların sesini dinlerim hep.” (Ak, 2016b: 40) Alaaddin Bey, kitabın ilk bölümlerinde sessiz ve neredeyse hiç konuşmayan biri olarak tanıtılmış, fakat bu özelliğin sonradan kazanıldığı kitabın son bölümlerinde okuyucuya aktarılmıştır. Bana soru sorulmasa da, hiç durmadan konuşuyordum. Dünyanın en geveze insanı olup çıkmıştım. Herkes yatıp uyuyor, ama ben konuşmaya devam ediyordum.” (Ak, 2016b: 40) cümlelerinde Alaaddin Bey’in sanılanın aksine eskiden çok konuşkan biri olduğu bilgisi yer alır. Alaaddin Bey’in sessiz biri olmasına sebep ise kendi kendisine verdiği sözdür: “Kendi kendime de, dünyanın en suskun insanı olacağıma söz verdim.” (Ak, 2016b: 53) Bu sözünden dönmeye çalışan Alaaddin Bey, güvenilir ve suskun birisi olarak anılmak istemektedir. Alaaddin Bey, kitabın sonunda çekingen Semiha Hanım ile evlenir. Yazar, birçok eserinde de olduğu gibi, kahramanı fiziksel özellikleriyle geliştirmemiştir. Başkahramanla ilgili bilgiler iki sözcük ile sınırlıdır. O bilgiler de şişman ve iri gözlü olduğudur. Alaaddin Bey, diğer eserlerinde karşılaşılmayan, ilginç bir kahramandır. Farklı olmanın yanında topluma da uyum sağlamaya çalışır.

Diğer önemli kahraman Memo’dur. Memo’nun okuyucuya tanıtıldığı bölümler şunlardır: “O, küçücük bir taş parçasının üstündeki ufak bir sarı nokta için bile saatlerce konuşmayı başarabilen bir çocuktur.” (Ak, 2016b: 11). Memo, Alaaddin Bey’in en yakın arkadaşıdır. Suskun olduğu dönemlerde Alaaddin Bey’e art arda cümle kurdurabilmeyi başarabilen tek kişidir. Memo, çocuğun dünyasını yansıtan, çocuk okuyucunun en yakın olabileceği, özdeşim kurabileceği kahramandır. Lakin

kahraman, yazar tarafından geliştirilmemiştir. Verilen bilgiler çok sınırlıdır. Hikâyenin merkezinde Alaaddin Bey vardır. Hikâyede geçen pek çok kahramanın yalnızca adı bilinmektedir. Kahramanların birçok yönden geliştirilmesi gerekmektedir.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g) adlı hikâyenin kahramanları; Sevgi, Nurten Hanım, Koşucu İbo, Suat Bey, Nazan Hanım, Komiser Sabit Bey, Aysel Hanım, Firdevs Hanım, Melahat Hanım, Necati Bey, Sevgi'nin arkadaşları; Sema, Süleyman, Mert, Recep, İsmet, Aylin'dir. Birçok insanın kedisi olabilen ve her sahibine göre farklı isimle anılan kedi kahramandır. Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)'nde başkahramanlar, Sevgi, Nazan Hanım ve Nurten Hanım'dır.

Sevgi, kitapta tanıtılan ilk kahramandır. Okuyucunun karşısına şu cümlelerle çıkar: “Sevgi içe kapanık bir çocuktur.” (Ak, 2016g: 9); “Kendisini dünyada olup biten her şeyden sorumlu hissederdi. Bu yüzden de sürekli suçluydu o. Allem eder kallem eder, kendini suçlayacak bir konu mutlaka bulurdu.” (Ak, 2016g: 9), “Pireyi deve yapma özelliği vardı onda. Çekingendi. Yeni birileriyle tanışmaktan ödü patlardı... Kalabalıklardan uzak durur, evlerine misafir geldiğinde kaçacak delik arardı. Sabahları sınıfa girdiğinde utancından kıpkırmızı olurdu. İştahsızdı.” (Ak, 2016g: 10) Bu cümlelerden Sevgi'nin psikolojik özellikleri hakkında bilgi edinebiliriz, bunun yanı sıra Sevgi'nin fiziksel özellikleri ve sosyal özellikleri hakkında da bilgi edinmemekteyiz. Başkahramanlardan olan Sevgi'nin daha betimleyici bir tarzda ele alınması gerekirdi. Bu özelliğin olumsuz bir durum olduğunu söyleyebiliriz. Sevgi için, ayrıntılara dikkat ederek, olaylardan doğru çıkarımlar yapabilen bir çocuktur diyebiliriz. “Küçük Sevgi, bu işte bir tuhafılık olduğunu sezdi. Bunca insanın kedisi aynı anda nasıl kaybolabilirdi ki?” (Ak, 2016g: 33) cümlelerinden bu çıkarımı yapabiliriz.

Nazan Hanım'ın okuyucuya tanıtıldığı cümleler şunlardır. “Nazan Hanım dobra dobra konuşmasıyla tanınan biriydi. Düşüncelerini insanların yüzüne “pattadanak” söylemesiyle ünlüydü. Bu yüzden, arkadaşları ona “Patavatsız Nazan Hanım” diyorlardı. Nazan Hanım böyle takılmalara aldırılmazdı.” (Ak, 2016g: 18), “Son derece dışadönüktü, insan canlısıydı. Kapı gıcirtısıyla bile dans etme yeteneğine sahip, sevimli Nazan Hanım'ın sevmeyeni yoktu.” (Ak, 2016g: 19). Yazar, Nazan Hanım'ın da psikolojik özelliklerine yer vermiş, fiziksel özelliği hakkında bilgi

vermemiştir. Dışadönük olarak tanıttığı kahramanının bilinen sosyal özelliği bununla sınırlıdır.

Nurten Hanım'ın okuyucuya tanıtıldığı cümleler şunlardır. “Nurten Hanım, mesafeli bir insan olduğundan, evine pek kimseyi davet etmezdi. Soğuk bir kişiliği vardı.” (Ak, 2016g: 23) Bu soğuk kişiliğinin farkında olan kahraman özelliğiyle ilgili, özeleştiride bulunmuştur. Kedisinin kaybolmasını bir ceza olarak algılamıştır. Bu kaniya şu cümlelerden varıyoruz. “Bu bana verilmiş bir ceza! Diyerek hıçkırıldı. Yıllarca insanlara soğuk davrandım. Sonunda cezalandırıldım işte!” (Ak, 2016g: 25) Nurten Hanım'ın özelliklerini kedisinin senaristliğini yaptığı dizideki bölümlerden de öğreniyoruz. “Sosyal özellikleri ile ilgili bilgi ise şöyledir. “Dizideki Nurten Hanım'ın kocası yıllar önce ölmüştü. Bu yüzden de içe kapanmış, kimseyle görüşmez olmuştu. (Ak, 2016g: 47); “Dizide, Nurten Hanım'ın kocasının uzun yol kaptanı olduğu da anlatılıyordu. Bir fırtınada gemisini terk etmediği için boğulmuştu. Nurten Hanım her sabah piyanosuyla ona bir şarkı çalıyordu.” (Ak, 2016g: 47-48) Kocasını kaybetmiş bir kadının hayat savaşında soğuk bir yapıya büründüğünün anlatıldığı cümlelerde çocuklarda bir merhamet duygusu oluşturacak niteliktedir. Fiziksel özellikleriyle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

Kurgunun geliştirilmesi sırasında kahramanların bazı çatışmalar yoluyla geliştirildiğini söyleyebiliriz. Çatışma türlerinden kişinin kendisiyle olan çatışması ele alınmıştır. Karakterler arasında bir çatışma meydana gelmemiştir. Bu çatışma türü başkahramanlardan Sevgi ve Nurten Hanım'da sıklıkla hissedilir. Sevgi'nin sürekli kendinde suç bulma eğilimi, meydana gelen, depremlerden, yangınlardan kendini sorumlu tutması bu çatışma türünün kanıtıdır. Kahramanlardan olan Nazan Hanım'la aralarındaki diyalog bu durumun kanıtıdır. “Onu ağlarken görmek Sevgi'yi çok şaşırtmıştı. Kendi derdini unutarak, suçlu suçlu, Nazan Hanım, niçin ağlıyorsunuz, yoksa ben bir şey mi yaptım? diye sordu.” (Ak, 2016g: 18) cümlelerinde Sevgi'nin kendisiyle olan çatışması ele alınmıştır. Nurten Hanım'ın ise kedisinin kaybolmasında ilahi bir mesaj araması ve bunu kendine verilmiş bir ceza olarak görmesi de kendisiyle olan çatışmasını okuyucuya hissettirir. “Bu bana verilmiş bir ceza! Diyerek hıçkırıldı. Yıllarca insanlara soğuk davrandım. Sonunda cezalandırıldım işte!” (Ak, 2016g: 25)

Genel olan kahramanlar ele alındığında, psikolojik özelliklerin çok iyi tahlil edildiğini söyleyebiliriz. Başkahramanlar ve yan kahramanlar yazarın görüşleriyle

geliştirilmiştir. Ancak sosyal ve fiziksel özellikler eksik bırakılmıştır. Resimler yoluyla fiziksel özellikleri hakkında kısmi bilgiler yer alsa da yazar, çocuklara daha somut cümlelerle aktardığı özellikler yer almamıştır. Bu çocuk edebiyatının temel nitelikleri açısından olumsuz bir özellik olarak değerlendirilebilir.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h) ‘un kahramanları; Fırat, Emre, Aysel Hanım, Meliha Hanım, Yunus Bey ve Hayati Bey’dir. Kahraman kadrosu diğer eserlerine göre dar tutulmuştur. Hikâyenin başkahramanları, Fırat ve Meliha Hanım’dır. Bu iki kahraman, eski değerlerin yanında olan ve değerleri koruyan iki farklı kahramandır.

Başkahraman Fırat’ın yazar tarafından ve diğer kahramanlar tarafından verilen bilgiler doğrultusunda değerlendirebiliriz. Yazar, kahramanlarını hem kendi ağzından hem de diğer kahramanların ağzından geliştirmiştir. Fırat’ın okuyucuya tanıtıldığı bölümler şunlardır: “Fırat, yerinde duramayan, haşarı bir çocuktur. Babasını erken yaşta kaybetmişti. İstanbul Boğazı’nın kıyısındaki Hamsi Apartmanı’nda annesi Aysel Hanım, küçük kardeşi Emre ve bembeyaz kedileri Tebeşir’le birlikte yaşıyordu. Fırat, tatil günlerinde Boğaz vapuruna binip karşıya geçer ve balon satardı.” (Ak, 2016h: 9); “Fırat, Boğaz vapurlarının da, tarihi iskelenin de hayranıydı... Boğaz’daki bütün vapurların resimlerini ve tahtadan maketlerini yapmıştı. Güneşli pazar günleri, vapur maketlerini böbürlenerek meydanda sergilerdi... Mahalleli, Fırat’a “vapurları seven çocuk” adını takmıştı.” (Ak, 2016h: 25-26); “Aysel Hanım, Fırat’ın kafasına koyduğunu yapan sanatkar bir çocuk olduğunu bilirdi.” (Ak, 2016h: 69); “Aysel Hanım, Fırat’ın kendi kendine yeten bir çocuk olduğunu biliyordu.” (Ak, 2016h: 76) Bu bilgiler doğrultusunda Fırat’ın sosyal ve psikolojik özelliklerine ait çıkarımlar yapılabilir. Buna göre Fırat; Aysel Hanım’ın oğlu olan, babasını küçük yaşta kaybetmiş belki de bu nedenle küçük yaşlarda balon satan (ya da satmak zorunda olan) bir çocuktur. Bir erkek kardeşi vardır. Adı Emre’dir. Annesi, kardeşi ve kedileriyle birlikte İstanbul’da yaşar. Yaramaz, yaratıcı düşünebilen, hayat dolu bir çocuktur. Yazar, Fırat’ın fiziksel özellikleriyle ilgili bir bilgi paylaşmamıştır. Çoğu kitabında, çoğu kahramanını fiziksel yönlerle geliştirmeyen yazarın bu noktada eleştiri alması doğaldır. Çünkü çocuk okuyucunun öyküneceği bir kahraman her yönüyle geliştirilmelidir. Bu nedenle karakterlerin tasviri yarım kalmaktadır. Fırat’ın en önemli özelliği, eskinin, geleneksel olan yanında yer almasıdır. O, bir noktada değişime karşı çıkan bir çocuktur. Hikâye kitabının adı da düşünüldüğünde Fırat’ın bu özelliği daha dikkat çekmektedir.

Diğer başkahraman ise Meliha Hanım'dır. Kitapta Meliha Hanım'la ilgili şu bilgiler yer almaktadır: “Yüz yıllık bu yalıda Meliha Hanım tek başına hayatını sürdürüyordu.” (Ak, 2016h: 16); “Meliha Hanım, yalının bahçesindeki otların bile kesilmesini istemezdi.” (Ak, 2016h: 18); “Meliha Hanım mahalledeki komşularını bazen evine davet eder, onlara piyonu ve ud çalar, hep birlikte şarkılar söylerdi.” (Ak, 2016h: 19); “Yalıdaki Meliha Hanım giderek yaşlanmaya ve kendini yorgun hissetmeye başladı... Taşınısam iyi olacak, deyiverdi Meliha Hanım.” (Ak, 2016h: 33-34); “Ameliyat olunca şikâyeti kalmadı. Tamamen iyileşince de, yalıyı satmaktan vazgeçti.” (Ak, 2016h: 86); “Meydandaki dükkânların bazısı Meliha Hanım'ındı zaten. Onların hepsinin birden lokanta yapılmasına gönlü razı olmadı.” (Ak, 2016h: 86) Meliha Hanım; oldukça zengin, yalıda yaşayan, eskiye olan bağını hiçbir şeye değişmeyen, yaşlı bir kadındır. Meliha Hanım'ın da dış görünüşüyle ilgili bilgi verilmez. Yalnızca yalıya geri dönüşünde giydikleri tasvir edilir. “Evden en son Meliha Hanım çıktı. En güzel elbiselerinden birini giymişti. Başında beyaz yapma çiçeklerle bezenmiş, gülkurusu rengi bir şapka, üstünde dantelli mor bir elbise vardı. Bastonuna dayanarak zorlukla yürüyor, ama mutlu görünüyordu. Torunlarının yardımıyla tekneye bindi.” (Ak, 2016h: 35) Dış görünüşü tasvir edilen Meliha Hanım, çoğu okuyucunun gözünde hep bu hâli ile kalmıştır. Çünkü tasvir, kahramanlarla özdeşleşmeyi daha kolay hâle getirir.

Kahramanların en önemli özelliği eskiye olan bağlarıdır. Fırat, küçük bir çocuk, Meliha Hanım yaşlı bir kadındır. Farklı nesillerden olan bu iki kahramanın ortak noktası da bu durumdur. Yitirilen değerlere sahip çıkan iki kahramanın hikayenin sonunda küçük bir tekne ile mahalleye dönmesi okuyucu da eski ve değerli olan şeylerin dönüşü için kullanılan bir metafor olarak görülmektedir. Bu dikkat çekici kurguda, iki karakterin yeri değişimin karşısındadır. Modernin değil geleneksel olanın yanındadırlar. Ana düşüncüyü bu iki kahraman bünyesinde taşımaktadır.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f) adlı eserin kahramanları; Elif, Ayşegül Hanım, Erdem Bey, Havva, Umut ve Mümtaz'dır. Ak'ın diğer eserleriyle karşılaştırma yapıldığında kahramanların sınırlı tutulduğu söylenebilir. Havva ve Kaplumbağa'nın başkahramanları ise Elif ve Havva'dır. Diğer kahramanlar başkahramanların geliştirilmesi için var olan folyo kahramanlardır.

Başkahraman Elif'tir. Elif'in psikolojik ve sosyal özellikleriyle ilgili yazarın okuyucuya verdiği bilgiler şöyledir. “Küçük Elif, anne ve babasıyla, Akdeniz'in

küçük bir sahil şehrinde yaşamını sürdürüyordu. Elif, dört beş yaşlarında suskun bir çocuktur. Ne zaman konuşacağı hiç belli olmazdı. Konuştuğu zaman da genellikle herkesi şaşırtır, ondan hiç beklenmeyen bir şeyler söyler, sonra yine susardı.” (Ak, 2016f: 9); “Duygularını dışarı yansıtmazdı. Üzüldüğü ya da sevindiğini suratına bakarak anlamak olanaksızdı.” (Ak, 2016f: 9-10); “Elif, göç edemeyen hayvanlara büyük bir tutkuyla bağlanırdı.” (Ak, 2016f: 13) ; “Elif çok inatçıydı. Hiç geri adım atmazdı. Günlerce susarak anne ve babasını protesto etmişti.” (Ak, 2016f: 14) Yazarın tasvir ettiği küçük Elif, neşeli, kıpır kıpır çocuklardan değildir. İçekapanık, sessiz, az konuşan, kırılğan, inatçı ve dediğinden kolay kolay dönmeyen bir çocuktur. Bağlandığı şeylerden kopması oldukça zordur ve anne-babasının işlerinin yoğunluğu nedeniyle ihmal edilen bir çocuktur. Ailesi onu çok sevmektedir lakin zaman ayıramamaktadır. Bu boşlukta en büyük yakını bakıcısı Havva’dır. Havva’dan bir süre ayrılan Elif, içinde daha büyük kırılmalar yaşamış, bulunduğu ortamlara uyum sağlamaya çalışmıştır. Bu süreç onun kırılğan yapısı için iyi olmamıştır.

Diğer başkahraman Havva’dır. Fiziksel özelliklerine yer verilen nadir kahramanlardan biridir. Yazarın okuyucuya tanıttığı cümleler şunlardır: “Havva doğum tarihi, ayakkabı numarası, kilosuna ve kocası olmayan, esmer bir şişkoydu. Yalnız bir kadındı. Ne kaç yaşında olduğunu, ne de kaç kilo olduğunu biliyordu.” (Ak, 2016f: 16); “ Havva, ilkokula bile gitmemişti, ama nedense, kimsenin bilmediği şeyleri biliyormuş gibi bir izlenim yaratırdı.” (Ak, 2016f: 20). Fiziksel ve sosyal özellikleri hakkında bilgi edindiğimiz bu cümleler ile karakter, çocukların hayal edebileceği bir kimliğe bürünmeye başlamıştır. Tam olarak yaşını bilmeyen kahramanın anlattıkları durumlar üzerine Elif’in babası Erdem Bey, bir takım hesaplamalar yapmış ve onun 40’lı yıllarda bir aralık ayında doğduğuna karar vermiştir. “Havva’nın ayaklarında, kapkalin bir nasır tabakasının oluşturduğu doğal bir ayakkabı vardı. Sabahları peşine onlarca kedi, köpek ve kuş takılmış olarak gelirdi. Akşam olunca da, yine onlarla birlikte, geldiği yere dönerdi.” (Ak, 2016f: 18) Bu cümlelerden de Havva’nın doğayı seven, hayvanları seven, canlılarla dost bir kadın olduğu anlaşılmıştır. “Neşeli bir kadındı Havva. Şarkılar söyler; kediler, köpekler ve kuşlarla onların anladıkları dilde konuşabilirdi. Kedi gibi miyavlayabilir, köpek gibi havlayabilir, yüzlerce kuş sesini taklit edebilirdi.” (Ak, 2016f: 18) Havva’nın hayvanlarla olan bağı çocuk kahraman Elif’e de olumlu bir örnek teşkil etmiş, Elif’in de hayvanlara ve doğaya duyarlı olmasını sağlamıştır. Elif karakteriyle

özdeşim kuracak olan çocuk okuyucularda Havva karakterinden de olumlu mesajlar alabilir. Havva'nın Elif'in üzerindeki etkisini şu cümlelerden anlayabiliriz: "Elif, Havva'ya hayrandı. Bir kaplumbağa, bir ağaç, bir bitki, bir meltem kadar doğaya aitti o." (Ak, 2016f: 19). Havva'nın sosyal özellikleriyle ilgili şu cümleler yer almaktadır: "Küçük Elif'in o zamana kadar tanıdığı, halası, teyzesi veya annesi olmayan ilk kadındı Havva." (Ak, 2016f: 21) Bu cümleler Havva'nın soy geçmişiyle ilgili bilgilerin kahraman tarafından bile bilinmediğini göstermektedir. Genel anlamda da Havva ile Elif arasındaki ilişki, anlaşma biçimleri hikâyede yer almıştır. Doğa insanı Havva'nın bir çocuğa aşladığı sevgi onun kişilik gelişiminde yerini edinecektir. Havva'dan ayrılan Elif'in ruh değişimleri ve anne-babasının kızlarının fikrini almadan taşınmaları sonucu yaptıkları hata kurguyu yapılandırır. Anne ve babalar da hata yapabilir, önemli olan bu hatanın farkına varıp derhal telafi etmeye çalışmak ve bir daha aynı hatayı tekrarlamamaktır. Bu dönüşün çocuk okuyuculara sezdirilmesi olumlu bir örnektir. Kahramanların tasvirinde daha detaylı bir anlatıma başvurulması gerekir. Fiziksel özelliklerin ya bilinmediği ya da kısıtlı bilindiği kahramanların yazarın anlatımıyla geliştirilmesi gerekmektedir.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) adlı hikâyenin kahramanları; Tuhaf (Süleyman), Bay Kerpeten (Nalbur İsmail Bey), Vıcık, Patates (Yılmaz), Doğrucu Davut (Aydın), Saat Kaç, Örümcek, Ters, Suspuz, Kedi, Karadelik, Taktuk, Yavaş, Kertenkele, Sarı Kız, Ütü, Bay Kafiye'dir. Bu kahramanların takma isimlerinin de bir çıkış noktası vardır. Çocuklar, nalbur İsmail Bey'e, ağzından kelimeleri çivi söker gibi zorlukla çıkardığı için, " Bay Kerpeten" diyorlardı. Süleyman'a sürekli bir takım tuhafıklar yaptığı için Tuhaf adını takmışlardı. Vıcık'a çorap giymeden ayakkabı giymesi ve bu yüzden de yürürken vıcık vıcık sesler çıkarmasından dolayı bu ad uygun görülmüştü. Taktuk, ilkokulun pinpon şampiyonu olduğu için, Karadelik, çok alçak sesle konuştuğundan herkes onu duymak amacıyla içine düşecekmiş gibi yaklaştığı için bu adları almışlardı. Ütü'ye çok çabuk kızdığı için bu ad verilmişti. Edebiyat öğretmenleri şiire düşkün olduğundan dolayı Bay Kafiye adını almıştı. Yılmaz iri burunlu bir çocuk olduğundan ona Patates diyorlardı. Aydın'da her zaman doğruları söylediği için ona Doğrucu Davut adını taktılar. Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda Patates ve Doğrucu Davut başkahramandır.

Doğrucu Davut, sınıfa daha sonra gelmiş bir öğrencidir. Asıl adı ise Aydın'dır. Yazar, Aydın'ı okuyucu ile şu cümlelerle tanıştırmıştır. " Ütülü sarı pantolon ve pırl

pırlı sarı bir ceket giymişti. Düzgün taranmış parlak kahverengi saçları vardı. Utangaç bir şekilde, “Merhaba, arkadaşlar, ben sınıfınıza katılan yeni öğrenciyim. İsmim Aydın,” dedi. (Ak, 2017b:16) Aydın’ın fiziksel özellikleri hakkında kitaptan edindiğimiz bilgiler bunlarla sınırlıdır. Psikolojik özellikleri, bilgiç, her şeyin her zaman doğrusunu söyleyen, bazı durumlarda kıskanç, düşünceli, kendini iyi ifade edebilen ve doğru olarak gördüğü konularda arkasında durabilen bir çocuktur. Sosyal olarak ele aldığımızda ise, ilkökul öğrencisidir, yazma konusunda arkadaşı Patates kadar olmasa da ilgili olan bir öğrencidir. Patates’in çok yakın arkadaşındır.

Behiç Ak, Yılmaz’ı ise okuyucu ile Tuhaf’ın bakış açısıyla tanıştırmıştır. “Tuhaf, Hoş geldin’e, “Çok şanslısın, dedi. “Çünkü, Patates’in yanında oturacaksın. Dünyanın en matrak tipidir o!” (Ak, 2017b: 23)

“Patates, iri burunlu, mavi gözlü, ince bir çocuktur.” (Ak, 2017b: 23) Fiziksel özellikleriyle ilgili kitapta geçen bilgiler bunlardır. Psikolojik özellikleri ele alındığında eğlenceli, bazı durumlarda alıngan, özellikle edebiyat derslerinde yazıp çizdiği öyküleri ve resimli romanlarıyla sınıfın gözdesi, hayal gücü çok gelişmiş, yaratıcı düşünebilen bir çocuktur. Sınıftaki arkadaşlık ilişkileri çok güçlüdür. Herkes tarafından sevilen birisidir. Bir kaza sonucu burnunun biçimi bozulmuştur ve bu nedenle fiziksel görüntüsünden memnun değildir. Cesur ve karardır. Sosyal özellikleri ise, babası ile annesi o küçükken ayrılmış, onu annesi yetiştirmiştir. Babası onunla yeterince ilgilenmemiş, bu nedenle vicdan azabı çekmektedir. İsviçre’de işçi olarak çalışmakta ve oğlu için bir şeyler yapmak istemektedir. Patates burnundan duyduğu rahatsızlık nedeniyle babasından burun estetiği konusunda yardım istemiştir. Bu isteğini de babası yerine getirmiştir.

Hikâyede başkahramanların başlarından geçen olaylar anlatılmış, Patates’in yazdığı hikâyeye ve romanlar işlenmiş, çocuklarda yazma isteği oluşturulmaya çalışılmıştır. Patates adlı karakter çocuklar için yazar tarafından oluşturulmuş bir örnek, yazma isteklerini ortaya çıkarabilecekleri bir rol-model diyebiliriz. İki kahraman arasındaki uyum, çatışma ve diğer yardımcı karakterlerin katılımıyla olay dizisi zenginleştirilmiştir.

Galata’nın Tembel Martısı (Ak, 2017a) adlı hikâyenin kahramanları; Rafet Bey, Sevgi Hanım, Emre, Hülya, Oktay Bey, Mimar Osman Bey, Rıza Bey, Sami Bey, Mesut Bey, Cemal Bey, Engin Bey, Melahat Hanım’dır. Hayvan kahraman, hikâyeye kitabını adını veren tembel martı Murteza’dır. Hikâyenin başkahramanları ise; Hülya ve Emre’dir.

Hülya, Sevgi Hanım ve Rafet Bey'in kızıdır. Ağabeyi ise Emre'dir. Hülya'nın okuyucuya tanıtıldığı cümleler şunlardır: “Tuhafır; Emre'den iki yaş küçük kardeşi Hülya, ağabeyinin oyuncaklarını kıskanmazdı... İnternet merakı da yoktu... İnanmayacaksınız ama küçük Hülya'nın dört tane beyaz güvercini vardı. Apartmanın Boğaz ve kule manzaralı terasında onları besler ve eğitirdi. Boğaz'ın karşı yakasındaki arkadaşlarına bile güvercinleriyle mektup gönderebilirdi. Mahallelinin şikâyetlerini güvercinleriyle belediyeye iletebilirdi. Güvercinlerle gelen mektuplar, belediye çalışanlarının eğlence ve merak kaynağıydı. Onlara, normal yollarla gelen dilekçelere yaptıkları gibi nazlanmazlardı.” (Ak, 2017a: 12); “... akli fikri, mahalledeki, hatta koca İstanbul'daki kediler, köpekler ve kuşlardaydı. Evdeyken, duvarların dışındaki hayvanları tek tek hissedirdi. Geceleri yattığında şehrin hayvanlarıyla birlikte uyur, sabahleyin onlarla uyanırdı.” (Ak, 2017a: 13); “Kuşkusuz, Hülya'nın bu merakında, veteriner hekim olan annesi Sevgi Hanım'ın da büyük payı vardı.” (Ak, 2017a: 14). Hayvan dostu olması, internetle ilişkisinin zayıf olması, geleneksel iletişim yollarını daha çok tercih ettiğini anladığımız kahramanın sosyal ve psikolojik özellikleri bunlardır. Kahraman, yazar tarafından fiziksel yönleri ile geliştirilmemiştir. Diğer eserlerinde de sıklıkla görülen bu durum, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumsuzdur.

Diğer başkahraman ise Emre'dir. Kardeşi Hülya'dan oldukça farklı olan kahramanın okuyucuya tanıtıldığı cümleler şunlardır: “Oğlu Emre afacandı. Meraklıydı. Mucitti. Telden arabalar yapardı. Uzaktan kumandalı model uçaklar, oyuncak tren ve otomobiller, en büyük merakıydı. Evin bütün odalarını dolaşan bir treni vardı. İnternet delisiydi. Bu yolla binlerce arkadaş edinmişti. Afrika'dan Amerika'ya, hiç tanımadığı insanlarla saatlerce yazışabilme becerisi vardı onda. Hiç tanışma ihtimali olmayan insanlarla küssüp, barışabilirdi. Emre'nin soruları eksik olmazdı.” (Ak, 2017a: 10-11). Hülya ve Emre'nin farklı kişilik özellikleri, ortak bir amaçta birleşmiştir. Mucit Emre ve hayvan dostu Hülya, yardımlaşarak hayvanlar için çok yararlı işler yapmışlardır. Çocuk okuyucunun özdeşim kurabilecekleri, iki kahramanın en önemli ortak noktaları hayvan hakları konusundaki duyarlılıkları ve bu konudaki özverili çabalarıdır. Özellikle kentlerde yaşayan çocukların, çevrelerine bakış açılarını değiştirebilecek iki çocuk kahramandır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'nın kahramanlar; Zühtü, Emine, Mahmut, Martin, Rıza Bey, Koreli, Ted, Emma Gordon, Zeynep, Mustafa Bey, Yusuf

Değirmen, İmam Muammer, Muhtar Semih, Öğretmen Aslı Hanım, Salih Bey, Yıldız Hanım, Naim Bey, Celal Bey'dir. Hikâyenin kahraman sayısı diğer eserlerine kıyasla daha fazladır. Başkahramanlar ise, Zühtü ve Emine'dir.

Zühtü'nün okuyucuya tanıtıldığı bölümler şöyledir: “Zühtü, köyün en yakışıklı çocuğuydu. Ağzından çıkan her sözü inandırıcı kılacak güzel bir yüzü vardı. Günün yarısını balığı Zühtü'ye yarısını da aynalara bakarak geçirirdi. Tek kaşı havada konuşur, karşısındakini dinlemediği zamanlarda bile dinler gözükdü. En büyük ideali, bir filmde oynamaktı. Yönetmenin etrafında pervane olmuş, sonunda işi almıştı.” (Ak, 2016a: 30) Behiç Ak, Zühtü karakterini fiziksel yönleri ile tanıtmıştır. Diğer kitaplarında tercih etmediği bu karakter geliştirme yönü, Zühtü'nün çocuk okuyucu için önemli bir karakter olmasını sağlamıştır. Çünkü hayallerinde oluşturacakları bir kahramanın varlığı, onu somut hâle getirir. Fiziksel yönden yapılan betimlemeler bu nedenle çok önemlidir. Yakışıklı kahraman Zühtü, bu özelliğinin de farkındadır. Bu kaniya şu cümlelerden ulaşıyoruz: “Fark ettiyseniz ben çok yakışıklıyım, öyle değil mi?”; “Bir film oyuncusu olmak istiyorum, diyemeyeceğim. Olacağım!” (Ak, 2016a: 46) Zühtü'nün kendine olan aşırı özgüveni, bazen çocuk okuyucu için biraz yadırgayan gözlerle kahramana bakmasına sebep olabilir. Kendini sürekli öven insanlar toplum tarafından ön yargıyla yaklaşılabilir. Zühtü için bu bilgilerden hareketle; kendine güvenen, yakışıklı, oyuncu olmak isteyen, konuşkan ve arkadaşlık ilişkileri iyi olan bir çocuktur, diyebiliriz.

Diğer kahraman ise; Emine'dir. Emine'nin okuyucuya tanıtıldığı bölümler ise şöyledir: “ Küçük Emine magazin haberlerine çok meraklıydı.” (Ak, 2016a: 29); “Küçük Emine film çekimleriyle ilgili değildi. Gününü sandalağacından heykeller oyarak geçiriyordu.” (Ak, 2016a: 43). Emine'nin sandalağacından heykeller yapmasındaki etken köye yurtdışından gelen Emma Gordon'dur. “Emine ondan çok etkilenmişti. İlerde ben de büyük bir tasarımcı olacağım. Mobilyalar, şehirler, binalar tasarlayacağım. Sonra da yaptıklarımın sıkılacağım ve gelip bu köye yerleşeceğim, diyordu.” (Ak, 2016a: 44) Emine'nin fiziksel özelliklerini kendi ağzından aktardığı cümleler de kitapta yer alır. “Ben ise kendimi hiç güzel hissetmiyorum. Son derece sıradan bir tipim var. Ortalama bir yüz. Ortalama gözler. Sıradan bir burun. Yeteri kadar çirkin bile değilim. O yüzden, kötü kalpli karakter rolleri bile bana uzak.” (Ak, 2016a: 47) . Emine için bu bilgilerden hareketle; ortalama bir güzelliği olan,

tasarımcı olmak isteyen, hayvanlara saygılı, arkadaşlık ilişkileri iyi olan bir çocuktur, diyebiliriz.

Emine ve Zühtü için en dikkat çekici ve son derece güzel bir son okuyucuyu bekler. Hiç beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalan okuyucu önce çok şaşırır. Zühtü için oyuncu, Emine için tasarımcı olmak istediğini belirten cümleleri yukarıda paylaştık. Lakin bu durumu yazar çok farklı bir boyuta sokar ve adeta kahramanların yerleri değiştirilir. Çünkü kitabın sonundaki bilgilerde çocukların olmak istediği meslekler adeta içler dışlar çarpımı gibi yer değiştirmiştir. Zühtü, oyuncu olmak isterken tasarımcı, Emine tasarımcı olmak isterken oyuncu olmuştur.

“Emine, Güzel Sanatlar Üniversitesi’nin Tiyatro Bölümü’nden mezun oldu. Köyüne geri dönüp tiyatronun başına geçti. “Akvaryumdaki Tiyatro”nun dünyaca tanınmasını sağladı. Tasarımcı olma isteğinden hiç vazgeçmedi. Hala küçük küçük projeler çizmeye devam ediyor.” (Ak, 2016a: 102-103) ; “Zühtü tasarım okudu. “ Akvaryumdaki Tiyatro” tasarımıyla ödüller aldı. Dünyanın her yanında tasarımlar yapıyor... Oyuncu olma isteği hiç bitmedi. Zaman zaman aynanın karşısına geçip, artist olacağı günleri hayal edip duruyor.” (Ak, 2016a: 103) Emine’nin oyuncu olmasında yönetmen Yusuf’un ve arkadaşı Zühtü’nün etkisi; Zühtü’nün tasarımcı olmasında Emma Gordon’un ve arkadaşı Emine’nin etkisi vardır. Ve içlerinde çocukluktan kalma istekleri de yok olmamıştır. Bu etkileyici ve dikkat çekici mutlu son, kitap bitince bile düşündürmeye devam ediyor.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c) adlı hikâyenin kahramanları; Cem, Zeynep, Sırdede (Sami Bey), Serçekadın, Dalgın Bey, Nihal Hanım, Sevgi Hanım’dır. Köy halkıda adı verilmese de kurgunun içinde yer alan kahramanlardandır. Hikâyede önem sırasına göre ilk üç karakter; Cem, Sırdede ve Sevgi’dir.

Başkahraman Cem, okuyucuya tanıtılırken ayrıntılı bir betimleme yapılmamıştır. “Cem on yaşındaydı. Köydeki tek okul olan ilkokulda yaşıyordu. İlkokulu bitirdikten sonra ben de okumam, diye düşünüyordu.”; “Bu köyde doğmuştu. Bu köyde büyümek, bu köyde yaşlanmak istiyordu.” (Ak, 2016c: 13) Cümlelerinden başkahraman Cem’in yaşını ve sosyal özelliklerinden olan eğitim hayatını, doğduğu yeri öğrenebiliyoruz. Karakterin tanıtımında bu cümlelerden başka tanıtım cümlesi bulunmamaktadır. Cem’in kurgudaki hayvan sevgisi, sorgulayıcı düşünmesi, sık sık hayallere dalıp gitmesi psikolojik özellikleriyle ilgili ipuçları verir. Genel olarak

başkahramanların tanıtımındaki sınırlılık olumsuz bir durumdur. Özdeşim kurulan kahramanların birçok yönden geliştirilmesi beklenmektedir.

Diğer başkahraman ise Sırdede lakaplı Sami Bey'dir. Okuyucuya tanıtıldığı cümleler şunlardır: "Sami Bey'in köydeki ismi " Sırdede"ydi. Sırdede'nin kimseye anlatamadığı bir sırrı olduğu düşünülürdü." (Ak, 2016c: 14); "Sırdede, köyün en yaşlısıydı. Köylülerin şimdi artık hayatta olmayan dedelerinin, ninelerinin çocukluklarına tanık olmuştu. Geçmişten konuşmaktan pek hoşlanmazdı. Ama tarih olmuş sırları iyi bildiği kesindi. Bir de, doksan yaşına kadar sağlıklı yaşamının sırrını..." (Ak, 2016c: 14) cümleleri Sırdede'nin yaşı ve köydeki konumu hakkında bilgi vermektedir. " Sırdede gerçekten de ağaçlardan çok iyi anlardı. Onun için bu tür " ağaç doktoru" denebilirdi." (Ak, 2016c: 17) cümlelerinden Sırdede'nin mesleği hakkında bilgiler edinebiliriz. Sırdede için "doğa insanı" demek mümkündür. Sırdede, Cem'in dedesi, Dalgın Bey ve Sevgi Hanım'ın babasıdır. Dikkatli ve çalışkandır. Sırdede'nin fiziksel özellikleriyle ilgili bilgi yer almamıştır.

Diğer kahraman ise Sevgi'dir. Okuyucuya tanıtıldığı cümleler şunlardır: "Dalgın Bey'in kardeşi Sevgi Hanım, köydeki herkesten farklıydı. Yerinde duramazdı. O şehir bu şehir, o ülke bu ülke dolaşıp dururdu. Köylü olmak gibi bir niyeti yoktu."; " Sevgi Hanım, hep bir yerlere yetişmek istercesine telaşlıydı. Hızlı hızlı konuşur, sürekli saatine bakar, sohbetin en sıcak yerinde... ayrılırdı. Kendini hiçbir yere, hiçbir insana ait hissetmezdi. Cevap vermesi en zor soru " Nerelisin?"di." (Ak, 2016c: 32-33); " Müthiş bir hafızası vardı. Konuşmalarda geçen önemsiz ayrıntıları bile unutmazdı." (Ak, 2016c: 36) Fiziksel özellikleriyle ilgili şu bilgilere yer verilmiştir: " Kim bilir, ince uzun, beyaz parmakları ne çok eşyaya dokunmuştu." (Ak, 2016c: 36) Başkahramanları değerlendirdiğimizde en ayrıntılı olarak ele alınan Sevgi Hanım'dır. Lakin yetersizdir. Karakterlerin tanıtımı daha betimleyici ve ayrıntılı yapılmalıdır.

Yardımcı kahraman olarak sayılabilecek Sevgi Hanım'ın, Cem'e hediye ettiği köpek konunun merkezindedir. Hareketli, şakacı, oyuncu bir köpektir. Bembeyaz tüyleri, mavi gözleri olan bu köpek tüm köy halkının gözdesi konumundadır. Adını Afacan koydukları, haski (kızak çekmekte kullanılan boğuk sesli bir köpek olan) türündeki bu köpek, Akdeniz'in kıyılarında yaşamakta güçlük çekmektedir. Köpeğin gelişi, büyümesi ve kaybolması süreci hikâyedeki merak unsurunu güçlendirmiş, bünyesinde barındırmıştır. Verilmek istenen ana düşünce Afacan'ın üzerinden

okuyucuya verilmiştir. Soyut olan tema bu şekilde somutlaşmış, çocuklar için daha anlamlı ve anlaşılır olmuştur.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)'in kahramanları; Doğaç, Sultan, Seyfettin Sarıgöl, Emine Hanım, Berber Hayati, Terzi Niyazi, Öğretmen Dilek Hanım, Sezin Hanım ve Ramazan Bey'dir. Hikâyenin başkahramanları ise Doğaç, Sultan ve Seyfettin Sarıgöl'dür.

Doğaç; Sezin Hanım'ın oğludur. Babasını küçük yaşlarda kaybetmiştir. En yakın arkadaşı kedisi Pısırık'tır. Kitapta, Doğaç'ın psikolojik ve sosyal özellikleriyle tanıtıldığı cümleler şunlardır: “Doğaç'ın okumakla arasının iyi olduğu söylenemezdi. Gününü daha çok, kedisiyle ağaçların tepesinde yatarak geçirirdi. Aslında sırf tepelerden aşağıya baktığı için, iyi bir gözlemci sayılabilirdi.” (Ak, 2016d: 14-15); “Doğaç sessiz bir çocuktur. Diğer çocuklardan farklıydı. Arkadaşlarının arasına pek karışmazdı. Ağaçların tepesine tırmanır, dallardan dallara atlar, düz duvarlara tırmanır, Boğaz'ın serin sularında saatlerce yüzerdi. Bazen, kedisi Pısırık'la birlikte bir traktör tekerinin içine girer, yokuşun başından kendini aşağıya bırakırdı. Yuvarlana yuvarlana aşağıya inerken, mahalleliye selam vermeyi de ihmal etmezdi... Herkes oynarken Doğaç aralarına katılmaz, bir ağacın tepesinden izlemeyi tercih ederdi. En sevdiği şey, ağaç dallarının üstünde yatmaktır. Çoğu zaman ödevlerini bile dalların üstüne yatarak yapardı.” (Ak, 2016d: 22-23) Doğaç'ın annesi Sezin Hanım yazarın köşkünde temizlik işlerine başlaması ve o köşkte çalışması sonucunda, Doğaç bir özdeşim kurar. Yazar Seyfettin Sarıgöl'ün de babası bir zamanlar o köşkte bahçıvan olarak çalışmıştır. Bu benzerlik nedeniyle kendisinin de ünlü bir yazar olabileceğine inanan Doğaç'ın hayalleri gerçekleşir. “Doğaç, yazmaya devam etti. Hikâye yarışmalarında ödüller aldı... Zamanla adı ve soyadıyla birlikte anılan ünlü bir yazar oldu: Doğaç Güleryüz.” (Ak, 2016d: 75). İçine kapanık, sessiz bir çocuğun hayatı ilkökul öğretmenlerinin verdiği bir ödev ile birlikte değişmiştir. Gözlemci, araştırmacı, sorgulayıcı, yaratıcı olan Doğaç'ın bu özellikleri onu ünlü bir yazara dönüştürür. Behiç Ak, Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) adlı kitabının kahramanlarını da diğer eserlerindeki gibi fiziksel yönlerinden geliştirmemiştir. Bu eksiklik, çocuk okuyucunun hafızasında kahramanların tam olarak ortaya çıkamamasına neden olmaktadır.

Diğer başkahraman ise küçük Sultan'dır. Kitabın birkaç yerinde tanıtılan Sultan, yazarlık yönüyle Doğaç'ın ilgisini çekmiş bir çocuk kahramandır. “Küçük Sultan,

Sarıgöl'ün birkaç kitabını okuyup sevmiştir. Hatta merak etmiş, internetten tüm hayat hikâyesini indirip okumuştur. Bilmiş bir ifadeyle... ” (Ak, 2016d: 14) cümleleri Sultan'ın araştırmaya yönelmiş, bilmiş, okumayı seven bir kahraman olduğu kanısına varmamıza neden olmuştur. “Annesiyle babası geçen yıl ayrılmıştı. Çocukcağımız önceleri bunalıma girmiş, neyse ki anne ve babasının olgun davranması sonucunda, kendini toparlayabilmişti.” (Ak, 2016d: 26), cümlelerinden kahramanın sosyal özellikleriyle ilgili bilgiler edinilmektedir. “Sultan, sınıfın en çalışkan çocuklarından biri değildi. Ama kompozisyon yazmayı çok seviyordu.” ; “Sultan, babasına hayrandı, ama ona benzemek istemiyordu. Zaten yazdıklarının ilginç yanı da buradaydı. Babasının ve kendisinin farklı yönlerini anlatıyordu. (Ak, 2016d: 27) cümlelerinde yazı yazmadaki başarısı ve ilgisine değinilmiştir. Yıllar sonra da Sultan fen bilimlerini seçmiş, üniversitede fizik okumuş ve fizik öğretmeni olmuştur. Beklenmedik meslek seçimi, okuyucuyu şaşırtmıştır. Sultan kahramanı, Doğaç adlı kahramanında yorumlarıyla geliştirilmiştir. “Sultan beni çok etkiliyordu. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar gözlemleyen, kimsenin görmediklerini gören harika bir kızdı. Yazar olmayı benden daha çok hak ediyordu. Anlamak için bakmanın zevkli bir şey olduğunu Sultan'dan öğrendiğimi söyleyebilirim.” (Ak, 2016d: 81) cümlelerinden de Sultan'ın çevresindeki insanları etkileyebilecek bir kahraman olduğunu görüyoruz. Sultan kahramanı da diğer kahramanlar gibi fiziksel yönlerden geliştirilmemiştir.

Diğer kahraman Seyfettin Sarıgöl'dür. Boğaziçi'ndeki köşke taşındığından beri herkes tarafından merak edilen kahraman, bir yazardır. Ünlü yazarın bu köşke taşınması kurgunun temelini oluşturur. Kurgunun tam merkezindeki kahraman Seyfettin Sarıgöl'dür. Doğaç'ın merak etmesiyle bulduğu bir not defteri ile kahraman hakkında birkaç bilgiye ulaşılır. Babası bahçivandır. “ Burnu büyük olmayan, hava atmayan, sade bir insandı.” (Ak, 2016d: 86); “Babası yoksul bir bahçivan olduğundan zar zor geçiniyorlarmış. Küçük yaşta babasını kaybedince yetim kalmış. Sokaklarda yatmış. Ama dilenmemiş. Resme yeteneği olduğundan, sokakta insanların portrelerini çizerek hayatını kazanmış. Daha sonra küçük hikâyeler yazmaya başlamış. Eline çok az para geçiyormuş, doğru dürüst bir ev tutamamış. Hep apartmanların küçük çatı katlarında yaşamak zorunda kalmış. İlk kitabının ismi bu yüzden, “Çatı Katından Hikayeler”miş. (Ak, 2016d: 87) özellikle cümlede geçen ‘ama dilenmemiş’ ifadesi de bir ileti niteliğindedir. Başkahramanın

anlatıcılığıyla ve bakış açısıyla Seyfettin Sarıgöl kahramanı geliştirilmiştir. Diğer kahramanlar gibi fiziksel yönlerden geliştirilmemiştir.

Ele alınan kahramanlar, çocuklar için örnek olabilecek, olumlu özellikler taşıyan, duygulu, gururlu, yaratıcı düşünen, gözleme önem veren tiplerdir. Kurgunun yapısına göre özellikleri şekillenen kahramanlar, çocuk okuyucunun özdeşim kuracağı kahramanlardır. Öykünme ve özdeşim Sever'e göre (2007: 64-65), okuduğu ya da dinlediği bir öykünün kahraman ya da kahramanlarıyla kurduğu etkileşim, çocuğun yeni düşsel arkadaşlar edinmesini sağlar. Kendi gibi duyan, düşünen ya da hareket eden ya da etmek isteyen başka çocukların da olduğunu ya da olabileceğini anlar. Güven duygusunu geliştirir. Kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir... İnsan yaşamını anlamlı kılan erdemleri sezmeye başlar... Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukları kahraman/ kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir... Özellikle, çocuk okurda, iyi geliştirilmiş kişilik özellikleriyle gerçeklik duygusunu uyandıran, onun kahramanla tanışma, karşılaşma isteğini yoğunlaştıran kitaplar, okuma kültürü edinilmesi sürecinde önemli bir işlevi yerine getirir. Özellikle, başkişinin, merak öğeleriyle de desteklenmiş kurgulardaki özdeşim kurmaya değer özellikleri, çocuk-kitap ilişkisini kalıcı kılmaya yönelik belirleyici bir etkidir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen çocuk kitaplarındaki kahramanlar, çocukların öykünebileceği ve özdeşim kurabileceği, olumlu karakter özellikleri taşır. "Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)" dışındaki tüm kitaplarının başkahramanlarından biri çocuk kahramandır. Güneşi Bile Tamir Eden Adam'da başkahraman olmasa da çocuk kahramanları vardır, ancak bunlar yazar tarafından diğer eserlerindeki kadar geliştirilmemiştir. Karakterlerin geliştirilmesinde en çok dikkat çeken eser "Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)"dir. Bir kedinin kişileştirilerek, sahiplerinin özelliklerine bürünmesi sonucu, birden fazla farklı karakter, tek bir kedi tiplmesiyle aktarılır. İlgi çeken kurguda birçok insana ait özellikler, farklı tipler, farklı hayat görüşleri anlatılmıştır. "Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) ve Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)" de ise yaratıcılık ön plana çıkarılmış, kahramanların bu yönüne dikkat çekilmiştir. Yazar, kahramanlarını titizlikle seçmiş, psikolojik ve sosyal yönden oldukça sağlam betimlemelerle

kahramanlarını geliştirmiştir. Ancak yazar, hemen hemen tüm eserlerinde kahramanlarını fiziksel yönleri ile geliştirmemiştir. Lukens'e göre, fiziksel özellikler kahramanın bilgisidir. Yazar, diğer insani yönlerle sağlam bir şekilde geliştirdiği karakterlerin fiziksel özelliklerine neredeyse yer vermemesi olumsuz bir durumdur. “ Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)”daki başkahraman Zühtü ile “ Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)” daki başkahraman Havva'nın bir iki sözcükle fiziksel bilgilerine yer vermiş, diğer eserlerinde herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Çocuk kahramanları genel olarak ilkokul 1.kademedeki çocuklardır. Yalnızca “ Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)”nın başkahramanı Elif, dört-beş yaşlarındaki bir çocuktur. Yazarın seçtiği kahramanlar çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur ancak kahramanların fiziksel bilgileri, kitaplardaki resimlerden yararlanılarak tahmin edilebilmektedir. Bu nedenle yazarın, kahramanlarını fiziksel yönleri ile betimleyerek, daha açık karakter olmalarını sağlaması gerekmektedir.

Çocuk edebiyatında, özellikle ilköğretim çağındaki çocuklara seslenen yapıtlarda iyi geliştirilmiş devingen karakterlerin çocuk gerçeğliğine daha uygun olduğu düşünülebilir... Öyküde iyi geliştirilmiş olmasına karşın sürekli olarak çalışkan, başarılı, cesur vb. özellikleriyle de tanıtılan bir kahramanın zamanla çocuk gerçeğliğinden uzaklaşması söz konusu olabilir. Her çocuk, her insan gibi kahramanların da korkuyu bir başarısızlığı yaşaması, insan ve çocuk gerçeğliğine yaklaşması demektir. Önemli olan, bir kahramanın başarısızlık ya da korku yaşaması değil, yaşadığı korkuyu ya da başarısızlığı akıl ve mantık gücüyle yenmesi; olumsuz koşullara karşı direnç geliştirebilmesidir. (Sever, 2007: 109-110) Bu bağlamda, Behiç Ak'ın çocuk kitaplarındaki karakterler, her bakımından mükemmel, ideal karakterler değildir. Sadece çocuk değil, yetişkin karakterlerin de hata yaptığı ve hatalarından ders alarak, düzeltme yoluna gittiği görülür. Örneğin; Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)'da, Ayşegül ve Erdem çiftinin kızları Elif'i çok sevdiği bakıcısı Havva'dan ayırmaları ve sonra hata yaptıklarıнын farkına vararak, hatalarını düzelttikleri görülür. Ayrıca Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te de Sevgi adlı karakter, hata yapıp, hatasını düzeltme yoluna gider. Bunlara benzer birçok örnek incelenen kitaplarda yer alır. Bu durum, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur.

4.2.5 Çocuğa Görelilik

Behiç Ak, dünyayı yetişkinlerin ve çocukların gözlerinden anlayabilen ve yansıtabilen, iki dünyanın birbirinden farklı olduğunu kavramış, çağdaş çocuk edebiyatının usta isimlerindedir.

Behiç Ak'ın çocuklar tarafından sevilerek okunmasının en temel özelliklerinden biri, dünyaya çocuğun gözleri ile bakabilmeyi başarmasından kaynaklanır. Behiç Ak, kurgularında, çocuğun gerçeklerini yakalamış ve metnin dokusuna uygun olarak yerleştirmiştir. Kitaplarında çocuğa göre olan bölümler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'ın konusu günümüzde modern hayata uyum sağlama yolunun önemli gerekleri gibi görülen tüketim çılgınlığıdır. Bu durumu mizahi bir yolla eleştiren Ak, üslubunu çocuğa göre kullanmıştır. Yaptığı eleştiriler ve ironiler çocuk okuyucu tarafından da anlaşılabilir düzeydedir. Seçtiği bu yol, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur. Bu kurgu içerisinde bazı cümleler çocuğun dünyasına daha çok hitap eder ve mizahi öğeler taşır. Örneğin; “Olan bitenden habersiz havada gezinen bulutlara bile küsebilir. Ayakkabılarına, evinin perdelerine, kahvedeki ince belli çay bardaklarına bile küstüğü olmuştur.” (Ak, 2016e: 12); “Sandalının motoru bozuk olan bir balıkçı, denizdeki istavrit balığından yosuna kadar herkese, her şeye küsebilir. Bulutlara kafa atabilir, denizi tekmeleyebilir, yağmur damlalarını öfkeyle ısırabilir.” (Ak, 2016e: 18), cümlelerinde çocukların hayal dünyalarına ait örnekler vardır. Kahramanların tanıtımında çocuğa göre ifadeler kullanılmıştır. Bir durumun varsayımlarını ele alırken de gülmece dili kullanmış, ele aldığı çarpıcı benzetmelerle durumu çocuğun dünyasında anlamlı hale getirebilmiştir. “Paniğe kapılmayın, ilişkiniz biraz paslanmış, biraz pas çözücü sizi mutlu edecektir.”; (Ak, 2016e: 16), cümlelerinde insan ilişkileri için alışılmadık bağdaştırma yapılmış ve benzetme yoluna gidilmiştir. “Küçük bayat bir ciğer uğruna, dükkânın kapısında günlerce pop şarkılar, operalar, fadolar söyleyen kedilerin sayısı az değildir.” (Ak, 2016e: 20), cümlelerinde kişileştirme yapılmış ve çocuk okuyucunun ilgisi yoğunlaştırılmıştır. “Çocuklar eski eserleri koruma kurulu oluşturmuşlar. Bütün günlerini eşyaların kişisel hikâyelerini not etmekle geçiriyorlar... Mahallede bazı çocuklar, neredeyse eşyalara nüfus kâğıdı dağıtacak aşamaya gelmişlerdir. Hatta koca bir deftere, eşyaların özgeçmişini yazmaya başlamışlardır.” (Ak, 2016e: 28); “Masayı kemirip bitiren kurtlara, ‘dedikoducu sevimli minik kurtçuklar rock orkestrası’ diye bir isim takıyor ve onları

birer masal kahramanına dönüştürüyor.” (Ak, 2016e: 31), cümlelerinde çocuk kahramanlar aracılığıyla çocuğun dünyasına geçilmiş, hayalleri ve bağlanma durumları etkileyici örneklerle okuyucuya aktarılmıştır.

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nın kurgusunda çocuğa göre pek çok öge bulunur. Çocukların dış dünyayı gözlemlerken bakış açılarının yetişkinlerden daha farklı, daha gerçeküstü olduğunu göz önüne alırsak, yazar çocuğun bu bakış açısını anlayabildiğini kurgusuyla göstermiştir. Çocukların hayal dünyalarının sınırları yoktur. Onlar için imkânsız da yoktur. Çocuğun hayal gücü ile birleşen gözlem gücü mizahi bir dille anlatılmıştır. Örneğin, çocukların Alaaddin Bey hakkında düşündükleri çocuğun hayal dünyasının bir yansımasıdır. Çocukların Alaaddin Bey hakkında konuştuğu şu cümleler bu durumu aktarır: “Bana, bu dünyadan gibi gelmiyor o.”; “Bana, uzaylıymış gibi geliyor.” (Ak, 2016b: 17); “Bana bir yıldızdan gelmiş gibi (geliyor)” ; “Alaaddin Bey’in yıldızlardan gelme bir casus olduğu, birdenbire bütün çocukların ortak düşüncesi haline geldi.” (Ak, 2016b: 18); “O zaman Güneş’ten gelen bir casus o!” (Ak, 2016b: 19) Çocukların Alaaddin Bey’in nereden geldiğini düşünürken buldukları cevaplar çocuğun dünyasına aittir. Hatta onlara göre, Alaaddin Bey’in güneşte akrabaları vardır ve onlarla mesajlaşıyordu. Güneşte hayat olduğunu düşünmeleri yetmez, o sığağa nasıl dayandıkları hakkında fikir yürüten çocukların bakış açısı, onların dünyalarını anlatabilecek en somut cümlelerdir. Onların çocukça dünyalarında da yıldızlarda koro çalışmaları yapılabilir, güneşte yaşanabilir. Kitapta yer alan çocukların Alaaddin Bey’le ilgili yaptıkları çıkarım da çocuğa göredir. “Alaaddin Bey, Dünya’nın suyunu çalmakla görevlendirilmiş bir uzaylı olmalı!” (Ak, 2016b: 31) Zaman makinesi kavramının da yer aldığı kurguda Elektrikçi Rıza Bey’in konuşturulduğu şu cümleler çocuğun dünyasına hitap edebilecek özelliktedir: “ Alaaddin Bey, n’olursun, bana şu makinenin nasıl yapıldığını öğret! Fatih Sultan Mehmet’ söylemem gereken önemli bir şey var.” (Ak 2016b: 47). Çocukların dünyayı gözlemlerken kendi hayal güçlerini de kattığı biliriz. Yazar, bu durumu da kurgusuna alır. “Alaaddin Bey, dünyanın iç organlarından gelen sesleri dinliyor.” (Ak, 2016b: 65) Bu cümlelerden de çıkarılabilecek sonuç; Behiç Ak, çocukların gözlerinden dünyaya bakabilen, onların hayal dünyalarını anlayabilen ve yansıtabilen, mizah ögesini başarıyla kullanarak kitaplarında çocukların ilgisini çekebilen bir yazardır.

Çocukların kendi dünyalarına hitap edebilen eserler, çocuk edebiyatı ürünleri arasında kalıcılığı sağlayabilecek eserlerdir. Bu noktada çocuğa göre ele alınabilecek bir kurgunun olması gerekir.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)'nde ele alınan, işlenen kurgunun içerisinde zaman zaman çocukların güldüğü, düşündüğü, mizah duygusunun doğal bir biçimde ele alındığı bölümler yer almıştır. Kitabın başkahramanı bir noktada her karaktere bürünebilen bir kedidir. Kedinin başkahraman olabilmesi, insanlar gibi düşünebilmesi, sosyal mesajlar diyebileceğimiz pek çok önemli noktayı kedinin dilinden okuyucuya aktarılması çocuğa göre olabilecek en önemli bulgulardır. Hikâye kitabı, bir fablâ anımsattığı için kıssadan hisse bölümlerinde hep bir insan dışı varlık yer almaktadır. Bu bölümlere çocuklar kolayca uyum sağlayabilmektedir. Kitabın içerisinde çocuğa göre olmasıyla dikkat çeken diğer bölümler ise şunlardır:

“Sevgi içekapanık bir çocuktur... kendini suçlayacak bir konu mutlaka bulurdu. Afrika’da savaş çıkarsa, çıkar tabii, ödevimin ilk satırındaki virgülü koymayı unutmuşum, deyip, kendini suçlayabilirdi.” (Ak, 2016g: 9) Cümlelerinde başkahramanlardan olan Sevgi’nin okuyucuya tanıtıldığı bölümlerde çocukların dikkatini çekebilecek bir anlatım söz konusudur.

“Sabahları sınıfa girdiğinde utancından kıpkırmızı olurdu. Bu yüzden, arkadaşları ona “ Soba Yanak” ismini takmışlardı.” (Ak, 2016g: 10) Cümlelerinde çocukların sıklıkla yaptığı isim takma konusuna değinilmiştir.

“Hiç ‘patavat’ diye bir şey duymadım. İyi bir şey olsaydı duyardım, derdi. O halde patavatsız olmak, patavatlı olmaktan iyidir.” (Ak, 2016g: 18) Cümlelerinde başkahramanlardan olan Nazan Hanım’ın çocukça monologlarına yer verilmiş, düz mantık kurduğu cümleleri ile çocuklar kurgunun içerisine dâhil edilmiştir.

“Yılda bir milyon kişinin kedisi kayboluyor bu memlekette. Benim kedim kaybolamaz mı? Benim onlardan ne eksikim var ayol?” (Ak, 2016g: 19) cümlelerinde kedisinin kaybolmasını bile isteyebilecek, diğer insanlarla karşılaştırma yapabilecek bir kahramanın olması ve kurduğu cümleler güldürü öğeleri taşımaktadır.

“Benimki (kedisi) kesinlikle dünyada çok az bulunan bir cinsti. Eğitimliydi. En az dört dil bildiğine eminim. Konuşulan her şeyi anlardı.” (Ak, 2016g: 27) cümlelerinde

başkahramanlardan olan Nurten Hanım'ın kedisi Buz'u anlattığı cümleler çocuğa göredir. Bir kedinin dört dil bildiğini söylemesi hikâyeye mizah katmıştır.

“Suat Bey, yavaşlığıyla tanınan bir insandı... Apartman merdivenlerinden çıkmaya öğle vakti başlarsa, ancak akşama varırdı evine.” (Ak, 2016g: 30-31) cümlelerinde yardımcı kahramanlardan Suat Bey'in tanıtımı çocuğa göredir.

“Bir Kediden İtiraflar” bölümünde kurgunun çözüm bölümü sayılacak noktada, kedinin konuşması ve hikâye boyunca merak edilen tüm sırların ortaya çıkmasını sağlaması çocuğa göredir.

“Nurten Hanım dizi filmde!”, “Herkes Nurten Hanım'ı konuşuyor”, “Suat Bey'de dizide!”, “Koşucu İbo televizyon yıldızı” “Bütün mahalle televizyonda” bölümlerinde mahalle sakinlerinin haberi olmadan, dizi filmde yer alması ve bu bölümlerdeki senaristin kaybolan kedilerinin olması çocuğa göredir.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)'un kurgusu çocuğa göredir. Çocuğun gözlemleri, dış dünyaya bakışı yazar tarafından çocuklara göre anlatılmıştır. Çocuğun olduğu yer, renklidir ve hayal güçlerinin etkisi dış dünyayı farklı algılamalarına neden olur. Özellikle Fırat kahramanın kardeşi olan Emre'nin çocuksu dünyasına da yazar, kitabında yer vermiştir. Özellikle bu kısımlar, çocuğa göredir.

Fırat'ın dış dünyaya olan gözlemleri çocuğun dünyasına aittir. Örneğin; “Fırat, yalıyla ilgili sürekli hikâyeler anlatır, ama pek kimseyi inandıramazdı. Ona göre, yalının çatısında yaşayan kargalar en az bin yaşındaydı. Yalı ise yaklaşık bir milyon yıldır oradaydı. Kargalar yumurtadan çıktıklarında, şehre henüz elektrik gelmemişti.” (Ak, 2016h: 22) cümlelerinde Fırat, düşüncelerini yetişkinlere aktarır ama ona kimse inanmaz. Bu durum, çocuğun hayal dünyası ile yetişkinlerin bakış açılarının aynı olmadığını gösterir. “Erkek karga şişman ve miyoptu. Evlerin birinden çaldığı beş numara gözlüğü taktığı halde önünü doğru dürüst göremiyordu.” (Ak, 2016h: 22) Yazar, bu cümlelerle de çocuğun dünyasından görebildiğini kanıtlamıştır. Kurgular, çocuğa göredir.

Fırat'ın şu cümleleri de çocukları gülümsetici niteliktedir: “Dünyayı tam on bir kere dolaşmış bir ayakkabıyla karşılaştım dün. Artık ayakkabı falan olduğunu unutmuştu. Kendini balık sanıyordu.” (Ak, 2016h: 32) Kişileştirme yapılarak, çocuğun hayal dünyasına balık görünümlü bir ayakkabı çizilmiştir. Diğer bir kişileştirme sanatına başvuru ise şöyledir: “Emre'ye vapurun onu görünce sevindiğini, kulağına

beni buradan kurtarmalısın, dediğini söyledi.” (Ak, 2016h: 67) Her ne kadar yetişkinlerce bir vapur konuşmazsa da çocuklar söz konusu olduğunda gerçekleşmeyecek olay olmadığını yazar, kanıtlamıştır. Ayrıca başkahraman Meliha Hanım’ın yalısında çocuk kütüphanesi oluşturacak olması çocuk okuyucuların dikkatini çeken bir durumdur. Fırat’ın yaptığı tekneyi de evden çıkarmak için Emre’nin bulduğu çözüm şudur: “Ancak evi yıkarsak gemiyi dışarıya çıkarabiliriz.” (Ak, 2016h: 74) Bu cümle de bir çocuğun masum dünyalarından bir kesiti okuyucuya sunmuştur. Çocuklar her anlatılan duruma inanacak kadar masum varlıklardır. Fırat’ın teknesini işaretlemek için kullandığı tebeşir ile kedilerinin adı olan Tebeşir’i birbirine karıştıran Emre’nin dünyası çocuğa göredir. Yazar, karakterlerine kurgunun özelliğine göre isimler verdiği de ortadadır. Yazarın kullandığı gülmece dil, yaptığı ironiler ve dil ve anlatım özellikleri çocuğa göredir.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f) adlı hikâyeye kitabının kurgusu çocuğa göredir. Çocuğu anlayan kahramanların zıttı olan anne ve baba tiplemesini hikâyesine taşımıştır, çocuğa göre davranamayan anne ve babaların hata yaptıklarını göstermiştir. Her hikâyesinde çocuğa göre motifler içeren kurgularından farklı olan kurgusunda çocukları anlamının önemini yetişkin okuyuculara aktarmıştır. Yetişkinlerin de hata yapabileceğini çocuklara örnek olarak sunmuştur. Öyle ki kızları ile yeterli derecede ilgilenemeyen lakin onu çok seven anne ve babanın çocuklarının fikirlerine başvurmadan, onların dünyalarına yaklaşmadan verdiği kararlar sorunları beraberinde getirebilmektedir. Ayşegül Hanım ve Erdem Bey bir üniversitede öğretim görevlisidir ve çok yoğun olarak çalışmaktadır. Ve projelerinin bitmesi üzerine Adana’ya taşınma kararı alırlar. Bu kararı kızları Elif, tesadüfen öğrenir. Bu durumu yadırgayan yazar bunu şu cümlelerle aktarır: “Annesi de normal bir şekilde, “Havva’ya onlardan birer tane bırakmak istiyorum,” diye cevap verdi.” (Ak, 2016f; 26) Burada geçen “ normal bir şekilde” ifadesi aslında durumun çok da normal olmadığını, annenin kızına olan yaklaşımının hatalı olduğunu göstermektedir. “Şaşırmakta çok haklısın,” dedi Ayşegül Hanım, “sana anlatmaya zaman bulamadık.” Böylesine önemli bir durumda, karar alma sürecine kızlarını dâhil etmemeleri ve bunu kendisine açıklama vakti bile bulamamaları pedagojik açıdan uygun değildir. Ayrıca kızlarının çok alıştığı ve sevdiği bakıcısı Havva’nın da onlarla gelmemesi, içekapanık olan Elif’i daha çok yıpratmıştır. Dört yaşındaki bir kız çocuğu, yetişkinlerin açıklamalarına anlam veremez, onun dünyasına hitap edecek

açıklamalar bekler. Lakin çocuklarının anlayacağı şekilde açıklama yapamayan anne ve baba kızlarının daha çok üzülmelerine sebebiyet vermiştir. Yetişkinlerin çocuğa göre düşünmelerinin önemine dikkat çekilmiştir. Bu hatasını belirli bir süre sonra anlayan anne ve baba düzeltme çabalarına girmiştir.

Çocuklar, hayvanların gelişimleriyle insanların gelişimleri arasındaki farklılıkları bazen anlayamaz. Öyle ki dört yaşındaki Elif de yaralı leyleğin göç edebilmesi için bütün bozuk paralarını ortaya koymuş, uçakla göç etmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu durum, tam manasıyla çocuğa göredir. Ayrıca Elif'in babası Erdem Bey'in kızıyla girdiği şu diyalog çocuğa göre özellikler taşır: “(Leylekler) Mayolarını, güneş şapkalarını, deniz gözlüklerini alıp buralara geliyorlar işte.” (Ak, 2016f: 13)

Umut kaplumbağanın yavrularından sadece bir tanesi yaşayabilmiş ve onu Elif zorla sahiplenmek istemiştir. Sevdiği bakıcısı Havva'nın adını kaplumbağaya vermiş ve doğal hayatının gerekliliğini anlamlandıramamış, bir küçük kovada kaplumbağanın yaşayabileceğini sanmıştır. Bu durumda çocuk gerçekçiliğini gözler önüne sermiştir. Ve çocukların ikna edilmesi sürecinde, onları anlayarak, onların da anlayabileceği ve hak vereceği şekilde davranabilmek çocuğun gelişimindeki etkisine değinilmiştir.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nin çocuğa görelilik kapsamında değerlendirebileceğimiz en önemli özelliği kurgudur. Takma ad verme çocuklar arasında yaygın bir davranıştır. Bunları yaparken karşısındaki insanların dış görünüşüne ve davranışlarına dikkat ederler. Pat Karikatür Okulu'ndaki öğrenciler de böyledir. Her şeye isim vermek onlar için bir gelenek gibidir. Yazar, bu yaklaşımı çocuğa göre işlemiştir. Ayrıca isimleri takarken çocukların buldukları gerekçeler kitabı okurken yüzleri güldürmektedir, eğlendirmektedir. Çocuklar arasındaki diyaloglarda çocukların ilgisini çekmektedir. “Tuhaf ona baktı; “Bence gaz ondan dolayı değil,” dedi. “Konuşurken virgülleri yutuyorsun ya, işte ondan. O kadar virgül herkesin midesini haşat eder.” (Ak, 2017b: 14) “Ah bu çocuk!” dedi Tuhaf. “ Tam bir Karadelik! Hep çekim merkezi o! O kadar kısık sesle konuşuyor ki, herkesi kendine doğru yaklaştırmayı beceriyor. Bir gün, çevresinde ne varsa – insanlar, masalar, sandalyeler, çay bardakları, tavuklar ve kediler- hepsi ona yapışacak. Onların gücünü de kendi bedeninde toplayıp, büyüdükçe büyüyecek, her şeyi yutan kocaman bir dev olacak!” (Ak, 2017b: 21)

Çocukların ikna olmaları bazen çok güç olabilir. Yetişkinler istedikleri kadar bilimsel açıklamalar yapsa da çocukların kendi hayallerinde kurdukları düzenden farklı şeyler

söylendiğinde direnebilir. Bunun güzel bir örneğine yazar hikâyede yer vermiştir. Patates'in hayal ürünü olan hikâyelerinin kendi başından geçen şeyler olmadığı için kabul etmek istemeyen Doğrucu Davut'a öğretmeni Bay Kafiye, hikâyenin bilimsel özelliklerini sıralayarak Patates'in yaptığının yanlış olduğunu anlatsa da ikna edememiştir. Takma ad geleneğinden yararlanarak Yılmaz başından geçenleri değil "Patates'in başından geçenleri anlattı" demiştir. Bunu şu diyalog cümleleriyle açıklamıştır.

"Doğrucu Davut hala ikna olmamıştı. "Hem yazıp çizdiklerinde anlattığı olaylar kendinin değil," dedi gülerken Bay Kafiye, "yarattığı çizgi kahraman Patates'in başından geçiyor hepsi." Doğrucu Davut biraz düşündü. Sonra neşeyle Bay Kafiye'ye baktı. "Evet, bunu kabul edebilirim," dedi. (Ak, 2017b: 64-65)

Çocuklar, kendilerine göre çok uzakta olan yerleri kendi yaşadıkları gibi bir ülke bir şehir olarak algılamak yerine çok daha büyük yerler olarak algılayabilir. Yazar bunu şu cümlelerle kitabına taşımıştır. "Bunun için, adı "İsviçre" olan bir gezegene tek başına ayak basacaktı." (Ak, 2017b: 76) Verilen örnekler çerçevesinde yazarın bu yaklaşıma uygun eserler verdiği ve çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyum sağlayabildiğini söyleyebiliriz.

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nda tembel martı Murteza'nın yazdığı "Hayvanat Bahçesindeki Martı" adlı masalı, hikâye içerisinde iki farklı metin türünü birleştirmiştir. Martının yazdıkları çocuğa göredir ve gülmece dil kullanılarak ele alınmıştır. Masalcı Melahat Hanım adlı kahramanın konuşmaları da çocuğa göredir. "Sinir bozucu bir ses tonuyla, Oktay Bey üstün bir insandı, dedi Melahat Hanım. "Gökyüzünden indi ve tekrar gökyüzüne geri döndü. O, bir görüntüydü. Gerçek değildi. Her biçime girebilen bir ruhtu." (Ak, 2017a: 61) Melahat Hanım'ın varlık-yokluk-ruh gibi kavramlarla kurduğu masalsı konuşmalar çocuklar tarafından hemen inanılacak yapıdadır. Martı Murteza'nın kişileştirildiği bölümler çocukların ilgisini kitaba yoğunlaştıran bölümlerdir. Bu bölümler, çocuğa göredir. Murteza'nın bir insanın yapabildiği her şeyi yapması ve aynı zamanda diğer insanların bir martının insana özgü yaptığı davranışları çok tuhaf karşılamayıp, alışmaları hatta bu durumla eğlenmeleri de çocuğun hayal dünyasına karışır ve anlamlı hâle gelebilir. Kurgunun dili, başından sonuna kadar, çocuğun anlayabileceği bir üslupla yazılmıştır. En önemli durumda anlatılan olayların çocuğa göre kaleme alınmasıdır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016)'nin kurgusu başlı başına ilginçlikler taşıdığı ve anlatım dili gülmeye dayandığı için kitap, çocuğa göredir. Bu yapının içinde de özellikle çocuğun dünyasına göre bölümler yer almaktadır. Örneğin; göl sularının gündün güne yükselmesini çocuklar kendi dünyalarına göre anlamlandırır. “Zeynep beşinci sınıf öğrencisiydi. Göl sularının yükselmesinin nedenini bulmayı kendine iş edinmişti. Bir gün arkadaşı Mahmut’a, “Buldum!” dedi. “Göldeki canavar şişmanladıkça suları taşıyor.” (Ak, 2016a: 23) Bu bakış açısı çocuğa özgüdür. Olaylara bakış açısında, çocuğun gördüklerini de görebilen Ak, bu parçaları kurgusuna yerleştirmede ustadır. Diğer çocuğa göre olan unsur ise, kitabın kahramanlarından olan Yönetmen Yusuf Değirmen’in özgeçmişidir. Yazarın kahramanı için yazdığı özgeçmiş şöyledir: “Tamamlanmamış Filmler Festivali’nde iki kez üst üste “altın makarna” kazandı. Çöp Filmler Festivali’nde bir kez “ gümüş pet şişe” aldı. “ Filmlerine en çok çürük domates atılan yönetmen” unvanını kimseye kaptırmamıştır.” (Ak, 2016a: 29) ; “Yusuf Değirmen, çok yaşlanmasına rağmen hala film çekiyor. En son Tamamlanmamış Filmler Festivali’nde “ altın hayal kırıklığı” ödülünü aldı.” (Ak, 2016a: 103) Yönetmenin aldığı ödüllerin gülmece öğeler taşıdığı açıktır ve çocuğa göredir. Kitaptaki diğer kahraman Salih Bey’in tek saçına gösterdiği bakım ise, çocukları gülümsetecek niteliktedir. Ayrıca yönetmenin filminde rol almak isteyen insanlara köydeki, keçilerin, eşeklerin, ineklerin, kedilerin, köpeklerin, tavukların, horozların da eklenmesi ve kişileştirme sanatına başvurularak rol almak için hayvanların sıraya girmeleri çocukların dikkatini çekmiştir. Yönetmen Yusuf Bey’in tamamladığı ve başkahraman Zühtü hariç herkesin rol aldığı tiyatrosunda, insanların, hayvanların, mitolojideki kahramanların (yarı insan yarı at Kentaur, tek boynuzlu at Unikorn, üç kafalı köpek Kerberos, tek gözlü dev Kiklop, ejderha kuyruklu, kanatlı yılan Basilisk, kafasından yılanlar çıkan Medusa, yarı keçi yarı insan Pan, kanatlı at Pegasus), yer alması her yaşta okuru güldürecek niteliktedir). Bu nedenle hikâye, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur ve dikkat çekici öğelerle kuruludur.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c) adlı hikâye kitabının kurgusu 7-9 yaş dönemindeki çocukların gelişim dönemine uygundur. Kurgu içerisinde yer alan çocuğa göre öğeler Cem’in hayalleridir. ‘Cem’in camdan ormanı’ adlı bölümde Cem ağaçların hepsini camdan hayal etmiştir. Bir ucundan bakıldığında, ormanın diğer ucu gözükken, rüzgârın camdan yapraklara vurmasıyla besteler oluşan hayal ürünü bu

ormanın bir ismi de vardır: Müzik ormanı. Köylülerin para kazanmak zorunda olmadığı bu orman herkesi besleyebilecek kudretteydi. Bu her çocuğun hayalini kurabileceği bir dünyadan kesittir. Ayrıca Afrika'dan kaçakçıların getirdiği papağanların laf taşıması sonucu tüm köylünün birbirine düşmesi de çocuğa göredir. 'Geveze papağanlar ülkesi' adlı bölümde çocuğun hayal dünyasına yöneliktir, bu bölümde çocuğun anlayabileceği şekilde yazar eleştirilerini dolaylı olarak anlatmıştır. Ayrıca Afacan adlı köpeğin oyunları, samimiyeti çocukların kolaylıkla kitabın içinde kendilerine yer bulmalarını sağlamıştır. Yasaklı bir Kayıplar Ormanı'nın olması da çocukların kolaylıkla kabul edebileceği bir merak unsuru olarak karşımıza çıkar. Dil ve anlatım bölümünde ayrıntılı olarak ele alınan mizahi öğeler ve gülmece dili, çocuğun dünyasıyla uyum sağlamıştır. Cem'in dünyası ile çocuklara yaklaşan yazar, çocuğa göre düşünme bağlamında oldukça başarılıdır.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)'de kurgu çocuğun dünyasına hitap edebilecek şekilde kaleme alınmıştır. Başkahramanlardan olan Doğaç ve Sultan'ın yazdığı hikâyelerin kurulumu ve dili çocuğa göredir. Ayrıca kahramanların yanlış anladığı bazı konular mizahi bir dille aktarılmıştır. Örneğin; "Bir şekilde Sultan'ı, karıkocanın ayrılmasının doğal olduğuna inandırmışlardı. İnsanlar, doğar, büyür, evlenir ve ayrılırlar. Bu doğal bir süreçtir, demişlerdi." (Ak, 2016d: 26), cümlelerinde Sultan'ın anne ve babasının boşanmanın da olağan olduğunu kızlarına anlatmaya çalışmış, Sultan ise bu durumu yanlış anlamıştır. Yanlış anlaşılmalari ise sınıfa taşınmıştır. "Onlara iyice inanan Sultan, arkadaşlarına bu fikri aktarmıştı. "Benim annemle babam doğal olarak evlendiler, sonra da ayrıldılar. Sizinkiler de doğal olarak ayrılacak. Çünkü bu doğal bir süreçtir, diye anlatmaya başlamıştı. Ortalık karışmış, çocuklar anne ve babalarına merakla, " Ne zaman ayrılacaksınız?" diye sorar olmuşlardı." (Ak, 2016d: 27), cümlelerinde çocukların özel bir durumu genellemeleri ve çocuksu dünyalarında yetişkinlerin söylediklerini şekillendirdiği görülmüştür. Doğaç'ın kedisi Pısırik'ın da tembel hâlleri ve kişileştirilerek konuşturulduğu bölümler çocuğa göredir. Bu bölümler okuyucunun yüzünde bir tebessüm oluşmasına sebebiyet vermektedir. Her duruma çocukların gözünden bakabilen yazar, kurgularına kattığı mizahi öğelerle çocuklar tarafından sevilen bir yazar olmayı başarabilmiştir.

"Gülümseten Öyküler" dizisindeki her kitap, çocuğa göredir. Çocuğun gerçeklerinin, bakış açısının, dünyayı yorumlamalarının, eşyaya olan bağının mizahi dille

anlatıldığı hikâye kitapları, çocuklar tarafından ilgiyle okunmasının en temel özelliği yazarın yakaladığı çocuk gerçekliğidir. Çocuğun hayal dünyasından birçok kesit, incelenen dizide yer almaktadır. Çocuk kitaplarında aranması gereken en önemli özellik çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik kavramlarıdır. Çocuğa göre olan eserlerde, çocuğun renkli hayal dünyasını aktaracak cümlelerin varlığı önemlidir, bu durum çocuk okuyucuyu kendine çeker. Ak'ın hikâye kitapları değerlendirildiğinde çocuğa görelilik başlığı altında ortaya çıkan unsurların çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu görmekteyiz.

4.2.6 İleti ve Değerler

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'da yer alan değerler; vefa, bağlanma, tasarruf ve hayvan sevgisidir. Vefanın eşyaya olan boyutu hikâye içerisinde yer almış, bu konu üzerinde güldürecek ve düşündürülecek örnekler kitap içerisinde okuyucuya sunulmuştur. Kullan-at, bitir, tüket sözcüklerinin çokça geçtiği günümüz dünyasında bağlanmanın güçlü duygularla gerçekleşmediğine dikkat çekilmiştir. Tasarruf sözcüğünün anlamını dahi bilmeden yetişen çocuklar toplumumuzun gerçeğidir. Bu tür sosyal konulara değinen Ak, çocuklara bu değerlerin önemini aktarmak istemiştir ve dikkat çekici kurgusuyla Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'ı kaleme almıştır.

İletiler ise, tüketim çılgınlığı ve insan ilişkileri içerisindeki olumsuzlukları mizahi bir dille eleştirdiği bölümlerde yer almıştır. Örneğin; “İnsan ilişkileri de öyle değil mi? Öfke, hırs, kıskançlık, çekememezlik, açgözlülük gibi duygular için içine karışınca insan ilişkileri de bozulur ister istemez.” (Ak, 2016e: 15), cümlesinde çocukların asla sahip olmasını istemediğimiz, olumsuz kişilik özellikleri sıralanmış, çocukların bu özelliklere karşı olumsuz düşünceleri gerektiği aktarılmıştır. “Bozulmalı ki yenisini satın alınabilsin.” (Ak, 2016e: 25) cümlesinde sosyal bir eleştiri yer almaktadır. Bu durumu kahramanlarından Semih Bey somutlaştırır. “Avrupa’da tamirciler küçücük bir şeyi çok pahalıya tamir eder. Neden? İnsanlar tamirciye bir araba para vereceğine, gidip yenisini alsınlar diye... kimse yeni bir şey almayınca da, ekonomi gelişmiyor!” (Ak, 2016e: 33) cümlelerinde tüketimin artmasındaki sebeplere değinilmiş, sorgulayıcı ifadeler kullanılarak, ironi yoluna gidilmiştir. Bu durumda da Kadir Bey’in yaptığı iyilikler değer görmemiş ya da değeri geç anlaşılmıştır. “İnsanlardan bir şey almaktan çok, onlara bir şey vermeye alışmıştı.” (Ak, 2016e: 40)

cümlesinde ise insan ilişkilerinin yirmi birinci yüzyılda geldiği büyük değişime dikkat çekilmiştir. “On dokuzuncu yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla geçmenin zamanı geldi artık!”; “Eyvah, dedi Çokbilmiş Melisa, iki yüz yılı bir haftada geçmeye çalışacaklar.” (Ak, 2016e: 48); “Modern hayat budur işte.” (Ak, 2016e: 50) cümlelerinde modernleşmenin yalnızca şekilde görüldüğü, şeklin taklit edilmesiyle çağ atlayacağını düşünen insanların oluşu, yazarın eleştirdiği bir diğer noktadır. Bunun şekille olmayacağını göstermek için yazar, Kedi Mestan tiplemesini konuşturmuştur. “Eşyalarını değiştireceğinize, kendinizi biraz değiştirebilirsiniz.” (Ak, 2016e: 59) cümlesinde bu durum açıkça görülür. Yazar, iletilerini ve eleştirilerini kurgunun içine dağıtmıştır ve bunu açıkça ders verme girişi ile yapmadığı için çocukları kurgunun içerisine daha çok katabilmiştir.

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda ele alınan değerler; mahalle yaşamı, sevgidir. Mahalle yaşamının beraberinde getirdiği dedikodu ve önyargıyı da eleştiren yazar, dış görünüşe verdiğimiz önemi ve kısıtlı bilgilerle büyük çıkarımlara vardığımız durumları Alaaddin Bey tiplemesiyle okuyucuya sunar. Küresel Isınma’ya dikkat çeker. Susuzluğun birçok sağlık sorununu da beraberinde getirdiği iletisini okuyucuya aktarır. Diğer bir ileti ise, internet nedeniyle artık “küresel dünya”nın , “küresel köy”e dönüşümünü dile getirir. “Artık, İnternet var. Dünyada sır diye bir şey kalmadı zaten.” (Ak, 2016b: 57), cümlelerinde İnternetin zararlı bir yönüne dikkat çekilmiştir. Sır, insanların özel hayatının gizliliğinin önemine de değinir. Mahremiyet olgusu zarar görürse, beşeri ilişkilerde de büyük sıkıntılar yaşanır. Bu da, toplumsal barışı tehdit eder. “İnsanların birbirinden gizli saklısı kalmazsa, hayat denen şey çekilmez hal alır.” (Ak, 2016b: 52); “Meğer insanların bazı şeyleri gizlemesi ne gerekliymiş!” (Ak, 2016b: 52) cümleleri kitabın vermek istediği derstir. Sırların olmadığı bir dünya özel hayatı tehlikeye sokmaktadır. Yazar, bu eserinde, daha çok bireysel konulara değinmiştir. Konusu itibarıyla da kendi içinde çatışmalar yaşayıp sessiz, suskun birisi hâline gelen bir adamın hayatını ele alır. Diğer eserlerinde görülen toplumsal gerçekler, bu yapıtında da görülür ama bu konuda bir sınırlılık söz konusudur.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde birincil değer aktarımı hayvan sevgisidir. Kedilerini seven birçok insan farklı özelliklerine rağmen bir araya gelmiş, emek vermiş ve zaman ayırmıştır. Bir hayvanı sahiplenmek, sevmek, ona yardım etmek toplumumuzda önemli bir değerdir ve çocuklara kazandırılması gerekir.

Yazarın bu bağlamda, kedilerine düşkün bir mahalle ortamını hikâyesine konu edinmesi takdir edilecek bir yaklaşımdır. Çocuklar, etrafındaki yetişkinleri kendilerine örnek aldıkları, okudukları ve sevdikleri kahramanlarla özdeşim kurdukları düşünüldüğünde hayvanları çok seven kahramanlar onlar için iyi bir örnek olmuştur. Kitabın içerisinde Aysel Hanım karakteri, yan kahramanlardan biridir ve kedi hırsızlığı olarak ele alınır. Hırsızlık gibi kötü bir davranışın hayvan sevgisiyle buluşturulduğu ve alışılmadık bir bağdaştırma yapıldığı olayda, yaralı kedilerin tedavisine kendisini adanmış bir kadının hikâye içinde yer alması, örnek bir davranıştır.

Diğer ileti, mahalle yaşamıdır. Farklı özelliklere sahip insanlar, ortak bir amaç uğruna bir araya toplanabilirler, sorumluluk bilincinde hareket eden sivil toplum kuruluşları kurabilirler. Kedileri için bir araya gelen farklı karakterler ‘Kayıp Kediler Derneği’ kurmuşlardır. Farklı isimlerle anılan kedinin, konuşmasıyla bir ders ortaya çıkmıştır. “Kusura bakmayın ama,” dedi kedi, “sizler bende kendi özelliklerinizi sevdiniz. Aslında benden çok, kendinizi seviyordunuz. Hem de, başkalarının beğenmediği yönlerinizi...” (Ak, 2016g: 85). Yazar, bu cümlelerde insanları koşulsuz kabul ve sevmenin önemini çarpıcı bir kurguyla çocuklara sunmuştur. Her insanı koşulsuz kabul edebilme ve sevgi en önemli değerlerdendir.

Günümüzün kaçınılmaz gerçeği olan İnternet, özellikle çocuklar ve gençler tarafından bilinçsizce kullanılmaktadır. Çocukların çok küçük yaşta karşılaştıkları teknolojik araçlar ve her bilginin bulunabildiği Google arama motoru, kurgunun içerisinde yer almıştır. Teknolojiyi yararımıza kullanmanın gerekliliği ele alınmış ve her bilgiyi internette aramaya çalışan insanlar eleştirilmiştir. “Korkmayın her konuyu internetten öğrenmeye çalışan aptal insanlardan değilim ben...” (Ak, 2016g: 36) cümlesinden bu yargıya varabiliriz. İnternetten bulduğu bilgilerden biri Ömer Hayyam ve Ressam Nuri İyem’dir. Edebiyatın önemli temsilcilerinden olan Hayyam’ın ve İyem’in kurgu içerisinde yer alması dikkat çekicidir. Bu isimleri okuyan çocuklar, araştırma yoluna giderek değerli bilgiler öğrenebilir. Sanat, toplum hayatında en mühim değerlerdendir.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta yer alan değerler; tarih, anılar, paylaşmak, sahip çıkmaktır. Vapurların gün geçtikçe değer kaybettiği kent yaşamında bazı değerlerde toplumdaki silinip gitmektedir. Vapur seyahatlerinde, simitlerini, peynir ve zeytinlerini paylaşan kahramanların kurguda yer alması, ‘paylaşma’nın önemine

dikkat çekmektedir. Konu itibariyle de yazar, yitirilen değerleri gündeme taşımak için bu çocuk kitabını yazmıştır. Ayrıca Meliha Hanım'ın mahalle yaşamını terk etmemesi, apartmanlara geçmek istememesi de günümüzdeki duruma eleştiridir. Mahalle yaşamının yok olmasıyla kentlerde 'komşuluk' yitip giden bir değerdir. Zamanın insan yaşamında çok kıymetli bir değer olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Yazar, zaman ögesini de edebi bir üslupla kitabına taşır. Evini boyamak istemeyen Meliha Hanım'ın gerekçesi edebi bir dille anlatılmıştır. "Zaman denen ressamın duvarlarımda oluşturduğu bu tabloları bozamam." (Ak, 2016h: 18). Mahalle yaşamının kaybolması ve hızlı kentleşme çocukların oyunlarında da değişimlere neden olmuştur. Teknoloji bağımlısı bir neslin yetişiyor olması birçok sokak oyununu tarihe gömmüştür. Kitapta geçen şu cümle bazı çocukların bilmediği, tanımadığı oyunların adını içerir: "Çocuklar ip atlar; elim sende, saklambaç, uzuneşek, seksek gibi oyunlar oynarlardı." (Ak, 2016h: 24) Kaybolma tehlikesi yaşayan bu oyunlarla kent çocukları buluşturulmak istenmiştir. Meliha Hanım'ın yalıdan taşınması sonucu yalıyı belediyenin izni olmadan yıkamayan bazı çevreler değersizleştirme çabalarına girişir. Çöplük hâline getirir, yangın çıkarır, eski halinden bir iz bırakmaz. Bu durumu ironi yaparak ele alan yazar Aysel Hanım ağzından aktardığı masalla bağdaştırma yaparak, okuyucuya dolaylı yollardan iletilerde bulunur. Masalda altın yapraklara yazılan şiirler dolayısıyla değerli olan bir kitabı, bir türlü satamayan bir adamın şiirleri değersizleştirerek kitabı satmasını ele almış, bu yolla kentsel dönüşüm altındaki değersizleştirme çabalarını aktarmıştır. Çocuk kahraman Fırat'ın annesinden dinlediği masal sonunda bir çıkarıma varması da bu durumu açıklar: "Demek ki, bu evi yıkmak isteyenler de, önce onu değersizleştirmeye çalışıyorlar." (Ak, 2016h: 51). Çağdaş olmayı eskiyi silerek yapmaya çalışan insanları eleştiren cümleler de kitapta yer alır: " Bu çağda böyle bir iskele! Pes doğrusu! On dokuzuncu yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla geçemedik!" (Ak, 2016h: 53) İroni yaparak durumu eleştiren yazar, çağ atlamanın şekle bağlı kalmanın ötesinde bir yerde olduğunu aktarmış, bu zihniyette olan kesimleri de eleştirmiştir. "Güzel olan ne varsa, kötülelmeye başlayan birileri çıktı." (Ak, 2016h: 54) cümlelerinde de yazar, yiten değerlerin yanında olduğunu belli etmiştir. Güzel olan şeyler, bir bir yok olmaktadır. Kitabın sonunda mutlu sonu yakalayan okuyucu, bu değerler üzerinde düşünmezse, mutlu sona gerçek hayatta ulaşamayacaktır. Yazar bu iletiyi de çok net bir şekilde aktarmıştır.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f) adlı eserde en temel değer, sevgi ve ailedir. Bu sevgi, insana, hayvana, doğaya, eşyaya vb. döndüğünde içinde bulunan durum mutluluk ve huzur ortamı oluşturmuştur. Hele ki bir çocuğun sevgisi, bu hisle dolması en önemli değerlerdendir. Sevgi, kökeninde alışma ve bağlanmayı beraberinde getirir. Kimse sevdiği şeyden ayrılmak istemez. Sevgi de beraberinde sınavları getirebilir. Kişiler bazen sevdiği şeylerin iyiliği için vazgeçmek, terk etmek zorunda kalabilir. Bu kavramlar etkileyici bir dille kurgunun içerisinde yer almış, değer aktarımı yapılmıştır.

Sosyal iletileri ele aldığımızda, doğal hayata saygı konusunda çarpıcı iki örnek hikâyede yerini almıştır. Bunlar: “Uçakla gitmesi önemli değil, demişti. Sorumlu bir leyleğin kendi kanatlarıyla uçarak yolunu bulabilmesi lazım. Yoksa gideceği yeri unuttur.” (Ak, 2016f: 15); “ Elif, küçük bir kaplumbağayı elleriyle tutup kendisi denize bırakmak isteyince, Mümtaz Ağabey başını okşadı. “İşte bu doğru değil,” dedi. “ Küçük kaplumbağanın, doğduğu kumsalı öğrenmesine izin vermelisin. Çünkü yıllar sonra dev bir kaplumbağa olduğunda, aynı kumsalı bulmak zorunda kalacak. Yuvasından denize kadar olan mesafe çok önemli. Burayı kendi kendine kat etmeli ve bu sırada kumsalı iyice tanımalı.” (Ak, 2016f: 66). Havva’nın birçok yerde çocuklara hayvanlara yaklaşımları konusunda örnek olduğunu söyleyebiliriz. Bu ileti, “Onlarla konuşmayı başarırsan, hayvanlar sana bir şey yapmaz.” (Ak, 2016f: 53) yargısıyla çocuk okura aktarılmıştır.

Diğer ileti yetişkinlerin çocuk yetiştirme şeklidir. Günümüzde yemeklerini yedirmek için çocukların peşinde koşan anne ve babaların karşısına zıt bir örnek konulmuştur. “Hiçbir konuda ısrarlı olmaması, hep kesin olmasından kaynaklanırdı. Havva, “ Dışarı çık!”, “ Sütünü iç!” ya da “ Halıları çiğneme!” dediğinde, hep kesindi. Elif’in annesine hiç benzemezdi. Ona hiç nazlanılmazdı. “Elif sütünü içmiyorsa, “Haydi, yavrum, iç ama,” diye acıklı bir sesle üstelemez, sütü lavaboya boşaltıverirdi. O yüzden, Havva’nın isteklerine hiç itiraz etmeden boyun eğdi Elif.” (Ak, 2016f: 21-22) Havva’nın davranışlarındaki kesinlik Elif’in hayatındaki düzene sebep olmuştur. Günümüz anne ve babalarına karşı ince bir atıfta bulunulmuş, üstü örtük eleştirilmiştir.

Diğer bir sosyal ileti, günümüz dünyasının vazgeçilmez ögesi olan teknolojidir. İnternet, bilgisayar, telefon, tarayıcı vb. iletişim araçları kurgunun içerisinde yer edinmiştir. Anlatılan karakterin hiçbiri teknoloji bağımlısı değildir. Aksine yazar

kahramanların doğanın içerisinde yer alan, doğa sevgisiyle dolu insanlar olarak karşımıza çıkarmaktadır. Böylece çocukların öykünebileceği karakterler olumlu davranış özellikleri sergilemiş, iyi örnek teşkil etmiştir.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda yer alan değerlerin iyilik, dostluk, hoşgörü olduğunu söyleyebiliriz. İnsanların dış görünüşleriyle alay etmemek, anlamaya çalışmak hoşgörü örneğidir. Toplumumuzun önem verdiği, anne-babaların çocuklarına kazandırmak istediği en temel değerlerden birine yazar, hikâyesinde yer vermiştir. Sosyal iletilerinden en ağır basanı, fiziksel bozukluklar toplumda karakterlerin yadırganmasına hatta bu yüzden kişilerin alay edilmesine yol açmamalıdır,” olmuştur ve yazar şu cümlelerle okuyucuya iletmıştır:

“Burnun biraz büyük ama bu yüzden seninle alay etmelerine izin vermemelisin.” (Ak, 2017b: 25)

“Belki de, dünyayı yalnızca sizin adlandırdığınız bir dünya haline getirmeye çalışıyorsunuz...” (Ak, 2017b: 25)

Yazar, bu cümlede, insanların her şeyi kendi görüşlerine göre şekillendirme isteğine değinmiştir.

“ ...bana ya da başkalarına isim takılmasından hiç hoşlanmam.” (Ak, 2017b: 26)

Yazar, bu cümlede bir çocuğun ağzından sosyal bir iletiyi somutlaştırmıştır. İsim takma toplumumuzda oldukça yaygın bir konudur ve bu durumun insanları rahatsız edebileceğini aktarmıştır.

“Bana öyle bir isim taktınız ki, artık doğruyu söylemem beş para etmeyecek.” (Ak, 2017b: 26)

Bu cümlede söz edilen takma isim ‘ Doğrucu Davut’tur. İnsanları özelliklerine göre etiketlemek kendinde bulunan özelliğin öneminin azalmasına neden olabilir.

“Bazen bana faydalı gibi gelen şeyler başkalarının zararına olabiliyor. Bazen de başkalarına faydalı gelen şeyler bana zarar verebiliyor.” (Ak, 2017b: 35)

Bu cümlede, insanların algılarının doğru olmayabileceğine, her insanın bakış açısının ve ihtiyaçlarının farklılığı iyiyi, fayda anlayışını bireyselleştirebiliyor.

“İçlerinden biri karşı çıktı, sizlere katılmıyorum. Çalışmak alışkanlık yapar.” (Ak, 2017b: 44)

Yazar bu cümlede ironi yaparak çalışmanın önemine vurgu yapıyor. Tembel bir halk anlatmasına karşın çalışmanın üstünlüğünü sezdirmeyi amaçlıyor.

“Dilenciye para vermekle ona iyilik mi kötülük mü yaptığını sorguluyorsun.” (Ak, 2017b: 55)

Toplumumuzun bir gerçeği olan dilencilik kavramı ve duyguların, vicdanın devreye girmesi ile iyilik yapmak amacıyla dilencilere yardım etme girişimleri sosyal sorunlar da ortaya çıkarabiliyor. Bu konu hakkında çocuklarda bir algı oluşturma ve bazı şeyleri sorgulamanın doğruluğunu göstermeye çalışıyor.

“Siz bizden, başımızdan geçen gerçek olayları mı yazmamızı istiyorsunuz, yoksa güzel olayları mı ?” (Ak, 2017b: 63)

Edebiyatta kurgusal gerçekçilik kavramının aktarıldığı, doğru ve güzelin farkı şeyler olduğu ve kurgusal metinlerde gerçeklik aranmaması gerektiğini sezinletmeye çalıştığını ve bilgi aktarımı yaptığını söyleyebiliriz.

“İyilik yaptığımızı düşünmek iyi olduğumuzu göstermez.” (Ak, 2017b: 74)

İyi insan olabilmenin hareketlerle olabileceği, düşüncenin davranışa yansımaları önemini ele alıyor.

“Suratımdaki burnu, ameliyattan sonraki burnumdan önce gördün diye daha çok sevmek zorunda mısınız?” (Ak, 2017b: 75)

İnsanların fiziksel veya ruhsal tercihlerinde kararı kendilerine bırakmanın önemine değiniliyor. İnsanların değerini dış görünüşlerinin belirlemediği, alıştığımız şeylerin değişimine açık olabilmemiz gerektiğini aktarıyor.

“Sıra arkadaşının, burnunu gerçekte beğenmediğini düşünüyordu. Buna rağmen, sanki beğeniyormuş gibi davranıyor, ona patates demeyerek iyilik ettiğini sanıyordu.” (Ak, 2017b: 75)

Bazen insanların kendilerini iyi olarak görebilmeleri, iyilik yaptıklarını düşünmeleri onları iyi insan yapmaz. Yapacağımız iyiliklerde davranışlarımızı kendimize göre değil karşıımızdaki insanlara göre belirlemenin önemine dikkat çekiyor.

Yazar, kitabın bir bölümünde okura ders vermek istemiştir. “İşte dostlar, biz insanlar böyleyiz! Tembelce yaşamamızı sağlasınlar diye bir sürü şey keşfediyoruz. Ama bunları yaparken de çalışmanın zevkine doyamıyoruz.” (Ak, 2017b: 52-53) Yazarın bu cümlelerinde, çalışmanın önemini farklı bir kurguyla aktardığını görüyoruz.

Ak, kurduğu bu cümlelerle okuyucuya vermek istediği sosyal iletileri somut hale getirmiş diyebiliriz.

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nda yer alan değerler; hayvan sevgisi, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma, doğal hayata saygıdır. Yazar çocuklara aktarmak istediği değerlerle aşağıdaki iletileri birleştirmiş ve okuyucuya sunmuştur:

İnternet, günümüz dünyasının en önemli gerçeklerinden biridir. Yararları olduğu kadar zararları da sıralanan İnternet'te yanlış bilgilerin de çok hızlı yayıldığını ve komik sonuçlar doğurduğunu kurgusuna yerleştirmiştir. “Yavruları kurtarmak için bir ordu kurmaya karar verdim. Bin kişilik bir ordu olacak; ama diğer dokuz yüz doksan dokuz kişinin biraz kişinin biraz işi var. İnternet başından bir türlü ayrılamıyorlar. O yüzden, gelip katılamadılar. Gördüğün gibi, bu ordu şimdilik tek kişi.” (Ak, 2017a: 49) cümlelerinde İnternet üzerinden yapılan örgütlenmelerin hedeflerine ulaşmadaki istikrarsızlık mizahi bir dille eleştirilmiştir: “İnternete kuş giren, fil çıkıyor demek! Diye söylendi.” (Ak, 2017a: 56), cümlesinde ise internetteki bilgilerin kulaktan kulağa oyundaki gibi farklılaştığını, bilginin doğruluktan saptığını ele almıştır. Modern iletişim araçları ile geleneksel iletişim araçlarını karşılaştırdığı şu cümlede İnternet ile ilgili diğer bir iletidir: “Güvercinlerin fendi, İnterneti yendi!” (Ak, 2017a: 52), postacı güvercinlerin çağdaş iletişim kanalı internetten daha aktif rol almasını ele almıştır.

Hayvanların da yaşama hakları vardır. Özellikle kentlerde unutulmuş bu gerçekle okuyucuyu karşılaştıran Ak, hayvanların doğal yaşamlarına saygı duyulmasını birçok cümlesinde doğrudan aktarmıştır. “Düşünsene, dünyada hayvanlara duyarlı senin gibi milyonlarca insan var.” (Ak, 2017a: 35); “İşte, bu martı, hayvanların bize gönderdiği bir temsilci, dedi. Martılar, serçeler, ebabiller, hepsi bizlerin arasına karışmak istiyorlar. Ama biz onlara izin vermiyoruz. Murteza bunun olabileceğini ispat etmekle görevlendirildi.” (Ak, 2017a: 72) cümlelerinde insanların hayvan hakları konusunda daha duyarlı olmalarına açık bir çağrı, hayvanların da tabiatta bir yaşama alanı ve hakkı olduğuna yönelik bir vurgu vardır.

Hayvanların da vefa duygusunun olduğunu, birçok hayvan sever bilmektedir. “Bunlar, inşaat iskelesine tırmandığında beslediği kuşlardı. Emre’yi anneleri sanıyorlardı.” (Ak, 2017a: 91) Bu durumu verilen cümlelerle kurgusuna taşıyan yazar, Emre’nin beslediği ebabil kuşlarının ona gösterdiklerini vefayı aktarmıştır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a) adlı hikâye kitabında yazar, doğal yaşamın korunmasına ve çocuklarda bu bilincin oluşmasına çaba harcamıştır. Doğa tüm canlıların ortak değeridir. Yardımseverlik değerini Keloğlan masalı üzerinden üzerine almıştır. “Keloğlanı günümüze uyarlamalıyız. Keloğlan büyümüş çoluk çocuğa karışmış, hafif kilo almış, olgunlaşmış biri olmalı. Kurnazlık yapmak yerine, yardımsever olmayı seçmeli.” (Ak, 2016a: 68-69) Yazar, kitabında marka

çalgınlığına değinmiştir. Özellikle kentlerde insanların kişisel her ihtiyacı için soluğu alışveriş merkezlerinde aldığına, üretimin kişisel anlamda durduğuna veya azaldığına, tüketimin ise günden güne arttığına şahit oluruz. Evlerde kış hazırlıklarının yapıldığı bir toplumken, satın alınan ürünlere bağımlı yaşayan kentli insanlarda ortaya çıkan diğer sosyal sorun; marka çalgınlığıdır. Marka olmayan her ürünü hakir gören bir topluma dönüşü yazar, eserinde eleştirmiştir. Kahramanlardan Martin'in hayıflandığı cümleler bu duruma kanıttır. "Avrupa'daki yaşamından çok sıkılmıştı. "Marka delisi" bir dünyada yaşamak istemiyordu artık. Sırtındaki kazaktan ayağındaki çoraba, her şeyini kendi öüyordu. Pantolonları, gömlekleri çarşı malı değildi. Yüzde yüz el yapımıydı." (Ak, 2016a: 10); "İnsanlar giydiklerinin, yediklerinin kalitesine değil, markasına önem verir oldu. Marka manyaklığı burayı da ele geçirir." (Ak, 2016a: 28) Eleştirilerini okuyucuyla paylaşan yazar, doğa sevgisi içinde kitabında iletiler barındırır. "Ağaçların özgürce gelişmesine izin verdiklerini öğrenince çok şaşırđım. Dalları budandıkça ağaçların hafızalarını kaybettiğine inanıyorlar... Bu yüzden köyün okulunun penceresinden girmiş ağaç dalını bile kesmemişler." (Ak, 2016a: 18) Doğanın korunmasına şaşırđan kahraman üzerinden doğaya saygı ve sevgiyi ele almıştır. Çocuk kahraman Mahmut'un şahsında ise, okuyucuya bir ders verilir. Doğanın en büyük düşmanları ne yazık ki insanlardır. "Canavar biz insanlarız! Bir yerlerde gölleri kuruturken, başka yerlerde sularını taşıyoruz." (Ak, 2016a: 24). Yazar, doğanın insanlar tarafından işgal edilmesini de eleştirmiştir. "Tarlalarda domates, biber yerine villa yetiştirilir." (Ak, 2016a: 38) cümlelerinde yazar, alışılmadık bağdaştırma yapmıştır. Doğal yaşamın parçası olan hayvanlarla ilgili de akvaryumları olan insanları yazarın eleştirdiği görülür. "Ama ben yine de insanların balıkları akvaryumlara hapsedmesine sinir oluyorum." (Ak, 2016a: 47) cümlesinde, doğal yaşam alanı denizler ve göller olan balıkların insanların zevki uğruna akvaryumlara hapsedilmesini ele almıştır. Yazar, her yüzyılda değerini koruması gereken kültür öğelerimizin de hatırlanmasını istemiş, kurgusunda bu durumu da eleştirmiştir. Kahraman Salih Bey'in "Neden yerel bir kahraman yok bu oyunda? Sorusu üzerine Mahmut'un verdiği cevap şaşırtıcıdır: "Yirmi birinci yüzyılda hala Keloğlan masalı mı? diye dalga geçmezler mi?" bu soru cümlesi kültür aktarımının yeni nesil üzerinde etkili olmadığını gözler önüne serer. Yerel ve bize ait olan tiplerden, kültürden dolayı dalga geçileceğini düşünen bir nesil, toplumumuzun değerleri ile çatışır. Genel olarak modern dünyaya olan eleştirilerini sıraladığımız Ak'ın bunu ustaca yaptığını söyleyebiliriz. Birçok

yerde de bahsini ettiğimiz gibi Behiç Ak güldürürken düşündürebilen ender yazarlardandır.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te yer alan değerlerin, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, iyilik, dostluk, merhamet olduğunu söyleyebiliriz. Bu değerlerin çocuklarda kalıcı bir iz bırakmasını isteyen yazar, kurgusunu buna göre planlamıştır. Kitaba adını veren köpek için uğraşan köy halkının tek isteği köpeğin mutlu olmasıdır. Hayvanlara şiddetin söz konusu olduğu günümüz dünyasında yetişen çocuklar için bu örnekler önem teşkil etmektedir. Bu nedenle hayvanların dilinden anlayan Serçekadın kahramanı ve ağaçların doktoru sayılan, onları anlayan Sırdede tiplerini bu değerlerin somutlaştırılmış, ete kemiğe bürünmüş hâlidir. Sevmenin bazen vazgeçebilme olduğu gerçeği de hikâyede çocuklara sezdirilmiştir. Çocuk kahramanlardan olan Zeynep ve Cem'in aralarındaki konuşmalar bu çıkarımı yapmayı sağlamıştır. “Zeynep, bir metrekairelik bir alan bile değil orası, dedi. “Uçsuz bucaksız Sibiryaz bozkırlarında koşuşturan bu köpeğin daha fazla alana ihtiyacı var.” Cem, “ama biz onu çok seviyoruz,” diye atıldı. “Belki orada da, bu kadar çok sevgi yoktur!” (Ak, 2016c: 56) cümlelerinde çocuk kahraman sevginin doğa ile uyumsuzluğu giderebileceğini düşünmüştür. Ayrıca hayvan sevgisinin ne derece ileri gideceğini düşünen çocuk kahramanın kendine sorduğu şu soru ele alınan durumun bir diğer dayanağıdır. Bir köpek için ta Rusya'ya gitmeyi göze alabilirler mi?” (Ak, 2016c: 84) kahramanlardan Sevgi'nin hediye olarak bir köpek, bir canlı getirmesi köy halkını şaşırtmış ve onları şu soruya yöneltmiştir: “Sevgi Hanım köpeği Rusya'dan almıştı. Üstelik para vererek! Nihal Hanım, “Canlılar parayla satılır mı? Diye hayretle sordu.” (Ak, 2016c: 38-39) cümlelerinde bir canlının hediye edilmesi ve bir canlının para karşılığı alınması hoş karşılanmamıştır. Bu cümlelerde çocuklara canlıların eşyalardan farklı olduğu, canlılara para ile karşılık belirlemenin doğru olmadığı sezinletilmiştir. Çocuk edebiyatında kahramanların hiç hata yapmaması söz konusu değildir. Önemli olan hatasından ders çıkarabilen kahramanların çocuklara sunulmasıdır. Sevgi Hanım'ın Rusya'dan hediye olarak köpek getirmesi ve o köpeği ana yurdundan ayırmanın verdiği vicdani sorumluluk ile pişmanlık duyması olumlu bir karakter özelliğidir. “ Bir gün, Sevgi Hanım köye geldi. Afacan'ı görünce hem çok sevindi, hem de utancından kıpkırmızı oldu. Hata yaptığını anlamıştı.” (Ak, 2016c: 54)

İnsanların doğaya verdiği zararlar kurguda yerini almıştır. Örneğin: “Motorlu taşıtlar ulaşamadığından köy bozulmamış doğal hayat korunmuştu.” (Ak, 2016c: 9) cümlelerinde ‘insanın doğaya müdahalesi’ ele alınmış, örtük anlatım yoluyla durum eleştirilmiştir.

Eserde diğer ileti ise şehir hayatının eleştirisidir. ‘Sırdede’ adlı kahramanın şu cümleleri bu durumun göstergesidir. “Şehirdeki insanlar bizden çok farklıdır. Şehirde, herkesin iyi bildiği bir konu vardır. Herkes her işi yapamaz. Bazı insanların beyinleri çok gelişmiştir. Bazılarının da kolları... Bazıları sadece göz, bazıları kulaktan ibarettir... Bu yüzden, şehirli insanlar hep birbirlerine ihtiyaç duyarlar, tek başlarına yaşayamazlar... Biz, yalnız başımıza kalsak bile hayatımızı sürdürebiliriz... (Şehirliler) Yalnız başına kaldıklarında birer hiçtirler.” (Ak, 2016c: 30-31) Çocuk kahraman Cem’in de hikâye boyunca köy ile şehir arasında ikilemler yaşaması bu durumu perçinlemiştir. Şehir ve köy arasında kitap boyunca bir karşılaştırma yapılır.

Kurgunun düğüm bölümünü oluşturan ‘Kayıplar Ormanı’nda gizli tutulan sır tarihi, gerçekçilik açısından önemli bir iletidir. Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleşen nüfus mübadelesi kitaba konu edilmiştir. Sırdede lakaplı Sami Bey’in gizlediği sır bu tarihi gerçeklikte saklıdır. Afacan adlı köpekle köy halkı arasında bir bağ kurulur. Köpeğin durumu, ana vatanından koparılışı ile köy halkının durumu birdir ve onların bir bakıma sembolik anlatımıdır. “Bu sevimli hayvan gibi , dedi, bizler de buranın yerlisi değiliz.” (Ak, 2016c: 70) “Doksan yıl önce Yunanistan’dan... Bu köyde o zamanlar Rumlar yaşıyordu... Savaş sonrası, yeni savaşları engellemek için, halkların yer değişikliği yapmasına karar verildi. Anadolu’daki Rumlar’ı Yunanistan’a, oradaki Türkleri de buraya gönderdiler.” (Ak, 2016c: 71), “ Ana babalarımız burada sıfırdan, yepyeni bir hayata başlamalıydılar. Buralı olmalıydık! Geçmişini tamamen silmeliydik.” (Ak, 2016c: 73) cümlelerinde geçmişin tüm sırlara rağmen ortaya çıkacağı ve insanın kökleriyle olan bağının kopmasının neredeyse imkânsız olduğu iletisi verilmiştir. Bu tarihi gerçekçilik, kurgunun en çok merak edilen unsurudur. Tarih bilinci geliştireceği için önemli bir noktadır. Nüfus mübadelesi sürecinin çocukların anlayabileceği düzeye indirgenmesi, doğru cümlelerin kullanılması, çocuklar tarafından bilinmeyeceği düşünülen mübadele sözcüğüne karşılık halkların yer değişikliği tabirinin kullanımı, Behiç Ak’ın dil

konusundaki hassasiyetini ortaya koymaktadır. Çocuklara göre yazabilmek, onların dil dünyalarını da anlamayla gerçekleştirebilecek bir eylemdir.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)'de yer alan değerler, gözlem, hayal kurma, sır saklama ve hayvan sevgisidir. Doğaç adlı kahramanın en yakın arkadaşı konumundaki Pısırik'ın özelinde çocuklara yansıtılan hayvan sevgisi, toplumumuz için önemli bir değerdir. Ayrıca Doğaç'ın annesi Sezin Hanım, çalıştığı kurumun bilgilerini dışarıya taşımaması ve hiçbir şekilde dedikodu yapmaması olumlu bir karakter özelliğidir.

“Yazarlar bu kadar zengin olabiliyor mu?” (Ak, 2016d: 13) ; “Biz sadece futbolcular zengin olur sanırdık.” (Ak, 2016d: 15) cümlelerinde toplum tarafından kanıksanan iki durum kurguda yer almıştır. Yazarların toplum tarafından tam olarak değerinin bilinmediği dönemler, durumlar toplum tarafından maddi kazancının analiziyle eleştirilmiştir. Yazar, ayrıca okuma kültürünün tam olarak benimsenmediği toplumu eleştirmiştir. “Çünkü okumayan insanlar bu tür sorular sormaya pek meraklıydı. Hele “berbat” dediyseniz, mutluluktan ölürlerdiler. Yaşasın, demek ki kitaplarını okumamakla doğru bir iş yapmışız! Diye sevinçten havaya uçarlardı.” (Ak, 2016d: 17-18); “Doğrusu, mahallelinin Seyfettin Sarıgöl'ün yazdıklarını değil de kendisini merak etmelerini tuhaf buluyordu.” (Ak, 2016d: 25) cümlelerinde okumayanlara Terzi Niyazi'nin dilinden eleştirmiştir.

Sultan'ın anne ve babasının ise, boşanma sürecinde kızlarını düşünmeleri ve onu ikna etme çabaları, kızları için bu süreci kolaylaştırma çabaları olumlu bir sosyal iletidir.

Eğitim durumları bir diğer iletidir. Dilek Öğretmen'in şu cümleleri bu durumu göstermektedir. “Sıradan kompozisyonlar yazılmasını istemiyordu artık. ‘Çalışan kazanır’ gibi konulu makaleler yerine, edebiyat yönü ağır basan hikâyeler yazılmalıydı.” (Ak, 2016d: 20-21) Öğretmenin düşünceleri, klasik yazma çalışmalarına eleştiri niteliğindedir. Edebiyat yönü ağır basan metinlerle karşılaşan öğrencilerin hayal dünyaları gelişeceği için yazmalarında yaratıcılık ön plana çıkacaktır. Bir diğer ileti ise, Dilek Öğretmen'in yaptığı hatadan kaynaklanır. Sınıflarda verilen ödevlerde öğretmen öğrencilerinin bireysel farklılıklarını göz önüne almalıdır. Genel geçer konuların yazma konusu yapılması, bazı öğrencileri incitebilir. Babalarını anlatmalarını isteyen öğretmen, bu durumu göz ardı ettiği için utanç duymuştur. Öğretmenlerin, öğrencilerini yakından tanımalı ve sınıf ortamında

bu bireysel farklılıkları dikkate almalıdır. Bir öğretmenin, öğrenci hayatı üzerindeki etkisi ise yıllar sonra ortaya çıkabilir. Örneğin; “Öğretmen Dilek Hanım, iyi ki, bir hata yapıp, ‘babanızı anlatın’ diye bir ödev konusu vermişim, yoksa Doğaç Gülyüz diye bir yazar olmayacaktı, diye gururlanırdı.” (Ak, 2016d: 75-76). Bu cümlede öğretmenlerin yaptığı eylemlerin sonuçlarını yıllar sonra öğrencilerinde görebilecekleri iletisi yer almaktadır.

Ayrıca çocukların bireysel farklılıkları aileleri tarafından yanlış anlaşılmalara sebebiyet verir. Kendi istediklerini çocuklarında göremeyen aileler onları farklı tanımlayabilir. Örneğin; “Babam daha çok yapmakla, bense anlamakla ilgiliyim. Babam uzun zaman benim bu yönümü anlamadı. Beni ‘hiçbir şey yapmak istemeyen tembel biri’ olarak gördü.” (Ak, 2016d: 28) cümlelerinde ailelere bir eleştiri yöneltilmiştir. Buradaki ileti; aileler çocuklarını çok yönlü tanımalı, onlardaki gizil güçleri fark ederek bilinçli olarak hareket edebilmeleridir.

Diğer ileti teknoloji ile ilgilidir. “Bu yüzyılda daktilo kullanan var mı?” (Ak, 2016d: 85) cümlesinde gelişen teknoloji ile uyum içerisinde olan çocukların, eski aletleri yadırgadığı görülmektedir. Yazar, iletileri ve eleştirilerini metnin dokusuna uygun olarak yerleştirmiştir. Her okuyucu, kendi dünya görüşüne göre farklı alımlamalar yapabilir.

Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında, dikkatli okur, metnin dokusuna uygun çok sayıda ileti ile karşı karşıya kalmaktadır. Birçok değer ve iletinin yer aldığı kitaplarda, tarih bilinci de vardır. Tarih bilincinin aktarıldığı ve merak duygusunu ön plana çıkaran “Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)” adlı eser, yurdundan olmuş bir köpeğin anayurduna kavuşması ile “nüfus mübadelesi” arasında bir bağ kurulur. Bu kurgu, hem çocuğa göredir hem iletileri çocukların tarih bilinci olarak yetiştirilmesinin önemini sezinletir. Eserlerdeki ileti ve değerler, konu ve kurgu ile özdeşleşmiş, çocuklara öğretici özellikler taşımadan duyarlılık kazanmalarını sağlayıcı özelliktedir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin temel amacı, öğretmek değil, çocuklara duyarlılık kazandırmaktır. Bu bakımdan, iletilerin öğretmekten uzak, duyarlılık kazandırmaya yönelik olduğu söylenebilir. Bu durumda, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur.

4.2.7 Çevre

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'da çevre faktörü dar tutulmuştur. İki farklı çevrede olaylar gerçekleşmiştir. “Her tarafı çam ağaçlarıyla, eski evlerle dolu, pırıl pırıl denizi olan, tekir kedileriyle meşhur ada...” (Ak, 2016e: 9) betimlemesinde geçen adada olayların çoğu geçmektedir. Ada güneyde yer almamaktadır. Bu nedenle ilk olarak okuyucuya İstanbul'un adalarını çağrıştırır. “Tamirci Kadir Bey'in gittiği yere Akdeniz'de bir sahil kasabasına! Diye bağıldılar.” (Ak, 2016e: 60); “Birkaç günlük hazırlıktan sonra adalılar vapura atladı ve güneye doğru yola koyuldular.” (Ak, 2016e: 61) cümleleriyle olaylar Akdeniz'e taşınmaktadır. Ak'ın hikâyelerini okuyan çocuklar için olayların geçtiği çevre tanıdık gelmektedir, Ak'ın yoğun olarak hikâyelerindeki çevre Akdeniz kıyılarıdır. Ak'ın çevre olarak sahili seçmesinin nedeni, kendisinin de sahilde doğup büyümesinden kaynaklanabilir.

Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)'nda çevre bir mahalledir. Ancak bu mahallenin Türkiye'nin hangi ilinde olduğu bilinmemektedir. Bu konu ile ilgili ipuçları da kurguda yer almamaktadır. Kitabın içerisindeki resimlerde Alaaddin Bey'in deniz kenarındaki bir bankta oturduğunu göz önüne alarak, denize kıyısı olan bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Belirli bir çevrenin olması, kitabı daha somut hâle getirecektir. Çevrenin belirsizliği, kurgunun yapılandırılmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)'nde çevre faktörü ele alındığında olaylar, belirsiz bir mahallede geçmektedir. Mahalle yaşamı kurguya dâhil edilmiştir. Mahalle sakinlerinin kedilerinin kaybolması üzerine, kedilerini bulmak isteyen mahalle sakinleri “Kayıp Kediler Derneği”ni kurarlar. Böylece hikâyenin geçtiği diğer çevre, dernek olmuştur. Kahramanlardan olan Sevgi'nin psikolojik özellikleri ele alınırken sınıftan birkaç cümle aktarılmıştır. Burada kısıtlı olarak çevre, okul olmuştur. Kedinin mahalle sakinleri için yazdığı senaryo ile mahalle dizi filmde yer almıştır. Buradaki olaylarda ise çevre faktörü, dijital ortama taşınmıştır. Çocukların, tanıdıkları çevreler kurguda yer almıştır. Bu özellik ise, çocukların olayları anlamlandırmaları açısından başarılı bir tercihtir.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)'un çevresini İstanbul ili oluşturur. Olaylar, İstanbul'un Anadolu Yakası'ndaki Boğaz kıyıları ve semtlerinde geçmektedir. Hikâyede birkaç olay Türkiye'nin güney sahillerine taşınır. Genel olarak çevre; İstanbul'dur. Kent yaşamının eleştirildiği kurguda çevre olarak İstanbul'un seçilmesi

okuyucu için tanıdık bir durumdur. Nüfusu günden güne çoğalan İstanbul'da kurgudaki gibi mutlu sonla bitmeyen birçok sorun bulunur. Bu konuda duyarlılığı arttırmak isteyen yazar, çevre unsurunu doğru seçmiştir, diyebiliriz.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)'da çevre; Akdeniz kıyılarıdır. Yazarın diğer hikâyelerinde de ele aldığı çevre ile uyumluluk gösterir. Yazar, Akdeniz kıyılarına birçok eserinde yer vermiştir. "Küçük Elif, anne ve babasıyla, Akdeniz'in küçük bir sahil şehrinde yaşamını sürdürüyordu." (Ak, 2016f; 9). Akdeniz'de başlayan hikâye anne ve babasının Adana'ya taşınmasıyla Akdeniz'in farklı bir iline geçiş yapılmıştır. Adana'da gerçekleşen olaylar da genellikle sahilde geçmiştir. Denizkaplumbağaları için çalışma yürüttüklerinden kamplarda yaşamışlardır. Burası ile ilgili kitapta yer alan bilgiler şunlardır: "Denizlere girdikleri plajlara hiç benzemiyordu burası. Uçsuz bucaksız, insan eli değmemiş, ıssız bir sahildi." (Ak, 2016f; 53). Çevreye bağlanmamak gerektiğini Erdem Bey vasıtasıyla aktaran yazar güldürmece bir dille konuya değinmiştir: "Bütün canlılar sürekli göç halindedir... Sen de büyüyünce, hayatını birçok farklı şehirde sürdüreceksin... Belki başka gezegenlerde bile yaşamak zorunda kalabilirsin... Mars'ta üniversiteyi bitirip, Plüton'da iş hayatını kurabilirsin." (Ak, 2016f: 229). Doğal hayatın, hayvanların doğası gereği, genel anlamda yaşama; beslenme, üreme, içgüdü, doğada hayatta kalabilme kavramlarına yer verilmiştir. Çevre faktörü konuyla bağlantılıdır. Doğal yaşama saygı konusunun ilişki içerisinde olduğu kavram çevredir.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda çevre unsuru dar tutulmuştur. Genel olarak olaylar hikâyenin başlığıyla da uyumlu olarak okul ve sınıflarda geçer. Çevreye bir yerde belediye otobüsü girer. "Doğrucu Davut, bir gün belediye otobüsünde Bay Kafiye'yle karşılaştı." (Ak, 2017b: 62) Başkahramanlardan Patates'in İsviçre'ye gitmesi ile çevre faktörü dolaylı olarak bir değişime gitmiştir. Patates'in burnunu değiştirme isteğiyle babasının yanına, İsviçre'ye, gitme kararı ile çocuklar kendi çevrelerinden oldukça uzak bir ülkeyi gezegen sanma gibi bir düşünceye kapılmışlardır. " Bunun için, adı " İsviçre" olan bir gezegene tek başına ayak basacaktı." (Ak, 2017b: 76). Hikâyede okuyucunun karşısına çıkan çevre, her çocuğun yakından bildiği, kendi hayatlarının içinde olan, kendi yaşadıklarına benzer olayların tanıdıkları çevrede gerçekleşmesi, olayları anlamlandırmaları açısından başarılı bir tercihtir.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'da çevreye; olayların geçtiği yer ve hikâyenin merkezi olan yere yurtiçi ve yurtdışından gelen turistlerin çevreleri olarak iki düzlem üzerinde yaklaşılır. Merkezdeki çevre, Toros Dağları'ndaki köydür. Çoğu kişi tarafından bilinmeyen, cennet diye anılan bu çevrede olaylar gerçekleşir. “Toros Dağları'nda, denize yarım saat uzaklıkta tertemiz bir göl vardı: Balıklı Göl. Kıyısındaki küçük köyün adı da “Balıklı”ydı... İsmi göldeki alabalık, sazan ve renkli balıklardan alıyordu... Köyü ilk gören, ‘ Cennet dedikleri yer herhalde burası’, diye düşünürdü. Tıpkı İngiltere'den gelen Martin gibi.” (Ak, 2016a: 10-11). Bahsi geçen çevre ile İngiltere'den gelen turistlerin ülkeleri, hikâye kitabının çevresini oluşturur. İngiltere, yalnızca isim olarak geçer, olaylar Balıklı 'da meydana gelmektedir. Özellikle kentlerde yetişen çocuklar için çevre bilinen, tanıdık bir yapıda değildir. Anlatılan çevre, özellikle kent çocuklarına masalsi ülke gibi gelecektir.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te çevre faktörü önemli bir yer tutar. Çünkü kurulumun temelinde çevreye uyum yatmaktadır. Hikâyede geçen çevre; Akdeniz'in kıyısında, Antalya yakınlarında bir sahil köyüdür. Doğal hayatın korunduğu bu çevre betimleyici öğeler ile okuyucunun karşısına çıkmıştır. Daha sonra bu köyün dışında birçok yeri gezmiş olan ‘Sevgi’ adlı karakterle çevre genişler. Londra, Paris, New York gibi yer isimleri geçmekle birlikte çevre sınırlıdır. Hikâyenin sonuna doğru olaylar Akdeniz'e çok uzak bir mekâna taşınır. Rusya-Moskova'nın bir köyüne kahramanlar geçiş yapar. Geniş bir coğrafya okuyucunun karşısına çıkmış olur. Hikâyenin hedef kitesindeki çocukların çoğu kendi çevrelerinden çok uzak olan çevrelere geçişleri daha sınırlıdır. Bu nedenle farklı coğrafyaların hikâyede yer edinmesi çocuklar için dikkat çekicidir. Anlatılan çevre, her çocuğun içinde bulunabileceği çevre örneklerinden değildir. Anlamlandırmaları bu açıdan daha zor olabilmektedir. Örneğin, Dalgın adlı karakterin bir nevi ‘ derinlik sarhoşluğu’ yaşadığı kitapta anlatılır. Deniz sevdalısı bu kahramana karşılık, denizi görmeyen yüzlerce çocuğun olduğu düşünülürse bu ‘derinlik sarhoşluğu’nu anlamlandırması güçtür. Çocuklara yaşamadıkları durumların da sunulması edebiyatın işlevine ters düşmez hatta bazen aranan bir özellik olarak da karşımıza çıkar.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) adlı hikâyenin çevresini, İstanbul'un Boğaziçi kıyıları oluşturur. “Boğaziçi'nin kıyısında küçük bir köy vardı. Köyün denize açılan meydanı çay bahçeleriyle doluydu. İki yanı rengârenk cumbalı evler

sıralı bir yokuş, meydana bakan iskeleye iniyordu. Yokuşun tepesindeyse, büyük bir bahçenin içinde, uzun süredir boş duran tarihi bir köşk vardı.” (Ak, 2016d: 9) Kitapta çevre bu cümlelerle tanıtılmıştır. Olaylar köşkte, şilepte, sınıfta ve Boğaziçi'nin sokaklarında geçmektedir. Bu bağlamda, çevrenin çok çeşitli olmadığını, sınırlı bir çevrenin kurgunun içerisinde yer aldığını söyleyebiliriz.

Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında çevre seçiminde en dikkat çekici özellik genellikle olayların Akdeniz kıyılarında ve İstanbul'da geçmesidir. İstanbul'da yaşayan yazarın bu tercihleri, otobiyografik özellikler taşıyabilir. Yazar'ın “Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)” ve “Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)” kitaplarında çevre belirsizdir. Bir sınıfın ve bir mahallenin içinde olduğu bilgisi dışında bilgi yer almaz. Bu hikâyelerde çevre faktörünün belirli olması, anlamlandırmayı olumlu yönde etkileyecektir. Diğer kitaplarda ise çevre bellidir. Kitaplardaki çevre özellikleri, çoğu kitabında benzer özellikler taşımaktadır. Farklı yerlerde yaşayan, farklı bölgelerin de çevre olarak ele alınması, her çocuğun kendinden bir şeyler bulabilmesini sağlar. “Gülümseten Öyküler” dizisinde birbirini tamamlayan çevrelerin seçilmesi dikkat çekicidir, lakin çevrenin daha farklı bölgelere de taşınması, farklı yaşayışlara sahip olan çocuklarında kendilerinden bir iz bulmalarını sağlaması açısından önemlidir.

4.2.8 Dil ve Anlatım

Bilindiği gibi, çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli ölçüt; eserde kullanılan dil ve anlatım özellikleridir. Çocuk edebiyatı eserleri, dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğun bilişsel ve dilsel gelişimine uygun olmalıdır. Yani; çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan dil ve anlatım” çocuğa görelik” ilkesiyle uyumlu olmak durumundadır. Sever (2007: 136)'in de belirttiği gibi Çocuk kitaplarının çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli değişken dili ve anlatımıdır. Aksan (2002: 13)'a göre ise bir dilin sözcükleri, yabancı dillerden gelme öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişler, bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğa göre durumlar oluşturarak Türkçenin anlatım gücünü yansıtır, söz varlığının öğelerini örneklendirir. (Sever, 2007: 138) Çocuk

kitaplarının, edebiyat kavramının içinde yer alabilmesini de Türkçenin anlatım olanaklarının kullanıldığı dil ve anlatım özellikleri sağlamaktadır.

Çocuk edebiyatı; seslendiği hedef kitlenin özelliklerini, yetişkinlere yönelik olan edebi eserlere göre daha fazla göz önünde bulunduran bir alandır. Bu edebi alanın hedef kitlesi konumundaki çocuk da dilsel, bilişsel, toplumsal ve kişilik gelişimi bakımından yetişkin dünyasından ayrılmaktadır. Kahramanların değişik durumlar karşısındaki duruşları, eylemleri, düşünceleri, sözleri, çocuk okurlar için kendilerini ve dış dünyayı tanımalarına yönelik ipuçları sunar. Çocuklar için oluşturulan edebi nitelikli eserlerin en önemli ölçütü “çocuğa görelilik” ilkesidir. Eserlerdeki dil kullanımlarının; hem hedef kitle konumundaki çocuklar hem de kurmaca nitelik taşıyan çocuklar için ilgili yaş düzeyinin gerektirdiği dilsel, bilişsel, toplumsal ve kişilik gelişimine uygun olması gerekir.

Behiç Ak’ın çocuk kitaplarındaki dil ve anlatım özellikleri aşağıdaki alt başlıklar etrafında incelenmiştir.

4.2.8.1. Çocuk kitaplarının cümle yapısı

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e), genel olarak değerlendirildiğinde; Behiç Ak’ın, metinsel bütünlüğü oluştururken, özellikle kişi ve yer betimlemelerinde kısa ve yalın cümlelere yer verdiği görülmektedir. Kısa ve yalın cümle kullanımı, anlatıma doğal bir nitelik kazandırdığı gibi, okuma ediminin de hızlı ve akıcı olmasını sağlamaktadır. Aşağıya aldığımız şu cümleler, “kısa, yalın ve doğal” anlatımı ortaya koyan örneklerdir: “Çok kıskanç ve iddiacıdır.” (Ak, 2016e: 9); “İşte böyledir Muammer Bey.” (Ak, 2016e, 11); “Alıngandır.” (Ak, 2016e, 12); “Kardeşi ise bir tamircidir.” (Ak, 2016e, 12); “Böbürlenmeyi hiç sevmez.” (Ak, 2016e, 12); “Kadir Bey farklıdır.” (Ak, 2016e, 15).

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda aynı durum söz konusudur. Aşağıya aldığımız şu cümleler, “kısa, yalın ve doğal” anlatımı ortaya koyan örneklerdir: “Alaaddin Bey filozof gibiydi. Arkadaşlarıyla lokantalarda da görünmezdi. Bekârdı ve yalnız yaşıyordu.” (Ak, 2016b: 9-10); “O bir efsanedir.” (Ak, 2016b:13); “Bana uzaylıymış gibi geliyor.” (Ak, 2016b:17). Kimi durumlarda olay akışını canlı bir şekilde okuyucuya aktarabilmek amacıyla birleşik yapıdaki cümlelerden de yararlanıldığı görülmektedir: “Alaaddin Bey de konuşmaz, ama

dinlemeyi iyi bilirdi. Bu yüzden de, onu konuşmak zorunda bırakmayan konuşkan insanlardan hoşlanırdı. Memo onun en yakın arkadaşıydı.” (Ak, 2016b: 11); “Mahalledeki pek çok insan Alaaddin Bey’in ne iş yaptığını bilmezdi. Çünkü onu hep boş boş otururken görürlerdi. Alaaddin Bey, sabahın erken saatlerinde kalkar, iskelenin doğusundaki banka oturur, güneşin doğusunu seyrederdi. Öğlenleri evinde yemek yer, akşamüstleri de iskelenin batısındaki banka oturup günbatımını izlerdi.” (Ak, 2016b: 11-12); “Alaaddin Bey, hiç istifini bozmaz, onlara (yanında sürekli konuşanlara) cevap vermezdi. Hatta çoğu zaman, dinliyormuş gibi yapar, ama dinlemezdi.” (Ak, 2016b: 15).

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde kısa ve yalın cümle örnekleri ise şöyledir: “Çekingendi.” (Ak, 2016g: 10); “Ben bir hırsızım.” (Ak, 2016g: 44); “Sepet boştu.” (Ak, 2016g: 11); “Hiç yanılmam.” (Ak, 2016g: 74); “ O, çok farklıdır.” (Ak, 2016g: 24). Ayrıca onaylama anlamına gelen sözcükler, tek başlarına cümle anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır. “ Evet.” (Ak, 2016g: 35); “ Elbette.” (Ak, 2016g: 38).

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’un cümle yapısının temel özelliğini de kısa ve yalın cümleler oluşturur. Aşağıya aldığımız şu cümleler, “kısa, yalın ve doğal” anlatımı ortaya koyan örneklerdir: “Fırat, yerinde duramayan, haşarı bir çocuktur. Babasını erken yaşta kaybetmişti.” (Ak, 2016h: 9); “Ameliyat olunca şikâyeti kalmadı.” (Ak, 2016h: 86); “Evden en son Meliha Hanım çıktı.” (Ak, 2016h: 35). Kimi durumlarda olay akışını canlı bir şekilde anlatmak için “sıralı-bağlı” cümle türlerinden yararlanıldığı görülmektedir: “Meliha Hanım mahalledeki komşularını bazen evine davet eder, onlara piyonu ve ud çalar, hep birlikte şarkılar söylerdi.” (Ak, 2016h: 19); “Ameliyat olunca şikâyeti kalmadı. Tamamen iyileşince de, yalını satmaktan vazgeçti.” (Ak, 2016h: 86); “Evden en son Meliha Hanım çıktı. En güzel elbiselerinden birini giymişti. Başında beyaz yapma çiçeklerle bezenmiş, gülkurusu rengi bir şapka, sütünde dantelli mor bir elbise vardı. Bastonuna dayanarak zorlukla yürüyor, ama mutlu görünüyordu. Torunlarının yardımıyla tekneye bindi.” (Ak, 2016h: 35)

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f) adlı hikâye kitabının dil ve anlatım özellikleri değerlendirildiğinde; Behiç Ak’ın, kısa ve yalın cümle yapısını bu kitabında da koruduğunu söyleyebiliriz, lakin diğer kitaplarıyla karşılaştırıldığında daha uzun cümlelerle karşılaşmaktayız. Kısa ve yalın cümle kullanımı, özellikle kişi ve yer

betimlemelerinde görülmektedir. Bununla ilgili dikkat çekici cümleler ise Elif'in durumunu aktarırken karşımıza çıkmaktadır. Yazar birçok yerde aynı kısa cümleyi tekrarlar: “ Elif sustu.” (Ak, 2016f; 33); “ Elif sustu.” (Ak, 2016f: 35); “ Elif sustu.” (Ak, 2016f; 56). Elif'in suskunluğu, hem doğrudan susma eylemiyle hem de susma eyleminin karşıtı olan eylemlerle anlatmıştır. “Elif, hiçbir şey söylemedi.” (Ak, 2016f; 35); “ Elif öylece kalakalmıştı.” (Ak; 2016f: 27); “ Elif'ten çıt çıkmıyordu.” (Ak, 2016f; 28). “ Küçük Elif, üzgündü.” (Ak, 2016f: 38). Kısa ve yalın cümleler kişilerin durumlarını betimlerken de kullanılmıştır: “ Çok şıktı.” (Ak, 2016f: 39); “Yalnızdı.” (Ak, 2016f: 39); “Artık büyümüşü.” (Ak, 2016f: 49).

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda da kısa ve yalın cümleler tercih edilmiştir. Bu durum temsil eden bazı örnekleri aşağıda sıralanmıştır. “Aydın şaşırılmıştı.” (Ak, 2017b: 16) ; “Ne saçma bir isim.” (Ak, 2017b: 18); “Hep çekim merkezi o!” (Ak, 2017b: 20); “Patates hayretle ona baktı.” (Ak, 2017b:24); “Henüz bitmedi.” (Ak, 2017b:30) “Pat şaşırılmıştı.” (Ak, 2017b:84).

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nın dil ve anlatım özellikleri değerlendirildiğinde; Behiç Ak'ın, kısa ve yalın cümle yapısını bu kitapta da görürüz. Dikkat çeken kısa ve yalın cümlelerden bazıları aşağıda sıralanmıştır: “Gerçekten de öyleydi.” (Ak, 2017a: 9); “Meraklıydı.”; “Mucitti.”; “İnternet delisiydi.” (Ak, 2017a: 10); “ Babası şaşırılmıştı.” (Ak, 2017a: 23); “Rafet Bey düşündü” (Ak, 2017a: 24).

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a) adlı hikâye kitabının dil ve anlatım özellikleri değerlendirildiğinde; Behiç Ak'ın anlaşılır ve çocuğa göre bir dil kullandığını görürüz. Özellikle diğer kitaplarda olduğu gibi kişi ve yer betimlemelerinde kısa ve yalın cümlelere yer vermiştir. Örneğin: “Dile karşı yetenekliydi.” (Ak, 2016a: 11); “ Gitmekten vazgeçti.” (Ak, 2016a: 13); “Küçük bir tarla satın aldı.” (Ak, 2016a: 13); “ Ted temkinliydi, mesafeliydi.” (Ak, 2016a: 16); “Çevrede hiçbir fabrika yoktu.” (Ak, 2016a: 21); “Köyü benimsemişlerdi.” (Ak, 2016a: 21); “ Emekliliğini bekliyordu.” (Ak, 2016a: 25) “Yönetmen herkesin merak konusuydu.” (Ak, 2016a: 32); “ Zaten yetenekli de değildi.” (Ak, 2016a: 36); “ Söz aldı.” (Ak, 2016a: 37); “Emine kararlıydı.” (Ak, 2016a: 45); “ Ortalama bir yüz.”; “Ortalama gözler.”; “Sıradan bir burun.” (Ak, 2016a: 47); “ Saçsız olmayı kabullendi.” (Ak, 2016a: 67) Kısa ve yalın cümle yapısının yanında birleşik yapı cümleler de daha az sıklıkta kitapta yer almıştır. Örneğin; “Martin, yerleşir yerleşmez Avrupa'daki arkadaşlarına ballandıra ballandıra köyü anlatmaya koyuldu.” (Ak, 2016a: 14); “ Martin'in İngiliz

arkadaşları mektuplardan çok etkileniyor, ne yapıp edip bu köye yerleşmenin yolunu arıyorlardı.” (Ak, 2016a: 15); “Kafasından yılanlar çıkan Medusa’yı, yarı keçi yarı insan Pan’ı, kanatlı at Pegasus’u da eklemeyi unutmadı.” (Ak, 2016a: 52-53); “Yusuf Değirmen, aşağıya inmeye hiç niyeti yok gibi görünüyor, gökyüzünde dev sekiz rakamları çizip duruyordu.” (Ak, 2016a: 85).

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)’te, Behiç Ak’ın, metinsel bütünlüğü oluştururken, özellikle kişi ve yer betimlemelerinde kısa ve yalın cümlelere yer verdiği görülmektedir. Kısa ve yalın cümle kullanımı, anlatıma doğal bir nitelik kazandırmıştır. Bu tercih, okuma ediminin de hızlı ve akıcı olmasını sağlar: “Cem on yaşındaydı.” (Ak, 2016c: 13); “Bu köyde doğmuştu.” (Ak, 2016c: 13); “Tohumcuydu.” (Ak, 2016c: 15); “ Köyden hiç çıkmamıştı.” (Ak, 2016c: 25); “Yerinde durmazdı.” (Ak, 2016c: 32); “ Mutsuzdu.” (Ak, 2016c: 59); “Sıkılmışlardı.” (Ak, 2016c: 59); “ Tuhaftı.” (Ak, 2016c: 61); “ Olabilirdi.” (Ak, 2016c: 67); “ Mantıksızdı.” (Ak, 2016c: 70); “ Rahatladı.” (Ak, 2016c: 79).

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de kısa ve yalın cümle yapısını temsil eden birkaç örnek şöyledir: “Uzun sessizliği berber Hayati bozdu.” (Ak, 2016d, 18); “Çocuklar şaşırılmıştı.” (Ak, 2016d, 20); “Doğaç sessiz bir çocuktü.” (Ak, 2016d, 22); “Sağ ol, dedi Sultan.” (Ak, 2016d, 32); “Oysa Doğaç mutlu değildi.” (Ak, 2016d, 40); “Merdivene yöneldiler.” (Ak, 2016d, 62).

Behiç Ak, tüm eserlerinde, özellikle kişi ve yer betimlemelerinde kısa ve yalın cümlelere yer verdiği görülmüştür. Kısa ve yalın cümle kullanımı, anlatıma doğal bir nitelik kazandırdığı gibi, okuma ediminin de hızlı ve akıcı olmasını sağlamıştır. Özellikle tasvir bölümlerinde sıklıkla kısa cümleler kullanması, anlatımın çocukların hafızasında daha kalıcı izler bırakmasına neden olmuştur. Cümle yapısını değerlendirdiğimizde kurallı ve basit cümlelerin yanı sıra devrik cümleler de dikkat çekmiştir. Cümleler, çocukların anlayabileceği düzeydedir. Devrik cümle kullanımında dikkat çekici özellik ise, öznenin sonda kullanılmasıdır. Devrik cümle kullanımı, anlatımı tekdüzelikten çıkararak, daha ilgi çekici hale getirmiştir.

4.2.8.2 Soru ve ünlem cümleleri

Güneşi Bile Tamir Edem Adam (Ak, 2016e)’da; soru ve ünlem cümlelerine sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durumu, yazarın çocuğun merak duygusunu harekete

geçirmesinin yanında yazar-çocuk okur bütünleşmesinin sağlanması amaçlanmasıyla da açıklayabiliriz. Yani; yazar bu tarz cümleleri sıkça kullanarak, hedef kitlesi olan okuru adeta yardımcı bir yazar olarak, edebi bir paydaş olarak düşünmüştür. Örneğin; “Ne tuhaf değil mi?” (Ak, 2016e: 27) cümlesinde yazarın yargısının çocuk okur tarafından onaylanmasının beklendiğini söylemek mümkündür. Örneğin; “Avrupa’da tamirciler küçücük bir şeyi çok pahalıya tamir eder. Neden? İnsanlar tamirciye bir araba para vereceğine, gidip yenisini alsınlar diye.” (Ak, 2016e: 33) cümlesinde önce gözleme dayalı bir bilgi verilmiş, sonra “neden?” soru işlevli zarfla çocuk okurun dikkati çekilmiş ve sonunda da eleştirel zekâsı gelişmiş çocuk okurun da kabul edebileceği mantıklı bir gerekçe söylenmiştir. “Kadir Bey yok, stres yok!” (Ak, 2016e: 43) ünlem cümlesiyle doğru orantıya dayalı bir ifade tercih edilmiştir. “Sunta da neymiş? Kurtların bile yemek için beğenmediği bir malzeme nasıl olur da bu kadar pahalı olabilir?” (Ak, 2016e: 43) cümlesinde, çocuk okurun eleştirel, sorgulayıcı düşünmeye adeta hazırlandığı, eseri okurken benzer soruların çağrışım yoluyla çocuk zihinlerde de geçirilmesi amaçlanmaktadır. “Zeliha Teyze, ne zaman evde bir alet bozulsa, “İyi bir tamirci bulsam hemen evleneceğim, ama yok!” (Ak, 2016e: 15) cümlesinde; Zeliha Teyze’nin yakınması gerçekçi olarak algılanmasa da eserin ana eksenini olan, “insan ilişkilerinin ve eşyaların tamiri”nin önemini pekiştirmesi bakımından dikkat çekicidir. Yazar, bu önemi vurgularken yakınma içeren ünlem cümlesinden yararlanmıştır.

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda soru işlevli cümleler sıklıkla kullanılmıştır. Bu durum, başkahraman olan Alaaddin’in gizeminin çocuk okuyucunun bakış açısıyla çözülmesi çabalarına bağlanabilir: “Çok iyi fikirleri olduğu için mi?” (Ak, 2016b:10); “Yalnızca Memo mu?” (Ak, 2016b:15); “Peki siz bunu nereden biliyorsunuz?” (Ak, 2016b:24)

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde; soru ve ünlem cümlelerine yer verilmiştir. Ünlem cümleleri, şaşırma, seslenme ve tepki gösterme işlevine uygun olarak kullanılmıştır. Ünlem cümlelerinin diğer işlevlerine çok az rastlanmaktadır. Örneğin; “Kedi hırsız!” (Ak, 2016g: 44); “Artık, bu kadarı da fazlaydı!” (Ak, 2016g: 48); “Hırsız vaaar!” (Ak, 2016g: 48), “Birisi benim hayat hikayemi çalmış!!!” (Ak, 2016g: 48); “Meğerse şarkıcı olmak istiyormuşsun sen!” (Ak, 2016g: 57); İtiraf ediyorum!” (Ak, 2016g: 57). Kahramanların kendilerini eleştirdiği cümlelerden sonra ünlem cümleleri sık sık kullanılmıştır. Örneğin, “Aptal, taş yürekli, acımasız,

duyarsız bir mankafayım ben!” (Ak, 2016g: 12) Bazı bulguları bir araya getirerek çıkarım yapan kahramanlar, düşüncelerini ünlem cümleleriyle ifade etmiştir. Örneğin; “ Vay canına! Bu aralar ‘ kedilerin kaybolma mevsimi’ demek!(Ak, 2016g: 19) Soru cümleleri ise; çoğu yerde temel işlevinde kullanılmıştır. Bu konuda dikkat çeken nokta, yazarın soru cümlelerini temel işlevi dışında, kurgusundaki ironilerin daha sağlam bir şekilde gerçekleşmesi amacıyla kullanmasıdır. Örneğin; “Uçan kedi olur mu?” (Ak, 2016g: 29) soru cümlesinin ardından yazar “Uçan kedi olur mu? diye sormayın, cümleleriyle farklı bir anlatım yolu seçmiştir. Çocuk gerçekçiliğine göre ele aldığımızda uçan kedi elbette olabilir. Çocukların dünyası, yetişkinlerin dünyasına kıyasla sınırları çok daha geniş olan bir dünyadır. Kısa soru cümleleri kullanmıştır. “ Kırlangıç mı?” (Ak, 2016g: 28) , “Ne oldu?” (Ak, 2016g: 10); “Evet?” (Ak, 2016g: 41). Soru cümlelerinde bazen kahramanların içsel konuşmalarına, hayıflanmalarına, kendilerini sorgulamalarına yer verilmiştir. “ Ya beni beğenemezse?”, “ Ya beni konuşmaya değer bulmazsa?”, “ Anlattığım şeyler ona yeteri kadar ilginç gelmezse?” (Ak, 2016g: 10). Örneklerden de yola çıkarak soru ve ünlem cümlelerini değerlendirdiğimizde, cümleleri temel işlevlerinin dışında kullandığı pek çok örneğin olduğunu söyleyebiliriz.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta soru ve ünlem cümleleri temel işlevlerine uygun kullanılmıştır. Dikkat çekici soru cümlelerine de kitapta rastlanır. Örneğin, kargaların kurduğu soru cümleleri ve yazarın durumu açıkladığı cümleler, mizahi bir dille aktarılır. “Yalnızca “gak” sesiyle bütün dertlerini kolayca anlatabiliyorlardı. “ Gaak gaaaaak? Gak gaak, gak GAAAAAK? Gaaaaaaaaaaaaaaaaaak gaaak!” (Ak, 2016h: 17) cümlelerinde sanki kargalar kendi aralarında konuşuyor, soru soruyor izlenimi verilmiştir. Soru cümleleri ile eserde, merak duygusu uyandırılmış, merak unsuru doğru kullanılmıştır. Eserin son sayfalarında düğümü çözen yazar, bu durumu soru cümleleriyle yönetmiştir, diyebiliriz. Ünlem cümleleri de şaşırma işlevinde oldukça çok kullanılmıştır.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)’da; soru ve ünlem cümlelerine de sıklıkla rastlanır. Bu durumu, yazarın çocuğun merak duygusunu harekete geçirmeyi amaçlamasıyla açıklayabiliriz. Soru ve ünlem cümleleri temel işlevleri ile kullanılmıştır. Çocuk kahramanın yaşının diğer kitaplarındaki çocuk kahramanlarının yaşından epey küçük olduğu göz önünde bulundurulursa, diğer kitaplardaki gibi kahramanın derin sorgulama gücünün bu kitapta yer almaması uygun karşılanır. Öyle

ki dört beş yaşlarında olan küçük Elif'in derin düşünme ve üst düzey düşünme becerilerinden sayılan sorgulayıcı ifadeleri sıklıkla kullanması, kahramanın gerçekliğine gölge düşürebilirdi. Yazarın buradaki tercihi, bu açıdan anlamlıdır.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda; soru cümlelerinde en dikkat çekici özellik, öğrenme amaçlı soru sormak yerine sorgulayıcı sorular sorulmasıdır. Bir çocuğun bu denli sorgulayıcı sorular sorması, çocuk okura örnek teşkil etmesi açısından önemli bir özelliktir. Türkçe derslerinin temel becerilerinden olan sorgulayıcı düşünme yaklaşımı hikâyelerde karşımıza çıkması, çocukların kendilerine uygun, ufuk açıcı eserlerle karşılaşması bakımından önemlidir. Örneğin; “ Ne saçma bir isim. Bir insana neden böyle bir isim takarlar ki?” (Ak, 2017b: 18) cümlesinde önce çocuğun düşüncesine yer verilmiş, sonra bu isimleri vermenin altındaki neden sorgulanmıştır. Aynı bağlamda yazar bu görüşe yakın hikâyenin farklı bölümlerinde aynı tür sorulara yer vermiştir. Örneğin; “ Neden böyle herkes birbirine isim takıyor burada?” (Ak, 2017b: 25) Örneklerdeki gibi sorulara ikna edici cevaplar alamayan çocuk bu sorusundan sonra bir akıl yürütme yoluna gitmiş, kendi düşüncesini de ardından bir soruyla sorgulamıştır. “Birbirine çok benzeyen isimler ve birbirine hiç benzemeyen yüzler var, ondan mı acaba? Bu tür sorularından sonra kendine orta yolu tercih eden bir cevap bulan çocuk, belirsiz ifadelerle akıl yürütme işlemine devam etmiştir. “Belki de, dünyayı yalnızca sizin adlandırdığınız bir dünya haline getirmeye çalışıyorsunuz.” (Ak, 2017b: 25) Dikkat çeken diğer bir soru sorma yaklaşımı ise, inanmadığı, aklına yatmadığı konuları ifade etme, karşısındaki otoriteye karşı onun düşüncesinden farklı düşünceyi uygun cümlelerle anlatma girişimi, öğrencilerde aranan bir özelliktir. Öyle ki, öğrencinin dersle ilgili eleştirilerini, öğretmenine aktarması sorgulayıcı düşünme açısından değerli bir davranış biçimidir. Öğrencinin bunu yaparken içsel bir sorgulamaya giriştiğini de şu cümlelerle görmekteyiz: “Bu düşüncelerini edebiyat öğretmenine açıklamalı mıydı? Arkadaşını gammazlamak olmaz mıydı bu? (Ak, 2017b: 62) Bu monologdan sonra hedeflediği konuşmayı gerçekleştirdi. “ Dersle ilgili bazı eleştirilerim var.” (Ak, 2017b: 62) ; “Siz bizden, başımızdan geçen gerçek olayları mı yazmamızı istiyorsunuz, yoksa güzel olayları mı? (Ak, 2017b: 63) Bu soruların muhatabı olan edebiyat öğretmenin tavrı da örnek teşkil edecek biçimdedir. Kendi dersine karşı öğrencisinin eleştirilerini dinleyen, açıklama getiren, sorularına öğrencisinin anlayabileceği bir düzeye inerek cevaplandıran bir öğretmen yaklaşımı, hikâyeyi okuyan öğrencileri yüreklendirici bir

yaklaşımıdır. Ünlem cümlelerini sıklıkla kullanmıştır. Dikkat çekici ünlem cümlelerinden biri bir şiidir. Bir dörtlük okuyan edebiyat öğretmeni Bay Kafiye'nin her mısraı ünlem ile bitmektedir.

“Hayat bir şiiir!

Ben coşkun bir nehir!

Her şeyin başı sihir!

Bu muhteşem bir fikir! (Ak, 2017b: 85) Örnekte görüldüğü gibi yazar, ünlem cümlelerine şiiirlerde, diyaloglarda, monologlarda yer vermiştir.

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nda soru ve ünlem cümlelerinde yazarın diğer eserlerinde başvurduğu çocuk kahramanların içsel soru cümleleri yerine daha farklı bir yapı vardır. Soru cümlelerine daha çok karşılıklı soru-cevap şeklinde kahramanların konuşturuldukları bölümlerde rastlanır. Ünlem ve soru cümleleri temel işlevlerine uygun kullanılmış ve merak duygusunun artırılmasında yardımcı olmuştur, diyebiliriz.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'da soru ve ünlem cümlelerine diğer kitaplarda da olduğu gibi sıklıkla kullanılmıştır. Bu durumu, yazarın çocuğun merak duygusunu harekete geçirmeyi amaçlamasıyla açıklayabiliriz. Soru cümleleri temel işlevinde sıklıkla kullanılmıştır. Kahramanların, kendi kendilerine soru sordukları cümle tipleri de vardır. Örneğin; “Acaba artık gitsem mi?” (Ak, 2016a: 12). Yazar, düşündürmeye yönelik sorulara da kitabında yer vermiştir. Örneğin: “Balığını kendi adını verecek kadar çok seven bir çocuk, onun için neler yapmaz?” (Ak, 2016a: 17) sorusunun karşısında okuyucu düşündürülür. Bu durumu yazar-çocuk okur bütünleşmesinin amaçlanmasıyla da açıklayabiliriz. Ünlem cümlelerine ise, yazar eleştirdiği ve iletiler bölümünde açıklanan durumlarda sıkça kullanır. Okuyucuya kahramanları tanıtaçağı, ironi yaparak gülmece dil kullandığı kısımlarda ünlem cümlelerinin yoğunluğu artar. Şaşıırma, seslenme, yakınma işlevlerinin kullanıldığı ünlem cümleleri daha çok tercih edilmiştir.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te soru ve ünlem cümlelerinde çocukların dünyalarını, hayallerini içinde barındıran örneklerle karşılaşıırız. Başkahraman olan Cem'in geniş hayal dünyasına dikkat çekmek amacıyla yazarın oluşturduğu soru cümleleri dikkat çekicidir. Örneğin; “Ünlü bilim insanları, askerler, artistler, hapisane kaçınları acaba bu ormanda mı?” diye düşünürdü. “ Eğer oradaysalar,

aralarında nasıl bir bağ vardı? ” (Ak, 2016c: 10) soru cümleleri, kişinin kendine sorduğu ve daha çok mantık yürütme sorularıdır. Bu şekilde olan cümlelerden bazıları şunlardır: “ Cem birden paniğe kapılırdı. Ormanda yönünü bulmanın bir yolu yok muydu? , “ Ama yüksek ağaçlara nasıl tırmanılırdı?” (Ak, 2016c: 11); “ Sırdede bu yaşta, bu kadar sağlıklı kalmayı nasıl başarmıştı?” (Ak, 2016c: 15); “ Acaba babam gibi, buraya ait mutlu bir doğa adamı mı olmalıyım? Yoksa büyüyünce köyü terk mi etmeliyim? diye uzun uzun düşünürdü. (Ak, 2016c: 21); “ İlerde, büyük bir şehirde mi yaşamalıyım, yoksa hep bu küçücük köyde mi? (Ak, 2016c: 29). Hikâye kitabı içerisinde soru cümlelerinin bir iç muhasebe olarak kullanılmasının dışında genellikle temel işlevi ile kullanılmıştır. Ünlem cümlelerine ise, diğer kitaplar ile karşılaştırıldığında daha az yer verilmiştir. Kurgunun gereği, şaşırma içeren ünlem cümleleri yaygın olarak kullanılmıştır. Seslenme işlevi, kızma işlevi, acıma işlevi üstlenen ünlemlere de rastlanır. “İlahi!” (Ak, 2016c: 26); “Üstelik para vererek!” (Ak, 2016c: 38); “ Canım! Yazık sana!” (Ak, 2016c: 39); “İmdat! diye bağırdı.” (Ak, 2016c: 79).

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de; soru ve ünlem cümleleri çocuk okuyucuyu yaratıcı düşünmeye sevk eder. Bu durumu, yazarın çocuğun “merak duygusunu harekete geçirmeyi” amaçlamasıyla açıklayabileceğimiz gibi, “yazar-çocuk okur bütünleşmesi”nin amaçlanmasıyla da açıklayabiliriz. Diğer kitaplarında olduğu gibi; yazar bu tarz cümleleri sıkça kullanarak, hedef kitlesi olan okuru âdeta yardımcı bir yazar olarak, edebi bir paydaş olarak düşünmüştür. Örneğin; “Kaza varsa, ondan kaçmak gerekirdi. Öyle değil mi?” (Ak, 2016d: 36) cümlesinde yazarın yargısının çocuk okur tarafından onaylanmasının beklendiğini söylemek mümkündür. Örneğin; “Romanları nasıl acaba’ sorusuna cevap vermekte isteksizdi.” (Ak, 2016d: 17) cümlesinde “acaba” soru işlevli zarfla çocuk okurun dikkati çekilmiş ve gözleme dayalı yargı ifadesi paylaşılmıştır. Bu ifadede; çocuk-okurun örtülü olarak yönlendirildiğini söylemek de mümkündür. Örneğin; “Yazar nasıl biriydi? Cimri miydi? Çocukları var mıydı? Yumurtayı sulu mu katı mı yerdı?” (Ak, 2016d: 24) cümlesinde arka arkaya sorularla çocuk-okurun ilgisini çekebilmek ve çocuğun psikolojisini yansıtabilmek amaçlanmıştır. Örneğin; “Peki neden bu mahalle? Bu kadar zengin bir insanın yaşayacağı başka yer mi kalmadı Allah aşkına?” (Ak, 2016d: 16) ünlem cümlesiyle çocukların özellikle şaşırma, sorgulama duygularının harekete geçirilmesi hedeflenmiştir. Örneğin; “Uzay nedir? Bu sorunun

cevabını bulmak istiyorum.” (Ak, 2016d: 29) cümlesinde Sultan’ın iç konuşması samimi bir şekilde sunulmuş, çocuk-okurun da Sultan tiplmesiyle birlikte düşünmesi, araştırması amaçlanmış, sorunun cevabını bulması teşvik edilmiştir. Ayrıca Sultan’ın babasını bir “mucit” olması da çocuk-okurun, yaşı, sosyal gelişimi dolayısıyla yeniliğe olan eğilimini harekete geçirici, artırıcı niteliktedir.

Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında soru cümlelerinin kullanımını, çocuğun merak duygusunu harekete geçirmeyi amaçlamasıyla açıklayabiliriz. Yazar-çocuk okur bütünleşmesinin de amaçlandığı görülmektedir. Yani yazar, bu tarz cümleleri sıkça kullanarak, hedef kitlesi olan okuru adeta yardımcı bir yazar olarak, edebi paydaş olarak düşünmüştür. Bu durum, “Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)”, “Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)” ve “Geçmişe Tırmanan Merdiven (2016d)” de baskın olarak kullanılmıştır. Tüm eserlerinde sorgulayıcı düşünmeyi ön plana çıkaran yazar, soru ve ünlem cümlelerini metnin dokusuna sindirmiş ve kitapları Türkçenin temel becerilerinden olan sorgulayıcı düşünme ve yaratıcı düşünme alanlarına hizmet etmiştir. Soru ve ünlem cümleleri de merak duygusunun doğru kullanılmasına imkân verdiği için doğru bir tercihtir. Bu başlık altında değerlendirdiğimiz durumların da çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.8.3 Mizah

Behiç Ak’ın en önemli özelliği ince bir gülmece dili kullanmasıdır. Yer yer ironilere rastlanan eserin dil ve anlatımının özgünlüğü daha eserin başlığında kendini göstermektedir. Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e) adının seçildiği eserin başlığında “alışılmadık bağdaştırma” yapılarak çocuk okurun ilgisinin çekilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca; “Zeynepler’in evindeki hamam tası, birinci dereceden korunması gereken tarihi eser olarak kabul edilmiştir.” Özellikle; “Bilgisayar yokken bu gözlük vardı.” (Ak, 2016e: 30) cümlesinde çocuk okurun içinde bulunduğu kuşağın bilgisayarla olan etkileşim düzeyi ve yoğunluğu dikkate alınarak, gözlüğün eskiliği vurgulanmıştır.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta özellikle çocuk kahramanlar ya da çocukların öykündüğü, özdeşim kurduğu kahramanlar konuşturulurken çocukların duygu düşünce ve hayal dünyalarına uygun bir biçimde seslendiklerini söylemek

mümkündür. Ayrıca kurmaca yapı içinde oluşturulan karakter ve tipler de, kendi özelliklerine uygun bir biçimde konuşturulur.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)'da da bu durum aynıdır. Gülmece dilini çok iyi kullanan yazar, bunu Elif'in çocuksu düşüncelerinde ve hayallerinde kullanmıştır. Havva ile Kaplumbağa 'da gülmece dili, diğer kitaplarına göre kısıtlı kalmıştır. Hatta kurgu gereği, Elif ve Havva'nın ayrı düşmesi, Elif'in Havva'ya duyduğu özlem, her nesnede onu araması çocuk okuyucuları duygulandırabilir.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda da gülmece dil kullanılmıştır. Yer yer ironilere rastlanır. "Biz de öyle düşündük, ama çizdiklerini uygularsak, bir kere çalışmamız yetiyor. Sonra, ömür boyu yan gelip yatacağız." (Ak, 2017b: 44) ; "Çalışmak alışkanlık yapar. Bu kadar çok çalışırsak, sonrasında da çalışmaktan kurtulamayız." (Ak, 2017b: 45) ; "Hem bilmek de alışkanlık yapar... Ömür boyu, bildiklerimizin esiri oluruz..." (Ak, 2017b: 45) Yazar bu cümlelerde aslında bilmenin ve çalışmanın güzel yanlarını sezdirmeye çalışmaktadır. Ancak bunu ironi yaparak sunmaktadır.

Gülmece dil, Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'nın başından sonuna kadar yer almaktadır. Mizah unsurları yönetmenin bin bir kafa karışıklığı ile yazdığı ve her şeyi içine kattığı senaryosunda kendini hissettirir. Senaryoda, Balıklı'da yaşayan köylüler, onların hayvanları, mitolojik kavramlar, Karagöz, Keloğlan, Karadeniz folkloru gibi çok geniş ve birbiriyle çok alakasız kahramanlar yer alır. Bu birbiri ile ilintili olmayan kavramların bir araya geldiği ve tiyatroya döndüğü bölümler okuyucunun yüzünü güldürür. Ayrıca, Mahmut adlı kahramanın babasının fiziki özelliği gülmece dil anlatılmış hatta abartı yoluna gidilmiştir. Tek tel saçı olan Salih Bey'in saç bakımına verdiği önem her yaştan okurun ilgisini çekmektedir. "Yıllarca tek tel saçına özenle bakmıştı, onu zeytinyağıyla besleyip, bir o yana bir bu yana yatırarak taramıştı. Ta ki bir gece akvaryumdaki çok sevdiği balığı ölene kadar. O gece, sabaha kadar uyuyamamıştı. Sabah kalktığında tek tel saçını da kaybetmişti. Salih Bey o geceki üzüntüsünü şöyle anlatıyordu: "Öyle üzuldüm ki; bir gecede bütün saçlarımı kaybettim." (Ak, 2016a: 67). Kahramanın bu özeni gülmece dil kullanılarak aktarılmıştır. Ak'ın incelenen tüm eserlerinde görülen bu dil, kitaplarının çocuğa göre olduğunun diğer bir kanıtıdır.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te de durum böyledir. Yazar, gülmece dili kullanarak çocuğun ilgisi çekmeyi amaçlanmıştır. "annesinin, babasının, dedesinin, komşularının hareketleri o kadar birbirine benziyordu ki. Uzun yıllar aynı hücrede

yatmış mahkûmlarınki gibi mimikleri ve vücut hareketleri aynılaştı. ... Serçe Kadın “ Düşündüğün şeye bak!” uzak bir ülkeye gittiklerinde ‘ birbirlerini tanımaları kolaylaşsın’ diye herhalde.” (Ak, 2016c: 26) cümlesinde çocukların kolaylıkla inanabileceği ve hatta hoşlanabilecekleri bir gerekçe ile bir durum analiz edilmiştir. “ Londra’yı görmedim. Paris’i hiç görmedim... Hiç yurtdışına gitmedim,” diyerek böbürlenirdi. (Ak, 2016c: 28) cümlelerinde bir kişinin yaşadığı coğrafyadan bir adım atmamasını böbürlenerek anlatması güldürmece bir nitelik kullanılarak anlatılmış ve bu durum dikkat çekmiştir. Küreselleşen dünyada yurtdışına çıkmamayı övünerek anlatmak, teknoloji ile büyüyen çocuklar için alışılmadık bir durumdur. “ Sırdede bütün ağaçların dilini çok iyi biliyor... Akasyaca’yı, Cevizce’yi, Erikçe’yi, Dutça’yı, Defnece’yi, Narca’yı anadili gibi konuşuyor. Sırrını bir manolya ağacı ile paylaşırken, Manolyaca bilen bir serçe duymuş, bana Serçece anlattı.” (Ak, 2016c: 17) cümlelerinde güldürmece dili kullanılmıştır ve aynı zamanda çocuğa görelilik ilkesi yakalanmıştır. Çocuğun dünyasında olamayacak şey yoktur, öyle ki bir serçe bir manolyanın dilinden anlayabilir ve bunu bir insana yetiştirebilir. “Acaba insanlar böyle çılgınca dolaşmaya devam ederse, sonunda herkesin birkaç kopyası mı olacak? Diye sorardı.” (Ak, 2016c: 35); “ Sevimli köpek, soğuk yerden atılmamak için çeşitli şirinlikler yaptı. Buzdolabını pisletmedi. İçindeki yemeklere saldırmadı. Hatta kendine yeni görevler edindi: ... Akşamları, buzdolabından soğuk meyve servisi yaptı.” (Ak, 2016c: 57) cümlelerinde hayvan sevgisi perçinlenmiş, insana ait özellikler köpeğe verilerek daha etkili bir anlatım yolu seçilmiştir. Cem’in gördüğü rüyalarda güldürmece dili kullanılmıştır. “ Sabahleyin uyandığında aynaya bakmış, aynada yüzünün olmadığını görmüştü... Bunun bir önemi yok, dedi babası. Görüntün tatile çıkmış.” (Ak, 2016c: 75). Rüyalar her insanın imkânsız dediği olayları bile gerçekleştirdiği yerlerdir. Hayal dünyaları daha geniş olan çocuklar için bu âlem, daha verimli bir ortamdır. Bu bağlamda yazar, güldürmece öğeleri kitabın içine serpiştirmiş, tekdüze anlatımı kırmıştır.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) adının seçildiği eserin başlığında “alışılmadık bağdaştırma” yapılarak çocuk okurun ilgisinin çekilmesi amaçlanmıştır. Bu durum, Galata’nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)’nda da karşımıza çıkar. “Dünyanın en kötümser iyimserisin!” derdi ona.” (Ak, 2017a: 16) cümlesinde yazar, alışılmadık bağdaştırma yapmış, zıt durumları bir cümlede kullanarak anlatımı canlandırmıştır.

Kurgunun içerisinde verilen örneklerin yanı sıra her okuyucunun kendi mizah anlayışına göre alımlayabileceği gülmece dilin kullanımı, eserlerin çocuğa göre olma durumunun bir kanıtı niteliğindedir.

4.2.8.4 Yerel ağız kullanımları

Yerel ağız kullanımına yalnızca, Kedilerin Kaybolma Mevsimi'nde ve Alaaddin'in Geveze Su Boruları'nda bir örnekte rastlanmıştır. Özellikle, Bolu-Düzce, Sakarya ve Akyazı çevresinde “pattadak” şeklinde kullanılan “pattadanak” sözcüğü kullanılmıştır (WEB7, 2018). Sözcüğün anlamı aşağıda verilmiştir.

- **Pattadanak:** Birdenbire, ansızın. “Düşüncelerini insanların yüzüne pattadanak söylemesiyle ünlüydü.” (Ak, 2016g: 17); “Sonra pattadanak sordu.” (Ak, 2016b: 22)

Eserlerde; genel olarak karakter ve tiplerin konuşmalarında yerel dil özelliklerine yer verilmemiştir. Bu durum da ölçünlü Türkçenin çocuğa benimsetilmesi bakımından önemlidir.

4.2.8.5 Kahramanların konuşulma özellikleri

Eserlerde kahramanlar, kendilerine verilen takma adlara göre konuşulmuştur. Örneğin; Çokbilmiş Melisa karakteri takma adı olan “Çokbilmiş”e uygun biçimde konuşulur: “Hayatımda bu kadar iyi yürekli ve aynı zamanda da bu kadar kıskanç bir adam görmedim. Havada uçan kuştan yerdeki karıncaya kadar bütün canlıları sevme ve kıskanabilme becerisi var onda.” (Ak, 2016e: 10); “Melisa'ya göre, adada Kadir Bey'in eli değmemiş bir eşya bulmak olanaksızdır. Hatta ona 'Bilgin' adını takmıştır.” (Ak, 2016e: 14) gibi cümleler, onları konuşan karakterlerle tam bir uyum içerisindedir.

Havva ve Kaplumbağa (Ak, 2016f) 'da çocuk kahramanların konuşulma şekli farklıdır. Dört yaşındaki küçük Elif'in konuşması tek kelimelerle gerçekleşir ve genellikle ailesiyle bakışarak anlaşır. İsteklerini davranışlarıyla belli eder, çok konuşmaz. Bazen de öyle bir laf eder ki, herkes şaşırıp kalır. Bunu yazar, şu cümlelerle ifade etmiştir: “Ekiptekiler, hiç konuşmayan minik Elif'in böyle uzun bir cümle kurmasına şaşırıldılar. “Elif böyledir,” dedi annesi. Susar susar, sonra öyle bir laf eder ki, hepimizi şaşırır.” (Ak, 2016f): 68) ; “Elif, dört beş yaşlarında suskun bir

çocuktı. Ne zaman konuşacağı hiç belli olmazdı. Konuştuğu zaman da genellikle herkesi şaşırtır, ondan hiç beklenmeyen bir şeyler söyler, sonra yine susardı.” (Ak, 2016f: 9).

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)’nda özellikle çocuk kahramanlar ya da çocukların öykündüğü, özdeşim kurduğu kahramanlar konuşturulurken de çocukların hayal dünyalarına uygun bir biçimde seslendiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca kurmaca yapı içinde oluşturulan karakter ve tipler de, kendi özelliklerine uygun bir biçimde konuşmanın yanı sıra, kitabın adına da uygun olarak kendi özelliklerine uygun takma isim almışlardır. Örneğin, her zaman doğruları söylemesiyle ünlenen Aydın’a “Doğrucu Davut” takma adı takılmıştır.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de özellikle çocuk kahramanlar ya da çocukların öykündüğü, özdeşim kurduğu kahramanlar konuşturulurken de çocukların düş ve düşünce evrenine uygun bir biçimde seslendiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca kurmaca yapı içinde oluşturulan karakter ve tipler de, kendi özelliklerine uygun bir biçimde konuşturulur. Örneğin; “Terzi Niyazi” tiplemesi filozofik bir nitelik taşır. Terzi Niyazi’nin konuşmalarında felsefenin temeli olan “şüphecilik” hâkimdir. Örneğin, “Bu köşke taşınan herkese şüpheyle bakılır zaten.” (Ak, 2016d: 16). Meraklı bir tip olan Berber Hayati, merakını sorulama formunda ortaya koyar: “Yazar, hep zengin miydi, yoksa sonradan mı zengin oldu? Eğer doğuştan zengin olsaydı, zaten kendi köşkü olur, orada yaşardı, öyle değil mi?” (Ak, 2016d: 17). Genel olarak; Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de çocukların “merak duygusu” nu harekete geçirecek, etkinleştirecek bir anlatımın benimsendiği görülmektedir. “Sessiz bir çocuk” olarak tanımlanan Doğaç’taki gizli potansiyeli Dilek Öğretmen fark eder ve harekete geçirir. Dilek Öğretmen, idealist bir öğretmendir: “Artık bazı şeyleri sorgulamamızın zamanı geldi.” (Ak, 2016d: 19). “Seyfettin Bey’le de konuştum. En iyi kompozisyon yazan çocukla tanışmak istediğini söyledi. Hatta ona bir de ödül verecek.” (Ak, 2016d: 21) cümlesinde eğitimcilerin, anne-babaların çocuk eğitiminde, dengeli ve dikkatli kullanması gereken bir yöntem olan “ödüllendirme”ye başvurularak, “sessiz Doğaç”ın güdülenmesi amaçlanmıştır. Bu çabalar, ileride meyvesini verecek ve küçük Doğaç tanınmış bir yazar olmayı başaracaktır: “Zamanla ad ve soyadıyla birlikte anılan ünlü bir yazar oldu: Doğaç Güteryüz.” (Ak, 2016d: 75). Doğaç’ın minik ve yaramaz kedisi Pısrık’la olan iletişimi hayvan sevgisinin aşılması bakımından dikkat

çekicidir. Öyle ki, Pısrık, Doğaç için bir sırdaştır, ayrıcalıklı bir yeri ve değeri vardır Doğaç'ın gözünde: “Doğaç söylediğini yaptı. Bir hikâye daha yazıp, Yazar'a postaladı. Bu hikâyeyi kimseye okumadı. Pısrık'a bile” (Ak, 2016d: 96).

Çocuk kahramanlar ya da çocukların öykündüğü, özdeşim kurduğu kahramanlar konuşturulurken de çocukların duygu düşünce ve hayal dünyalarına uygun bir biçimde seslendiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca kurmaca yapı içinde oluşturulan karakter ve tipler de, kendi özelliklerine uygun bir biçimde konuşturulur. Bu durum çocuk edebiyatının temel özellikleriyle uyumluluk gösterir, diyebiliriz.

4.2.8.6 Bireysel dil kullanımı

Behiç Ak'ın bireysel dil kullanımına özgü uydurma sayılabilecek sözcükler kullanılmıştır. Örneğin, Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te yer alan, “ Sırdede bütün ağaçların dilini çok iyi biliyor... Akasyaca'yı, Cevizce'yi, Erikçe'yi, Dutça'yı, Defnece'yi, Narca'yı anadili gibi konuşuyor. Sırrını bir manolya ağacı ile paylaşıırken, Manolyaca bilen bir serçe duymuş, bana Serçece anlattı.” (Ak, 2016c: 17) cümlesinde “-ce, -ca” yapım ekinin işlevi göz önüne alınarak, bahsi geçen yapım eki ağaçların sonuna eklenmiş ve dil adı oluşturulmuştur. Bu özellik hem “ -ce, -ca” yapım ekinin işlevini sezinletmiş hem de ilgi çekici bir durum ortaya çıkarmıştır. Türkçenin dil yapısının sezdirilmesi de çocuk kitaplarının, çocukların ana dillerine olan katkılarından sayılabilir. Andrew Clements'in “Bunun Adı Findel (2014)” adlı çocuk kitabında, dilin bireysel kullanımını konu edinilmiştir. Çocuk edebiyatının bu önemli eseri ile yazarın kitaplarındaki bu özellik birleştirilerek, dil mekanizmasını çocukların anlamasına olanak sağlanabilir hatta Türkçe öğretmenleri, edebiyatın bu seçkin ürünlerinden yararlanarak, dilin bireysel yönüne dikkat çekebilir.

4.2.8.7 Argo sözcük kullanımı

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g) 'nde birkaç argo sözcüğe de rastlanmıştır. Başkahramanlardan olan Sevgi'nin kendini eleştirdiği cümlelerin arasında argo sözcükler yer almıştır. Kullanılan sözcük sayısı azdır ancak, çocukların özdeşim kurabilecekleri başkahramanın bu şekilde argo ifadeler içeren hayıflanma cümleleri olumsuz bir özellik olarak değerlendirilebilir. Kullanılan argo sözcükler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır.

- **Aptal:** Zekâsı pek gelişmemiş, zekâ yoksunu, alık, ahmak, alık salık. “ Aptal, taş yürekli, acımasız, duyarsız bir mankafayım ben!” (Ak, 2016g: 12)
- **Aşırmak:** Çalmak, çalıp götürmek, araklamak. “... buzdolabındaki köfteleri aşırdım...” (Ak, 2016g: 79)
- **Ayol:** Genellikle kadınların kullandığı bir seslenme sözcüğü. “ Sayemde insanların üstündeki baskı kalktı ayol.” (Ak, 2016g: 61)
- **Mankafa:** Anlayışsız, aptal. “Aptal, taş yürekli, acımasız, duyarsız bir mankafayım ben!” (Ak, 2016g: 12)
- **Vantuzlamak:** İki nesne arasındaki havayı emerek aradaki boşluk yardımıyla yüzeyleri birbirine yapıştırmak.” Geceleri camları vantuzlanmış, içeriyi seyreden bir kedi gördüyseniz, bilin ki, o benim Kırlangıç’tır.” (Ak, 2016g: 29)
- **Gammazlamak:** Birinin sırlarını, davranışlarını, düşüncelerini gözleyip başkalarına bildirerek çıkar sağlama, ispiyonlama: “arkadaşını gammazlamak olmaz mıydı bu?” (Ak, 2017b: 62)
- **Haşat etmek:** bozmak, kullanılmaz duruma getirmek: “O kadar virgül herkesin midesini haşat eder.” (Ak, 2017b: 14)

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta kış sözcüğü kullanılmıştır. “Balonları sığmadığından dışarıya, geminin kış tarafına otururdu.” (Ak, 2016h: 13). Alaaddin’in Geveze Su Boruları’nda da aptal sözcüğü iki cümlede kullanılmıştır. “Daha fazla aptal yerine konmak istemezdi.” (Ak, 2016h: 28); “Memo, bu defa aptal yerine konmak istemiyordu.” (Ak, 2016h: 59). Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)’da, birkaç yerde argo sözcüğe rastlanmıştır: “Utangaç, pervasız, aptal, kurnaz, zeki, bilgili, sakar, duygusal...” (Ak, 2016a: 17); “Marka manyaklığı burayı da ele geçirir...” (Ak, 2016a: 38); “ Hayatı beleş oğlan.” (Ak, 2016a: 68) Eserde kullanılan “dalga geçmek”, “daniskasını yapmak” ve “kafa ütölemek” deyimleri argo kullanımlar olarak değerlendirilebilir. Bu durum, çocuğun dil gelişimi için olumsuz örneklerdir. Genel olarak eserlerde bulunan argo sözcüklerin sayıca az kullanılması, önemli bir olumsuzluk olarak değerlendirilmeyebilir.

4.2.8.8 Betimlemeler

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'daki betimlemelerde çocuğun duyularına yönelik "algısal bütünlük" oluşturulmaya çalışılmıştır. Örneğin; Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)'da, ada betimlenirken; "Her tarafı çam ağaçlarıyla, eski evlerle dolu, pırıl pırıl denizi olan, tekir kedileriyle meşhur adanın en titiz insanlarından biridir." (Ak, 2016e: 9) denilerek, bu bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Havva ile Kağlumbağa (Ak, 2016f)'da betimlemelerde; çocuğun duyularına yönelik "algısal bütünlük" oluşturulmaya çalışılmıştır. Kişi ve yer betimlemeleri ile daha sık karşılaşılır. Örneğin; "Çadırlarına yerleştikten sonra, hep birlikte sahile gittiler. Denize girdikleri plajlara hiç benzemiyordu burası. Uçsuz bucaksız, insan eli değmemiş, ıssız bir sahildi." (Ak, 2016f: 53); " Havva; doğum tarihi, ayakkabı numarası, kilosu ve kocası olmayan, esmer bir şişkoydu." (Ak, 2016f: 16); " Sağlam kabuklu ve güçlüydü." (Ak, 2016f: 58)

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'ndaki betimlemeler de aynı durum söz konusudur. Örneğin; "İskeleyi naylon tülde şeffaf bir perdeyle kapatacaklarmış." (Ak, 2017a: 20) cümlesinde çocukların anlatılan durumu daha iyi anlayabilmeleri için betimleyici ögeler kullanılmıştır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'da betimlemelerde "algısal bütünlük" oluşturma amacını içeren cümleler yer alır. . "Altmış küsur yaşında, iyi keman çalan, emekli bir öğretmendi." (Ak, 2016a: 10); " Bir ayağım Kore'de, bir ayağım Türkiye'de. Çok uzun adımlı tek gözlü bir devim ben." (Ak, 2016a: 18); "En kötü olayda bile olumlu bir yan bulan, göbekli, tonton bir adamdı Mustafa Bey." (Ak, 2016a: 25); "Paraşütünün birbirine dolaşmış iplerinin arasından, toz toprak içinde, kısa boylu, kocaman siyah gözlü bir adam çıkmıştı." (Ak, 2016a: 26); "Babası Salih Bey saçsız, tombul bir köylüydü." (Ak, 2016a: 66) Kitabın içinden örnek verilen cümlelerden yola çıkarak yazarın, Betimlemelerinde çocuk bakış açısını iyi yansıttığını, gözlem gücünün etkisiyle ayrıntılı bir üslup benimsediğini söyleyebiliriz.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te yer alan betimlemelerde dikkat çekicidir. "Küçük Cem ve ailesi, Akdeniz kıyısında, Antalya yakınlarında bir sahil köyünde yaşıyordu. Köye karadan yol yoktu, sadece denizden ulaşılabilirdi. Motorlu taşıtlar ulaşamadığından köy bozulmamış, doğal hayat korunmuştu. Evlerin arkası,

tırmanılması zor, sarp kayalarla kaplıydı. Kayalardan sonra da, sık ağaçlı bir orman başlıyordu: Kayıplar Ormanı!” (Ak, 2016c: 9) cümleleri hikâyeyi başlatan cümlelerdir. Betimleme, yaşanan yerin tanıtılmasıyla başlamıştır. Hikâyenin geçiş yerini okuyucunun tahmin edebilmesi ve kendini de kahramanlarla özdeşirebilmesi için betimleyici ögeler önemli bir işleve sahiptir. “Yüz yıl öncesindekiler gibi kokulu, sulu ve lezzetliydim.” (Ak, 2016c: 12) cümlesinde ise; karşılaştırma yoluna gidilerek, yetiştirilen meyve ve sebzelerin betimlemesi yapılmıştır.

“Gülümseten Öyküler” dizisi de genel olarak değerlendirildiğinde; Behiç Ak’ın, tüm çocuk hikâyelerinde metinsel bütünlüğü oluştururken, özellikle kişi ve yer betimlemelerinde kısa ve yalın cümlelere yer verdiği görülmektedir. Kişi ve yer betimlemelerinde kısa ve yalın cümleler kullanarak, okuyucunun durumu kavramasına yardımcı olmuştur. Betimleme, çocuğun hayal dünyasında, kitapların yer edinmesini sağlayacak dil ve anlatım öbekleridir. Yer ve kişilerin betimlemesi, çocuğun okuduğu kitapla daha yakın bağlar kurmasını sağladığı için, bu özellik çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk içerisindedir.

4.2.8.9 Benzetme ve kişileştirme

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)’da kullanılan benzetmeler aşağıda sıralanmıştır: “Girdiği bütün iddiaları kazanmak zorundadır. Yoksa kendini hamamböceği gibi hisseder.” (Ak, 2016e: 18-19); “Tamirci Kadir Bey; yıpranmış ilişkileri damlatan musluklara, kopmuş volan kayışlarına benzetir.” (Ak, 2016e: 16); “...her gece simsiyah olmuş beyaz gömleğini, artık sabunların tozuyla yıkayıp pırl pırl temizler, sonra da dededen kalma kömürlü ütüsüyle jilet gibi yapar.” (Ak, 2016e: 34). Benzetmelerin kitaba kattığı en önemli anlam, çocukların eseri okurken ilgilerini arttırmak, somut durumlar arasında ilişki kurabilmelerini sağlamak ve tekdüzeliği kırmaktır. Yazarı özgün kılan yaptığı benzetmeler ve kullandığı gülmece dilidir.

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)’da özgün kişileştirmelere de sıklıkla yer verilmiştir: (Ak, 2016e: 29) cümlesinde “hamam tası”nın “tarihi eser” olarak değerlendirilmesi; “Selolar’ın evindeki koltuk, 1897 yılında doğmuştur. Üstündeki kumaş, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı sırasında, bir süngü darbesiyle yırtılmıştır.” (Ak, 2016e: 29) cümlesindeki “koltuk doğmuştur” ifadesi ile

kişileştirme yapılmış, “koltuk süngü darbesiyle yırtılmıştır” ifadesi ile de olağan bir sonucun nedeni, savaştaki süngü darbesine bağlanarak ince bir ironi yapılmıştır. Yazar, “Bu masalar çok genç ve deneyimsiz. Daha üstlerinde tabağı çanağı nasıl taşımaları gerektiğini bile bilmiyorlar” (Ak, 2016e: 53) cümlesinde, günlük hayatta çocuğun sıklıkla temas ettiği “masa”yı kişileştirerek, “algısal yanıltmaca” yaparak çocuğun nesnelere bakışını yeniden sorgulamasına imkân sağlamıştır. Bu dil yapıları, eseri daha eğlenceli hâle getirdiği gibi, çocuk okurun da eseri benimsemesine katkı sağlayıcı niteliktedir. Özellikle; eserde yapılan “kedi” ve “insan” karşılaştırması; kedinin kişileştirilmesi yoluyla, yalnızca çocuklar için değil yetişkinler için de hayatın yeniden sorgulanmasını gerektirecek niteliktedir: “Kedi Mestan’sa, “Gördünüz mü? Bir de biz kedilere ‘nankör’ derler. Biz mi nankörüz, yoksa insanlar mı?” (Ak, 2016e: 27)

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b’nda; şu benzetmelere rastlanmıştır: “Ayşe, buz gibi bir ses tonuyla...” (Ak, 2016b: 19); “İşin bundan sonrası çorap söküğü gibi gelecekti.” (Ak, 2016b: 24); “Çocuklar birer dedektif gibi olayın gelişimini izlemeye karar verdiler.” (Ak, 2016b: 34); “Yıldızların ışığını görebilen yılanlar gibiyim. Ya da kilometrelerce uzaktaki köfte kokusunu duyabilen köpekler gibi.” (Ak, 2016b: 40-41); “Tek tek sokakları dolaşp, tıpkı bir doktorun hastayı dinlemesi gibi, her sokağı özenle dinledi.” (Ak, 2016b: 65); “Ne tuhaf yürüyor, sanki ayağının altında küçük yumuşak bulutlar var.” (Ak, 2016b: 70). Eserde kullanılan benzetmeler, edebi özellikler taşımaktadır. Bu durum da cümlelerin daha dikkat çekici olmasını sağlar. Benzetmeler de çocukların anlayabileceği yapıda kurulmuştur. Ayrıca, su ve su boruları, kişileştirilerek, kurgunun temeli oluşturulmuştur.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde benzetme edatı kullanılmadan benzerlik ilişkisinin kurulduğu cümleler mevcuttur. Örneğin; “Sabahları sınıfa girdiğinde utancından kıpkırmızı olurdu. Bu yüzden, arkadaşları ona “ Soba Yanak” ismini takmışlardı. (Ak, 2016g: 10) Bu tür benzetmelere Behiç Ak, diğer kitaplarında da yer vermiştir. Öyle ki, ‘ Pat Karikatür Okulu’ (Ak, 2017b) adlı eserinin temel konusunu bu durum oluşturur. Diğer benzetme cümlelerinden dikkat çekici olanlar şunlardır: “Rüküştür, patavatsızdır; ama kalorifer kazanı gibi de sıcaktır.” (Ak, 2016g: 27)”; “Çatılardan çatılara atlar, pencerelerin önünden füze gibi geçerdi.” (Ak, 2016g: 29. Çocukların kolaylıkla anlayabileceği benzerlik ilişkileri kurulmuştur.

Kitapta, kişileştirme sanatına oldukça fazla yer verilmiştir. Kedinin, birçok insanın özelliklerine bürünebilmesi, senaryo yazabilmesi, insanlar gibi düşünüp, hareket edebilmesi, kurgunun temelini oluşturur.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)'ta özgün kişileştirmelere de sıklıkla yer verilmiştir. Evini boyamak istemeyen Meliha Hanım'ın zamanı bir ressamı benzeterek kişileştirme yapması eserin edebi değerini artırmaktadır. Meliha Hanım'ın yalısını anlatırken kullanılan şu benzetme cümleleri dikkat çekicidir: “Zaman denen ressamın duvarlarımda oluşturduğu bu tabloları bozamam.” (Ak, 2016h: 18); “Hamsi Apartmanı'nın hemen karşısında, her yanı dantel gibi işlenmiş, eski ahşap bir yalı vardı.” (Ak, 2016h: 16). “Dünyayı tam on bir kere dolaşmış bir ayakkabıyla karşılaştım dün. Artık ayakkabı falan olduğunu unutmuştu. Kendini balık sanıyordu.” (Ak, 2016h: 32) cümlesiyle kişileştirme yapılarak, çocuğun hayal dünyasına balık görünümüne bir ayakkabı çizilmiştir. “Emre'ye vapurun onu görünce sevindiğini, kulağına beni buradan kurtarmalısın, dediğini söyledi.” (Ak, 2016h: 67); “Her sabah erken saatte yalının pencerelerine yanan Boğaz vapuru öksüz kalmıştı.” (Ak, 2016h: 38); “Vapur ölmemiş, yaşıyooor!!!” (Ak, 2016h: 65); “Emre'ye vapurun onu görünce sevindiğini, kulağına, “Beni buradan kurtarmalısın,” dediğini söyledi.” (Ak, 2016h: 67) cümlelerinde de edebi değer taşıyan kişileştirme öğeleri yer almaktadır.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)'da kullanılan benzetmeler, olayları somutlaştırmış, çocukların kurguyu daha iyi anlayabilmelerini sağlamıştır. Kullanılan benzetmeler de kurgunun tekdüzeliğini kırmış, daha etkileyici bir anlatım olmasını sağlamıştır. Ayrıca benzetmeler de, atasözleri ve deyimler gibi çocuğun kişisel sözvarlığının gelişmesinde katkı sağlayıcı dil ve anlatım öğelerindedir. Yazar bu konuda; son derece bilinçli bir dil düşüncesine sahiptir.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda kullanılan benzetmeler aşağıda sıralanmıştır:

“Ağzından kelimeleri çivi söker gibi zorlukla çıkardığı için Bay Kerpeten diyorlardı.” (Ak, 2017b: 9)

“Her şeyi yutan kocaman bir dev olacak.” (Ak, 2017b: 21)

“Çünkü burnum iri bir patatese benziyor.” (Ak, 2017b: 25)

“Su, tıpkı su değirmenlerinde olduğu gibi, birtakım çarkları hareket ettirebilirdi. (Ak, 2017b: 46)

“Adeta seferberlik ilan edilmişti.” (Ak, 2017b: 48)

“Kimse ona eskisi gibi rahat rahat, Patates diye seslenemiyordu.” (Ak, 2017b: 82)

Bu benzetmelerin yanı sıra benzetme edatı kullanılmadan da benzerlik ilişkisi kurulmuştur. Örneğin; “ Ona, çok çabuk kızdığı için “Ütü diyoruz,” dedi.” (Ak, 2017b: 26)

Bu örneklerden anlaşılacağı gibi benzetme ifadeleri içeren cümleler çocuklar tarafından kolayca anlaşılabilir düzeydedir.

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nda kullanılan benzetmeler aşağıda sıralanmıştır:

“Güneş bir hediye gibi. Isıtıyor, ama terletmiyor.” (Ak, 2017a: 18)

“Tembel Martı Murteza, bir gözlemci gibi başında durmuş ona bakıyordu.” (Ak, 2017a: 46)

“Murteza, tıpkı bir insan gibi yolda yürüyor, vitrinlere bakıp, dükkânlara giriyor, yaya yolundan karşıya geçiyordu.” (Ak, 2017a: 63)

“Aşağıda karınca gibi görünen insanlara korkuyla bakıp, ‘ Galiba sonum geldi’ diye düşündü.” (Ak, 2017a: 87)

Eserde kullanılan benzetmeler, olayları somutlaştırmış, çocukların kurguyu daha iyi anlayabilmelerini sağlamıştır. Benzetme ögelerine daha çok kahraman Murteza'nın konuşturulduğu bölümlerde rastlanmıştır. Kullanılan benzetmeler de kurgunun tekdüzeliğini kırmış, daha etkileyici bir anlatım olmasını sağlamıştır. Ayrıca benzetmeler de, atasözleri ve deyimler gibi çocuğun kişisel sözvarlığının gelişmesinde katkı sağlayıcı dil ve anlatım ögelerindedir. Yazar bu konuda; son derece bilinçli bir dil düşüncesine sahiptir.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te kullanılan benzetmelerden en dikkat çekici olanı, okuma isteği uyandırabilecek ve edebi bir dille oluşturulan şu cümledir:

“Denizden çıkmak, bir romanı en heyecanlı yerinde bırakmak gibiydi. (Ak, 2016c: 63)

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) 'de benzetme ögelerine yer verilmiştir. “Boş beyaz bir kâğıt gibi eviniz...” (Ak, 2016d: 91) cümlesi bu bakımdan dikkat çekicidir. Lakin Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) 'de en dikkat çekici özellik mecazlı dil kullanımlarına sıkça yer verilmesidir. Örneğin; “Ona edebiyat

zevkini babası aşlamıştı.” (Ak, 2016d: 21) cümlesinde “aşlamak”; “birtakım düşünce veya duyguları başkasına benimsetmek, etkilemek” anlamına gelmektedir. Örneğin; “...başına güneş geçmesin diye mi bunu yapıyor, bilmiyorum.” (Ak, 2016d: 30) cümlesinde “başına güneş geçmek”, “güneş çarpmak” anlamında kullanılmıştır. Örneğin; “Kısa sürede hummalı bir çalışma başladı.” (Ak, 2016d: 11) cümlesinde “hummalı” sözcüğü “çok yoğun” anlamında kullanılmıştır. Örneğin; “Doğaç sustu. Kırılmıştı. Doğrusu, Doğaç gibi bir çocuğun kırılacağı kimsenin aklına gelmezdi.” (Ak, 2016d: 39) cümlesinde “kırılmak” “alınmak, gücenmek” anlamında kullanılmıştır.

Söz mecazı da anlatımı güçlendiren söz öbekleridir. Deyimlerden tek farkı, deyimler kalıplaşmış, söz mecazının ise özgün oluşudur. Tıpkı deyimlerdeki gibi söz mecazını da düz anlamıyla algılamaya kalkmak, insanı gülünç duruma düşürebilir. (Hepçilingirler, 2010: 28) Söz mecazlarına sıklıkla yer veren Behiç Ak dil ve anlatımın kendine has özelliklerini gülmece dili ile birleştirerek, Türkçenin anlatım olanaklarını oldukça sağlam kullanmıştır.

Behiç Ak, söz sanatlarından benzetme ve kişileştirmeyi eserlerinde sıklıkla kullanmıştır. Çocuk kitaplarının edebi olabilme özelliğine katkı sağlayan bu unsurların olması, çocukların kişisel söz varlıklarını da olumlu yönde etkiler. Betimlemeler ve kişileştirmeler, anlatımı renkli ve ilgi çekici hale getirerek çocuğun ilgisinin canlı tutulmasını sağlamıştır. Bu durumlar de yazarın çocuk hikâyelerinin, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir.

4.2.8.10 Deyimler

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)’da kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Adımını atmak:** Bir yere girmek için hareket etmek, yürümeye başlamak: “Onunla iddiaya girmeden dükkânının kapısından içeri adımınızı bile atamazsınız” (Ak, 2016e: 9)
- **Akla gelmek:** Hatırlamak, düşünmek: “Çamaşır makineleri, bulaşık makineleri, buzdolapları, bisikletler, kapılar, arabalar, faks makineleri, saatler, radyo ve televizyonlar... aklınıza ne gelirse, bozulmadan duramazlar” (Ak, 2016e: 14)

- **Araları bozulmak:** Arkadaş, dost, evli çift vb. ilişkilerinde olumsuzluk ortaya çıkmak, eskisi gibi iyi olmamak: “Araları bozulan çiftler, birbirine küsen kirk yıllık arkadaşlar, anlaşılamayan komşular Kadir Bey’in peşini bırakmazlar” (Ak, 2016e: 15)
- **Arasını bulmak:** Birbirleriyle küs, dargın olanların barışmalarını sağlamak: “Birbirine küsmüş karıkocaların, bir iki güzel sözle arasını buluverir” (Ak, 2016e: 15)
- **Başı dertte (olmak):** Bir sorunu olmak, bir sıkıntı ile karşı karşıya kalmak: “Doğrusu Muammer Bey’in inatçılığında, adadaki kedilerin bile başı derttedir” (Ak, 2016e: 20)
- **Başının çaresine bakmak:** Karşılaştığı sorunu çözmeye çalışmak: “Aman, sen yeter ki git. Biz başımızın çaresine bakarız” diye koro halinde bağırdılar” (Ak, 2016e: 40)
- **Bir araba:** Gereğinden fazla, oldukça, pek: “Avrupa’da tamirciler küçücük bir şeyi çok pahalıya tamir eder. Neden? İnsanlar tamirciye bir araba para vereceğine, gidip yenisini alsınlar diye.” (Ak, 2016e: 33)
- **(Bir şey) işin içine karışmak:** Bir meseleyle ilgili başka durum, duygu vb. etkili olmak: “... kıskançlık, çekememezlik, açgözlülük gibi duygular işin içine karışınca insan ilişkileri de bozulur ister istemez.” (Ak, 2016e: 14)
- **(Bir şeyden) geçilmemek:** Bir şeyden bol olmak, aşırı rastlanmak: “Çamaşır makinesi çalışmayan bir evde kavgadan geçilmez” (Ak, 2016e: 17)
- **Buz gibi durmak:** Hiç hareket etmemek, soğukkanlı olmak: “Ama Muammer Bey sıra kendisine gelince tek taş bile oynatmaz. Buz gibi durur” (Ak, 2016e: 19)
- **Deliye döndürmek:** Çok kızdırmak, aşırı derecede sinirlendirmek: “... ona küs olduğu halde, Tamirci Kadir Bey’in bunu bir türlü fark etmemiş olması onu deliye döndürür” (Ak, 2016e: 18)
- **Eli açık:** sf. Cömert: “O çok eli açık bir insandır.” (Ak, 2016e: 21)
- **Gıkı çıkmamak:** Tepkisiz kalmak, şikâyetçi olmamak, sessiz kalmak: “Böyle durumlarda bile Muammer Bey’in gıkı çıkmaz” (Ak, 2016e: 21)
- **Havaya girmek:** mec. Gururlanmak, kibre kapılmak: “Hemen havaya girer. ‘Sen onu külahıma anlat’ diye bağırır.” (Ak, 2016e: 10)

- **İddiaya tutuşmak İddiaya girmek:** “Ciğerci Muammer’se öfkeliydi. Kardeşi Kadir Bey gittiği için değil, Nazım Bey’le tutuştuğu iddiayı kaybettiği için.” (Ak, 2016e: 43)
- **Kırk yıllık:** sf. Uzun sayılan bir süreyi ifade etmek için kullanılır: “Araları bozulan çiftler, birbirine küsen kırk yıllık arkadaşlar, anlaşamayan komşular Kadir Bey’in peşini bırakmazlar.” (Ak, 2016e: 15)
- **Kulak kesilmek:** Bütün dikkatiyle önemli gördüğü şeyi dinlemek: “Herkes kulak kesildi” (Ak, 2016e: 57)
- **Külahıma anlat:** “Sen onu külahıma anlat, diye bağırır” (Ak, 2016e: 10)
- **Ortalığı birbirine katmak:** Ortalığı karıştırmak, karışıklık çıkmasına yol açmak: “Baba ne yapıyorsun? Kurtuluş Savaşı gazisi dedemin son yemeğinde kullandığı tuzluğu nasıl atarsın?” deyip, ortalığı birbirine katıyorlar” (Ak, 2016e: 28)
- **Paniğe kapılmak:** Baş edemeyeceği bir iş, bir olay, bir durumla karşılaşınca korkmak, endişelenmek: “Bir kere bozulan hiçbir alet karşısında paniğe kapılmaz” (Ak, 2016e: 13)
- **Peşini bırakmamak:** Bir kimseyi, bir şeyi sürekli olarak izlemek, ondan ayrılmamak: “Araları bozulan çiftler, birbirine küsen kırk yıllık arkadaşlar, anlaşamayan komşular Kadir Bey’in peşini bırakmazlar” (Ak, 2016e: 15)
- **Sırtını dönmek:** mec. Önem vermemek, değer vermemek, ilgi göstermemek: “Bu sizin sorununuz, beni ilgilendirmez, deyip sırtını dönmez.” (Ak, 2016e: 15)

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Ağzı açık kalmak:** Çok şaşırarak: “Mahaldekilerin çoğunun ağzı açık kalmıştı.” (Ak, 2016b: 39)
- **Ağzından yel alsın:** Olumsuz bir şey söyleyeceği, kötü bir haber vereceği önceden tahmin edilen kişiye “dikkatli ol, bunu söylememiş ol, Allah korusun” anlamlarında kullanılan bir söz: “Bütün mahalleli, ‘Aman, ağzından yel alsın, Viktor Bey!’ diye telaşlandı.” (Ak, 2016b: 32)
- **Bir çuval inciri berbat etmek:** “Yolunda giden bir işi, yanlış sözleri ve davranışlarıyla olumsuz duruma getirmek” anlamında kullanılan bir

deyim:“Yasemin bu beceriksiz konuşmanın bir çuval inciri berbat edeceğinden korktu ve Memo’yu susturdu.” (Ak, 2016b: 60)

- **Boş gezenin boş kalfası:** İşi gücü olmayan, hiçbir iş yapmadan amaçsızca gezip dolaşan (kimse): “Boş gezenin boş kalfası.” (Ak, 2016b: 12)
- **Buyur(un) burdan yak(ın):** Herhangi bir sorun tam çözülmek üzereyken ya da konuyla ilgisi olmayan bir gelişme, bir ayrıntı yaşandığı durumlarda kullanılan, çaresizlik bildiren bir söz: “Buyurun buradan yakın! Söylediklerimiz bir bir gerçekleşiyor işte.” (Ak, 2016b: 32-33)
- **Cirit atmak:** Bir yerde çokça bulunmak, sık dolaşmak ve serbestçe davranmak: “Kafamın içinde birbirinden ilgisiz sorular ve cevaplar cirit atıyordu.” (Ak, 2016b: 48)
- **Çorap söküğü gibi:** Peşpeşe, arka arkaya bir şekilde: “İşin bundan sonrası çorap söküğü gibi gelecekti.” (Ak, 2016b: 24)
- **Göğsünü kabartmak:** Bir olay dolayısıyla kıvanç duygusunu ortaya koymak, övünmek: “Gururla göğsünü kabarttı Sezai Bey.” (Ak, 2016b: 39)
- **İçine kurt düşmek:** Tedirgin olmak: “Yasemin’in içine kurt düşmüştü.” (Ak, 2016b: 17)
- **İstifini bozmamak** Birisini gördüğünde, bir olayla karşılaştığında duruşunu hiç değiştirmemek: “Alaaddin Bey hiç istifini bozmaz, onlara hiç cevap vermezdi.” (Ak, 2016b: 15)
- **Kafası şişmek:** Gürültüden, gevezelikten bunalmak, rahatsız olmak: “Birbirinizle konuşurken çok bağıriyorsunuz, diyor. Kafam şişti, biraz alçak sesle konuşun, lütfen.” (Ak, 2016b: 26)
- **Kafasını şişirmek:** Çok ve gereksiz konuşarak karşısındaki kişiyi sıkmak, bunaltmak: “Arada bir yanına oturmayı başaran Memo da, Alaadin Bey’in kafasını şişirmeye devam ederdi.” (Ak, 2016b: 14)
- **Kaldırım mühendisi:** İşi gücü olmayanlar için kullanılan alay yollu bir söz: “Kaldırım mühendisi, n’olacak!” (Ak, 2016b: 12)
- **Laf taşımak:** Birisinin sözünü, habersiz şekilde başkasına aktarmak: “Laf taşımayı hiç sevmediğim halde, bu yüzden herkes tarafından suçlanır oldum.” (Ak, 2016b: 54)

- **Ortaya dökülmek:** Açığa çıkarılmak, açıklanmak: “Ben konuştuğça bütün sırlar ortaya dökülüyor, bu yüzden insanlar birbirine küsüyor...” (Ak, 2016b: 49)
- **Para etmemek:** 1) Değeri pahasına satılamamak; 2) Etkisi olmamak, işe yaramamak: “Ama, susmam da para etmedi.” (Ak, 2016b: 54)
- **Suspus olmak:** Susmak, sinmek, sesini hiç çıkarmamak: “... deyince, hepsi ürpererek suspus oldu.” (Ak, 2016b: 19)
- **Şansı yaver gitmek:** İşi yolunda gitmek, hiçbir sorunla, olumsuzlukla karşılaşmamak: “Şansımız yaver giderse, birkaç gün... bilemediniz bir hafta içinde, patlamış boruları bulup onarabiliriz.” (Ak, 2016b: 35)
- **Tehditler savurmak:** Açık bir şekilde korkutmak, gözdağı vermek: “Kimileri de, ‘Biliyorsun, ama anlatmıyorsun’ diye yoluma çıkıp tehditler savuruyordu.” (Ak, 2016b: 50)
- **Teşhis koymak:** Bulgulara dayanarak birinin hastalığının ne olduğunu belirlemek: “Sonunda doktora bile gittim. Doktor Zihni bana ilk bakışta teşhisini koydu.” (Ak, 2016b: 50)
- **Yalvar yakar olmak:** Çok yalvarmak: “... diye yalvar yakar oldu.” (Ak, 2016b: 47)
- **Yerlerde sürünmek:** Çok perişan, acınacak bir durumda bulunmak: “Astronomi bilgin yerlerde sürünüyor senin.” (Ak, 2016b: 18)

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Ağza sakız olmak:** Herkes olağanüstü bir durumundan dolayı onu konuşmak, anlamında kullanılan bir söz. “En gizli sırlarım, herkesin ağzına sakız oldu.” (Ak, 2016g: 49)
- **Allem etmek kallem etmek:** Bir işi istediği duruma getirmek için çeşit çeşit çarelere, kurnazca yollara başvurmak. “Allem eder kallem eder, kendini suçlayacak bir konu mutlaka bulurdu. (Ak, 2016g: 9)
- **Burnu büyümek:** Büyükleme, kibirlenme. “... burnu büyük Nurten Hanım piyano çalıyordu.” (Ak, 2016g, 46)
- **Deveye hendek atlatmak:** Bir kişiye yapamayacağı belli olan bir işi yaptırmaya çalışmak. “Titrek’e küçücük bir balığı yedirmek, deveye hendek atlatmaktan zordu.” (Ak, 2016g: 10)

- **Didik didik aramak:** Ayrıntılı bir biçimde aramak. “ Bütün gün evin her yeri didik didik arandı, ama Titrek bulunamadı.” (Ak, 2016g: 12)
- **Gövdeye indirmek:** İştahla yemek. “Kedi, sobanın dibinde nefis bir balığı gövdeye indirdikten sonra, konuşmaya başladı.” (Ak, 2016g: 76)
- **Gülmekten Kırılmak:** Pek çok gülmek, güle güle halsiz düşmek. “İlgili ilgisiz zamanlarda öyle laflar ediyordu ki, izleyeni gülmekten kırıp geçiriyordu.” (Ak, 2016g: 60)
- **İşin içinde iş var:** Bu olayda herkesin bilmediği bir şey var, anlamında kullanılan bir söz. “ Bu işin içinde bir iş var!” (Ak,2016g: 55)
- **Kaçacak delik aramak:** Korkarak saklanacak yer aramak. “ ... evlerine misafir geldiğinde kaçacak delik arardı.” (Ak, 2016g: 10)
- **Kafa patlatmak:** Bir şey üzerinde çok düşünmek. “ ... boşu boşuna kafa patlatıyoruz burada!” (Ak, 2016g: 38)
- **Kan ter içinde kalmak:** Sırılsıklam ter içinde kalmak. “ Ta ki Sevgi'nin, rüyasında Titrek'in yok olduğunu görüp, kan ter içinde uyandığı o sabaha kadar.” (Ak, 2016g: 11)
- **Karadeniz'de gemilerin mi battı? (Ne düşünüyorsun?):** Öyle derin derin düşünecek ne var? Anlamında kullanılan bir söz. “ Karadeniz'de gemilerin mi battı?” (Ak, 2016g: 28)
- **Kılı kırk yarmak:** Çok dikkatle, en küçük ayrıntılarına kadar titizce incelemek. “ Kılı kırk yardığımдан hızlı hareket edemiyorum.” (Ak, 2016g: 54)
- **Ödü patlamak:** Ansızın çok korkmak. “Yeni birileriyle tanışmaktan ödü patlardı. “ (Ak, 2016g: 10)
- **Pireyi deve yapmak:** Önemsiz bir şeyi abartmak, büyük bir sorunmuş gibi görüp göstermek. “ Pireyi deve yapma yeteneği vardı onda.” (Ak, 2016g: 10)
- **Sırta kadem basmak:** Bir kimse, ortalıktan yok oluvermek. “ Titrek sırta kadem basmıştı.” (Ak, 2016g: 13)
- **Şapka çıkarmak:** Bir söz veya durum karşısında söyleyecek sözü kalmamak ve takdir etmek. “İşte ben buna şapka çıkarırım.” (Ak, 2016g: 53)
- **Taş yürekli:** Acıklı şeylerden üzüntü duymayan, acıması olmayan. “ Aptal, taş yürekli, acımasız, duyarsız bir mankafayım ben!” (Ak, 2016g: 12)

- **Tepeden bakmak:** Kendini karşısındakinden üstün görmek. “ İnsanlara tepeden bakardı. “ (Ak, 2016g: 27)
- **Tepeden tırnağa süzmek:** Bütün vücudu, her yanı incelemek anlamında kullanılan bir söz. “ Nurten Hanım’ı tepeden tırnağa şöyle bir süzmüştü.” (Ak, 2016g: 47)
- **Yerin dibine geçmek:** Pek çok utanmak, o anda kimsenin kendisini görmemesini istemek. “ Utancından yerin dibine girmişti.” (Ak, 2016g: 49)
- **Yer yarılıp içine girmek:** 1. Yitirilen şey bir türlü bulunamamak, 2. Utancından ortada görünmek istememek. “ Ah, yer yarılrsa da, yedi kat dibine girsem!” (Ak, 2016g: 16)
- **Yüzünden düşen bin parça:** Suratı asık, canının çok sıkıldığı yüzünden açıkça belli. “ Yüzünden düşen bin parça.” (Ak, 2016g: 28)

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Akıl danışmak** Bilgisine, birikimine, deneyimine güvenilen birinin görüşüne başvurmak: “En son çare olarak, babasına gidip akıl danışmaya karar vermiş.” (Ak, 2016h: 49)
- **Akla hayale gelmemek** İnanılmamak: “Çınarın dallarına, ince iplerle akla hayale gelmedik şeyler asardı Hayati Bey.” (Ak, 2016h: 27-28)
- **Baş etmek** Üstesinden gelmek, mücadele etmek: “Tek başına koca yalının işleriyle baş edemiyordu artık.” (Ak, 2016h: 33)
- **Bire bin katmak** Aşırı derecede abartmak: “Gördüklerini bire bin katarak anlatırdı herkese.” (Ak, 2016h: 32)
- **Çene çalmak** Gevezelik etmek: “...birbirlerini tanımayanlar bile, sanki kırk yıllık arkadaşmış gibi çene çalarlardı.” (Ak, 2016h: 12)
- **El değiştirmek** Bir yer, bir şey sahibi değişmek: “Gerçekten de kısa bir süre içinde iskele meydanına bakan kahveler ve dükkânlar el değiştirmiş, yerlerine pahalı lokantalar açılmıştı.” (Ak, 2016h: 54)
- **Eli boş dönmek** Umduğunu elde edemedi geri dönmek: “Eve de eli boş dönmüyordu.” (Ak, 2016h: 68)
- **Fısıltı gazetesi** Hızla yayılan ve herkesi ilgilendiren dedikodu: “Fısıltı gazetesi hiç durmadan kötü haberler yayıyordu.” (Ak, 2016h: 40)

- **Göz koymak** Bir yere, bir şeye sahip olmayı çok istemek, ele geçirmeye kararlı olmak: “Ama birileri iskeleye göz koymuş demek, vapurları oradan uzaklaştırmak istiyorlar.” (Ak, 2016h: 66)
- **Gözleri yaşarmak** Duygulanıp ağlayacak gibi olmak, gözleri sulanmak: “Aysel Hanım’ın gözleri yaşarmıştı.” (Ak, 2016h: 89)
- **Gözü arkada kalmamak** Geride bırakılan birisi ya da değerli bir şey hakkında tedirgin olmak, endişe içinde olmak: “Aysel Hanım, Fırat’ın kendi kendine yeten bir çocuk olduğunu biliyordu. Bu yüzden gözü arkada kalmazdı.” (Ak, 2016h: 76)
- **Gözüne uyku girmemek** Uyumak istediği hâlde uyuyamamak: “Yatakta sağa sola kıvrıldı, bir türlü gözüne uyku girmiyordu.” (Ak, 2016h: 91)
- **Kulak kabartmak** Söylenenleri gizlice dinlemek: “İki yolcunun konuşmalarına kulak kabartınca, annesinin söyledikleri geldi aklına.” (Ak, 2016h: 53)
- **Moda hâline gelmek** Herkes tarafından benimsenmek, yaygınlaşmak, popüler olmak: “...yalının üstünde sürekli dedikodu eden hırsız kargalardan, denizdeki öfkeli martılardan ya da döküntü iskeleden yakınmak neredeyse moda haline gelmişti.” (Ak, 2016h: 54)
- **Öksüz kalmak mec.** Sahipsiz kalmak, terkedilmek: “Yalı, boşalır boşalmaz sanki bir günde yüz yaş birden yaşlanıverdi. Her sabah erken saatte yalının pencerelerine yanaşan Boğaz vapuru öksüz kalmıştı.” (Ak, 2016h: 38)
- **Ruhu karartmak mec.** Bunaltmak, sıkıntıya sokmak: “Bu hurda ruhumuzu karartıyor.” (Ak, 2016h: 44)
- **Sesi (sedası) çıkmamak** Sessiz olmak, ses vermemek: “...Fırat’ın hiç sesi sedası çıkmıyordu.” (Ak, 2016h: 76)
- **Tempo tutmak** El çırpma ya da ayaklarını yere vurma suretiyle bir müzik parçasına eşlik etmek ya da topluca bir istekte bulunmak: “Çocuklar, ‘Anlat, anlat,’ diye tempo tuttular.” (Ak, 2016h: 49)
- **Vur patlasın çal oynasın** “Hiçbir şeye aldırmaksızın, zevk içinde aşırı derecede eğlenmeyi” anlatan bir söz: “Yalıdakiler bütün gün vur patlasın çal oynasın eğlendiler.” (Ak, 2016h: 90)

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)’da kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Çıt çıkmamak:** En küçük bir ses çıkmamak: “ Elif’ten çıt çıkmıyordu.” (Ak, 2016f: 28)
- **Eline tutuşturmak:** Karşısındakinin isteyip istemediğini düşünmeksizin verivermek: “Eteğinin ceplerinden birkaç tohum çıkarıp eline tutuşturur; “ Al bunları, incirin dibine ek,” derdi. (Ak, 2016f: 24)
- **Gözleri kan çanağına dönmek:** 1) uykusuzluk, yorgunluk, ağlama vb. sebeplerle gözleri çok kızarmak: “ Umut Ağabey’in bilgisayarını yine açtı ve gözleri kan çanağına dönmüştü.” (Ak, 2016f: 52-53)
- **İnsan eli değmemiş (dokunmamış):** Bakımsız kalmış yer: “ Uçsuz bucaksız, insan eli değmemiş, ıssız bir sahildi.” (Ak, 2016f: 53)
- **Kanı kaynamak:** Çabucak sevgi duymak: “ Küçük Elif’in bu sıcak insana hemencecik kanı kaynamıştı.” (Ak, 2016f: 44)
- **Küçük dilini yutmak:** şaşırarak, donakalmak: “Çadırın duvarlarında sırtlanların ürkütücü gölgelerini görünce, korkudan neredeyse küçük dilini yutacaktı.” (Ak, 2016f: 61)
- **Sinirlerini bozmak:** Kızdırmak, sinirlendirmek.” Yine de çok sinir bozucu.” (Ak, 2016f: 53)
- **Yüz vermemek:** 1) İlgi, yakınlık göstermemek. 2) Önemsememek: “ O yüzden, annesinin aldığı ışılı kırmızı kalp şeklindeki gece lambasına hiç yüz vermedi.” (Ak, 2016f: 40)

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)’nda kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Ağızdaki baklayı çıkarmak:** Sabrı tükenip o zamana kadar sakladığı şeyleri söylemek: “ Bir gün nihayet ağızdaki baklayı çıkardı.” (Ak, 2017b: 30)
- **Armut piş, ağızma düş:** “Ben hiç emek harcamayayım. Her şey hazır olup ayağıma gelsin” anlamında kullanılan bir söz: “Armut piş, ağızma düş! Diye bağırıyorlar.” (Ak, 2017b: 47)
- **Yüz vermek:** İlgi, yakınlık göstermek, bütün davranışlarını hoş görmek: “ Ona fazla yüz vermeyelim...” (Ak, 2017b: 21)

Galata’nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)’nda kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Bir taşla iki kuş vurmak:** Bir davranışla birden çok yararlı sonuca ulaşmak: “Bir taşla iki kuş vuracağız.” (Ak, 2017a: 81)
- **Dilinde (dilimde, dilinde) tüy bitmek:** Tekrar tekrar söylemekten bıkmak: “Herkes aynı şeyi anlatmaktan dilinde tüy bitmiş, ama bir sonuca ulaşamamıştı.” (Ak, 2017a: 44)
- **Dudağı uçuklamak:** Şaşırma, hayret etme, sürpriz bir gelişmeyi belirten deyimdir: “Kaç paraya mal olduğunu söylesem, dudaklarınız uçuklar.” (Ak, 2017a: 31).
- **Düşman (düşmanı) kesilmek:** Düşman olmak, düşman gibi görmek: “Anne ve babası yıllarca size düşman kesilirmiş.” (Ak, 2017a: 80)
- **Eski hamam eski tas:** Durumda hiçbir değişiklik yok. “Eski tas, eski hamam.” (Ak, 2017a: 53)
- **Eski püskü:** İyice eski (şeyler): “... çiçekçi olarak kullanılan eski püskü arabanın yerinde yeller esiyordu.” (Ak, 2017a: 57)
- **İstifini bozmamak:** Aldırış etmeyip durum ve davranışını değiştirmemek: “Tuhaf adam istifini bozmadan... dedi.” (Ak, 2017a: 32)
- **İşi yokuşa sürmek:** Bir konuda güçlük çıkarmak: “İşi yokuşa sürmekten başka çaresi yoktu.” (Ak, 2017a: 32)
- **Kayıplara karışmak:** Bulunduğu yerden ayrılp gitmek, gittiği yeri bildirmemek, görünmez olmak: “Tembel Martı Murteza’ysa kayıplara karışmıştı.”(Ak, 2017a:57)
- **Nara atmak:** Yüksek sesle uzun uzun haykırmak: “Geceleri sokaklarda büyük S harfleri çizerek, sarhoş naralarını atarak dolaşiyor.” (Ak, 2017a: 76)
- **Neye uğradığını bilememek (anlamamak, şaşırma):** Ansızın üzücü, sıkıcı, neşeli, güzel veya hoş bir durumla karşılaşmak: “Murteza bir anda neye uğradığını şaşırmış, ayakları yerden kesilivermişti.” (Ak, 2017a: 85)
- **Oralı olmamak:** Anlamazlıktan gelmek, sezmemiş görünmek, önemsememek: “Murteza oralı bile olmadı.” (Ak, 2017a: 62)
- **Tahtalıköy:** Mezarlık: “ O zamana kadar kuşlar tahtalıköyü boylar.” (Ak, 2017a: 32)
- **Tozu dumana katmak:** 1) Ortalığı altüst etmek. 2) Toz kaldırarak hızla gitmek veya kaçmak “Ellerindeki özel çekiçleri taşlara yavaş yavaş vurarak tozu dumana kattılar.” (Ak, 2017a: 28)

- **Umutsuzluğa düşmek (kapılmak):** Umudu kalmamak, güveni sarsılmak, olumsuzluğa sürüklenmek: “Hülya umudunu kaybetmişti.” (Ak, 2017a: 39)
- **Yarım kulak (dinlemek):** Tam istekli olmayarak, yarı ister yarı istemez biçimde (dinlemek): “Heyecandan eli ayağına dolanmış bir halde, yarım kulak onları dinledi.” (Ak, 2017a: 30)
- **Yerinde yeller esmek:** Artık yerinde olmamak, yerinde görülmez olmak: “... çiçekçi olarak kullanılan eski püskü arabanın yerinde yeller esiyordu.” (Ak, 2017a: 57)
- **Yerin kulağı var:** Gizli konuşulan bir şey umulmadık bir yoldan başkalarına duyulabilir. “Göğün kulağı var.” (Ak, 2017a: 81) Bu cümlede deyim farklılaştırılarak kullanılmıştır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)’da kullanılan deyimler aşağıda sıralanmıştır:

- **Ballandıra ballandıra anlatmak:** Bir şeyi, insanı imrendirecek biçimde, öve öve anlatmak, çok överek anlatmak: “Martin, yerleşir yerleşmez Avrupa’daki arkadaşlarına ballandıra ballandıra köyü anlatmaya koyuldu.” (Ak, 2016a: 14)
- **(birinin) aklını çelmek:** 1) niyetinden, kararından caydırmak, 2) ayartmak, baştan çıkarmak: “Siz yönetmenin aklını çelmeseydiniz, ben Kentaur olamazdım ki, dedi.” (Ak, 2016a: 81-82)
- **(birinin) etrafında dört dönmek (pervane olmak):** İsteğini elde etmek için birinin yanından ayrılmayıp gönlünü etmeye çalışmak: “ Yönetmenin etrafında pervane olmuş, sonunda işi almıştı.” (Ak, 2016a: 31)
- **(birinin) tüyleri diken diken olmak:** Üşümekten veya korkmaktan vücuttaki kılların dipleri kabarıp kıllar dikilmek: “ Yönetmenin tüyleri diken diken olmuştu.” (Ak, 2016a: 40)
- **Büyük laf etmek (büyük söz söylemek):** 1. Kendisinin başına da böyle bir hal geleceğini düşünmeyerek başkasının başına gelen kötü bir durumla alay etmek, bu durumdan dolayı başkasını kınamak. 2) Kötü bir duruma düşmeyeceğini ya da böyle bir duruma meydan vermeyeceğini ileri sürmek: “... gibi, boyundan büyük laflar ediyordu.” (Ak, 2016a: 32)
- **Dalga geçmek:** Eğlenmek, alay etmek: “ ... diye dalga geçmezler mi?” (Ak, 2016a: 68)

- **Daniskasını yapmak:** Bir işi her yolu deneyerek gerçekleştirmek: “Saçmalığın daniskası!” (Ak, 2016a: 79)
- **Gönül (kalp) kırmak (yıkmak):** Davranışıyla birini incitmek, üzüp gücendirmek: “Zühtü’nün kalbi kırılmıştı.” (Ak, 2016a: 74)
- **Hatırı sayılır:** 1) Oldukça çok. 2) Önemli, saygın, saygıdeğer. “ Kısa sürede hatırı sayılır miktarda para toplamışlardı.” (Ak, 2016a: 95)
- **İçine kurt düşmek:** Kendisine zararı dokunacak bir durum meydana geleceğinden kuşkulananmak: “ Zühtü’nün içine kurt düşmüştü.” (Ak, 2016a: 49)
- **Kafasını ütülemek:** Çok laf edip, tedirgin etmek: “Kafasını öyle ütüledi ki, sonunda yönetmen senaryoya “ Keloğlan ve Karısı” tiplerini eklemek zorunda kaldı.” (Ak, 2016a: 70)
- **Keyif çatmak:** Keyfetmek: “Köylüler, televizyon ekranı yerine akvaryumlarına bakıp keyif çatmayı tercih ediyorlardı.” (Ak, 2016a: 10)
- **Mideye indirmek:** Yemek içmek: “ Sıkıntıdan, dört tavuk, beş kilo makarna, on kilo domatesi mideye indirdi.” (Ak, 2016a: 78)
- **Pürdikkat kesilmek:** Çok dikkat etmek: “Herkes pürdikkat kesilip, notlar aldı.” (Ak, 2016a: 35)
- **Yüreğine su serpmek:** Bir kimseyi kaygı sebebinin ortadan kalkmasıyla veya yeniden umut verecek bir haberle ferahlatmak: “Martin, yüreklere su serpen bir tavırla, “ Ben senin için küçük bir araştırma yaptım,” dedi. (Ak, 2016a: 52)

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)’te kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Ağzını bıçak açmamak:** Üzüntüsünden söz söyleyecek durumda olmamak: “ Artık ülkede kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.” (Ak, 2016c: 42); “ Ağzını bıçak açmıyordu.” (Ak, 2016c: 68)
- **Aklının ucundan bile geçirmemek:** Hiçbir biçimde düşünmemek: “Gerçekten de her yere bakmışlardı, ama ormana bakmak akıllarının ucundan bile geçmemişti.” (Ak, 2016c: 67)
- **Ayak uydurmak:** Kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmek: “Akdeniz’in iklimine ayak uyduramıyordu.” (Ak, 2016c: 59)

- **Bağrına basmak:** 1) Göğsü üzerine yaslanıp sevmek. 2) Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirme: "... dedi ve minik köpeği bağrına bastı." (Ak, 2016c: 45)
- **Can atmak:** Bir şeye erişmeyi pek çok istemek: "Kimisi de, ortalıkta görünmeyi pek sevmediğinden kaybolmaya can atıyordu." (Ak, 2016c: 11)
- **Diken üstünde olmak:** Her an kalkacakmış gibi oturmak: "Diken üstündeydiler." (Ak, 2016c: 50)
- **Dört gözle beklemek:** Büyük bir özlemlerle, büyük bir istekle, sabırsızlıkla beklemek: "Gelmesini dört gözle beklerdi." (Ak, 2016c: 34)
- **Ele geçirmek:** 1) Kaçmakta olan kişiyi yakalamak. 2) Pek kolay bulunmayan bir şeyi edinmek: "Sürekli konuşan papağanların bir ülkeyi ele geçirdiğini düşledi." (Ak, 2016c: 42)
- **Elinden bir şey gelmemek:** 1) Bir şey yapma olanağını bulamamak. 2) Bir iş yapmayı bilmemek. "Cem'inse elinden bir şey gelmiyordu." (Ak, 2016c: 53)
- **Geri adım atmak:** Başladığı bir işten geri dönmek: "Ağzından bir kere söz çıktıysa, asla geri adım atmazdı." (Ak, 2016c: 65)
- **Göze almak:** Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek: "Bir köpek için ta Rusya'ya gitmeyi göze alabilirler miydi?" (Ak, 2016c: 84)
- **Hayal kırıklığına uğramak:** Çok istenilen veya umulan bir şeyin gerçekleşmemesinden üzüntü duymak: "Köpeğe benzeyen şirin yavruları parayla satın alanlar bazen hayal kırıklığına uğrayabiliyorlardı." (Ak, 2016c: 44)
- **Her kafadan bir ses:** Konu üzerinde rasgele herkes konuşuyor; her biri ayrı düşünce ileri sürüyor; bir sonuç alınamıyor, anlamında kullanılan bir söz: "Her kafadan bir ses çıkardı." (Ak, 2016c: 14)
- **İç çekmek:** Üzüntüyle derinden soluk almak: "... diye iç çekmişti." (Ak, 2016c: 11)
- **İzini kaybetmek:** Bir kimse hakkında bilgi alamamak: "... o izini kaybettiriyordu." (Ak, 2016c: 48)
- **Kestirip atmak:** Kesin bir şey söylemek: "der, kestirip atardı." (Ak, 2016c: 22)
- **Laf taşımak:** Birinin bir kimse aleyhindeki sözlerini o kimseye ulaştırmak: "Laf taşıdılar." (Ak, 2016c: 41)

- **Lafı dolandırmak:** Sözü uzatmak. “ Herkes lafı dolandıracığını sanıyordu.” (Ak, 2016c: 70)
- **Mideye indirmek:** 1) yemek içmek; 2) *mec.* Haksız yere, kanunsuz olarak para kazanmak: “... hırkasının, ceketinin, eşarabının üstündeki tohumları afiyetle mideye indirirlerdi.” (Ak, 2016c: 16)
- **Paniğe kapılmak:** Çok korkmak: “ Cem birden paniğe kapılırdı.” (Ak, 2016c: 11)
- **Sevinçten havalara uçmak:** Çok mutlu olmak: “Cem sevinçten havaya uçacaktı sanki.” (Ak, 2016c: 38)
- **Yer yarılıp içine girmek:** 1) Yitirilen şey bir türlü bulunamamak. 2) utancından ortada görünmek istememek: “ Afacan, yer yarılmış içine girmişti sanki.”(Ak, 2016c: 53) ; “ Yer yarılmıştı da içine girmişti sanki.” (Ak, 2016c: 59)
- **Yerinde duramamak:** Bir eyleme geçmek için ivmek: “Yerinde duramıyordu.” (Ak, 2016c: 46)
- **Yüreği ağzına gelmek:** Birdenbire çok korkmak: “Köylülerin başına kötü bir şey geldiğini sanıp, korkudan yüreği ağzına geldi.” (Ak, 2016c: 82)

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de kullanılan deyimler anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Ağır basmak:** Yer tutmak, üstün gelmek: “... edebiyat yönü ağır basan hikayeler yazmalıydı” (Ak, 2016d: 21)
- **Ağzı sıkı:** sf. Sır saklayan, bildiği gizli şeyleri başkasıyla paylaşmayan: “Sezin Hanım’in ağzı çok sıkıydı. Temizliğe gittiği evdekilerle ilgili başkalarına asla bir sey anlatmazdı.” (Ak, 2016d: 25)
- **(birini) araya sokmak:** Birini işinin olması için aracı yapmak: “Annesini araya sokmamaya kararlıydı. Ne var ki, sonunda dayanamadı.” (Ak, 2016d: 60)
- **Ardı arkası kesilmemek:** Bir şey devam etmek, sona ermemek: “Yıllar içinde, söylentilerin ardı arkası kesilmedi.” (Ak, 2016d: 77)
- **Ardına kadar açık:** Kapı, pencere vb. tamamen açık: “Bahçedeki meyve Ağaçlarından kiraz, erik, dut kopararak köşkün kapısına kadar geldi. Kapı ardına kadar açıktı.” (Ak, 2016d: 70)

- **Başından aşağıya kaynar sular dökülmek:** Bir olay, bir durum, bir söz karşısında büyük hayal kırıklığı yaşamak, kendini çok kötü hissetmek: “Doğaç’ın başından sanki kaynar sular dökülmüştü. Çok sinirlendi.” (Ak, 2016d: 41)
- **Dağlar kadar fark var (olmak):** Karşılaştırılan iki farklı kişi, durum, olgu vb. arasında çok büyük farklılıklar olduğunu anlatan bir söz: “Kahvede kendisiyle buluşan Yazar’la bu Yazar arasında dağlar kadar fark vardı.” (Ak, 2016d: 72-73)
- **Dilinde çıban çıkmak:** Aynı şeyi defalarca yinelemekten bıkmak, usanmak: “Dilimde çıban çıktı, bu ne dikkatsizlik dilcibaşı, kafan vurulmak mı ister?” (Ak, 2016d: 55)
- **Düz duvar(lar)a tırmanmak:** Aşırı enerjisini kontrol edemeyip yerinde duramamak, sürekli hareket etme isteği duymak: “Ağaçların tepesine tırmanır, dallardan dallara atlar, düz duvarlara tırmanır, Boğaz’ın serin sularında saatlerce yüzerdi.” (Ak, 2016d: 22)
- **El pençe durmak:** Büyük makam sahibi kişilerin huzurunda elini birleştirip saygıyla beklemek: “Tam o sırada fark etmişler ki, padişah olarak yıllardır sağa sola taşıdıkları, önünde el pençe durdukları beden, aslında canlı değil, bir taş parçası!” (Ak, 2016d: 57)
- **Eline su dökemez:** Karşılaştırma yapılan kişinin “değer bakımından” daha aşağı düzeyde olduğunu belirtmek için kullanılan söz: “Padişah’ım yaptığınız resimler çok güzel. Değme ressam elinize su dökemez” (Ak, 2016d: 49)
- **Elini sıcak sudan soğuk suya değdirmemek:** Hiçbir zahmetli işle uğraşmamak, zor iş yapmamak: “Elini sıcak sudan soğuk suya değdirmiyormuş.” (Ak, 2016d: 15)
- **Göze almak:** Gelecekte karşılaşılabilecek her türlü zorluğa, tehlikeye karşı önceden hazırlıklı olmak: “Eğer başarılı olmak istiyorsanız, yalnızlığı göze alacaksınız” (Ak, 2016d: 15)
- **Hava atmak:** mec. Kazandığı bir başarı, elde ettiği para, mal, mülk, makam vb.’den dolayı gururlanıp çevresine göstermek, caka satmak: “İki büyük adam gibi karşılıklı yemek yedik. Burnu büyük olmayan, hava atmayan, sade bir insandı.” (Ak, 2016d: 86)

- **İsminden söz ettirmek:** Başarılılığı ya da yararlılığı dolayısıyla toplumda bilinirliğini artırmak, insanların bundan bahsetmesini sağlamak: “Yazdığı ‘Boğaz’a İnen Yokuş’ adlı gençlik romanıyla isminden çok söz ettirdi” (Ak, 2016d: 75)
- **Kafası karışmak:** Bir konu, bir kimse, bir şey hakkındaki düşünceleri alt üst olmak, kararsızlığa düşmek: “Mahallelinin iyice kafası karışmıştı.” (Ak, 2016d: 15)
- **Kendini (bir şeye) vermek:** Bütün ilgisini, dikkatini bir işe, bir şeye odaklamak: “Padişah bütün bunlardan iyice sıkılmaya başlamış, ama sesini çıkaramamış. Kendini şiir yazmaya vermiş.” (Ak, 2016d: 54)
- **Palavra sıkmak:** Bir şeyi aşırı derecede abartmak, asılsız, gerçek dışı iddiada bulunmak: “Bu da sahibinin bina boşken, ‘kimse köşke girmesin’ diye sıkıldığı bir palavraydı.” (Ak, 2016d: 17)
- **Tırnağını kemirmek:** Sinir, öfke vb. nedenlerden dolayı dişleriyle tırnaklarını ısırarak: “...Padişah bir seye kızıp tırnaklarını kemirmeye başlasa, tırnakçibaşı hemen yanında beliriyor; ‘Aman haşmetlim, sakın tırnaklarınıza değmeyin, o benim sorumluluğumda’ diyormuş.” (Ak, 2016d: 53-54)

Deyimlerdeki imgesel aktarımlar, güçlü benzetmeler Türkçenin anlatım gücünü ortaya çıkarır. Cümlelerin somutlaşmasına yardımcı olur. Anlatımı güçlü ve eğlenceli hale getirir. Eserlerde; kullanılan deyimler, çocuğun söz varlığının gelişimine olumlu katkı yapıcı nitelikte olduğu gibi, anlatımı renkli ve ilgi çekici hale getirerek çocuğun ilgisinin sürekli canlı tutulmasını sağlar.

Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında sırasıyla; Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)’da 22 deyim, Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda 22 deyim, Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde 23 deyim, Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta 19 deyim, Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)’da 8 deyim, Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)’nda 3 deyim, Galata’nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)’nda 18 deyim, Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)’da 18 deyim, Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)’te 23 deyim, Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de 19 deyim kullanılmıştır.

Behiç Ak sekiz kitabında yoğun olarak deyim kullanmıştır. Deyim kullanımının yoğunluğu yazarın genel biçem karakteristiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda; son derece bilinçli bir dil düşüncesine sahip olan Ak, çocuk okurun kişisel

sözvarlığındaki kavramsal derinliğin gelişmesine olumlu katkı yapmaktadır. “Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)”nda yazarın yalnızca 3 deyimle yer vermesi ise, olumsuz bir durumdur. Hemen hemen tüm kitaplarında yoğun deyim kullanan yazar, dizinin bu kitabında da bu özelliğini sürdürmesi gerekirdi. Bu durum, olumsuz bir özelliktir. Kullanılan “dalga geçmek”, “daniskasını yapmak” ve “kafa ütölemek” deyimleri argo kullanımlar olarak değerlendirilebilir. Bu durum, çocuğun dil gelişimi için olumsuz örneklerdir. Ak’ın kullandığı deyimler, çocukların seviyelerine uygundur. Bağlamdan hareketle, kolayca anlamını tahmin edebilmeleri mümkündür. Yalnızca Galata’nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)’nda kullanılan ‘nara atmak’ deyimini çocukların seviyelerinin üzerindedir. Deyim sayısının yoğunluğu göz önünde bulundurularak, yalnızca bir deyim bilinememesi ise, olumsuz bir durum teşkil etmez. Çocukların yeni kavramları öğrenmesi de önemlidir. Bu başlık altında değinilen yazarın deyim kullanımı, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk göstermektedir.

4.2.8.11 Atasözleri

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)’nda yer verilen atasözleri anlamlarıyla birlikte aşağıda sıralanmıştır:

- **Acele işe şeytan karışır:** İvilerek yapılan iş yanlış, bozuk olur: “Yavaş işe melekler karışır.” (Ak, 2017b: 21)
- **Bal tutan parmağını yalar:** Başkalarına güzel şeyler dağıtmakla görevli olan kimse, dağıttığından az çok kendisi de yararlanır: “Bal tutmayan da parmağını yalamaz.” (Ak, 2017b: 21)
- **Besle kargayı oysun gözünü:** İyilik edip yetiştirdiğin öyle sütü bozuk, iyilik bilmez kimseler vardır ki sana en büyük kötülüğü yaparlar: “Besleme kargayı, gözünü tedavi etsin.” (Ak, 2017b: 21)
- **Bir elin nesi var, iki elin sesi var:** İnsan büyük işleri tek başına yapamaz. Başkasıyla işbirliği yapmalıdır ki önemli bir varlık gösterebilsin: “ Bir elin nesi var, iki ele ne gerek var? “ (Ak, 2017b: 43)
- **Damlaya damlaya göl olur:** Küçük şeyler birike birike büyük varlık oluşur. Küçük şeylerin önemi bilinir, onları çarçur etmeyiniz: “ Damlaya damlaya göl boşalır.” (Ak, 2017b: 21)

Atasözleri ve deyimlere ek olarak bir yerde de özlü söz kullanılmıştır.

- “Burada herkes kendi kendini eğitir.” (Ak, 2017b: 86)

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde doğrudan kullanılan atasözüne rastlanmamıştır. Merak insanı mezara sokar, atasözü “Merak kediyi öldürür.” şeklinde okuyucunun karşısına çıkmıştır. Genel olarak serinin diğer hikâye kitaplarında da atasözleri kullanımının azlığı dikkat çekmektedir. Bu özellik, çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelendiğinde olumsuz bir özelliktir. Ortak dil ürünlerine yazarlar ne kadar eserlerinde yer verirse, çocukların kullanımındaki artış o derece artacaktır.

- **Merak kediyi öldürür:** Her şeyi öğrenme merakı, insanı birtakım tehlikelerle karşı karşıya getirebilir. “Merak kediyi öldürür!” lafını kim söylemişse, çok doğru demiş. (Ak, 2016g: 93)

Bu atasözü, Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de de geçmektedir. “Merak kediyi öldürür, derler.” (Ak, 2016d) : 37)

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)’te kullanılan atasözü anlamı ile birlikte verilmiştir:

- **Üzüm üzüm baka baka kararır:** Her zaman bir arada bulunan, arkadaşlık eden kimseler birbirlerine huy aşılar: “Üzüm üzüm baka baka kararır, derler.” (Ak, 2017c: 22)

Eserlerinde genel olarak atasözü kullanmayan yazarın bu seçimi, eserlerinin öğreticilikten daha çok düşündürücü kimliği sebebi ile olabilir. Sadece bahsi geçen dört kitapta atasözüne çok az yer veren yazar, altı kitabında hiç yer vermemiştir. Ancak atasözlerine yer vermesi, eserin dil ve anlatım yönünden çocuk edebiyatının temel ilkelerine uyumluluğunu artıracaktır. Bu durum çocuğun kişisel sözcüğüne katkı sağlamayan bir durum olduğu için çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumsuz olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.8.12 Tekerlemeler

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)’da bir tekerlemeye yer verilmiştir. “Keloğlan keloğlan/ kurnazın önde gidene/ hayatı beleş oğlan’ tekerlemesini bilmiyor musun sen?” (Ak, 2016a: 68); “ Yıldız yıldız inciğim/ Keloğlan’ın eşiyim/ sevgi de birinciğim” (Ak, 2016a: 70) Tekerlemeye kitabında ilk kez yer veren yazar, çocuk kahramanların bu tekerlemeleri bilmemesini eleştirerek bir kanıya varmamızı sağlar.

Çocuk okuyucu da kahramanların yerine kendini koyarak öz eleştiri yapması sağlanır. Tekerlemeler, bilmeceler ve diğer kalıplaşmış sözler, söz varlığımızın temel karakteristiğini yansıtan önemli öğelerdir. Bu nedenle “Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)” incelenen on kitap arasında bu yönüyle dikkat çekmektedir.

4.2.8.13 Yineleme öbekleri

Aksan (2002:81)’a göre, “Günümüz Türkçesinde... kullanılan ikilemeler, dinleyende, başka herhangi bir anlatım yoluna göre çok daha güçlü ve etkili bir izlenim uyandırır; zihinde bir kavramın algılanması sırasında, onun pekiştirilmesini sağlar. İncelenen çocuk kitaplarında yazarın, “Gülümseten Öyküler” dizisindeki kitaplarında yoğun yineleme öbekleri kullandığı görülmüştür. GBTEA(Ak, 2016e)’da kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş yinelemeler:

- “Aman aman, dedi Semih Bey.” (Ak, 2016e, 43);
- “ Odun ateşinde ağır ağır pişen yemeğin lezzeti hiçbir şeye değişilmez, diye düşündüler.” (Ak, 2016e: 52)
- “Kedilere bol bol ciğer alabilirsiniz.” (Ak, 2016e: 57)
- “Bu adam yüzünden çöplükleri boşu boşuna karıştırıp duruyoruz.” (Ak, 2016e: 32)
- “Bu zararlılar, bir gün bile mobilyalarımızı yemeyip, gırç gırç sesleri çıkarmasalar, içimizi bir endişedir kaplıyor.” (Ak, 2016e: 32)
- “Bıraksalar, denizi, bulutları, hatta tepemizde ıslıl ıslıl yanan güneşi bile tamir edecek.” (Ak, 2016e: 63)
- “Ya da artık rock müzik yapmaktan sıkıldılar mı? diye kara kara düşünmeye başlıyoruz.” (Ak, 2016e: 32); “Peki, biz birikmiş paralarımızı ne yapacağız şimdi?” diyerek, kara kara düşünmeye başladılar.” (Ak, 2016e: 55)
- “Her tarafı çam ağaçlarıyla, eski evlerle dolu, pırıl pırıl denizi olan, tekir kedileriyle meşhur adanın en titiz insanlarından biridir.” (Ak, 2016e: 9); “ ... her gece, simsiyah olmuş beyaz gömleğini, artık sabunların tozuyla yıkayıp pırıl pırıl temizler, sonra da dededen kalma kömürlü ütüsüyle ütüyüp jilet gibi yapar.” (Ak, 2016e: 34); “ Otomobil gibi... pırıl pırıl.” (Ak, 2016e: 46)
- “ İki yüzyıl daha rahat rahat kullanılır.” (Ak, 2016e: 25)

- “O yetenekli parmakların olmasa, hiçbir şey tıkr tıkr çalışmaz.” (Ak, 2016e: 13). “tıkr tıkr” yansıma öge olarak da değerlendirilebilir.
- “Aman canım, bunu siz benden daha iyi biliyorsunuz, diye utangaç utangaç cevap verir.” (Ak, 2016e: 17)
- “... uzun uzun düşündüm.” (Ak, 2016e: 66)
- “Güneye indikçe hava yavaş yavaş ısındı.” (Ak, 2016e: 61)

Yakın anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Doğrusu bu bağırış çağırış çok tutmuştu.” (Ak, 2016e: 53)
- “Hem de öyle böyle değil.” (Ak, 2016e: 18)
- “... tıka basa balık dolu bir balıkhanede bir hafta kapalı kalma cezasına razıyım.” (Ak, 2016e: 37)

Zıt anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Adada herkes sabah akşam bu konuyu konuşmasına rağmen, ciğercinin tamirciye küs olduğunu yalnızca bir kişi bilmez.” (Ak, 2016e: 17)

Özellikle eş yineleme yapısındaki ögeler eserin çocuğa yönelik olduğu konusunda somut bir belirti olarak düşünülebilir. Ses, hece ve sözcük tekrarları anlatımı daha eğlenceli hâle getirmiştir. Bu durum, hedef kitle konumundaki çocuğun eseri benimsemesini, daha da kolaylaştırmıştır.

Behiç Ak, Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda diğer eserlerine göre çok daha az sayıda yineleme öbeklerine yer vermiştir. AGSB (Ak, 2016b)’de kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş yinelemeler:

- “Zeynep Hanım iyice ballandıra ballandıra anlattı olayı.” (Ak, 2016b: 73)
- “... endişeli endişeli Victor Bey’in suratına baktılar.” (Ak, 2016b: 35)
- “İkisi de hınzır hınzır birbirlerine baktılar.” (Ak, 2016b: 27)
- “... Alaaddin Bey’in arkasından şaşkın şaşkın bakakaldılar.” (Ak, 2016b: 70)
- “Birkaç saat içinde Alaaddin Bey, toprak altındaki boruların su kaçırdığı yerleri tek tek tespit etti.” (Ak, 2016b: 65)
- “Alaaddin Bey utangaç utangaç,... dedi.” (Ak, 2016b: 27)
- “Doktor Zihni Bey uzun uzun düşünmek zorunda kaldı.” (Ak, 2016b: 69)
- “... dedi kaymakam üzgün üzgün.” (Ak, 2016b: 35-36)
- “Sonra da yavaş yavaş uzaklaştı.” (Ak, 2016b: 29)

- “Sorularına cevap vermeden, sanki uzaydaymış gibi, yavaş yavaş evine doğru yürüdü.” (Ak, 2016b: 69)

Yakın anlamlı sözcüklerden oluşan yineleme: “Biz onu işsiz güçsüz biri sanırdık!” (Ak, 2016b: 39)

Yansıma sözcüklerle oluşan yinelemeler:

- “Mahalle halkı suların gürül gürül akmasından çok memnun olmuştu; ama nedense, o gece sabaha kadar hiçbiri uyuyamadı.” (Ak, 2016b: 70)
- “Okul korosundaki İsmail’in kalbi sinir içinde küt küt attı.” (Ak, 2016b: 30)
- “Kalbi küt küt atıyor.” (Ak, 2016b: 68)

Yinelemelerin sayısı diğer eseriyle karşılaştırıldığında az olduğu görülmektedir. Yinelemeler anlatımı canlı tutan sözcük öbekleri olduğundan daha fazla yer verilebilir. KKM (Ak, 2016g)’de kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş Yinelemeler

- “Miyaaaavvv!” diye acıklı acıklı bağırdı. (Ak, 2016g: 74)
- “Buz, sen çöp tenekesinde doğmuş olamazsın? diye acıklı acıklı mırıldandı.” (Ak, 2016g: 78)
- “Dernek kurulur, kurulmaz, kedilerini kaybetmiş insanlar akın akın gelmeye başladılar.” (Ak, 2016g: 33)
- “Boşu boşuna kafa patlatıyoruz burada!” (Ak, 2016g: 38)
- “Gazetelerde boy boy resimlerim...” (Ak, 2016g: 87)
- “Bütün gün evin her yeri didik didik arandı.” (Ak, 2016g: 12)
- “Nazan Hanım dobra dobra konuşmasıyla tanınan biriydi.” (Ak, 2016g: 17)
- “Komiser Sabit Bey, çekmecesini açtı ve kırış kırış bir fotoğraf çıkardı.” (Ak, 2016g: 40)
- “Pişkin pişkin, “Hiç ‘patavat’ diye bir şey duymadım, derdi.” (Ak, 2016g: 18); “Pişkin pişkin sırtarak devam etti.” (Ak, 2016g: 76)
- “Kendi derdini unutarak, suçlu suçlu, Nazan Hanım, niçin ağlıyorsunuz, yoksa ben bir şey mi yaptım? diye sordu.” (Ak, 2016g: 18)
- “... derneğe gelen dilekçeleri tek tek okudu.” (Ak, 2016g: 34)
- “Nazan Hanım’ın acısını hafifletecekmiş gibi, uzun uzun Titrek’ten söz etti.” (Ak, 2016g: 20)
- “Sonra karşısına geçip uzun uzun düşündü.” (Ak, 2016g: 34)

- “ Komiser Sabit Bey’e, mahalledeki kedileri çalan hırsızı aradıklarını anlattılar uzun uzun.” (Ak, 2016g: 39)
- “ Hepsi üzgün üzgün küçük Sevgi’ye baktılar.” (Ak, 2016g: 40); “ Üzgün üzgün miyavladı.” (Ak, 2016g: 86)
- “ Masasından kalkıp, yavaş yavaş yanlarına geldi.” (Ak, 2016g: 30)
- “ O içekapanık sevgi bağımlısını zaman zaman yalnız bırakıyordu.” (Ak, 2016g: 12)

Yakın anlamlı sözcüklerle oluşan yinelemeler:

- “Çatılardan çatılara atlar, sıtma görmemiş berbat sesiyle sürekli şarkılar söyler, bağırıp çağırıp insanları rahatsız ederdi.” (Ak, 2016g: 20-21)
- “Hiç ses seda yoktu.” (Ak, 2016g: 13)

Yansıma sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “... diye avaz avaz miyavladı.” (Ak, 2016g: 75)
- “ Vazolarını kırdım, berbat sesimle avaz avaz şarkılar söyledim, buzdolabındaki köftelerini aşırdım...” (Ak, 2016g: 79)
- “ ... Nurten Hanım gitmiş, yerine insan canlısı, telaşlı, endişeli, kıpır kıpır bir Nurten Hanım gelmişti.” (Ak, 2016g: 24-25)
- “ İçini temizleyip pırl pırl yaptılar.” (Ak, 2016g: 33)

Behiç Ak, Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta diğer eserlerine göre daha az sayıda yineleme öbeklerine yer vermiştir. VŞÇ (Ak, 2016h)’de kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş yinelemeler:

- “Tebeşir, diğer kedilerle birlikte acı acı miyavladı.” (Ak, 2016h: 36)
- “...annesine ve kardeşi Emre’ye ballandıra ballandıra anlattı.” (Ak, 2016h: 67)
- Minik Boğaz vapuru sabahları, mavi sularda beyaz danteller oluşturarak dolana dolana gelir, iskeleden yolcularını alır giderdi.” (Ak, 2016h: 9-10)
- “Şunun yerine gıcır gıcır bir apartman dikilsin artık.” (Ak, 2016h, 44)
- “Bizimki kös kös eve dönmüş, ama dönerken de hınzır hınzır düşünmüş.” (Ak, 2016h: 49)
- “...şapkalar, coğrafya atlasları, lime lime olmuş fotoğraf albümleri, sahibini bir türlü bulamamış mektuplar...” (Ak, 2016h: 31)

- “Evde verdiği şen şakrak partiler, yaptığı toplantılar yavaş yavaş azaldı.” (Ak, 2016h: 33)

HİK (Ak, 2016f)’te kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş Yinelemeler:

- “Yalnızca perdeyi açıp, “ Bu halıları diriltecek kimse yok mu!?” diye avaz avaz bağırmak istiyordu.” (Ak, 2016f: 42)
- “Belki de, farklı farklı ülkelerde yaşamak zorunda kalacaksın.” (Ak, 2016f: 29)
- “Elif’in boyundan üç dört misli büyük, koca koca dolaplar, kütüphaneler hareketlendi. (Ak, 2016f: 31)
- “Neşeli neşeli öttüler.” (Ak, 2016f: 19)
- “Paytak paytak denize koşmasını büyük bir korku ve merakla izledi.” (Ak, 2016f: 67)
- “Sakin sakın çevresine baktı.” (Ak, 2016f: 58)
- “Madem kaplumbağanın kaybolmaması gerekiyordu, seve seve siyahları giyecekti o zaman.” (Ak, 2016f: 56)
- “Ayşegül Hanım ve Erdem Bey şaşkın şaşkın ona baktılar.” (Ak, 2016f: 47)
- “Elif tatlı tatlı uyurken yapılır mıydı bu şimdi?” (Ak, 2016f: 62)
- “Bazı geceler geç saatlere kadar bilgisayarın başında çalışırlar, kuşların yaşamı üzerine uzun uzun konuşurlardı.” (Ak, 2016f: 11)
- “Bunun üzerine Elif, uzun uzun düşünmüştü.” (Ak, 2016f: 15)
- “Hesap makinesiyle uzun uzun hesaplar yapıp, onun kırklı yıllarda, bir aralık ayında doğduğuna karar vermişti.” (Ak, 2016f: 17)
- “Cevap vermek yerine, uzun uzun susmaya devam ederdi.” (Ak, 2016f: 21)
- “Elif önce uzun uzun düşündü.” (Ak, 2016f: 30)
- “Sonra da, çocuk eli kadar küçük bir kaplumbağanın nasıl dev bir kaplumbağaya dönüştüğünü uzun uzun anlatıyordu.” (Ak, 2016f: 47)
- “Dakikalarca durduktan sonra, yavaş yavaş kumsalın içerlerine doğru ilerledi Umut. (Ak, 2016f: 59)
- “Sonra yavaş yavaş denize ulaşip, dalgaların arasında yok oldu.” (Ak, 2016f: 59)

- “Bir seher vakti, ebegümeciler ve ısırganotları henüz yeni yeşermişken, zeytinler yeni yeni toplanmaya başlamışken doğurmuş annem beni, derdi.” (Ak, 2016f: 17)

Yakın anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “... o da hiç bıkip usanmadan bilgisayarını açıp, haritada kaplumbağanın yerini gösteriyordu.” (Ak, 2016f: 46)

İkisi de anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Apar topar sahile indiler ve kum tepelerden birinin arkasına gizlenerek beklemeye başladılar.” (Ak, 2016f: 56)

Yansıma sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Denizkaplumbağalarıyla tanışacak diye kalbi şimdiden heyecanla küt küt atmaya başlamıştı.” (Ak, 2016f: 34)
- “Elif’in heyecandan kalbi küt küt atıyordu.” (Ak, 2016f: 58)

PKO (Ak, 2017b)’da kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır.

Eş Yinelemeler:

- “Aa, evet, haklısın,” dedi acele acele Vıcık.” (Ak, 2017b: 13)
- “Ağır ağır depoya gidip...” (Ak, 2017b: 10)
- “... dedi Hoş geldin, bilgiç bilgiç.” (Ak, 2017b: 26)
- “Patates kendinden emin, dik dik ona baktı.” (Ak, 2017b: 71)
- “Doğrucu Davut’a dik dik bakarak, “Senin yüzünden kendime baskı uyguluyorum “ diye itiraf etti.” (Ak, 2017b: 74)
- “Gözleri dolu dolu olan Doğrucu Davut başını öne eğdi.” (Ak, 2017b: 75)
- “Çocuklar, Patates’in ilk kez uçağa binişine, pilotun yanına gitmek istemesinin hostesler tarafından engellenişine katıla katıla güldüler.” (Ak, 2017b: 78)
- “Katalogun sayfaları lime lime oldu.” (Ak, 2017b: 70)
- “Şaşardınız; sanki yıllarca miskin miskin oturan köylüler gitmiş, yerlerine başkaları gelmişti.” (Ak, 2017b:18)
- “Çok fazla şey yapmak zorunda kalmadan, mutlu mutlu yaşayan yaşlılar.” (Ak, 2017b: 52)
- “Kimse ona eskisi gibi rahat rahat, Patates diye seslenemiyordu.” (Ak, 2017b: 82)

- “Onu bir daire içine alıp, tuhaf tuhaf bakıp, bir süre düşünmek iyi olmaz mı? (Ak, 2017b: 13)
- “O da uzun uzun düşündükten sonra , “ Evet,” dedi.” (Ak, 2017b: 10)

Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “ ... elinde eski püskü bir süpürgeyle döndü.” (Ak, 2017b: 10)

İkisi de anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “ ... tangır tungur sesler çıkardıktan sonra...” (Ak, 2017b: 10)
- “ Mırın kırın ederek, yanlış anlaşılmalari düzeltmeye çalıştı.” (Ak, 2017b: 74)

Yakın anlamlı sözcüklerle oluşan yinelemeler:

- “Onlar çalışmak yerine şikâyet edip, ahlayıp vahlamayı yeğliyordu.” (Ak, 2017b: 42)
- “Hemen yanına oturdu ve utana sıkıla, “ Dersle ilgili bazı eleştirilerim var,” dedi.” (Ak, 2017b: 62)

Yansıma sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Küçüklüğüm küçük bir köyde geçti benim, içinden gürül gürül bir nehrin aktığı bir köyde.” (Ak, 2017b: 41)
- “Gürül gürül akan suları olan bu köyün...” (Ak, 2017b: 43)
- “Sayfaları harıl harıl karıştırılarak, işe yarar bilgiler arandı.” (Ak, 2017b: 47)
- “Ütülü sarı pantolon ve pırıl pırıl sarı bir ceket giymişti.” (Ak, 2017b: 16)
- “Bu yüzden de, yürürken vıcık vıcık diye sesler çıkarıyorsun.” (Ak, 2017b: 13)

Ayrıca yazar bazı cümlelerde birden fazla yinelemeyi art arda sıralamıştır. Örneğin; “Ağır ağır depoya gidip, tangır tungur sesler çıkardıktan sonra, elinde eski püskü bir süpürgeyle döndü.” (Ak, 2017b, 10) cümlesinde yazar üç tane farklı ikilemeyi bir araya getirmiştir. Bu tür bağdaştırmaları, kurduğu yineleme öbekleri, anlatımı tekdüzelikten çıkarmıştır. Temel dil becerileri açısından da çocuklara güzel örnekler sunmuştur. Gal. TM (Ak, 2017a)’de kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş yinelemeler:

- “Rafet Bey’se, bıkmadan usanmadan, bütün soruları tek tek cevaplardı.” (Ak, 2017a: 11)

- “... dedi bilgiç bilgiç.” (Ak, 2017a: 25)
- “... diye sormuş martı, bilgiç bilgiç.” (Ak, 2017a: 68)
- “Tuhaf adam katıla katıla güldü.” (Ak, 2017a: 58)
- “Tembel Martı Murteza, kafenin ön masalarından birinde, bacak bacak üstüne atarak oturmuş, keyifli keyifli limonatasını yudumluyordu.” (Ak, 2017a: 64)
- “Çocuklar da kös kös eve döndüler.” (Ak, 2017a: 34)
- “Serçeler sevgi dolu ciklıyor, yelkovankuşlarının kanatları suya değiyor, ebabiller mutlu mutlu yavrularını besliyordu.” (Ak, 2017a: 91)
- “Rafet Bey, sorunu çözebilme umuduyla söylene söylene bir taksiye atlayıp, belediyeye gitti.” (Ak, 2017a: 34)
- “Şaşkın şaşkın ona bakan Hülya’ya, ‘ İnternetteki yazışmaların inanılmaz bir etkisi oldu’ dedi.” (Ak, 2017a: 49);
- “Hülya şaşkın şaşkın Murteza’ya bakarken, yanına Melahat Hanım oturdu.” (Ak, 2017a: 66)
- “Rafet Bey’s’e, bıkmadan usanmadan, bütün soruları tek tek cevaplardı.” (Ak, 2017a: 11)
- “Evdeyken, duvarların dışındaki hayvanları tek tek hissedirdi.” (Ak, 2017a: 13)
- “Konuyu uzun uzun anlattı.” (Ak, 2017a: 50); “ Emre’yi uzun uzun dinledi.” (Ak, 2017a: 55)
- “Hülya akşam eve dönünce, ağabeyi Emre’ye uzun uzun siyah gözlüklü adamı anlattı.” (Ak, 2017a: 76)
- “... kulenin çevresine yavaş yavaş inşaat iskeleleri kurmaya giriştiler.” (Ak, 2017a: 20); “Elindeki özel çekiçleri taşlara yavaş yavaş vurarak tozu dumana kattılar.” (Ak, 2017a: 28)

Yakın anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Rafet Bey’s’e, bıkmadan usanmadan, bütün soruları tek tek cevaplardı.” (Ak, 2017a: 11)

Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Apar topar kendilerini, inşaatı yöneten genç mimarın karşısında buldular.” (Ak, 2017a: 30)
- “Galata Kulesi hep böyle eski püskü mü kalsın istiyorsun?” (Ak, 2017a: 20)

- “Kendini zar zor toparlayıp, yere konmayı başırdı.” (Ak, 2017a: 85)

Yansıma sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Yavrunun kalbi pıt pıt atıyordu.” (Ak, 2017a: 46)

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nda özellikle eş yineleme yapısındaki ögeler eserin çocuğa yönelik olduğu konusunda somut bir belirti olarak düşünülebilir. Ses, hece ve sözcük tekrarları anlatımı daha eğlenceli hâle gelmiştir. Bu durum, hedef kitle konumuzdaki çocuğun eseri benimsemesini, daha da kolaylaştırır.

AT (Ak, 2016a)'da kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş Yinelemeler:

- “Emine alaycı alaycı, “ Bence yönetmenle bir daha konuş,” dedi.” (Ak, 2016a: 88)
- “... arkadaşlarına ballandıra ballandıra köyü anlatmaya başladı.” (Ak, 2016a: 14)
- “ Zeynep bilgiç bilgiç Mahmut'un kulağına fısıldadı.” (Ak, 2016a: 24)
- “ ... gibi sözcüklerin bol bol geçtiği, çok uzun bir konuşmaydı.” (Ak, 2016a: 36)
- “Yönetmenin tüyleri diken diken olmuştu.” (Ak, 2016a: 40)
- “Yönetmen istemeye istemeye masanın başına oturdu.” (Ak, 2016a: 78)
- “Emine, kırış kırış olmuş defterine üzüntüyle baktı.” (Ak, 2016a: 91)
- “Hurafelere kolay kolay inanmazdı.” (Ak, 2016a: 23)
- “Kemanını ve yün çantasını sırtlayıp Anadolu'ya gelmiş, köy köy dolaşmaya başlamıştır.” (Ak, 2016a: 11-12)
- “Ted soğuk soğuk ... diye sormuştu.” (Ak, 2016a: 50)
- “İçinde bir adam yüzüyor ve şapşal şapşal bir adam bakıyordu.” (Ak, 2016a: 48)
- “Zühtü tuhaf tuhaf Emine'ye baktı.” (Ak, 2016a: 44)
- “Uzun uzun düşünmeyi tercih etmişti.” (Ak, 2016a: 25)
- “Sohbet sürecinde, filmde olması gerekenlerden uzun uzun bahsetti.” (Ak, 2016a: 52)
- “Yarı insan yarı at Kentaur'lardan ve tek boynuzlu Unikorn'dan uzun uzun bahsetti.” (Ak, 2016a: 52)
- “En iyi öğrendiği ise, susmak ve uzun uzun düşünmektir.” (Ak, 2016a: 25)

- “Üzgün üzgün, “ Komik mi?” diye sordu.” (Ak, 2016a: 101)
- “Gölün suları yavaş yavaş yükseliyordu.” (Ak, 2016a: 22)
- “Zaman zaman aynanın karşısına geçip, artist olacağı günleri hayal edip duruyor.” (Ak, 2016a: 103)

Yakın anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Zühtü, herkesin zaten bildiği senaryoyu bağıra çağıra, hiç kekelemeden okudu.” (Ak, 2016a: 35)

Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Bence bu gölde canavar manavar yok!” (Ak, 2016a: 24)
- “Ofladı pufladı, kilolarca çekirdek yedi.” (Ak, 2016a: 78)
- “Rıza suspus oldu.” (Ak, 2016a: 59)

İkisi de anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Çocuklar, eciş bücüş çizilmiş kocaman akvaryum resmine hayretle baktı.” (Ak, 2016a: 48)
- “Kâğıtta eciş bücüş elyazısıyla bir şiir yazılıydı.” (Ak, 2016a: 62)
- “Çocuklar peşinden koşuyor, yerdeki buruşuk kâğıtları topluyor, düzeltip açarak üstündeki kargacık burgacık yazıları okumaya çalışıyorlardı.” (Ak, 2016a: 65)
- “Karman çorman olur, dolanır ve birbirlerini boğarlar.” (Ak, 2016a: 18)
- “Yusuf Değirmen erkenden, pılısını pırtısını toplayıp çekip gitmişti.” (Ak, 2016a: 83)

Zıt anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Çünkü aşağı yukarı sekiz yüz yıldır bu köyde suç işlenmemiştir.” (Ak, 2016a:42)
- “Havada çok uzakta, sağa sola salınan siyah bir nokta vardı.” (Ak, 2016a: 85)

Yansıma sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Harıl harıl çalışırken, göl suları da yükselmeye devam ediyordu.” (Ak, 2016a: 87)
- “Martin, “Benim suçum!” diye hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı.” (Ak, 2016a: 84)
- “Buluşmayı, yönetmenin horul horul uyuduğu öğle saatine denk getirmeye dikkat etmişlerdi.” (Ak, 2016a: 32-33)

- “... hayıflanarak, suları şapırdata şapırdata evlerinin önüne kadar geldi.” (Ak, 2016a: 74)
- “Suları şapırdata şapırdata, yönetmenin kaldığı eve gittiler.” (Ak, 2016a: 78)
- “Pırıl pırıl yapar onu.” (Ak, 2016a: 63)

Eserde oldukça fazla yineleme öbeği kullanılmıştır. Özellikle eş yineleme yapısındaki ögelerin fazlalığı eserin çocuğa yönelik olduğu konusunda somut bir belirti olarak düşünülebilir. Ses, hece ve sözcük tekrarları anlatımı daha eğlenceli hâle getirmiştir. Bu durum, hedef kitle konumundaki çocuğun eseri benimsemesini daha da kolaylaştıracaktır.

BK (Ak, 2016c)’de kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş Yinelemeler:

- “Sırdede ise acı acı iç çekti...” (Ak, 2016c: 39)
- “Yerinden kııldamıyor, mavi gözleriyle acıklı acıklı Cem’e bakıyordu.” (Ak, 2016c: 53)
- “ Kendini ağır ağır düşler ormanına bırakıverdi.” (Ak, 2016c: 22)
- “Kedi avaz avaz bağırınca, Sırdede’nin paniğe kapılıp elindeki kalemi düşüreceğini sanıyordu.” (Ak, 2016c: 49)
- “ İşaret parmağını havaya kaldırarak bilgiç bilgiç anlattı.” (Ak, 2016c: 52)
- “ Çıktığında uzun süre kendine gelemmez, dalgın dalgın ortalıkta dolaşırdı.” (Ak, 2016c: 20)
- “ Bodrum katlar, çatılar, ahırlar didik didik edildi.” (Ak, 2016c: 59)
- “ Gözleri dolu doluydu.” (Ak, 2016c: 93)
- “ Köylüler düşünceli düşünceli, “ Başka köyden mi geldiler?” diye sordular.” (Ak, 2016c: 71)
- “ Hızlı hızlı konuşur, sürekli saatine bakar...” (Ak, 2016c: 32)
- “ Boyuna posuna bakmadan, koca koca insanlara yalancıkta saldırıyor, kendini kovalatmak elinden geleni yapıyordu.” (Ak, 2016c: 46)
- “ ... mahcup mahcup gülümsüyorlardı.” (Ak, 2016c: 50)
- “ Karlar içinde yuvarlanıyor, havalara zıplayıp mutlu mutlu havlıyordu.” (Ak, 2016c: 88)
- “ Kadıncağız nefes nefese kalınca, Afacan, serçeyi bir evin penceresinden içeriye bırakıverdi.” (Ak, 2016c: 49)

- “ Sık sık, başkalarına verdiği sözlerden bahsederdi.” (Ak, 2016c: 33)
- “ Yoksa, büyüyünce köyü terk mi etmeliyim? Diye uzun uzun düşünürdü.” (Ak, 2016c: 21)
- “ Zaman zaman, iki çarpı ikinin dört olduğunu, hatta Afacan’ı aradığını bile unuttu.” (Ak, 2016c: 62)

Yakın anlamlı sözcüklerle oluşan yinelemeler:

- “Ufak tefek ama güçlü kuvvetliydi.” (Ak, 2016c: 15)
- “ ... sonra karşılıklı bir değiş tokuş antlaşması yapıldı.” (Ak, 2016c: 72)

Zıt anlamlı sözcüklerle oluşan yinelemeler:

- “... hatta sabah akşam birbirleriyle bunu konuşurlar, ama Dalgın’ın yanında, bilmiyormuş gibi davranırlardı.” (Ak, 2016c: 28)

Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Afacan, yaşlı, kadın, erkek, çoluk çocuk, şişman, zayıf demeden tüm köylüleri peşinden kovalatacak oyunlar kuruyordu. (Ak, 2016c: 48)
- “ Kendilerini perona götürecek otobüse zar zor attılar.” (Ak, 2016c: 87)

İkisi de anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “ Kös kös onlara sarılıp, birlikte köye dönmekten başka çare yoktu.” (Ak, BK: 26); “ Cem ve Zeynep kös kös evlerine döndüler.” (Ak, 2016c: 65)
- “... Afacan’ın buzdolabına yerleşmesine önce mırın kırın ettiler.” (Ak, 2016c: 56-57)
- “ Durgun, mızımız, yorgun bir köpek haline dönüştü.” (Ak, 2016c: 53)

Yansıma sözcüklerden oluşan ikilemeler:

- “ Bazen de cik cik ötüp, onlarla konuşurdu.” (Ak, 2016c: 16)

GTM (Ak, 2016d)’de kullanılan yineleme öbekleri aşağıda sıralanmıştır:

Eş yinelemeler:

- “Üstünde yepyeni, cafcaflı bir elbise vardı.” (Ak, 2016d: 19)
- “Padişah avda kös kös ata binen biri hâline dönüşmüştü.” (Ak, 2016d: 54)
- “Terzi Niyazi uzun uzun düşündü.” (Ak, 2016d: 18)
- “Yuvarlana yuvarlana aşağıya inerken, mahalleliye selam vermeyi de ihmal etmezdi.” (Ak, 2016d: 22-23)

Farklı yinelemeler:

- bir varmış bir yokmuş Masalların başlangıcında kullanılan klişe ibare: “Bir varmış bir yokmuş, avlanmaktan, şiir yazmaktan ve resim yapmaktan çok hoşlanan bir padişah varmış.” (Ak, 2016d: 49).
- gel zaman git zaman “Belli bir süre sonra” anlamında kullanılan kalıplaşmış bir söz: “Gel zaman git zaman, bir gün mahalleye dev iş makineleri ve büyük vinçler getirildi.” (Ak, 2016d: 66).

Yakın anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “...bir padişahın boyalarla haşır neşir olması ne derece doğru? Halk ne düşünür?” (Ak, 2016d: 49)

Zıt anlamlı sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “İyi kötü, bütün yönleriyle onu anlatın.” (Ak, 2016d: 21)

Biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerden oluşan yinelemeler:

- “Babası yoksul bir bahçıvan olduğundan zar zor geçiniyorlarmış.” (Ak, 2016d: 87)

Behiç Ak, çocuk kitaplarında sıklıkla yineleme öbeklerine yer vererek anlatımın canlılığı ve ilgi çekiciliği sağlamıştır. Özellikle eş yineleme yapısındaki ögeler eserin çocuğa yönelik olduğu konusunda somut bir belirti olarak düşünülebilir. Karşıt anlamlı, yakın anlamlı, biri anlamlı biri anlamsız, ikisi de anlamsız, yansıma sözcüklerle oluşturulan ikilemelerle de anlatıma zenginlik katılmıştır. Ses, hece ve sözcük tekrarları anlatımı daha eğlenceli hâle getirmiştir. Bu durum, hedef kitle konumundaki çocuğun eseri benimsemesin, daha da kolaylaştırmıştır. Tüm eserlerinde yoğun olarak yineleme öbekleri kullanan yazar, Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda sayıca daha az yineleme öbeği kullanmıştır. Bu eserin özelliği dışında, dizinin diğer kitaplarındaki yineleme öbeklerinin kullanımı, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

4.2.8.14 Terimler

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)’da, kullanılan terimler aşağıda sıralanmıştır:

- **Teknik/İnşaat:** “Yapıştırıcıyı, küvetlerin kırılmış aksamalarını ateşte eritip, erimiş balmumuyla karıştırarak kendisi üretiyor!” (Ak, 2016e: 25); “Tamirci Kadir Bey; yıpranmış ilişkileri damlatan musluklara, kopmuş volan kayışlarına benzetir.” (Ak, 2016e: 16); “Hadi eskileri tamir ediyorsun anladık, ama bunları tamir ederken, yapıştırıcı, zamk, musluk contası, boruya dolamak için keten, çivi gibi şeyler satın alır insan.” (Ak, 2016e: 24)
- **Spor/Eğlence:** “Tamirci Kadir Bey ağabeyi Muammer Bey’le arada bir dama bile oynar.” (Ak, 2016e: 19)
- **Güzel Sanatlar/Müzik:** “Hatta bir keresinde, mahallenin, devlet senfoni orkestrasında çalışan kemancısı, “Ne oluyor? Mahalleye Çin Operası mı geldi? diye sokaklara fırlamıştır.” (Ak, 2016e: 21); “Küçük bayat bir ciğer uğruna, dükkânın kapısında günlerce pop şarkılar, operalar, fadolar söyleyen kedilerin sayısı az değildir.” (Ak, 2016e: 20)
- **İletişim:** “...arabalar, faks makineleri, saatler, radyo ve televizyonlar... aklınıza ne gelirse, bozulmadan duramazlar.” (Ak, 2016e: 14)

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)’da; eserin temasına uygun olarak “terim”lerden de yararlanılmıştır. Teknik terimlerden, iletişim alanındaki terimlere kadar, bir çocuk edebiyatı eserinde fazla sayılabilecek terim kullanımı, metnin dokusuna uygun olarak başarıyla yerleştirildiği için önemli sorun teşkil etmemektedir. Terimlerin fazlaca kullanılması, öğrencilerin araştırma, öğrenme duygularını olumlu yönde teşvik edicidir. Nitekim öğrencilerin yeni karşılaştığı terimleri öğrenmek için başta sözlük olmak üzere çeşitli kaynaklara başvuracakları düşünüldüğünde yazarın merak dürtüsünü ustaca kullandığı söylenebilir.

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda, kullanılan terimler aşağıda sıralanmıştır:

- **Astronomi:** Güneş Sistemi “Güneş sisteminde bir tane yıldız vardır; o da, Güneş’in kendisidir.” (Ak, 2016b, 19); “Şu anda milyonlarca ışıkyılı ötedeki bir yıldızdan, bir çocuğun çaldığı ışığın sesini duyuyorum, dedi Alaaddin Bey.” (Ak, 2016b, 24) ; “Astronomi bilgin yerlerde sürünüyor senin. Merkür bir yıldız değil bir gezegen!” (Ak, 2016b: 18)
- **Biyoloji:** “Bir yıldızda hayat olabilmesi için, orada su ve oksijen bulunması lazım.” (Ak, 2016b, 30)

- **Müzik:** “Evet hem de bildik bir melodi.. -Hangisi?. -İlkbahar sonatı.” (Ak, 2016b, 69)
- **Spor/Eğlence:** “İdris Efendi’yle tavla oynarken, zar tuttuğumu öğrenmiş olmasın sakın?” (Ak, 2016b, 71); “Küçük Ziya, annesinin örgü şişlerini eskrim yaparken kırdığının ortaya çıkmaması için dualar etti.” (Ak, 2016b, 71)

Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)’nda; eserin temasına uygun olarak; daha çok astronomi, müzik, spor/eğlence alanına ait terimler, metnin dokusuna uygun olarak başarıyla yerleştirildiği için anlaşılabilirlik açısından önemli sorun teşkil etmemektedir. Özellikle, astronomi ile ilgili terimlerin kullanılması çocuğun çevresine, içinde bulunduğu uzaya karşı duyarlılığını canlandırma ve geliştirme amacı taşıdığı söylenebilir.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)’nde terim anlamlı sözcüklerden yararlanılmıştır. Terim anlamlı sözcükler kavram alanlarına göre gruplandırılarak aşağıda sıralanmıştır.

- **Güzel Sanatlar/ Müzik:** “ ... koro halinde bağırıyorlar.” (Ak, 2016g: 30); “ O kadar tiz bir sesi vardı ki, mahallenin kedileri bir anda çevresine toplanıverdiler.” (Ak, 2016g: 58); “ Sen bu soprano sesle, dedi Nazan Hanım, kedilerin operasında rahatlıkla iş bulabilirsin.” (Ak, 2016g: 58); “... ve bir uzun hava patlattı.” (Ak, 2016g: 58)
- **Güzel Sanatlar/ Edebiyat:** “Gazetenin biri, dizinin yönetmeniyle söyleşi yapana kadar.” (Ak, 2016g: 67); “Yönetmen, dizinin yazarının artık üretmediğini söylüyordu.” (Ak, 2016g: 67). Söyleşi metin türünden söz edilmesi, çocuktaki merak duygusunu harekete geçirme amaçlı olduğu gibi çocuğun söyleşi yapmasını teşvik edici nitelikte olduğu da söylenebilir.
- **İletişim:** “Televizyona mektuplar gönderdiler, telefonlar ettiler, fakslar çektiler.” (Ak, 2016g: 67); “Google (gugıl) arama motoruna 18 Haziran yazdı.” (Ak, 2016g: 36). Z-nesli olarak değerlendirilen 2000 sonrası çocuklar dikkate alındığında, Google (gugıl) arama motorunun bir nevi “dijital kütüphane” fonksiyonu yüklediği örtük olarak sezdirilmektedir.
- **Bilim:** “İçindeki pusulayı, nem ve basınçölçeri masanın üstüne koydu. Çantasının ön gözündeki haritaları açıp, bilgiler verdi.” ; “... füze gibi geçirdi.” (Ak, 2016g: 29); “Röntgenciydi.” (Ak, 2016g: 29). Bilim başlığı

altında daha çok, “iklim bilimi” (klimatoloji) ile ilgili terimler tercih edilmiştir

- **Siyaset:** “Bakın, 18 Haziran’da Mısır’da Cumhuriyet ilan edilmiş.” (Ak, 2016g: 37)

Birden fazla alanla ilgili terim kullanan yazar, terim anlamlı sözcükleri metnin dokusuna uygun olarak başarıyla yerleştirmiştir. Müzik kümesi içinde daha çok ses ve sesin niteliklerine dayalı terimler tercih edilmiştir. Bu durum, çocukların ses konusunda farkındalık kazanmaları için olumlu bir özellik olarak düşünülebilir.

Çocuklar tarafından anlamları bilinebilecek sözcüklerle beraber, anlamını bilmeyecekleri terim anlamlı sözcüklerinde bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda terim anlamlı sözcükleri çalışma grubu içerisinde bulunan öğrencilere yazılı olarak sunup, analizini Tablo:3 de ayrıntılı olarak ele alacağız.

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta, kullanılan terimler aşağıda sıralanmıştır:

- **Biyoloji:** “Kendini balık sanıyordu. Neredeyse solungaçları bile çıkmıştı.” (Ak, 2016h, 32)
- **Müzik:** “Meliha Hanım mahalledeki komşularını bazen evine davet eder, onlara piyano ve ud çalar, hep birlikte şarkı söylerlerdi.” (Ak, 2016h, 19); “Birkaç denemeden sonra, plaktan müzik sesi çıkarmayı becerirdi.” (Ak, 2016h, 23)
- **Sağlık:** “Erkek karga şişman ve miyoptu. Evlerin birinden çaldığı beş numara gözlüğü taktığı halde önünü doğru dürüst göremiyordu.” (Ak, 2016h: 22)
- **Spor/Eğlence:** “Çocuklar ip atlar; elim sende, saklambaç, uzuneşek, seksek gibi oyunlar oynarlardı.” (Ak, 2016h: 24)
- **Yapım/İnşaat:** “Balonları sığmadığından dışarıya, geminin kış tarafına otururdu.” (Ak, 2016h, 13); “...geminin ahşap dümenini silip parlatıyor, Muhsin’i besliyordu.” (Ak, 2016h, 68); “Beraberinde mutlaka birtakım metal parçalar, vida ve somunlar getiriyordu.” (Ak, 2016h, 68)

Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)’ta; eserin temasına uygun olarak “terim”lerden daha az sayıda yararlanılmıştır. Müzik, sağlık, spor/eğlence ve yapım/İNŞAAT alanına ait terimler, metnin dokusuna uygun olarak başarıyla yerleştirildiği için anlaşılabilirlik açısından önemli sorun teşkil etmemektedir. Özellikle, unutulmaya yüz tutmuş çocuk oyunlarından söz edilmesi, eski sosyal hayatımıza ait klasik müzik aletlerinin anılması hem moderniteye karşı bir direnme, hem de nostalji duygusunun

gücüyle bu oyunların çocuklar arasında yeniden canlandırılması amacı yatmaktadır, diyebiliriz.

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)'da kullanılan terimler aşağıda sıralanmıştır:

- **İletişim:** “Ayşegül Hanım evdeki fotoğraflarını bilgisayarın tarayıcısından geçirirken öğrenmişti.” (Ak, 2016f: 25); “Sürekli elinde bilgisayarıyla dolaşiyor ve her fırsatta, denizkaplumbağalarının göç yollarıyla ilgili yaptığı çalışmayı anlatıyordu. Üç yıl önce, Akdeniz’de dolaşan yeşil bir kaplumbağanın sırtına verici yerleştirmişti... İnternet yoluyla Umut Ağabey’e ulaşıyordu.” (Ak, 2016f: 45)
- **Ulaşım :** “Bir uçak bileti alalım, kuşu arkadaşlarının gittiği yere gönderelim, demek istiyordu.” (Ak, 2016f: 14); “Otobüs, alkışlar ve gözyaşları arasında terminali terk etti.” (Ak, 2016f: 28); “Otobüs tam anayola çıkarken aniden köşede Havva’yı gördü.” (Ak, 2016f: 39); “ Sonra onları karşılayan bir cipe binip...” (Ak, 2016f: 51)

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f)'da eserin temasına uygun terimler de kullanılmıştır. Terim anlamlı sözcükler iletişim ve ulaşım alanında kullanılmıştır. Diğer eserlerinde kullandığı kadar terim anlamlı sözcüklere rastlanmamıştır. Terim anlamlı sözcüklerden çocukların bilemeyeceği düşünülen sözcük sayısı azdır. Metnin dokusuna uygun yerlerde terim anlamlı sözcükler kullanılmıştır.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda eserin temasına uygun olarak terimlerden yararlanılmıştır. Kitapta karşımıza çıkan terimler müzikle alakalıdır. Müzik aletleri Patates'in yazdığı hikâyelerde art arda sıralanmıştır. Kullanılan terimler şu cümlede ağırlıklı geçmektedir. “Çalmadığı müzik aleti yoktu. Gitar, mandolin, saz, ut, keman, viyolonsel, flüt, saksafon, klarnet, piyano ve kanun çalabiliyordu.” (Ak, 2017b, 59)

Ayrıca kitabın başlığındaki sözcüklerden biri olan “karikatür” sözcüğü de resim sanat dalının terim anlamlı karşılığıdır.

Türkçe ve edebiyat derslerinin önemli öğelerinden biri olan “ kompozisyon” ve “ kafiye” terimleri de hikâyede yer almıştır. “ Benim Annem, adlı kompozisyon, öğrenciler tarafından çok beğenildi.” (Ak, 2017b: 59), “Kafiye” terimi ise kahramanlardan birinin takma ismidir.

Terim anlamlı sözcüklerden bazıları öğrencilerin günlük hayatlarında karşılırlarına çıkmaktadır. Bazıları ise, öğrenciler tarafından duyulmamış sözcüklerdir. Çocuklar

tarafından bilinmeyeceği düşünölen kelimeler tablosunun değerlendirilmesinde bu durum ortaya çıkmıştır.

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nda terim anlamlı sözcüklerde kullanılmıştır. Eserde, kurguya uygun olarak inşaat ve bilişim ile ilgili terimlere yer verilmiştir. 1990 sonrası kuşağa “Z-nesli” denildiği düşünölrse, Ak'ın hedef kitlesinin içinde bulunduğu şartları dikkate aldığını söylemek mümkündür. Kullanılan terimler aşaaıda sıralanmıştır:

- **Teknik/ İnşaat:** “İşin ehli olan ustalar, iskeleye tırmandılar.” (Ak, 2017a: 28); “ Müdür, kapıcı, belediye başkanı, sıhhi tesisatçı ya da bakkal falan mı?” (Ak, 2017a: 26)
- **Bilim:** “Fizik, hareketin yasalarıyla uğraşır, derdi.” (Ak, 2017a: 11); “Yerçekimi nedir?, “ Karadelik her şeyi yutar mı?, “ Evrenin sonu var mı?” (Ak, 2017a: 11)
- **Ulaşım:** “O hurda araba dediğin, 56 model Şevrole!” (Ak, 2017a: 19); “Uçaklar nasıl havada kalıyor?” (Ak, 2017a: 11)
- **İletişim/ İnternet:** “... kaldırımzedeler.com'dan, ilgisizler.tr'ye kadar...” (Ak, 2017a: 37) “Haber ağına, Afrika ölkeleri, Hindistan, Avustralya, Çin ve Japonya'yı da ihmal etmedi.” (Ak, 2017a: 37)

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a)'nda terimler, metnin dokusuna uygun olarak başarıyla yerleştirilmiştir, çocuklar tarafından bilinmeyeceği düşünölen terim anlamlı sözcük sayısı sınırlıdır. Bu sözcükler, çocuklar tarafından bilinmeyeceği düşünölen sözcüklerin içerisine alınıp örneklem içindeki çocuklara sorulmuştur. Bilinmeyeceği düşünölen sözcük sayısının az olmasından kaynaklı olarak anlamı zorlayacak bir durum ortaya çıkmamıştır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)'da eserin temasına uygun olarak terimlerden de yararlanılmıştır. Müzik, iletişim, mitoloji, edebiyat, ulaşım gibi birçok kavram alanına ait terimler kullanılmıştır. Bu durum, tiyatro etrafında yapılandırılan konuya uygun düşmektedir. Nitekim tiyatro bir toplumun, bir ulusun kültürel çeşitliliklerini ortaya koymayı amaçlayan bir güzel sanatlar dalıdır.

- **Edebiyat:** “ Eski Yunan ve Roma efsanelerinden bildiği bütün yaratıkları saydı.” (Ak, 2016a: 52); “ ... tekerlemesini bilmiyor musun sen?” (Ak, 2016a: 68); “Koreli bu şiiri hiç sevmemişti.” (Ak, 2016a: 65); “ Şair

balıklarımız var.” (Ak, 2016a: 36); “ Böyle bir masal kahramanı tanımıyorum.” (Ak, 2016a: 67)

- **Halk Bilimi:** “Hatta, yöre danslarını yapıyorlardı; “Türking” adlı bir folklor grubu bile kurmuşlardı.” (Ak, 2016a: 55); “Karadeniz horonu da öğrenmişlerdi.” (Ak, 2016a: 55)
- **Tiyatro:** “Karagöz ve Hacivat dururken bu da nereden çıktı şimdi?” (Ak, 2016a: 71)
- **Güzel Sanatlar:** “Yönetmen onu durdurdu.” (Ak, 2016a: 57); “Onlara rol teklif edeceğim.”; “Çünkü sahne korkusu vardı.”; “Emine ise asla oyuncu olmak istemiyordu.”; “O bir tasarımcı.” ; (Ak, 2016a: 58); “ Hepsini senaryonun içine sokuşturmaya çalışacağım.” (Ak, 2016a: 53)
- **Güzel Sanatlar/ Müzik:** “Boyunlarında çanlarla caz müziği yapan keçilerimiz, operacı tavuklarımız var.” (Ak, 2016a: 36); “ ... diye koro halinde sordular.” (Ak, 2016a: 38); “Türkçe konuşabiliyor, saz ya da ud çalabiliyordu... kemeçe çalmayı ve Karadeniz horonunu da öğrenmişlerdi.” (Ak, 2016a: 55)
- **İletişim:** “Burası öyle bir köy ki iletişim telefon, faks veya internet yoluyla değil, gözle, sözle, dokunmayla sağlanıyor.” (Ak, 2016a: 16)
- **Ulaşım:** “Bir gün köye son model bir cip geldi.” (Ak, 2016a: 76)
- **Mitoloji:** “Yarı insan yarı at Kentaur’lardan ve tek boynuzlu at Unikorn’dan uzun uzun bahsetti. Üç kafalı köpek Kerberos’un vetek gözlü dev Kiklop’un marifetlerini saymakla bitiremedi. Ejderha kuyruklu, kanatlı yılan Basiliks’e övgüler yağdırdı. Kafasından yılanlar çıkan Medusa’yı, yarı keçi yarı insan Pan’ı, kanatlı at Pegasus’u da eklemeyi unutmadı.” (Ak, 2016a: 53)

Bir çocuk edebiyatı eserinde fazla sayılabilecek terim kullanımı görülmektedir. Ancak terimler, metnin dokusuna uygun olarak başarıyla yerleştirilmiştir. Bu nedenle anlamı olumsuz yönde etkilememiştir.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)’te terimlerden de yararlanılmıştır. Kullanılan terimler aşağıda sıralanmıştır:

- **Güzel Sanatlar/ Müzik:** “Serçe Kadın sağa sola bakınır, kimsenin duymadığından emin olunca, alçak perdeden, “ Sırdede bütün ağaçların dilini çok iyi biliyor,” derdi.” (Ak, 2016c: 17); “ Rüzgâr esince, ağaçların camdan yaprakları birbirine vurur, her seferinde yeni bir şarkının bestelenmesine

neden olurdu.” (Ak, 2016c: 23); “ Köylüler koro halinde...” (Ak, 2016c: 71); “ ... Rusya’yı, Moskova’yı, müzeleri, konserleri...” (Ak, 2016c: 92)

- **Hayvan Bilimi:** “Aşağıda Rusya’nın karlı bozkırları görüldüğünde, askilerin soğuk memleketine gelmek üzere olduklarını anladılar.” (Ak, 2016c: 87)
- **Coğrafya:** “Aşağıda Rusya’nın karlı bozkırları görüldüğünde, askilerin soğuk memleketine gelmek üzere olduklarını anladılar.” (Ak, 2016c: 87)
- **Ulaşım:** “Kendilerini perona götürecek otobüse zar zor attılar.” (Ak, 2016c: 87); “ ... metroyu, uçağa binmeyi...” (Ak, 2016c: 92)

Yazarın özellikle müzikle ilgili olan terimleri diğer eserlerinde de kullandığı dikkat çekmiştir. Eserde, müzik alanıyla ilgili terimlere çokça yer verilmesi ile çocuk eğitiminde “estetik duygusu”nun önemine vurgu yapılmakta ve çocuğun da müzikle, özellikle kendisine uygun bir enstrümanla etkileşime girmesi gerektiği örtük olarak sezinletilmektedir.

Terim anlamlı sözcükleri öğrenciler bağlamdan hareketle çıkarabilmektedir, çoğu öğrenciler tarafından sıklıkla kullanılan kelimelerden seçilmiştir.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de; eserin temasına uygun olarak “terim”lerden de çok fazla yararlanılmıştır. Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d), terim kullanımını sıklığı bakımından diğer eserlerine göre oldukça yoğundur. Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)’de, kullanılan terimler aşağıda sıralanmıştır:

- **Astronomi:** Uzay gemisi Uzay yolculuklarını yapmaya elverişli şekilde tasarlanan gemi: “Babamınsa, ‘uzay’ denince hemen aklına, ‘uzaygemisi’ yapmak geliyor” (Ak, 2016d: 30)
- **Bilişim:** Dizüstü bilgisayar “...gözlüğe bağlı bir dizüstü bilgisayarı hep yanında taşımak zorundadır.” (Ak, 2016d: 31)
- **Edebiyat:** Hikâye “... edebiyat yönü ağır basan hikâyeler yazmalıydı.” (Ak, 2016d: 21) ; kompozisyon “Seyfettin Bey’le de konuştum. En iyi kompozisyon yazan çocukla tanışmak istediğini söyledi.” (Ak, 2016d: 21)
- **Hukuk:** Dava “Davalara bir türlü sonuçlanmayınca, şilebi kaldırmaya kimse yanaşmadı.” (Ak, 2016d: 36); mahkemelik olmak “Olay mahkemelik olmuş, kaptan kaçmıştı.” (Ak, 2016d: 36)

- **Felsefe:** Filozof “Terzi Niyazi, filozoftu. Hiç yerinden kalkmamacasına çalışırken düşünmeye çok vakti olurdu” (Ak, 2016d: 16)
- **Fizik:** Gölge boyu “Gölge boyunu hesaplayan bir alet icat etti, kendi ismini verdi: Ramazan.” (Ak, 2016d: 30)
- **İletişim:** Televizyon dizisi Televizyonlarda gösterilen, genellikle haftalık olarak yayınlanan dizi film: “Üstelik yazdığı hikâyeler televizyon dizisi hâline getiriliyor” diye devam etti Sultan.” (Ak, 2016d: 15)
- **İnşaat:** Dümen “Dümeni kilitlenen bir şilep, Boğaz kıyısına gürültüyle çarpıp yan yatmıştı.” (Ak, 2016d: 35); kaptan köşkü “O gece şilebe tırmanıp, kaptan köşkünün altını üstüne getirdi.” (Ak, 2016d: 44); şilep “Yan yatan şilep günlerce sahilde, yan yatmış vaziyette kaldı.” (Ak, 2016d: 36)
- **Resim:** Tuval “Padişah’ım siz çok güzel resim yapıyorsunuz ama, her seferinde fırçayı tuvale siz vurmamalısınız... Size bir fırçacı bulalım.” (Ak, 2016d: 50)
- **Sağlık:** Lens “Lens kullanıyor muydu?” (Ak, 2016d: 24-25)
- **Teknoloji:** Helikopter “Benden, ‘Helikopter yapacağım!’, ‘Pilot olacağım’ ya da ‘Mimar olup binalar yapacağım’, gibi cevaplar vermeme bekliyordu.” (Ak, 2016d: 28-29); otomatik “Babamın evi darmadağınık ve kapıların hepsi otomatik.” (Ak, 2016d: 30); uzaktan kumanda “Örneğin, anahtarı kaybolursa, uzaktan kumandanın ‘anahtar’ yazılı düğmesine basması yeterli. Anahtar, saklandığı yerden ‘bip bipp’ diye ses veriyor” (Ak, 2016d: 30)

Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında kullanılan terimler eserlerinin temasına uygundur. Özellikle “ Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)”de terim kullanımı ve çeşitliliği oldukça geniş tutulmuştur. Teknik terimlerden, tarih, mitoloji, iletişim, ulaşım vb. birçok konu alanına ait terimlerin kullanımı, çocuk edebiyatı eserinde fazla sayılabilir. Ancak yazar, terim anlamlı sözcükleri, metnin dokusuna uygun olarak başarıyla yerleştirdiği için anlamı önemli derecede etkilememekte, bu durum ciddi bir sorun teşkil etmemektedir. Terimler, çocuğun dil gelişimini destekleyici dil ve anlatım öğeleridir. Anlamını bilemeyeceği düşünülen, terimler yer alır. Bu durum, örneklem içindeki öğrencilerle çalışıldığında ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin yeni sözcükleri de öğrenmesi için gerekli olan bu durum, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk içerisindedir.

4.2.8.15 Şiir unsurları

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda şiir unsurlarına da yer verilmiştir. “Gülümseten Öyküler” serisinde en çok şiir unsurlarına yer verilen hikâye kitabı Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'dur. Edebiyat öğretmeni Bay Kafiye'nin derslerde ara sıra okuduğu şiirler hikâyeye farklı bir soluk getirmiştir. Sıradan anlatımdan uzaklaştırmıştır. Bay Kafiye'nin okuduğu şiirler, kafiyeli ve sosyal iletiler içermektedir. Hikâyeye ahenk kazandırmıştır. Şiirlerde güldürü öğelerine de yer verilmiştir. Olay örgüsünde Bay Kafiye dört şiir okumuştur. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

“ Faydalı olmak

ya da

faydasız bir ot gibi solmak

ya da

boş boş oturup

otları yolmak...

Yoksa,

faydalı olup

tatmin duygularıyla dolmak

mı önemli hayatta?” (Ak, 2017b, 34), örneğinde faydalı olmanın önemine değinmek isteyen öğretmenin okuduğu şiir, bir soru cümlesi ile bitmiş, sorgulayıcı düşünmeye çocuklar sevk edilmiştir.

“Hazırcevap olmak

hoş gelir hepimize.

Ama dikkat!

Doğru gibi görünen cevaplar

Postu yere serdirir bize!” (Ak, 2017b: 35).

Örnekte acele etmeden, düşünerek, kendinden emin bir şekilde hareket etmenin önemini vurgulamıştır.

“ İsteyen kâğıda yazsın,
İsteyen taşa kazsın,
İsteyen karikatür çizsin,
İsteyen şiir yazsın,
Yeter ki içimizdeki duygular
dışarıya taşsın.” (Ak, 2017b: 36).

Örnekte sanatın her alanında kendimizi ifade etmenin öneminden bahsetmiştir. Bireysel farklılıkları göz önüne alarak kendimizi ifade ederken seçeceğimiz alanın uygunluğunu bize bırakmış, özgür bir ortam sağlamıştır.

“Hayat bir şiir!

Ben coşkun bir nehir!

Her şeyin başı sihir!

Bu muhteşem bir fikir! (Ak, 2017b: 85), örneğinde ses uyumlarına dikkat çekmiştir.

Diğer şiir unsurları “ Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)” adlı eserde yer almaktadır. Şiirler, mitolojik öğeler olan Unikorn, Kentaur ve Kiklop’a yazılmıştır.

Unikorn’un şiiri:

“Unikorn tertemiz

Rüzgâr gibi kaçan bir at

Öyle genç ki

Her şey yanında kalır bayat

Alnının ortasından çıkan

Tek boynuzu

Katar her yere hayat

Göle daldırırsa boynuzunu

Pırlıl pırlıl yapar onu

Yere batırırsa,

Açılır topraktaki tohumlar kat kat.” (Ak, 2016a: 62-63)

Kentaur’un şiiri:

“ Yarı insan yarı at

Ya da

Yarı at yarı insan

Tuhaf bir canlı mı

Yoksa bir kaza mı?

Kentaur der ki,

Doğrusu ne at olmak ne de

İnsan.

Doğrusu budur.

Canlıya iki şey gerekir

İyi bir beyin

Ve kaslı bir bacak

Kısacası

Düşünmek

Ve kaçmasını bilmek.” (Ak, 2016a: 64)

Kiklop’un şiiri:

“ Dünya elinde küçücük bir top

Koca adımlı

Kiklop

İster sevme

İster sev!

Tek gözlü

Dev!” (Ak, 2016a: 65)

Özellikle “Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)” da yer alan şiirler, edebi bir dille oluşturulmamıştır. Kafiyelerin de dikkat çektiği şiiri, yazar, eserine mizah katmak amacıyla kaleme almıştır. Öyle ki şiirleri, hikâye içindeki kahramanlarda beğenmez.

“Koreli bu şiiri hiç sevmemişti, ama sevmek istiyordu. Kendini zorladı.” (Ak, 2016a: 65). Çocukların beğenisine sunulmadığını, yalnızca gülmece dile hizmet ettiğini söyleyebiliriz.

4.2.8.16 Öğrenci düzeyinin üzerinde olduğu düşünülen sözcük ve sözcük öbekleri

Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında öğrenci düzeyinin üzerinde olduğu düşünülen sözcükler yer almıştır. Bu durumu araştırmak amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın örneklemini Iğdır’ın Tuzluca ilçesindeki Tuzluca İlkokulu, 4/ A sınıfındaki 17 öğrenci, Hoca Ahmet Yesevi İmam Hatip Ortaokulu, 5 / A sınıfındaki 17 öğrenci ve 5 / B sınıfındaki 14 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilere cümleler hikâye kitabında verilen bağlam içerisinde sunulmuştur. Öğrencilerin cevaplandırmaları bittikten sonra Büyük Türkçe Sözlük ’ten alınarak hazırlanmış cevap kâğıtları örneklem içerisindeki öğrencilere dağıtılmıştır.

Güneşi Bile Tamir Eden Adam (Ak, 2016e)’da öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülen sözcükler yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 1. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Güneşi Bile Tamir Eden Adam)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMİYEN ÖĞRENCİ SAYISI
ALDIRMAMAK	32	16
ANTİKA	15	33
AVİZE	27	21
DAMA	19	29
ENDÜSTRİ	8	40
İDEAL	21	27

İFLAS	29	19
KATLIAM	43	5
KORO	43	5
KUPEZ	0	48
LAKE	0	48
MANİ OLMAK	45	3
MEZİYET	33	15
MODERN	41	7
REÇİNE	0	48
ŞAKIMAK	26	22
VALON	0	48

Tablo: 1'e göre, bilinmeyeceği düşünölen 4 sözcük öğrencilerin tamamı tarafından bilinmemiş ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 8 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 5 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir. Bilinmeyen sözcük sayısı kurgu içine dağıtıldığı için çocuklar tarafından anlamlandırmayı güçleştirmemiştir.

67 sayfalık eser düşünöldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır. Çünkü bu kelimelerin metin içerisinde kullanılması, bu yeni kelimelerin öğrencilere tanıtmasını ve öğretilmesini kolaylaştıracığından önem taşımaktadır.

Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b) adlı eserde çocuk okuyucular tarafından bilinmeyeceği düşünölen kelimeler ve kavramlar yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 2. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Alaaddin'in Geveze Su Boruları)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMEYEN ÖĞRENCİ SAYISI
AHALİ	27	21
AZILI	13	25
BOCA ETMEK	7	41
CASUS	35	18
ESKRİM	0	48
FESATLIK	42	6
HASSAS	43	5
HINZIRLIK	42	6
IŞIKYILI	11	37
İSTİFİNİ BOZMAMAK	17	31
KEŞKÜL	35	13
MARMELAT	36	12
MEZİYET	4	44
PİLAKİ	32	16
PİST	37	11
SONAT	0	48

Tablo: 2'ye göre, bilinmeyeceği düşünölen 2 sözcük hiçbir öğrenci tarafından doğru cevaplandırılmamıştır. 6 sözcük büyük çoğunluk tarafından bilinmemiştir ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 8 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Özellikle yabancı kökenli olan “pist” sözcüğünü çoğu öğrenci doğru cevaplamıştır. Bu durumun yabancı kökenli sözcüklerin dilimize çok çabuk girdiğini ve kalıcı yerleştiiğini göstermektedir. Geriye kalan 6 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir.

75 sayfalık eser düşünöldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır.

Kedilerin Kaybolma Mevsimi (Ak, 2016g)'nde öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünölen sözcükler yer almıştır.

Tablo 3. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünölen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Kedilerin Kaybolma Mevsimi)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMİYEN ÖĞRENCİ SAYISI
ASİL	12	36
BASINÇÖLÇER	5	43
DADANMAK	9	39
DİDİNMEK	21	27
DİLEKÇE	28	20
FAKS	15	33
KORO	43	5
OPERA	19	29
PÜRDİKKAT	41	7

PATTADANAK	24	24
SEFERBER OLMAK	13	35
SİTEM ETMEK	35	13
SOPRANO	0	48
SÖYLEŞİ	27	21
TİZ SES	8	40
UFUK	37	11
ÜRKEK	36	12
VANTUZLAMAK	0	48
YAYA	42	6
YER ÇEKİMİ	33	15
ZAMK	0	48

Tablo: 3'e göre, bilinmeyeceği düşünülen 3 sözcük öğrencilerin tamamı tarafından bilinmemiş ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 4 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 24 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir. Ayrıca öğrencilere, kitabın içerisinde geçen “ Ömer Hayyam” ve “ Ressam Nuri İyem” isimleri sorulmuş ve öğrenciler tarafından doğru yanıt alınamamıştır. Bu nedenle iki sanatçı hakkında işbirlikli öğrenme yöntemi kullanılarak, öğrenciler ödevlendirilmiş, sınıf içi çalışma yaptırılmıştır. Bu şekilde öğrencilerin, sanat ve bilim adına önemli çalışmaları olan iki şahsiyeti tanıma girişimlerinde aktif rol verilmiştir.

95 sayfalık eser düşünülduğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması çocukların kelime hazinesine yeni kelimeler katması açısından gereklidir. Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h) adlı eserde öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülen kelimeler ve kavramlar yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 4. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Vapurları Seven Çocuk)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMİYEN ÖĞRENCİ SAYISI
BEZİRGÂN	23	25
CİMCİK	43	5
FISILTI GAZETESİ	45	3
FİRUZE	0	48
HARE	2	46
HINZIRCA	11	37
KUYTU	9	39
MEZBELİLİK	0	48
MİYOP	37	11
LİME LİME	41	7
SAHRA	27	21
SOMUN	17	31
ŞAKIMAK	26	22
UD	13	35

Tablo: 4'e göre, bilinmeyeceği düşünölen 2 sözcük öğrencilerin tamamı tarafından bilinmemiş sözcük ise en fazla 2 öğrenci tarafından bilinmiş ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 4 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 6 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir.

94 sayfalık eser düşünöldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması anlamı zorlaştırmaz aksine kelime hazinesine yeni kelimeler ekler,

Havva ile Kaplumbağa (Ak, 2016f) adlı eserde öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünölen kelimeler ve kavramlar yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 5. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünölen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Havva ile Kaplumbağa)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMEYEN ÖĞRENCİ SAYISI
BİTAP	2	46
CİP	43	5
DENİZİN AÇIKLARI	39	9
HASIR	25	23
İSPİNOZ	0	48
KAMP	17	31
KENETLENMEK	45	3
KUYTU	25	23
KIZIL ERİK FIRTINASI	0	48

MUZİP	21	27
POFUDUK	41	7
PROTESTO	37	11
SAHİL	47	1
SIRTLAN	42	6
SİCİM	9	39
SİNYAL	29	19
ŞAKIMAK	26	22
TALAN ETMEK	27	11
TARAYICI	31	17
TEREK	0	48
UZLAŞMAK	14	34
VERİCİ	5	43

Tablo: 5'e göre, bilinmeyeceği düşünülen 3 sözcük öğrencilerin tamamı tarafından bilinmemiş 2 sözcük ise en fazla 5 öğrenci tarafından bilinmiş ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 8 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 11 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir.

87 sayfalık eser düşünüldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır.

Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b)'nda öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülen kelimeler ve kavramlar yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 6. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Pat Karikatür Okulu)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMİYEN ÖĞRENCİ SAYISI
AHIR	37	11
BENDENİZ	1	47
BÖBÜRLENMEK	5	43
ÇALAKALEM	0	48
ÇİNİLEMEK	14	34
DAHİ	45	3
DEMOKRATİK	43	5
GAMMAZLAMAK	22	26
KANUN	42	6
KATOLOG	35	13
KLARNET	27	21
MANDOLİN	1	47
MATRAK	21	27
OLGUNLUK	41	7
OTOBAN	46	2
ÖZDEŞLEŞMEK	5	43
POLİTİKA	34	14

PİYANO	48	0
SAKSAFON	9	39
UT	31	17
VİYOLONSEL	31	17
YAKINMAK	38	12
YEĞLEMEK	2	46

Tablo: 6'ya göre, bilinmeyeceği düşünölen 7 sözcük birkaç öğrenci tarafından bilinmiş ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 6 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 10 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir. Bilinmeyen sözcük sayısı kurgu içine dağıtıldığı için çocuklar tarafından anlamlandırmayı güçleştirmemiştir.

88 sayfalık eser düşünöldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması anlamı zorlaştırmaz, yeni kelime öğrenimine katkı sağlar.

Galata'nın Tembel Martısı (Ak, 2017a) adlı eserde çocuk okuyucular tarafından bilinmeyeceği düşünölen kelimeler ve kavramlar yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 7. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Galata'nın Tembel Martısı)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMEYEN ÖĞRENCİ SAYISI
ABAJUR	7	41
GIPTA ETMEK	36	12
HUMMALI ÇALIŞMA	4	44
İSTİF	23	25
İŞİN EHLİ	18	30
İŞPORTA	21	27
JETON	42	6
MASKOT	3	45
MIZIRDANMAK	41	7
NARA ATMAK	5	43
RAMAK KALA	6	42
SIHHİ TESİSATÇI	2	46
ŞEVROLE	15	33
TERAS	43	5
UZLAŞMAK	19	29
ZIRVALAMAK	17	31

Tablo: 7'ye göre, bilinmeyeceği düşünölen 6 sözcük büyük çoğunluk tarafından bilinmemiş sözcük ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 4 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 6 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir.

91 sayfalık eser düşünöldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır.

Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a) adlı eserde öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünölen kelimeler ve kavramlar yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 8. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünölen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Akvaryumdaki Tiyatro)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMİYEN ÖĞRENCİ SAYISI
BASİLİKS	0	48
BEATLES	0	48
CAZ MÜZİK	11	37
EFSANE	34	14
ESKİZ	0	48
FERYAD ETMEK	31	17
GARDİYAN	35	13
HAYIFLANMAK	22	26
İDEAL	19	29
İSPİNOZ	0	48

KERBEROS	0	48
KENTAUR	0	48
KİKLOP	0	48
KODES	35	13
MEDUSA	0	48
MÜSAMERE	41	7
OPERA	25	23
PAN	0	48
PEGASUS	27	21
PİYES	37	11
PROVA	42	6
TEZAHÜRAT	41	7
UNİKORN	30	18
UYARLAMAK	5	43

Tablo: 8'e göre, bilinmeyeceği düşünülen 9 sözcük büyük çoğunluk tarafından bilinmemiş sözcük ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. Sözcükler mitoloji terimleridir. Bu tabloda en şaşırtıcı durum ise mitolojik terimleri hiç bilmeyen öğrencilerin çoğunluğu “ Pegasus” ve “ Unikorn” sözcüklerini doğru bilmişlerdir. Bu durumun sebebi öğrencilere sorulduğunda onlara çağrışım yaptıran etken ortaya çıkmıştır. Pegasus sözcüğü hava yolu şirketlerinden birinin adı olduğundan hatırlamışlardır. Unikorn sözcüğünü ise bir çizgi filmde bilmektedirler. Teknolojinin içinde büyüyen çocuklar, bu tür sözcükleri de öğrenmişlerdir. 9 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır.

Geriye kalan 6 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir.

103 sayfalık eser düşünüldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır. Kelime hazinesine çocukların ilk kez duyduğu birçok kelime eklenmiş olacaktır.

Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)'te öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülen sözcükler hikâyede yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 9. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Buzdolabındaki Köpek)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMİYEN ÖĞRENCİ SAYISI
BLOKNOT	31	17
ÇITLATMAK	25	23
DADANMAK	9	39
HASKİ	0	48
HAYIFLANMAK	7	41
HÜTHÜT KUŞU	3	45
KABİLE	35	13
KAYTARMAK	41	7
KUŞAK(Nesil)	39	9
KUŞBAKIŞI	32	16
LAKIRDI	9	39
MASK	0	48

MURANOLU	0	48
USTALARI		
MUZİPLİK	18	30
PERON	33	15
VANTİLATÖR	27	21

Tablo: 9'a göre, bilinmeyeceği düşünülen 3 sözcük öğrencilerin tamamı tarafından bilinmemiş ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 6 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 7 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir. Bilinmeyen sözcük sayısı kurgu içine dağıtıldığı için çocuklar tarafından anlamlandırmayı güçleştirmemiştir.

94 sayfalık eser düşünüldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır.

Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d) 'de öğrenciler tarafından anlamı bilinmeyeceği düşünülen kelime ve kavramlar hikâyede yer almıştır. Bunlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 10. Hedef Kitle Olarak Seçilen Öğrencilerin Düzeylerinin Üzerinde Olduğu Düşünülen Sözcük ve Sözcük Öbekleri (Geçmişe Tırmanan Merdiven)

SÖZCÜKLER	BİLEN ÖĞRENCİ SAYISI	BİLMEYEN ÖĞRENCİ SAYISI
CUMBALI	0	48
HAŞMETLİ	9	39
İLHAM	41	7
MAHKEMELİK OLMAK	45	3
PASİF	37	11

SAKİN	46	2
TIRAŞLAMAK	15	33
TUVAL	14	34
VAZİYET	17	31
YOL(Yordam)	48	0

Tablo: 10'a göre, bilinmeyeceği düşünülen 1 sözcük öğrencilerin tamamı tarafından bilinmemiş ve genel anlamda tahminlerle uygunluk göstermiştir. 5 sözcük ise tahminlerin aksine öğrencilerin çoğunluğu tarafından doğru cevaplandırılmıştır. Geriye kalan 4 sözcük ise tahminlerle uygunluk göstermiştir, çoğunluk tarafından bilinmeyen sözcüklerdir. Bilinmeyen sözcük sayısı kurgu içine dağıtıldığı için çocuklar tarafından anlamlandırmayı güçleştirmemiştir. Yazarın diğer kitaplarıyla karşılaştırıldığında bilinmeyeceği düşünülen sözcük sayısı daha azdır. 91 sayfalık eser düşünüldüğünde çocukların anlamını bilemeyeceği yukarıdaki kelimelerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır.

Genel olarak Behiç Ak'ın çocukların düzeylerine uygun olan sözcükleri ve sözcük öbeklerini seçtiği görülmüştür. Bilinmeyeceği düşünülen sözcük sayısının metinlerin içerisinde kullanılan sözcüklerin %5'ini geçmeyeceği göz önüne alındığında, anlamı zora sokacak bir durumun ortaya çıkmadığı görülmektedir. Öğrencilerin yeni sözcük ve sözcük öbekleriyle, eserlerin içinde karşılaşması, onların kişisel söz varlığına olumlu katkı sağlamaktadır. Dil ve anlatım özellikleri de değerlendirildiğinde, yazar, çocuğa göre bir üslup geliştirmiş, akıcı anlatımı, kullandığı kalıplaşmış sözler, tarihi ve mitolojik öğeler, mizahi unsurlar, yazarın çocuklar tarafından sevilerek okunmasını sağlamıştır. Çalışmanın “ Dil ve Anlatım” başlığı altında söylenenlerden hareketle, Behiç Ak'ın eserleri, Türkçenin anlatım olanaklarını sezdirmiş, Türkçenin kurallarına uygun cümlelerle çocuklar için iyi dil örnekleri sunmuş, anadili öğretimi için başarılı sayılan, gülmece dil ile çocukların gerçeklerini yakalamıştır. Çocuklara dilin olanaklarını göstermiş, kalıplaşmış sözcük ve sözcük öbekleriyle hikâyeyi ilgi çekici hale getirmiştir. Argo ve yerel ağız kullanımına çok az sayıda sözcükle yer vermiş, olumsuz örnek oluşabilecek durumlardan kaçınmıştır. Eserlerin dili,

öğreticilikten uzaktır, daha çok sezdirme ve duyarlılık oluşturma amaçlanmıştır. Eserlerde edebi dil kullanılmış, yapılan benzetmeler, kişileştirmeler ve betimlemeler, çocuğun estetik dil ile karşılaşmasını sağlamıştır. Eserleri, dilin söz varlığını çocuklara tanıtmak amacıyla bir araç olarak kullanılmıştır. Bu nedenlerle Behiç Ak'ın çocuk kitapları dil ve anlatım yönünden, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk gösterdiği ortaya konulmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ

Behiç Ak'ın “Gülümseten Öyküler” dizisindeki çocuk hikâyeleri çocuk edebiyatının temel ilkeleri çerçevesinde incelendiğinde şu genel sonuçlara ulaşılmıştır:

Tasarım ve resim özellikleri bakımından Günışığı Kitaplığı'nın grafik tasarımları oldukça dikkat çekicidir. Kitapların tasarımlarında, “Gülümseten Öyküler” dizisinde ortak bir yapı oluşturulmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Serinin en dikkat çeken kapak tasarımlarına “Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b) ve Vapurları Seven Çocuk (Ak, 2016h)” da yer verilmiştir. İçerik açısından daha güçlü olan eserlerinde kapak tasarımlarının geri planda kaldığı gözlenmiştir. Bu durum da, içeriğe güvenilen eserlerde tasarımın ikinci planda olduğunu göstermektedir. Kitap tasarımlarının çizeri Behiç Ak'tır. İlk örnek tasarımları yapan isim ise, Suzan Aral'dır. Seride bir bütünlüğün olduğunun kanıtları da şöyle sıralanabilir: Kullanılan renkler birbirinden farklı ve tamamlayıcı özellikler göstermektedir. Yazarın adına yer verilme şekli ve tasarımda yer alan yeri hiç değişmemiştir. Kitabevinin adı ve logosunun yeri ile baskı sayısı bilgisinin yeri çoğu kitapta belirlidir. Ancak tasarımların durumuna göre küçük değişiklikler göstermiştir. Kitapların ön ve arka kapakları birbiri ile uyumludur ve bölümlemeler de birbirini takip eden tasarım özellikleri görülür. Kitabın içeriğini öğrenen okuyucu, tasarımlarda yer alan unsurları kolaylıkla anlayabilmektedir. Bu durum da ön ve arka kapakla içeriğin uyumlu olduğunun göstergesidir. Serinin tüm kitaplarında Garamond yazı stili ve 13 harf büyüklüğü (puntosu) kullanılmıştır. Bu durumda ortak yapının bir kanıtıdır. Tüm kitapların arka kapaklarında kısa bir özete yer verilmiş, dizinin diğer kitapları tanıtılmış ve ön kapakta da ilgili olan, kitabın içinde yer alan resimler arka kapağın

tasarımında kullanılmıştır. Kitabın sırtının tasarımlarında her kitapta ortak bir yapı oluşturulmuştur. Kitabın cilt özelliklerinde, kitapların sayfa sayılarına göre dört, beş ve altı bölümlü olan kitaplar dikilmiş ve ön-arka kapakla birlikte tutkallanmıştır. Ciltleme başlığı altında bu ciltleme türü “sicimleme ve tutkallama”dır. Ciltleme tekniklerinden en iyisi bu tekniklerin olduğunu araştırmacılar dile getirmiştir. Çocukların rahatlıkla kullanabileceği, kolayca açılan ve düz bir zeminde rahatlıkla okunabilen kitaplardır. Kitabın kâğıt kalitesi, araştırmacıların belirlediği özellikleri göstermez. Kitaplar kuşe kâğıda basılmıştır. Bu durum resimlerin daha parlak ve canlı olmasını sağlamanın yanında mürekkebi dağıtması ve parlama sorunu oluşturduğu için çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu değildir. Tüm kitapların boyutları, 13x19,5 cm’dir. Klasik boyutların kullanıldığı söylenebilir. Resim-metin uyumu sağlanmıştır. Bu durumun sebebi, yazarlık ve çizerlik görevini Behiç Ak’ın üstlenmesi de olabilir. Yazar, içeriğe uygun resimler çizmekte oldukça uzmandır.

Sayılan birkaç olumsuzluğun dışında, kitapların tasarım ve resim özelliklerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumluluk gösterdiği görülmüştür.

Konu ve kurgu bakımından Behiç Ak’ın kitapları çeşitlilik gösterir. Çocukların çevrelerinde de yaşanabilen, günümüz gerçekleri konu olarak kitaplarda yer alır. Yazar, eserlerinde konuyu çocuklarda sosyal duyarlılık oluşturması bakımından bir araç olarak kullanmıştır. Doğal yaşama saygı, hayvan sevgisi gibi evrensel değerleri eserlerinde konu olarak oldukça sık işlemiştir. Medya ve sosyal medyaya da duyarlı bireyler yetiştirmek adına, bu konuya da ağırlık vermiştir. Çocukları olumsuz etkileyebilecek, acıma vb. duyguların kullanımına rastlanmamıştır. Konuyu yapılandıran çatışmalara eserlerinde yer vermiş ve bu çatışma örneklerini çocuk okura göre seçmiştir. Konunun yapılandırmasını zayıflatan öğelerden olan abartılmış merak “Alaaddin’in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)” adlı kitabında yer almıştır. Serinin diğer kitaplarında bu durum gözlenmemiştir. Behiç Ak, farklı konuları dikkat çekici kurgularla okuyucunun karşısına çıkarmaktadır. Kurgularında öğreticilikten uzak durmuş, çocuklarda farkındalık ve duyarlılık oluşturmayı amaçlamıştır. Eserlerinde tutarsızlık ve mantık dışı eylemler yer almamıştır. Gerçekçi bir dil kullanılmıştır. Kurguların içinde, farklı metin türlerine yer vermiştir. Şiir, söyleşi, roman, hikâye, mektup vb. metin türleri yer almış ve yazar farklı biçimler denemiştir. Bu durumda, eserlerinin edebi yönüne katkı sağlamıştır.

Eserlerinde temalar eğitsel özellikleri bakımından dikkat çekicidir. Farklı temalara çok fazla yer verilmiş, hayvan sevgisi, doğa, kişiler arası ilişkiler, mahalle yaşamı, mahalle yaşamının getirdiği dedikodu ve önyargı, sınıf kültürü mizah ve ironi dili kullanılarak dikkat çekici hale getirilmiştir. Kitaplarda yer alan temalar, serinin tüm kitaplarını kapsayabilecek niteliktedir. Soyut temaları, konu ve kurgusuyla somut ve çocuğa göre yapılandırmıştır. Ak'ın çocuk edebiyatında önemli yazarlardan olduğunu gösteren bir durum 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı 6. Sınıf Başak Yayınları Türkçe Ders Kitabı'nda, Bilim ve Teknoloji temasında bir metni ile yer almasıdır. Eğitsel temaları, etkileyici olarak kullanan yazar, medyanın ve sosyal medyanın yanlışlarına karşı çocukları bilinçlendirmek için ele aldığı eserlerinde farklı alanları destekleyici olduğu görülmektedir. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği (2013) romanında yer alan 'Ali'nin Ödevi ve Köstebekler' adlı bölüm, bu durumun en somut göstergesidir. İncelenen "Gülümseten Öyküler" dizisinde de bu temaya hizmet eden cümleleri yer almaktadır. Özellikle "Galata'nın Tembel Martısı" adlı eserinde yoğun olarak ele almıştır. Temaların aktarımında kullanılan gülmece dil, çocuk okurun dikkatini çekebilecek niteliktedir.

Yazar, eserlerinde ele aldığı kahramanları/karakterleri, çocuklar için örnek olabilecek, olumlu özellikler taşıyan, duygulu, gururlu, yaratıcı düşünen, gözleme önem veren tiplerden seçmiştir. Eserlerini kahramanları üzerinden biçimlendirmektedir. Kurgunun yapısına göre özellikleri şekillenen kahramanlar, çocuk okuyucunun özdeşim kuracağı kahramanlardır. Hikâyelerin genelinde, merkezde yer alan kahraman çocuktur. Çocuk kahramanlar üzerinden birçok iletiyi çocuk okura iletir. Çocuk kahramanların konuşurulma özellikleri de metinde yer alan özellikleri taşımaktadır. Yazar, kahramanlarını titizlikle seçmiş, psikolojik ve sosyal yönden oldukça sağlam betimlemelerle kahramanlarını geliştirmiştir. Ancak, yazar, hemen hemen tüm eserlerinde kahramanlarını fiziksel yönleri ile geliştirmemiştir. Yazarın seçtiği kahramanlar çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumludur ancak kahramanların fiziksel bilgileri, kitaplarda yer alan resimlerden yararlanılarak tahmin edilebilmektedir. Kahramanlarını yazarın, resimler yoluyla geliştirdiği görülmektedir. Yazarın, kahramanları fiziksel yönleri ile betimleyerek, daha açık kahraman olmalarını sağlamalıdır.

Çocuk kitaplarının çocuğa göre olması beklenir. Ak'ın bu konuda oldukça başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Dünyayı yetişkinlerin ve çocukların gözlerinden

anlayabilen, bakabilen, iki dünyanın birbirinden farklı olduğunu kavramış, usta yazarlardandır. Özellikle kitapların konu ve kurguları çocuğa göredir. Mizahi öğeler ve ironi çocuklarında anlayabileceği düzeydedir ve edebi özellikler gösterir. Çocuk kitaplarının çocuk okuyucular tarafından ilgiyle ve sevecek okunmasının sebebi yazarın yakaladığı çocuk gerçekliğidir. Çocuğun hayal dünyasından birçok kesit, incelenen seride yer almaktadır.

Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında, dikkatli okur, metnin dokusuna uygun çok sayıda ileti ile karşılaşır. Eserlerdeki ileti ve değerler, konu ve kurgu ile özdeşleşmiş, çocuklara öğretici özellikler taşımadan duyarlılık kazanmalarını sağlayıcı özelliktedir. Bu olumlu bir sonuçtur. İletiler açık iletiler değildir. Öğretici olmadığının kanıtı da bu durumdur. Açık iletiler, eserlerin edebi değerini düşürmektedir. Yazarın kitaplarında böyle bir durum ortaya çıkmamıştır. Eserlerinde dolaylı ve mizahi bir şekilde aktarılan iletiler mevcuttur. Evrensel değerlerde çocuk okurun anlayabileceği ve onları olumlu etkileyecek niteliktedir.

Çevre özellikleri; sınırlıdır. Akdeniz kıyıları ve İstanbul'un mahalleleri dışına çıkılmamıştır. İstanbul'da yaşayan yazarın bu tercihleri, otobiyografik özellikler taşıyabilir. Yazarın "Pat Karikatür Okulu (Ak, 2017b) ve Alaaddin'in Geveze Su Boruları (Ak, 2016b)" adlı eserlerinde çevre belirsizdir. Çevre özellikleri ise, çoğu kitabında benzer özellikler taşır.

Dil ve Anlatım özellikleri, kitabın çocuğa göre olduğunun en somut kanıtıdır. Ak'ın eserlerini başarılı kılan da dil ve anlatımı başarılı bir şekilde kitaplarında kullanmasıdır. Behiç Ak'ın metinsel bütünlüğü oluştururken, özellikle kişi ve yer betimlemelerinde kısa ve yalın cümlelere yer verdiği görülmüştür. Kısa ve yalın cümle kullanımı, anlatıma doğal bir nitelik kazandırmış, okuma ediminin de hızlı ve akıcı olmasını sağlamıştır. Açık, kurallı ve basit cümleler eserlerin okunabilirlik yönünden başarılı kılmış, devrik cümle kullanımı ise, tekdüzeliği kırmıştır. Soru ve ünlem cümlelerine de sıklıkla rastlanılmıştır. Bu durumu, yazarın merak unsurunu harekete geçirmeyi amaçlamasıyla açıklayabileceğimiz gibi, yazar-çocuk okur bütünleşmesinin amaçlanmasıyla da açıklayabiliriz. Yazar, bu tür cümleleri sıkça kullanarak, hedef kitlesi olan okuru adeta yardımcı bir yazar, edebi bir paydaş olarak düşünmüştür. Soru ve ünlem cümlelerini temel işlevinde de sık sık kullanmıştır. Tüm eserlerinde sorgulayıcı düşünmeyi ön plana çıkaran yazar, soru ve ünlem cümlelerini metnin dokusuna sindirmiş ve Türkçenin temel becerilerinden olan sorgulayıcı ve

yaratıcı düşünme alanlarına hizmet etmiştir. Behiç Ak'ın en önemli özelliği ince bir gülmece dili kullanmasıdır. Yer yer ironilere rastlanan eserlerdeki dil ve anlatımının özgünlüğünü oluşturduğu mizah ve ironi belirgin hale getirmiştir. Eserlerinde özellikle çocuk kahramanlar ya da çocukların öykündüğü, özdeşim kurduğu kahramanlar konuşturulurken de çocukların hayal dünyalarına uygun bir biçimde seslendikleri görülmektedir. Ayrıca kurmaca yapı içinde oluşturulan karakter ve tipler de, kendi özelliklerine uygun biçimde konuşturulur. “Gülümseten Öyküler” dizisinde birkaç kullanım dışında yerel dil özelliklerine yer verilmemiştir. Bu durum da standart Türkçenin çocuğa benimsetilmesi bakımından önemlidir. Bireysel dil kullanımına özgü uydurma sayılabilecek sözcükler de eserlerde yer almıştır. Bu durum dilin bireysel yönüne dikkat çekmiştir. Argo sözcük kullanımı, eserlerde sınırlı sayıdadır. Serinin tüm eserlerinde, betimlemelerde çocuğun duyularına yönelik “algısal bütünlük” oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle kişi ve yer betimlemeleri başarılıdır. Benzetme ve kişileştirme sanatlarına sıklıkla başvurulmuştur. Kullanılan ifadeler ise, oldukça edebidir. Çocuk edebiyatının her şeyden evvel edebiyat olduğunu göz önüne aldığımızda, Ak'ın benzetme ve kişileştirmeleri, kitaplarının edebi olduğunun başlıca kanıtıdır. Deyimlerdeki imgesel aktarımlar, güçlü benzetmeler Türkçenin anlatım gücünü ortaya çıkarır. Eserlerde; kullanılan deyimler, çocuğun söz varlığının gelişimine olumlu katkı yapıcı niteliktedir. Anlatımı renkli ve ilgi çekici hale getirmektedir. Ak'ın eserlerinde yoğun olarak deyimlere yer verdiği görülmüştür. Deyim kullanımının yoğunluğu yazarın genel biçem karakteristiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, tüm kitaplarda belirli bir oran olmamış, bazı kitaplarda deyim kullanımı fazla iken bazı kitaplarda deyim sayısı azdır. Deyimlerin genel olarak çocukların seviyesine uygun olduğu görülmektedir. Birkaç deyim seviye üzerinde olduğunu söyleyebiliriz, ancak çocukların yeni kavramları öğrenmesi de gerekmektedir. Bu nedenle seviye üzerinde sayılan birkaç deyim kullanımı da anlamlıdır. Eserlerinde genel olarak atasözü kullanmayan yazarın bu seçimi, eserlerinin öğreticilikten uzak olması ile açıklanabilir. Çocuk kitaplarında az sayıda atasözü kullanılmış, birkaç kitabı dışında bu duruma rastlanılmamıştır. Bu durum, çocuk edebiyatının ilkeleriyle örtüşmemektedir. Yazar, serideki on kitaptan yalnızca birinde tekerleme kullanmıştır. “Akvaryumdaki Tiyatro (Ak, 2016a)”da geçen tekerlemeler, serinin içinde dikkat çekmektedir. Yineleme öbeklerine sıklıkla yer verilerek, anlatımın canlılığı ve ilgi çekiciliği sağlanmıştır. Özellikle eş yineleme yapısındaki ögeler eserin çocuğa yönelik olduğu konusundaki somut bir belirti olarak

düşünülebilir. Ses, hece ve sözcük tekrarları anlatımı daha eğlenceli hale getirmiştir. Bu durum, hedef kitle konumundaki çocuğun eseri benimsemesini daha da kolaylaştırmıştır. Eserlerde temalara uygun olarak terimlerden de yararlanılmıştır. Birçok alana ait terimlerin varlığı bazı kitaplarda bir çocuk edebiyatı eserinde fazla sayılabilecek düzeydedir. Ancak metnin dokusuna uygun olarak başarılı bir şekilde yerleştirildiği için anlamı olumsuz yönde etkilememektedir. Yabancı sözcük kullanımı da terim anlamlı birkaç sözcük ile sınırlıdır. Eserlerin içinde kullanılan farklı metin türleri de dikkat çekiciliği arttırmıştır. Eserlerde öğrenci düzeyinin üzerinde olduğu düşünülen sözcükler yer almıştır. Bu durumu araştırmak amacıyla seçilen örneklem üzerinde çalışılmış ve sözcük ve sözcük gruplarının anlamı olumsuz etkileyebilecek sayıda olmadığı görülmüştür. Eserlerin içinde çocukların anlamını bilemeyeceği sözcüklerin kullanılmış olması yerinde bir uygulamadır. Öğrencilerin, yeni kelimeleri öğrenmesini kolaylaştıracağından bu durum önem taşımaktadır. Eserlerdeki bu kullanımlarında bahsi geçen birkaç durum dışında, çocuk edebiyatının temel ilkeleriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

5.2 ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

Tasarımların ve resimlerin dikkat çekici ve çocuğa göre olduğu tespit edilmiştir. Ancak içeriği çok sağlam olan “Buzdolabındaki Köpek (Ak, 2016c)” adlı hikâyenin kapak tasarımı, daha arka planda kalmıştır. Yeni baskılarında bu kitap, farklı ve daha dikkat çekici bir tasarım ile basılabilir. “Geçmişe Tırmanan Merdiven (Ak, 2016d)”deki şato-köşk kargaşası ise yeni bir tasarımla düzenlenebilir ve tasarım özellikleri güçlendirilebilir. (bkz. Ek.10). Kitapların tasarımlarında okur düzeyleri ile ilgili bilgi yoktur. Bu durum için yapılan belirlemeler tasarımlarda yer alabilir. Hedef kitle daha belirgin hale getirilebilir. Kitapların boyutları klasik özellikler taşımaktadır. Farklı boyutlar denenebilir.

Hikâyelerde yazıdan çok resimlemelere ağırlık verilebilir ve sayfa düzenleri buna göre düzenlenebilir. Sayfalarda resimler daha büyük ve yazılar daha az yer kaplayabilir ve çocuğa göre olmasını ve dikkat çekiciliği artırılabilir. Resimlerin büyümesi, kitabın sayfa sayısını arttırabilir ve yayınevi için maliyet artışına sebep

olabilir. Ancak maliyet kaygısı güdülmeden kitap tasarımları gerçekleştirilmeli, sayfa düzeni çocuklara göre yapılarak büyük resimler, küçük paragraflar halinde kitaplar düzenlenmelidir. Çizimlerde kurulan kompozisyonlarda uyarıların fazlalığı dikkat dağınıklığına neden olmaktadır. Daha yalın ve sade tasarımlar yapılabilir.

Behiç Ak'ın konu ve kurgularının çocuğa göre olduğu görülmektedir. Kullandığı temaların Milli Eğitime Bakanlığı'na bağlı okullardaki ders kitaplarında yer aldığı görülmüştür. “Gülümseten Öyküler” dizisindeki kitaplarında hedef kitlesi ilköğretim birinci kademe olduğundan, bu kademedeki ders kitaplarında yazarın eserlerinden seçmeler yapılabilir.

Yazarın, kahramanlarını fiziksel yönlerden geliştirmedeği görülmektedir. Başkahramanlarında çocukların öykünebileceği ve özdeşim kurabileceği çocuk kahramanlar olduğundan fiziksel betimlemelerin azlığı, olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle yazar, kahramanları fiziksel özellikleri ile geliştirebilir.

Dil ve anlatım özellikleri bağlamında, kitaplarda sayıca daha fazla atasözüne yer verilebilir, deyimlerin kullanımında her kitapta ortak bir durum oluşturulabilir. Her kitap için, belirli bir kullanım sıklığının altına inilmemesi önem teşkil etmektedir. Argo kullanımın sayısı eserlerde sınırlıdır ancak kullanılmaması gerekir.

Araştırmacılar ise, çocuk edebiyatı alanına hizmet eden yazarları, çocuk edebiyatının ilkelerini göz önüne alarak inceleyebilir ve alana katkı sağlayabilir. Araştırmaların birbirini tamamlama özelliği vardır. Bu nedenle yapılan çalışmalardaki eksiklikler tespit edilerek yeni çalışmalar hazırlanabilir.

Edebi metinler, Türkçenin anlatım gücünü gösterecek nitelikte olmalıdır. Yapılan çalışmalardan hareketle, Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının içeriği, iletileri ve tasarımları özellikle Türkçe öğretmenleri tarafından derslerde materyal olarak kullanılabilir. Tahmin etme çalışmalarında resim-metin uyumundan yararlanılabilir. Kitapların tasarımlarından ve başlıklarından hareketle, derslerde etkinlikler yapılabilir. İncelenen eserlerin ders etkinliğine, sınıf ortamına göre uygun olanları öğretmenler tarafından seçilerek, derslere katkıları raporlaştırılarak, ilgili birimlere iletilebilir. Yazarın, edebi eserleri ile anadili eğitimine katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ak, B. (2017a). *Galata'nın Tembel Martısı*. (30. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2017b). *Pat Karikatür Okulu*. (25. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016a). *Akvaryumdaki Tiyatro*. (23. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016b). *Alaaddin'in Geveze Su Boruları*. (22. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016c). *Buzdolabındaki Köpek*. (23. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016d). *Geçmişe Tırmanan Merdiven*. (14. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016e). *Güneşi Bile Tamir Eden Adam*. (44. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016f). *Havva ile Kaplumbağa*. (17. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016g). *Kedilerin Kaybolma Mevsimi*. (27. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Ak, B. (2016h). *Vapurları Seven Çocuk*. (30. Baskı) İstanbul: Günışığı Kitaplığı
- Aksoy, Ö. A. (2017). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. (7. Baskı) İstanbul: İnkılap
- Aksoy, Ö. A. (2017). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. (7. Baskı) İstanbul: İnkılap
- Bozkurt, B. Ü., Canlı, S. (2017) *İlköğretim Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı* (1. Baskı) Ankara: Başak Yayınları
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. Baskı) Ankara: Pegem Akademi
- Canbay, H. (2010). *Behiç Ak ile Çocuk Kitapları Üzerine Söyleşi*. İstanbul,
- Canbay, H. (2011). *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Doğacı Zekâ Alanı Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çetişli, İ. (2008). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*, (1. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları
- Çokum, S. (1987). *"Çocuk Edebiyatı", Çocuk Edebiyatı Yıllığı* İstanbul: Gökyüzü Yayınları

- Dayıoğlu, G. (1987). “Çocuk Edebiyatı”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987*, İstanbul: Göküzü Yayınları
- Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş Çocuk Yazını (2. Baskı)* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Erdal, G. (2007) *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Çocuk Kitaplarının Resimlemelerine Genel Bakış, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara
- Günen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö., Katrancı, M. (2012) “Resimli Çocuk Kitaplarının Fiziksel, İçerik ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi” *Milli Eğitim Dergisi*, sayı: 196
- Hepçilingirler, F. (2016). *Türkçe Dilbilgisi Öğretme Kitabı. (9. Baskı)* İstanbul: Everest
- Huck, Charlotte S., Kiefer, Barbara Z. (2003). *Children’s Litarature inthe Elemantary School. (8th editon)*. McGraw Hill Books
- İpşiroğlu, N., İpşiroğlu Z. (1997). *Çocuk Kültürü- Edebiyat-Tiyatro- Medya (1.Baskı)* İstanbul: Mavibulut Yayınları
- Kahraman, Alim, “*HİKÂYE- c. Yeni Türk Edebiyatı*”, TDV-İslam Ansiklopedisi, s. 493-500
- Kaptan, D. (2006). *Mekanın Tiyatrallığı ve Bir Örnek Olarak Behiç Ak Oyunları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karahan, A. (1998). *Türk Kültürü ve Edebiyatı*, (1. Baskı) İstanbul: MEB
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Yöntemler (32.Baskı)* İstanbul: Nobel
- Karatay, H. (2011). *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler, Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, (1. Baskı) Ankara: Grafiker Yayınları
- Kavcar, C. (1999) *Edebiyat ve Eğitim*, (1. Baskı), Ankara: Engin Yayınevi
- Kıbrıs, İ. (2006) *Çocuk Edebiyatı (3. Baskı)* Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları
- Nel, Philip; Paul, Lissa, *Keywords for Children Literature*, Newyork University Press, 2011.

- Neydim, N. (2003) *Çocuk ve Edebiyat – Çocukluğun Kısa Tarihi/ Edebiyatta Çocuk Figürleri* (1. Baskı) İstanbul: Bu Yayınevi
- Oğuzkan, F. (1979) “*Dünyada ve Bizde Çocuk Yazınının Gelişmesine Toplu Bir Bakış*”, Türk Dili Aylık Dil Ve Yazın Dergisi, Yıl 28, Sayı 331
- Oğuzkan, F. (2006) *Çocuk Edebiyatı (8. Baskı)*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Okay, C. (1999) *Eski Harfli Çocuk Dergileri* (1. Baskı) İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Okay, M. O. ve Kahraman, A. “*ROMAN*”, TDV-İslam Ansiklopedisi, s. 160-164.
- Okuyan, H. Y. (2009). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenlerinin Okuma Saatlerinde Kullanılan Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçme Ölçütleri*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18
- Özdemir, M. (2005). *Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Kültürü Açısından Eğitim Fakültelerinde Okutulan ‘Çocuk Edebiyatı’ Dersleri*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 9, s. 110-119
- Özdemir, M. (2010) *Olay Çizgisi Odaklı Hikâye Okuma Yöntemi*, Yıldız Tozu Örneği, SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı: 19, s. 138-155
- Özdemir, M, (2011) *İbrahim Aşkî Tanık–Çocukların Şiir Defteri*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Parayno, Salud M. (1997). *Children’s Literature-Revised Edition*, Qatha Publishing
- Sever, S. (2007), *Çocuk ve Edebiyat (3. Baskı)* Ankara: Kök Yayıncılık
- Sever, S. (1995) “*Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler*”, Abece Dergisi, 107
- Stoodt Barbara D. (1996) *Ampspaugh Linda B.; Hunt, Jane, Children’s Literature-Discovery for a lifetime*, Avustralya
- Şimşek, T. (2014) *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (1. Baskı) Ankara: Grafiker Yayınları
- Şirin, M. R. (1993) *Çocuk Kitapları Çocuksu Bir Şölendir*, Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Sayı 241
- Şirin, M. R. (1988) *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (1. Baskı) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları

Şirin, M. R. (2007) *Çocuk Edebiyatı Kültürü – Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı*, (1. Baskı) Ankara: Kök Yayıncılık

Ünalın, D. (2016) *Modern İnsanın Trajik Hayatına Katlanabilmesinin Bir Yolu Olan Kara Komedi Ve Bu Bağlamda Behiç Ak'ın Tek Kişilik Şehir Ve Güngör Dilmen'in Canlı Maymun Lokantası Adlı Oyunlarındaki Garson Karakterlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2016) *Çocuk Edebiyatı* (8. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları

Yavuzer, H. (2018) *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10.Baskı) Ankara: Seçkin

WEB1, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b40aa0348fab8.86961554 adresinden 01.07.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB2, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b40aa084f8618.70410306 adresinden 01.07.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB3, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b4472b1b780b2.06245429 adresinden 01.07.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB4, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b4472b9ef4dc2.20650987 adresinden 01.07.2018 tarihinde erişilmiştir.

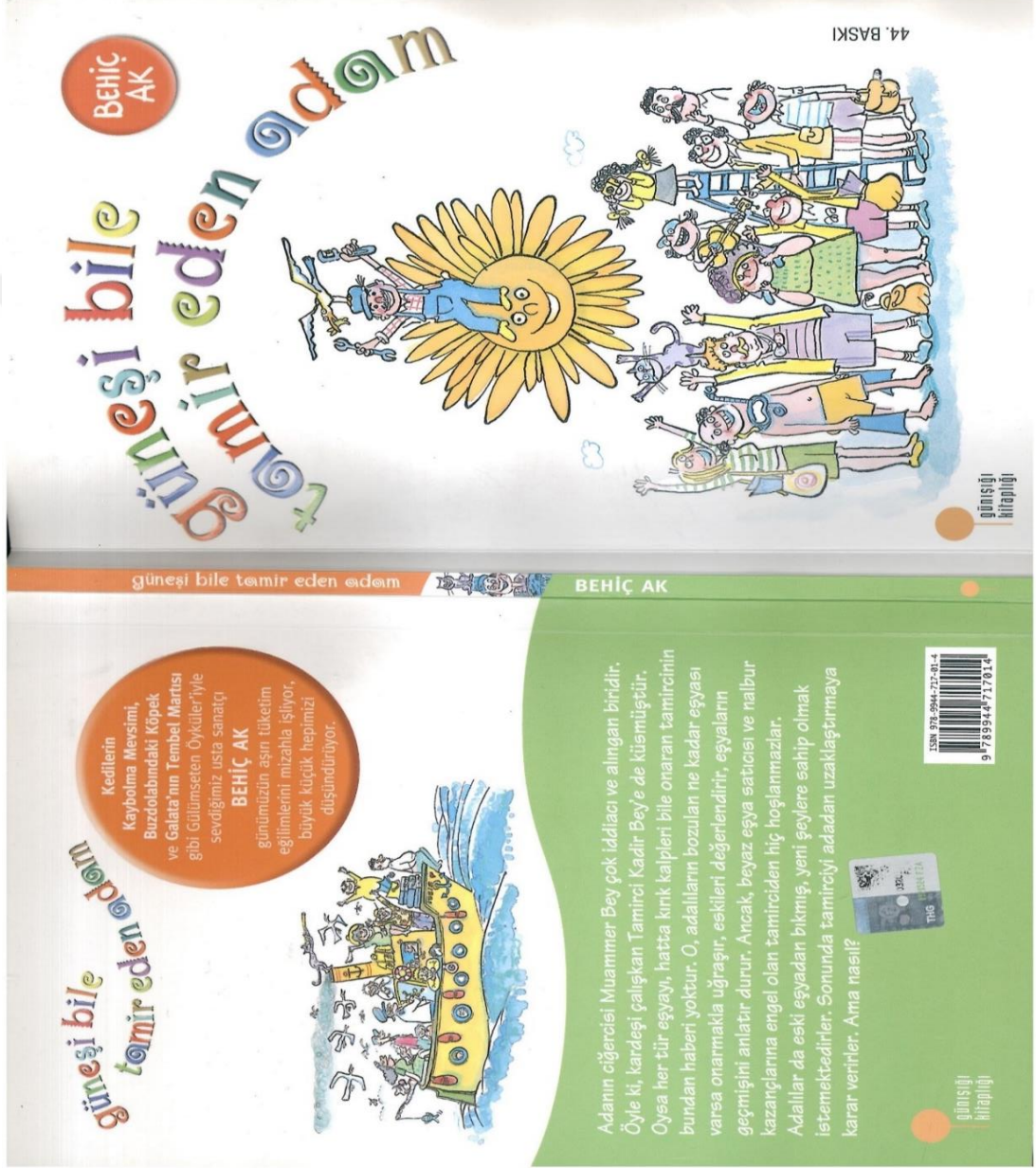
WEB5, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b4472f749d5b7.38136348 adresinden 01.07.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB6, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b4475e58815a4.78694881 adresinden 01.07.2018 tarihinde erişilmiştir.

WEB7, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas&kategori1=acikla2&kod=163100 adresinden 01.07.2018 tarihinde erişilmiştir.

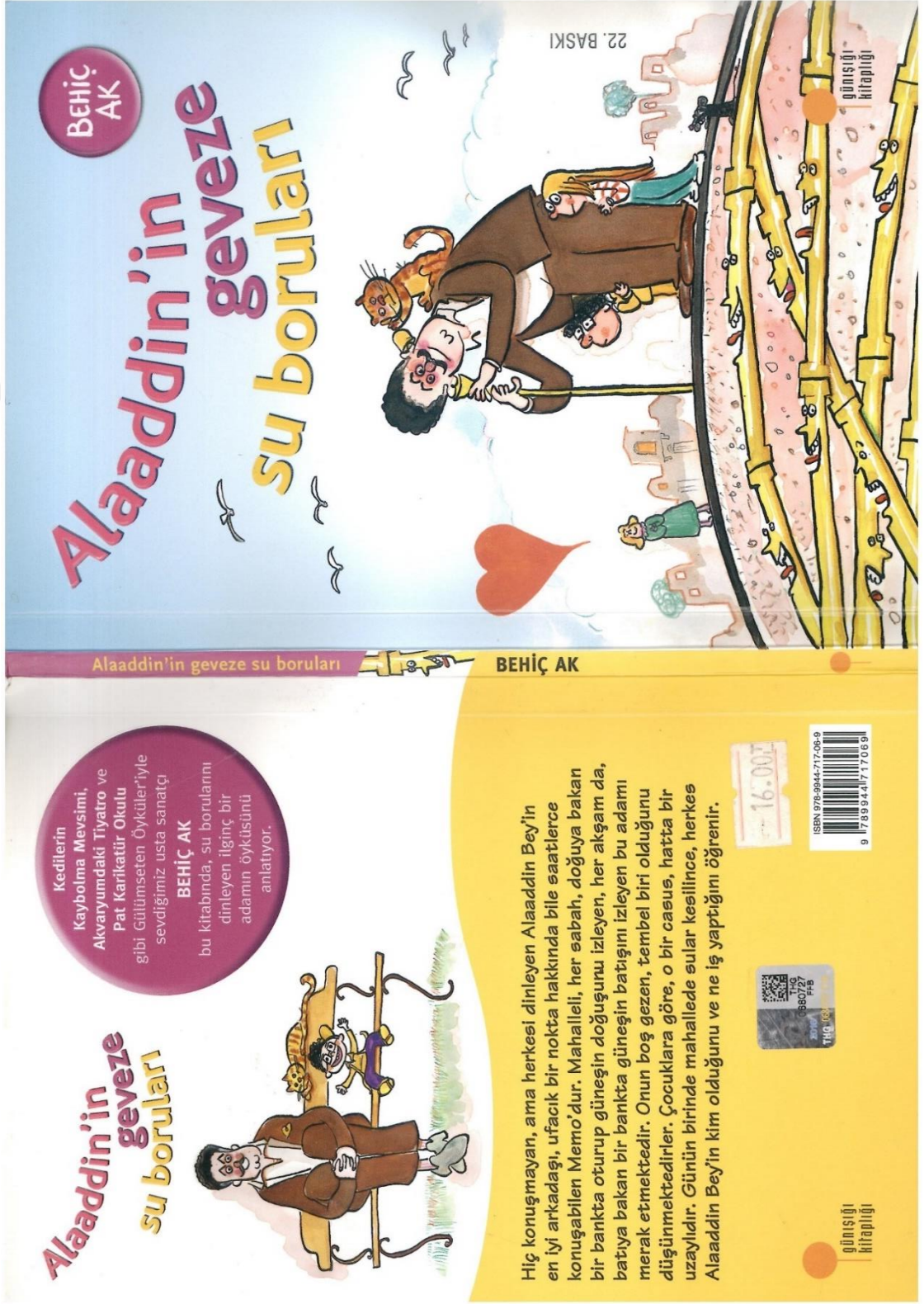
EKLER

EK-1. GÜNEŞİ BİLE TAMİR EDEN ADAM

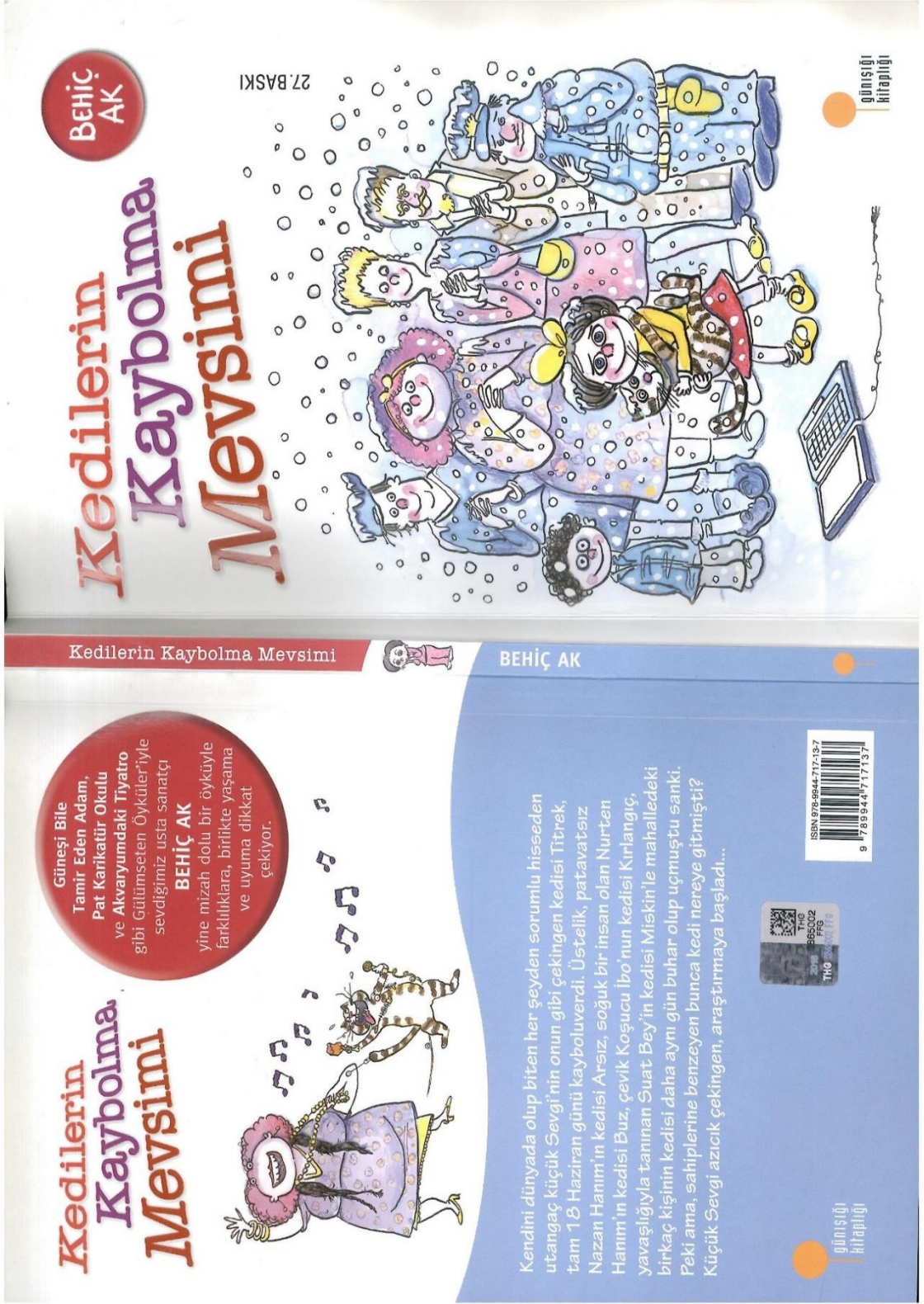

EK-2. ALAADDİN'İN GEVEZE SU BORULARI

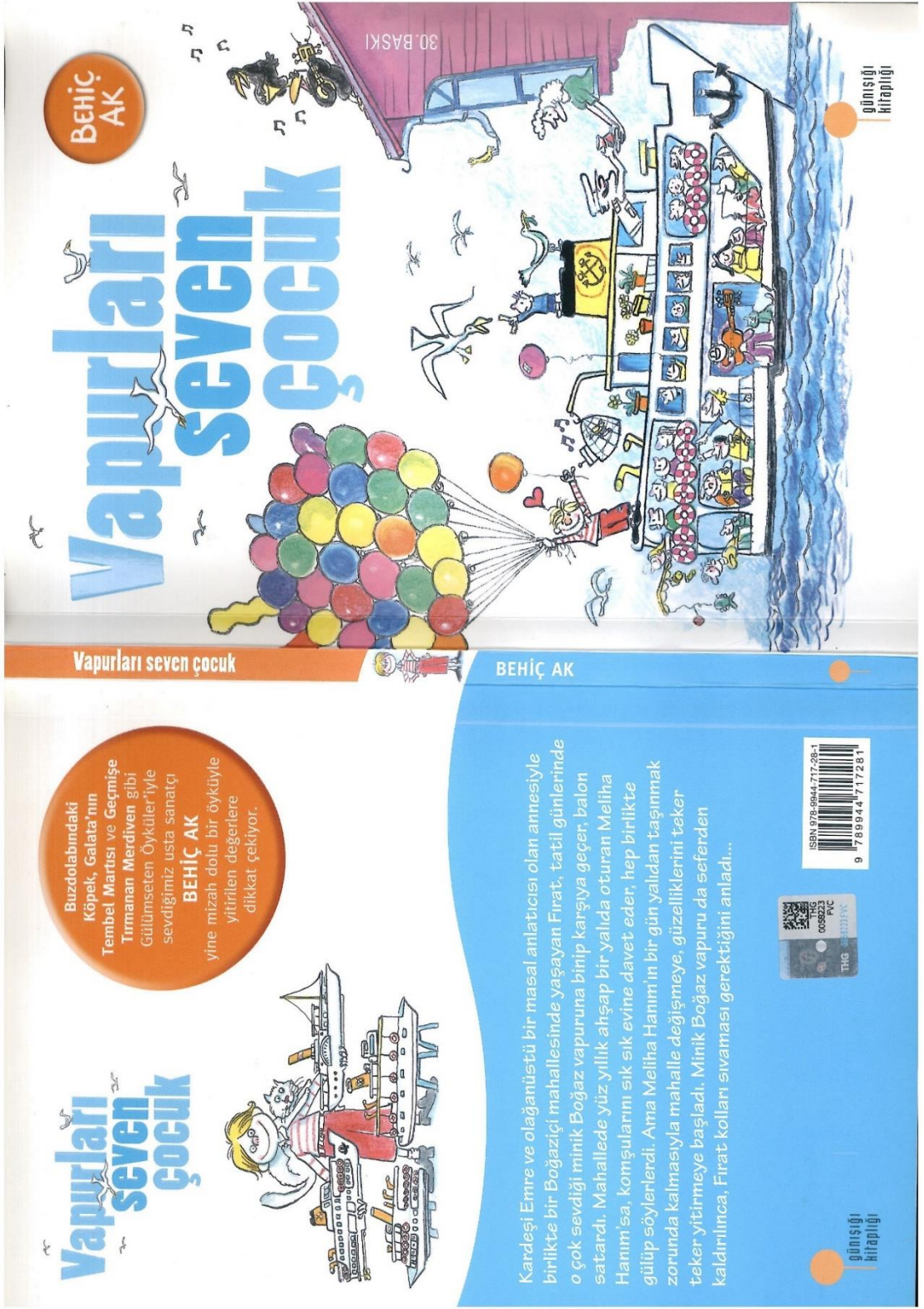

EK-3. KEDİLERİN KAYBOLMA MEVSİMİ

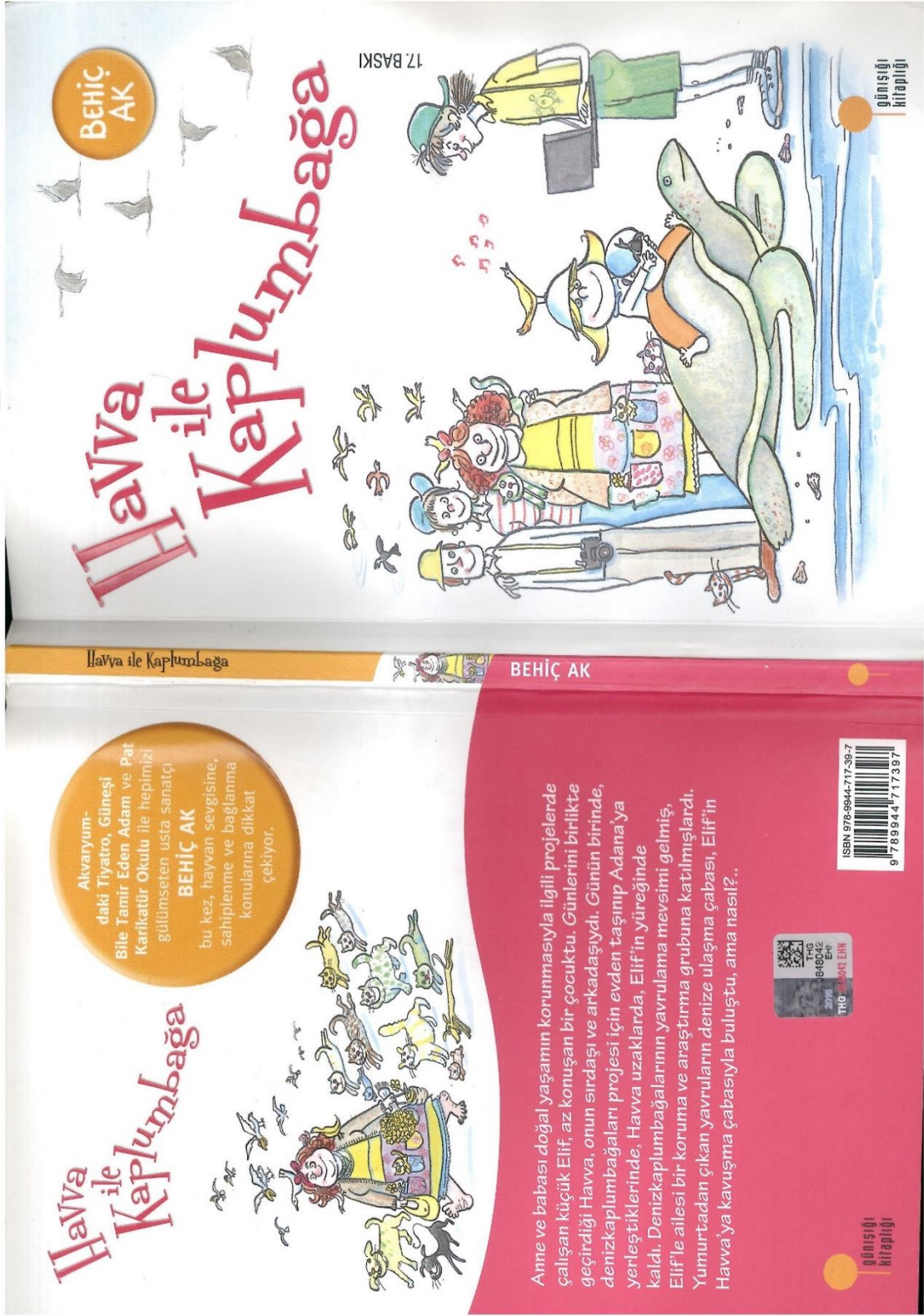

EK-4. VAPURLARI SEVEN ÇOCUK

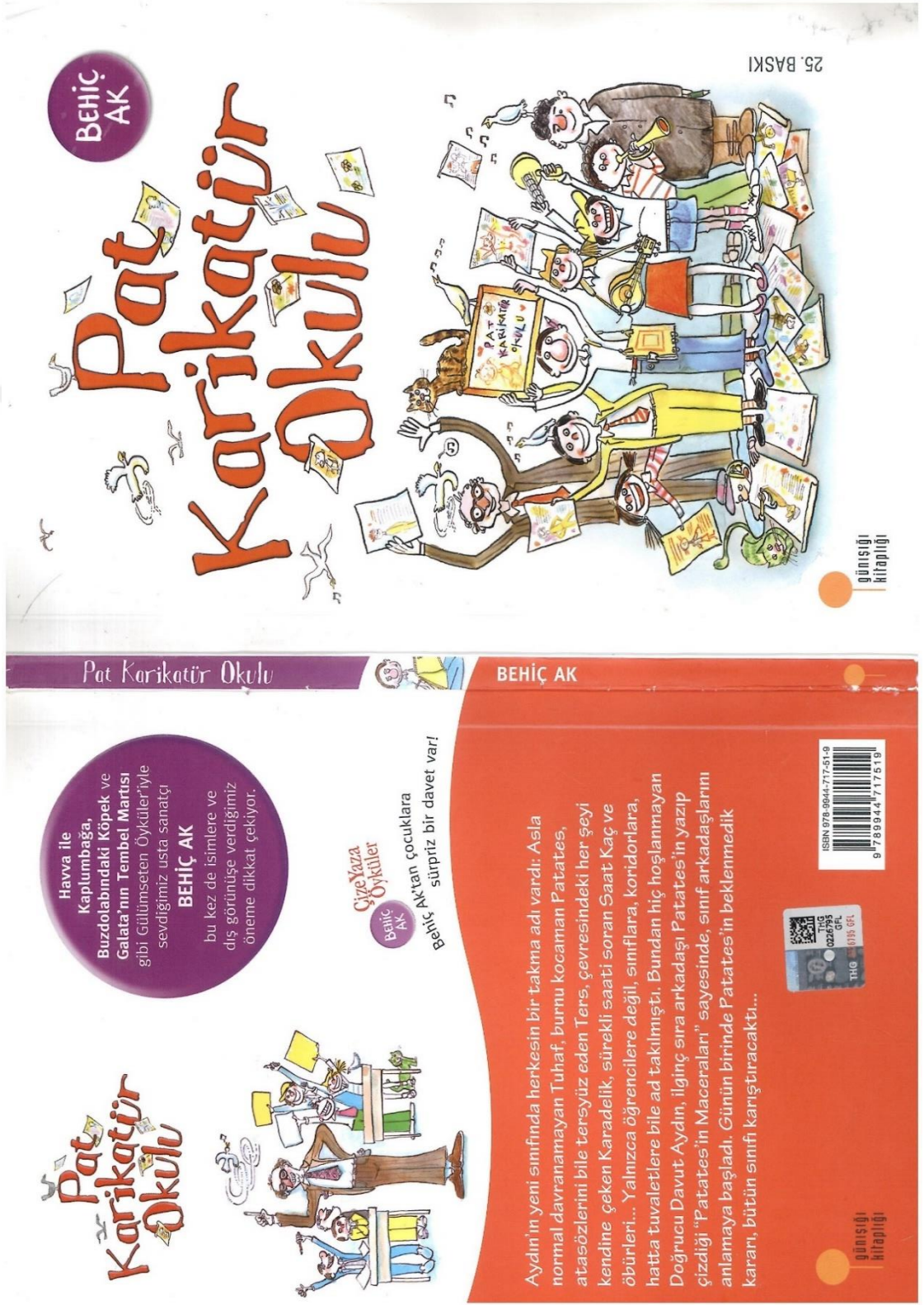

EK-5. HAVVA İLE KAPLUMBAĞA

EK-6. PAT KARİKATÜR OKULU

GALATA'NIN TEMBEL MARTISI

BEHİÇ
AK

GALATA'NIN TEMBEL MARTISI

BEHİÇ AK

Güneşi Bile
Tamir Eden Adam,
Buzdolabındaki Köpek
ve Pat Karikatür Okulu
gibi Gülmüseten Öyküler'iyle
sevdiğimiz usta sanatçı
BEHİÇ AK
bu kez de, kentlilerin öteki
canlıların yaşamı hakkına
saygısızlığı üzerine
düşündürüyor.

GALATA'NIN TEMBEL MARTISI

Ağabeyi Emre'nin tersine, Hülya'nın internetle de teknolojiyle de işi yoktu. Hayvanların dilinden anılar, mesajlarını bile güvercinlerle ilettirdi o. Komşu oldukları Galata Kulesi'nde onarım başlayacağını, kulenin çevreye bir inşaat perdesiyle kapıtacağını öğrenince, çok endişelendi. Çünkü, kulenin taşları arasında ebabil yuvaları vardı. Ebabil yavrularını kurtarmak için el ele veren iki kardeş, belediyeye derbelerini anlatabilmek için çeşitli yöntemler düşündüler. Peki ya mahallenin martısı Murteza, yavruları kurtarmak için yerinden kıpırdayacak mıydı acaba?..

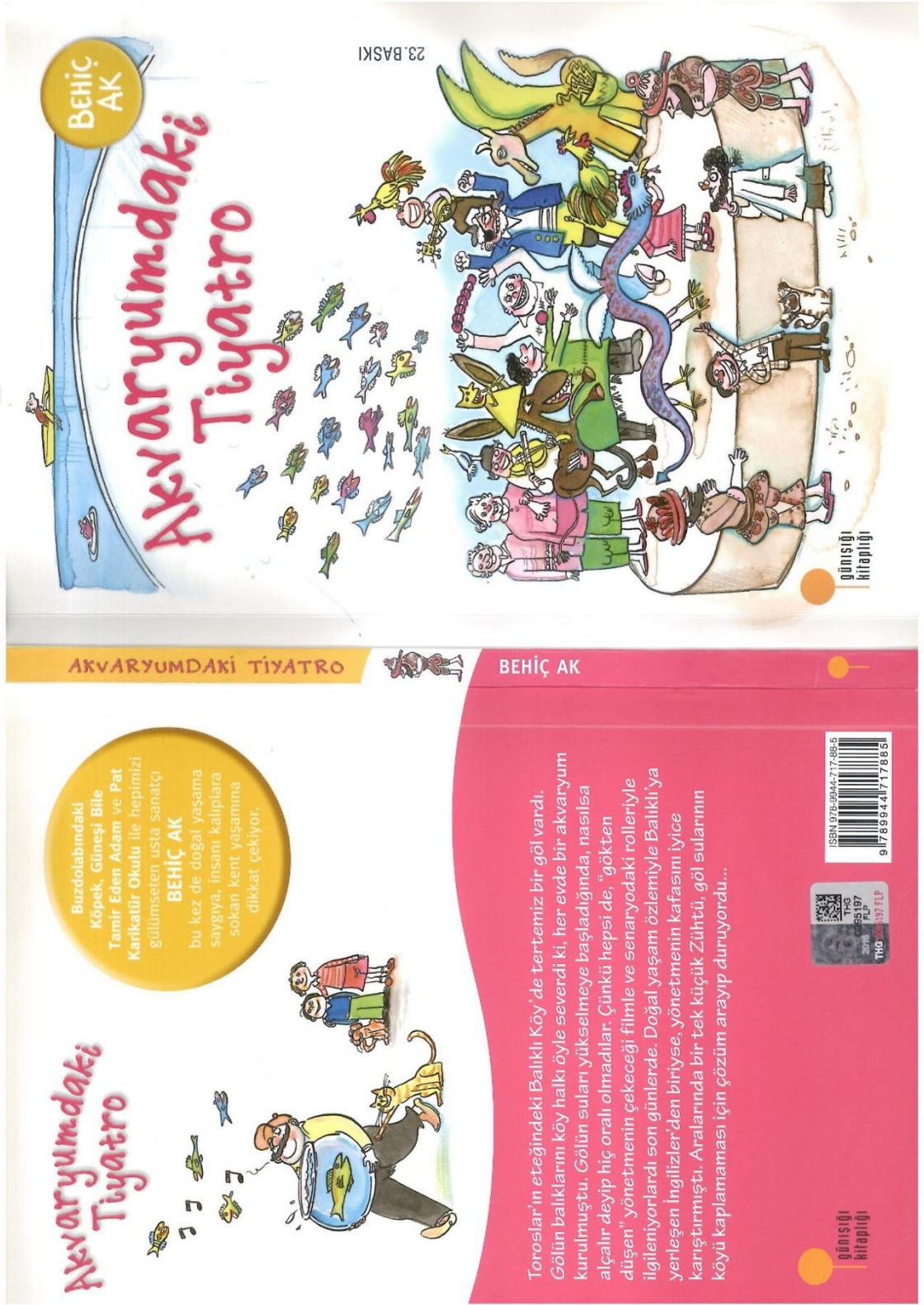
ISBN 978-9944-717-65-6
9 789944 717656

güneşi
kitaplığı

30. BASKI

güneşi
kitaplığı

EK-8. AKVARYUMDAKİ TİYATRO

EK 9. BUZDOLABINDAKİ KÖPEK

BEHİÇ
AK

Buzdolabındaki Köpek

23. BASKI

Öğün İşiği
Hitaplığı

Akvaryumdaki

Tiyatro, Güneşi Bile

Tamir Eden Adam ve

Galata'nın Tembel Martısı

gibi. Gülümseten Öyküler'iyle

sevdiğimiziz usta sanatçı

BEHİÇ AK

bu kez, yerinden
yurdundan uzak düşmeyi,
hayalleri ve acıları
dillendiriyor.

Buzdolabındaki Köpek

Cem ve ailesi Antalya yakınlarında, yalnızca denizden ulaşılabilen bir köyde yaşıyordu. Köyün gerisindeki "Kayıplar Ormanı"na girenin bir daha geri gelmeyeceğine inanırdı. Cem'in dedesine köylü "Sırdede" derdi, ama hangi sırrı sakladığını kimse bilmezdi. Gezgin ruhlu hala Sevgi Hanım, bir yolculuk dönüşünde, Cem'e bir köpek yavrusu getirdi. Haeki cinsi Sibiryaya kurdu olan sevimli yavru büyüdüğü, Akdeniz'in sıcaklarından etkilendi. Önce serin kuytulara saklandı, günün birinde de ortadan kayboldu...

ISBN 978-605-4603-14-5
9 786054 603145

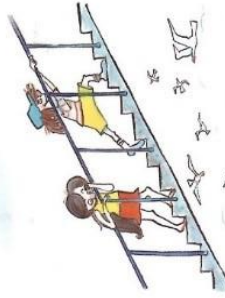
Öğün İşiği
Hitaplığı

Geçmişe Tırmanan Merdiven

Güneşi Bile
Tamir Eden Adam,
Akvaryumdaki Tiyatro ve
Buzdolabındaki Köpek gibi
Gülümseten Öykülerle
sevdiğimiz usta sanatçı

BEHİÇ AK

gözlem yapmanın ve
yazmanın değerine
dikkat çekiyor.

Geçmişe Tırmanan Merdiven

**BEHİÇ
AK**

Geçmişe Tırmanan Merdiven

14. BASKI

güneşli
kitaplığı

Çocukların, bahçesinde oyun oynadığı tarihi bir Doğaşiçi köşküne bir yazar taşır. Bütün mahalle, hiç ortalarda görünmeyen Yazar'ın nasıl yaşadığını merak eder: Bir yazar nasıl bu kadar zengin olmuştur? Evde kaç hizmetçi çalıştırıyordu? Mahalledeki berbere ya da kahveye neden uğramıyordu? Yazar'ın köşkünün keşfetme cesaretini bulan tek kişi, küçük Doğaç'tır. Doğaç, köşkün merdivenlerini tırmanırken, hem Yazar'ın hem de yazarlığın sırlarını çözmeye başlayacaktır...

ISBN 978-605-4603-26-5

9 786054 603251

güneşli
kitaplığı

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

Emine Karadeniz, 21.03.1993 tarihinde Bolu’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul’da tamamladı. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği bölümünü kazandı. Bu bölümden 2016 yılında 1. olarak mezun oldu. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı’na yüksek lisans öğrencisi olarak kayıt yaptırdı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümünü kazanarak, eğitimine devam etti. 2016 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonunun ortaklaşa yürüttüğü “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PİCTES)” projesinde yabancılara Türkçe öğreticisi olarak İstanbul’da görev aldı. İstanbul Üniversitesi, Dil Merkezi ve Milli Eğitim Bakanlığı’ndan Yabancılara Türkçe Öğretimi sertifikası aldı. 2017 yılında Iğdır’da “Türkçe Öğretmeni” olarak anadili eğitiminde göreve başladı. “Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı tez konusu ile akademik kariyerinin ilk basamağını tamamladı. Hâlen Iğdır’daki Türkçe Öğretmenliği görevini sürdürmektedir.

Eposta: emine.karadeniz@windowslive.com